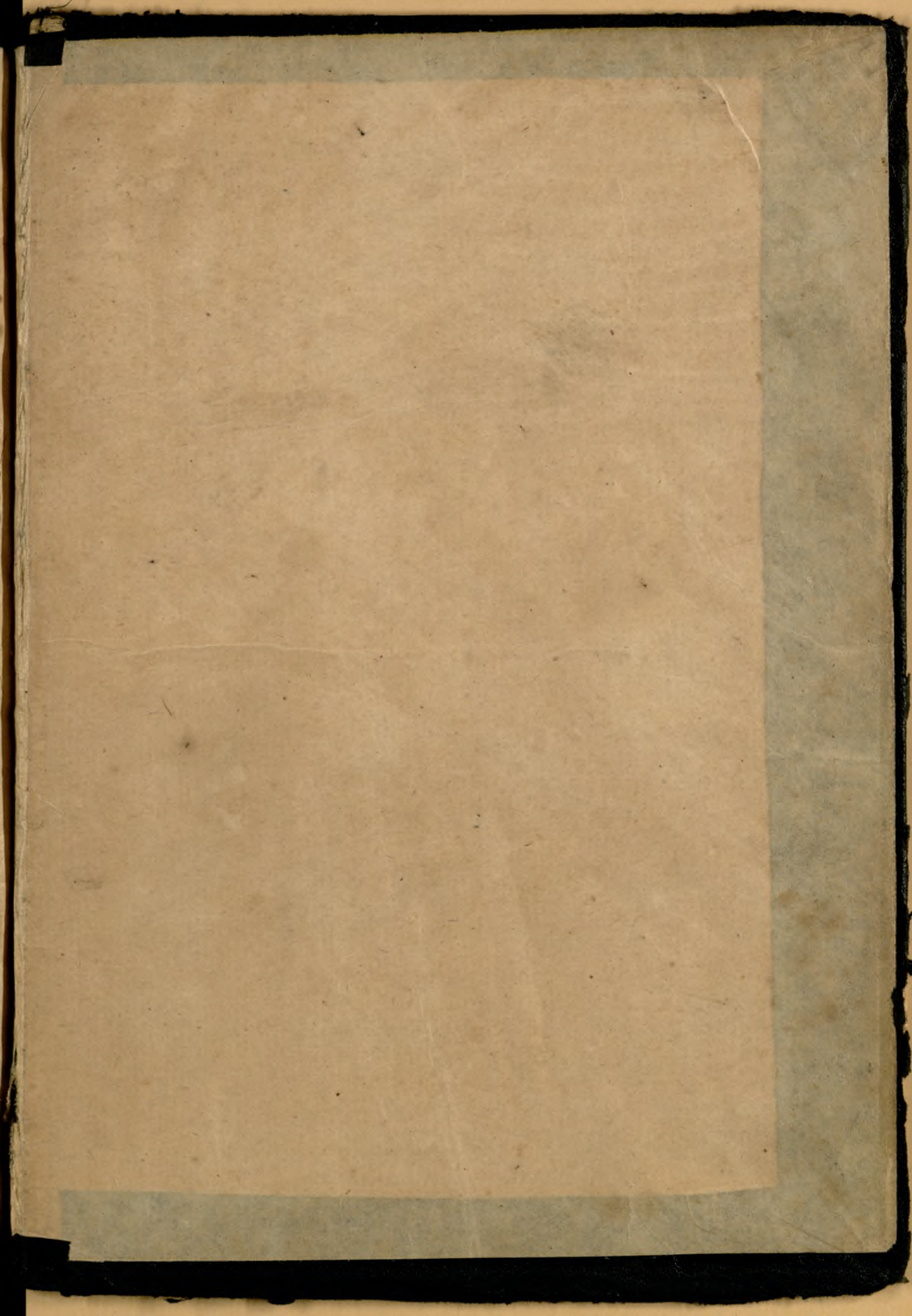
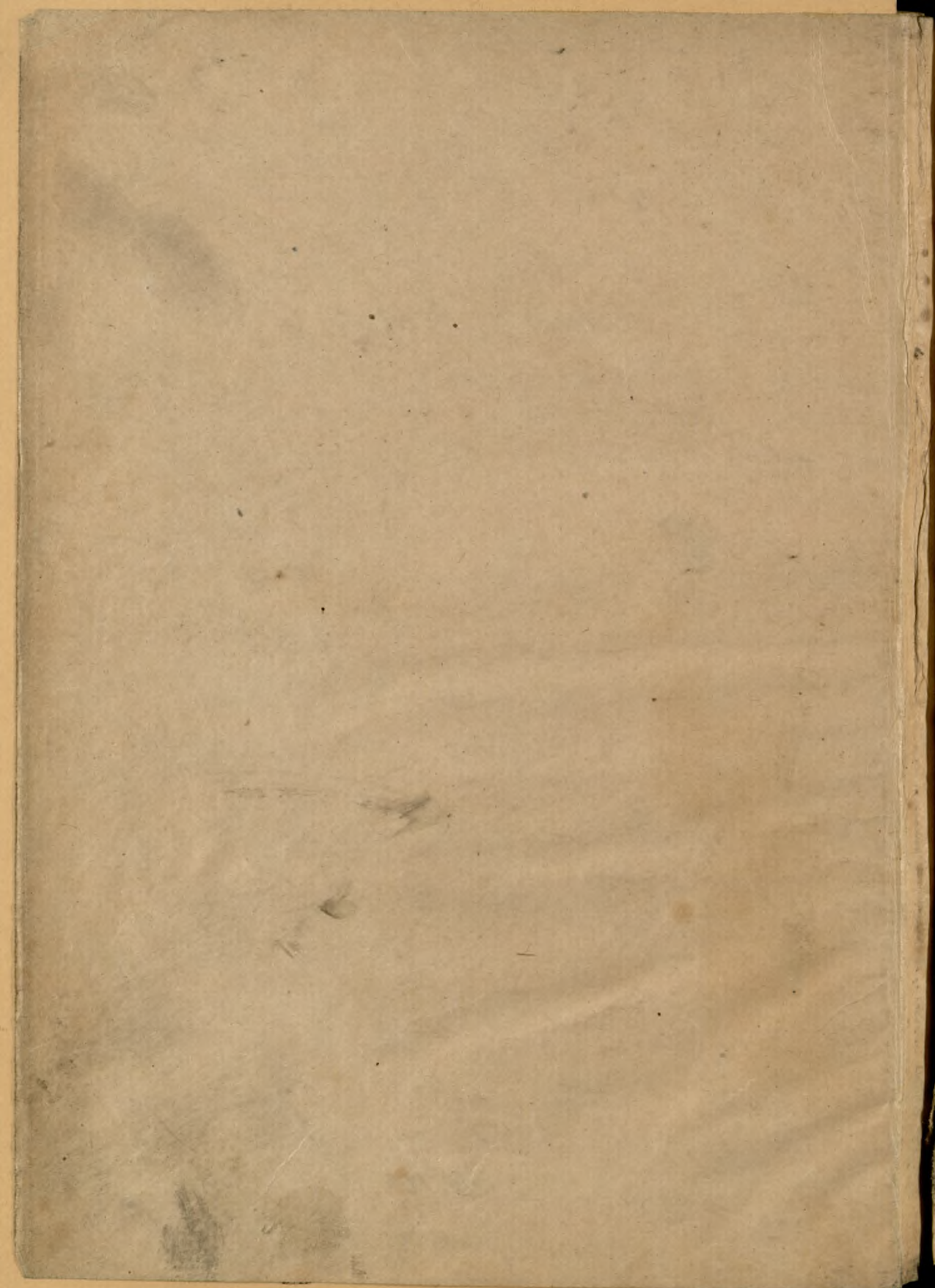
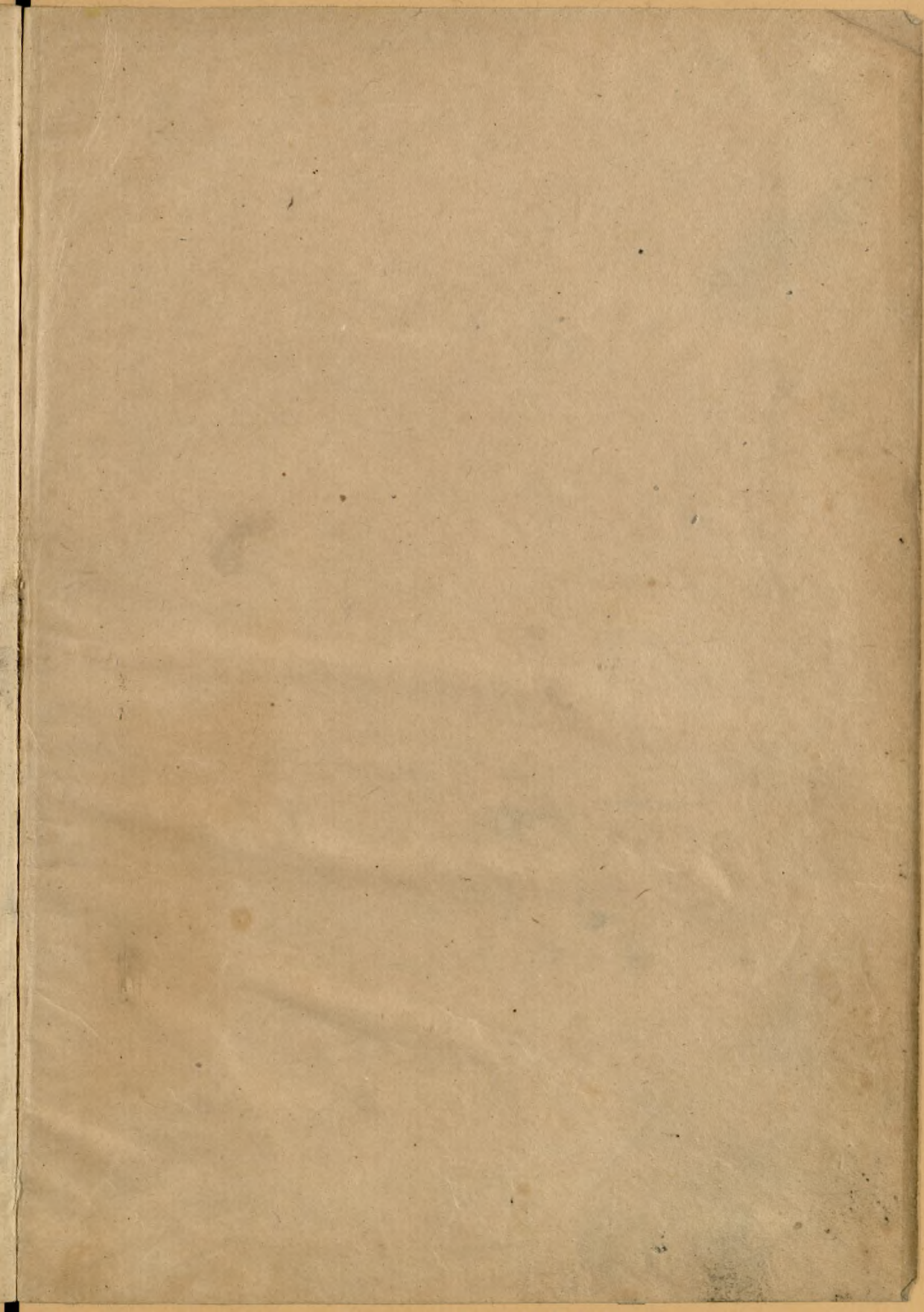

אור פני יצחק

הר"ר יהושע דוד
פייגענבוים

ס פ ר

אור פני יצחק

ב ו י ס ו פ ר

מצדקתו וחסידתו, ומדותיו הטובות, מנהגיו, וסיפוריו, שיחות חולין וכמה מאמרי תורה, מה ששמעתי וראיתי אצל כ"ק אדמו"ר הרב הגאון האמיתי הצדיק המפורסם לשם ולתהלה מרז **יצחה הכהו פייגענבוים** זצ"ל הראב"ד דפה ווארשא.

.....

ו נ ל ו ה ל ו ב ס ו פ ו

קונטרס יקר מפז בשם **שיחות תלמידי חכמים** שיחה וענין נאה מאת כ"ק אדמו"ר הרב הגאון הקדוש המפורסם מרן **שמואל זצ"ל מסאכאטשוב** מחבר ספר "שם משמואל" בנו יחידו ותלמידו של כבוד רבינו הקדוש גאון הגאונים מרן **אברהם זצ"ל**, אב"ד סאכאטשוב, מחבר ספר "אגלי טל" ושו"ת "אבני נזר" על ד' חלקי שו"ע.

ערכתי וסדרתי בצירוף כמה הארות והערות ממה שחנני ה' **ישראל איסר בהגאון מרן יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל**.

יו"ט בעוה"י בהשתדלותי

ליב אלחנן נכד הרה"ח מו"ה אלחנן ז"ל אונגער מפאנזקי.

ווארשא

שנת ה'תרצ"ט לפ"ג

נסדר במסדרה "חיי-שי"ק", ווארשא, פשעביעג 1

ציון לנפש חיה

הנה בספרי זה יסופר בעזה"י לזכרון ולזכר עולם מצדקתו
וחסידתו ומידותיו הטובות של כ"ק אאמו"ר הרב הגאון הצדיק המפורסם
מין יצחק הכהן פריגענבוים זצ"ל ראב"ד דפה ווארשא. לכן מצאתי בזה
חובתי לחקוק לזכרון עולם גם שם מחברתו מחברת הקודש ה"ה אמי מורתי
הרבנית הצדיקת מרת מינדל ע"ה שגם היא הצטיינה במידותי' הטובות
עד להפליא. ומעולם לא ראיתי אצלה נדנוד ממידת הכעס, ולא נשמע
מפיה דבר של שקר ח"ו, לא קללה, ולא נדר ולא שבועה, והיתה נזהרת
מלדבר בגנות של אדם והיתה רחוקה כמטחוי קשת ממידת הקנאה,
והיתה ענוות רוח ובעלת צדקה זי"ע. נפטרה בשם טוב בשנת ע"ג לימי
חייה ביום כ"ה ניסן שנת תרע"ד.

ת נ צ ב " ה

הסכמות הגאונים

בשם ה' ובצורתו יום א' שמיני י"א ניסן תרפ"ב, פ"א נספ.

שלום רב וברכת חג כשר ושמח לכבוד שארי ידנ"פ חב"בי וכו' פרי צדיק עץ חיים הר' ישראל איסר הכהן פייגענבוים נ"י בווארשא.

אחדש"ה באהבה.

כבוקר לא עבות אור וחדוה יופיע, כן שבעה לה' נפשי עונג ושעשוע, כאשר מול מראה עיני מכתבו הנעים הופיע, עם בשורה נעימה אשר הודיע, כי העיר ד' את רוחו ואת לבבו הניע, להוציא לאור הדפוס חבור נחמד, אשר פיו יקבנו „אור פני יצחק” ידובר בו נכבדות הנהגות, קורות, ומפעלות איש חי רב פעלים הוא אביו הגאון האמיתי שר התורה, נור הקידוש חו"ס, מופת הדור, ראש גולת אריאל וכו' כקש"ת מהור"ר יצחק הכהן זצוקל"ה ראבד"ק ווארשא*) הוא האדם הגדול בענקי הרוח גדולי בני ע"י אבירי התורה

(*) והנני שולח לב"מ המכתב שהשגתי מאת תלמידי הרה"ג מ' אברהם דוב הכהן נ"י שהי' עורך השע"ת בשנת תרס"ב בבית אביו הגה"ק זצ"ל.

בעזה"י א' חצוה, כי אין מחסור לידאיו לפ"ק פה ווארשא.

החור"ש וכט"ס אל כבוד אדוני מורי ורבי הרב הגאון הגדול המפורסם, פאר הדור חו"ב סיעה"ר נר ישראל וכו' כקש"ת מהור"ר צ"י יחזקאל שרימ"א מיכעלזאהן אבד"ק פלונסק בעהמח"ס „דגן שמים” וש"ס.

אחדשכ"ג באהבה ובכבוד הראוי לו, מכתבו עם ח"ת היקרי' נתקבלו לרצון לפני כבוד אדמו"ר הגאון וכו' מהור"ר יצחק'ל שליט"א ראבד"ק, ועפ"י פקודתו הנני להשיבו ע"ד שאלותיו.

א) ע"ד סעודת תויו"ט אם נעשה בדרך ראשון או בדרך"ש, הגה אדמו"ר הגאון שליט"א עושה תמיד סעודת התויו"ט בדרך שני כמסקנת המגן אברהם סי' תרפ"ו סק"ה. ב) ע"ד אופן ההתקרבות של אדמו"ר הגר"י שליט"א אל זקניו הרה"ג ר' מאטיל' סאלושינר ז"ל, ולרבינו בעל תויו"ט ז"ע, הגה שם אס אדמו"ר הגאון שי' היא האשה ה' מרת חנה גיטל ע"ה, בת ה' מרת הענא מירל ע"ה, היא היתה אשת הרה"ג ה' ר' נפתלי הירץ פיינליכט מווארשא, שהי' חתן הגה"ק ר' מיכל ז"ל אבד"ק סאלושינ, שהי' מגזע התוס' יו"ט.

וזקניו ה' ר' מאטיל ה' ר' בן הרה"ג ר' שלמה מיכלזאהן מהאדושינ אחי האשה הענא מירל ה' ר' וכן הג"ר מיכל אבד"ק קאלושין ה' ר' וכל עת אשר בא זקניו ר' שלמה לווארשא הי' סר תמיד לבית אמו מרת חנה גיטל, וען הי' דודה אחי אמה. גם סיפר כי זקניו הג"ר נפתלי הירץ ה' ר' אדם גדול בתורה ויר"ש, וסיפר ממנו נפלאות בפועל, ומלכתו מ' בס' נחלת עולמים קט"ז (ועיין בס' בית משולם דל"ט),

והתושי, אדירי היראה והעבודה הנקי, אשר האיר פני תבל בתורתו ובחכמתו, ביראתו, צדקתו וקדושתו.

ועתה שדר לן מר איזה קונטרסים מס' זה, שם חזיתי גם פנינים יקרים, אבני שהם, מרבתינו שבגולה, הגאונים הקדושים זי"ע דבריהם מתוקים, חכם ממתקים, והי' לנו לעינים, כאור שבעתים, גם הוספות ח"ת ממעכ"ת בן יכבד אב, בתפארת בנים, על ישראל תפארתו, שבעתי שמחת עובר אורח מדבר ציה ושממה בהגיעו לאפיקי באר מים חיים, רבים כמוני ישותו מיינו הרקח, ישבעו ויתענגו מנופה צוף אמריהם כי נעמו.

ואשר דרש הסכמתי, בעיני יסלא, האם דברי גאון קדוש אביו בשיח יצחק צריכים חיווק, הלא מקצה העולם ועד קצהו האיר אור פני יצחק אביו, וכל הרואה הנהגותיו ודרכו בקודש יחפץ יתלהב לבו לעבודת הבורא, ית"ש, ויהי' לו לסם חיים, וייתן בני אהרן לשלם, דעבדין עובדא דאהרן, ככהן שעומד ומקריב לבביהם של ישראל לאביהם שבשמים.

ואני תפילה, כי ד' יהי' בעוזרו לבצע מעשיהו, וגדולים מעשה צדיקים, כי יסופר לדורות הבאים, ולהעלות אור שמשם על אופק שמי ישראל, ולכל בני ישראל יהי' אור במושבותם כחפץ שארו אוה"נ ומכבדו כערכו הרם.

צבי יחזקאל מיכל'זאהן אבד"ק פלונסק והגליל.

בעזה"ת.

נדרשתי לשאלי הוא ידידי וכו' הר' ישראל איסר הכהן פייגענבוים שליט"א בהרב הגאון הצדיק מהר"ר יצחק הכהן זללה"ה ראב"ד דווארשא, אשר שאל לשלום – וענותו תרבני להביאנו עד הלום – לחוות דעי על טוב נופך ספיר ויהלום – הני מילי מעלייתא מילי דאבות דבעי למיהוי חסידא וזוכר חסדי אבות ומביא גאולה לאמר דבר בשם אומרו – לעשות זכר צדיק לאביו הגאון החסיד הנ"ל בסיפור שבחו מעלותיו ומדותיו, ושיחת אבות היפה משולבת בתורת הבן אשר השכיל לעטוף שיח יצחק במשכיות כסף של דברי חכז"ל – ושלא לי כמה דפים ממחברתו זאת אשר בשם „אור פני יצחק" פיו יקבנה – לראות ולדין מהם על הכלל כולו ולסמוך את ידי הכהה בהסכמה על המחברת, ולעשות רצונו – רצון בן יכבד אב חפצתם ועיינתם בדבריו וראיתם כולם מחמדים וחכם ממתקים – והרבה הרבה חכמה ודעת ומוסר רצון תוכם

כ"ז הנני כותב בפקודתו ובבקשת סניחה מכ"ג בשמו שאינו יכול לכתוב היום בעלמו מפני מחלתו ירפאהו השיי, והוא מבקש את כ"ג כי יואל נא להוסיף לשלוח עוד חידושי תורתו היקרים, דברים נחמדים וערבים, למען נוכל לתת להם מקום בקונט' הראשון שודפס בקרוב ברעות הש"י, והנני בזה תלמידו המתהבד באהבתו מלפני לקראת ח"ת הנחמדים, אברהם דוב הכהן יליד פלונסק, ועתה פה.

ואמינא לפעלא טבא יישר וראוים הדברים דליבדרן בעלמא ואפילו שיחת חולין של ת"ח צריכין לימוד וכ"ש שהם דברי תורה וחכמה. ע"כ הגני נספל לעושה מצוה ועונה אמן על הברכה הטובה שהוא אומר להביא למר אביו ז"ל לקיים זכר צדיק לברכה.

והגני חותם היום יום ה' ח' ניסן שנת "זכר דרב יצחק לטב" לפ"ק סה לאקאטש הק' שלום יוסף הלוי פייגענבוים חו"פ"ק הגליל.

בעזה"י.

לאשר מהראוי לסייע לדבר מצוה לזאת גם אני מסכים להדפסת ספר **אור פני יצחק** אשר מדפיס ידידי וכו' מו"ה ישראל איסר ג"י ל שות זכרון לאביו הגאון החסיד האמיתי המפורסם בקצוי ארץ מו"ה יצחק הכהן זלה"ה שהי' ראב"ד דפה בסיפור שבחיו ומדותיו התרומיות וגם מצא סמוכין להנהגותיו ממאמרי חז"ל ולדעתי היא אוצר בלום וראוי להדפסה. כי רצוף בתוכו הרבה מוסר ובפרט כאשר היום נתרבו ספרי מינות בעולם רח"ל מצוה גדולה להדפיס שיחתן של צדיקים יסו"ע והנהגתן לעורר ולהלהיב אחכ"י לאביהם שבשמים ואומר לבני ישראל משכו וקחו ברכה אל בתיכם איש כמתנת ידו דברי המדבר בצדק ומצפה להרמת קרן היהדות וקרן התורה ולומדי' הבא עה"ח פה"ק חארשא.

יום ה' פרשת בה"ב כ"ד אייר ט"ל למסב"י שנת תרפ"ג לפ"ק.

חנוך דוד גרינגלצסס אבד"ק לענטשנא והגליל.

הגני רואה לנחוק להוכיח בזה שהשליטה הסכמות מהרבנים הג' הג"ל נכתבו זה כג"ו שנים כאשר עיני הקוראים תחזינה משרים והי' ברצוני אז לקבל ע"ז ג"כ רשותא וקורמנטא דמלכא מאן מלכי רבנן ה"ה הרבנים הנאונים דפה שליט"א אך מפני פרתקאות שונות שעברו עלי נספק עבודתי עד כה, ועתה נחיישתי שלספרי זה שאין בו מפסקי דינים וחידושי הלכה רק סיפורים ושיתות מב"ק אאמור' זצ"ל אין מן הצורך לקבל ע"ז הסכמות יאס רק כדי שהרבנים הנאונים יכתבו בהסכמותיהם גדולות על כ"ק אאמור' זצ"ל הוא בעיני למותי, כי כבר נודע ביהודה וב ישראל גדול שמו של כ"ק אאמור' זצ"ל ומפורסם כמותו אין צורך רא"י.

אך זאת אשרתי יען כי ראיתי לאאמור' זצ"ל שהי' מחשיב הרבה כח מעשה ב"ר זהיה דרכו לבלי לעשות שום דבר בלי הסכמת ב"ר של שלשה (עיין בספרנו) לכן ראיתי שחובתי להיות בזה כן יכבד אב להו"ל ספרי רק בהסכמת ב"ר של שלשה רבנים וזוה הגני מרפס ההסכמות של שלשה הרבנים הג"ל שישום כבר תח"י וזוה יצאתי ידי חובתי ואני תפלה כי זכותו של אאמור' זצ"ל תזן עלי ולא אכוש ולא אבזס בזה יבבא ואימא מילתא דתתקבל.

המחבר

אגרת הקודש

מאת כ"ק אאמו"ר הרב הגאון הצדיק
מרן יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל
הראב"ד דק"ק ווארשא.

מה שכתב לאחד מחבריו מנוער

ב"ה יום ב' אחרי קדושים כ"ו למב"י פה ווארשא *

לכבוד ידיד נפשי האברך המופלא והמופלא החסיד מו"ה יעקב
נרו יאיר וזרח כשמש בצהרים.

השגתי מכתבך והיה לי למשיב נפשי. ראיתי כי לא נשכח אהבתנו הישנה וגם היה לי לשמחה כי ראיתי במכתבך שאתה לומד בהתמדה גדולה בע"ה. אך דרך העברה ראיתי בפריסת שלום שאתה כותב עלי וראיתי שאתה כותב עלי תוארים גדולים המפורסם בכל קצוי ארץ. הגאון הגדול. עמדותי משחומם תאמין לי מצלתך שלולא שאני מחשיב אותך באיש ישר רוח הייתי דנך שאתה כותב עלי בליצנות בפרט שאתה לומד הלכות משטה אך משנת יהושע בן פרחיה עומד לנגדי והוי דן את כל האדם לכף זכות בפרט ביורעי וממכירי ובזמן הזה המר והנמהר בודאי אנו צריכין להחזיק עצמם במדה הזאת כי אנו נצרכים גם לשני דברים הקודמים במשנה זו עשה לך רב וקנה לך חבר ומלשון המשנה נראה ששלשתן קשורים ואחוזים זה בזה שא"א להשיג לאחד בלתי חבריו על כן הייתי דנך שתוארים האלו אינם מכתובת ידך רק אחד מכת הלצים השיג אגרתך וכתב בו התוארים האלו.

ממה שכתבת אלי בענין הדירה שאכתוב לך אם השכרתי לי דירה מיוחדת אודיע לך שהשכרתי לי דירה מיוחדת ללמוד אך עדיין לא ישבתי ללמוד כי הדירה אינה מופנת עדיין ואקוה אי"ה בשבוע זו אשב ללמוד.

ומה שכתבת לי שאכתוב לך מעסק החסידות לא אוכל למלאות משאלותיך כי הדברים יגעים ואיש לא יכול לקבל מפי אחד דבר אמת כי כל אחד ואחד מספר מעשים הממשיכים לדעתו ע"כ העיקר להיות מתין ולא נהיה מהדיוסים הקופצים בראש ומתין מתין ר' מאות זוו שוי והשי"ת יעזיר לנו שיוורנו מקום האמת ואם יהא נגמר בדעתי ליסע לרב א' או אכתוב לך אי"ה דעתי באר היטב ויותר אין לחדש.

מנאי ידיך המצפה שלומך ומבקש חברתך

יצחק הכהן פייגענבוים

(*) מכתלי המכתב נראה ש"ק אאמו"ר זצ"ל כתב מכתב זה בשנת תרכ"ו אחרי פטירת רבו הרב הגאון הקדוש א"א האדמו"ר מוהר"ם זצ"ל מנור מחבר ס' שו"ת וחי'דושי הרי"ם וה"י זה בין מלכא למלכא קודם שהחיל להסתופף בלל רבו הרב הגאון א"א האדמו"ר מוהר"ם זצ"ל מאלכסנדר.

הקדמה ומבוא הספר

בעזה"י.

הנה בשנת תרע"א נצחו אראלים את המצוקים ונפטר ונלקח לשמים (ביום כ"ד אייר) כבוד אאמור' הרב הגאון האמיתי הצדיק המפורסם מו"ר **יצחק הכהן פייגענבוים** זצ"ל הראב"ד דפה ווארשא. ונספד כהלכה על ידי כמה רבנים גדולים מצוינים מהם שכבר שח"ח והחיים אתנו ה' יאריך ימיהם ושנותיהם.

ואני בנו ותלמידו המתאבק בעפר רגליו שוכיתי להתבשם קצת מחי' תורתו, והעניק לי הרבה פעמים מפרי חכמתו, נתעוררתי והדפסתי ההספדים הנ"ל בקיבוץ **"שערי תורה"** שבו קבע בית מדרשו בימי זקנותו לחאיר לארץ ולדרים מחי' תורתו היקרים מפז.

ובעזה"י הדפסתי תשעה דרושי הספד **"בשערי תורה"** (חלק חמישי קונטרס ג'—ד') מאלה הרבנים הגאונים הנודעים לשם ה"ה הר' **יעקב שור** זצ"ל (קוטב, הר' **פתחי הארענבלאס** זצ"ל (ווארשא), הר' **שדום יוסף פייגענבוים** זצ"ל (לאקאטש), הר' **חיים משולם קויפמאן** הכהן **אטטערמאן** זצ"ל (פולטוסק), הר' **יעקב אורנר** זצ"ל (נאשעלסק), הר' **יצחק מאיר הארכשטיין** זצ"ל (סלאפצא), ולהבחלי"ח הר' **אברהם הלוי עפשטיין** נ"י (סאקאלי), הר' **אהרן נפתלי זאוולאדאווער** נ"י (ווארשא), הר' **שלמה יוסף זעווין** נ"י (קאזימיראוו). **והנה** הרבנים הגאונים הנ"ל בהספדים הנ"ל הזכירו ושבו את כ"ק **אאמור'ר** זצ"ל בגודל גאונותו וקדושתו וחסידתו, ומנו אחת לאחת ממדותיו הטובות והתרומיות (*). שהי' בהן באמת חזון בלתי נפרץ כידוע.

והנה כאשר דרכם של המספידים — כדי לעורר קינה ובכי בלב השומעים — להפריז קצת על המדה בשבחו של כל נפטר, לכן היתי בזה בן יכבד אב שבכל מקום שנזכר בדרושים הנ"ל איזה מעלה ומדה טובה ממדותיו של

(א) **רזה** לשון הגאון מ' יעקב שור זצ"ל ראב"ד קוטב (שס הספד ב') הרב הגאון הגדול בחריפות ובקיאות חסיד ועניו המפורסם בשם טוב מו"ה יצחק פייגענבוים זצ"ל מיוסבי כהונה ראב"ד קוטב ווארשא ה' גאון אדיר בחריפות, ונפלא בבקיאות, ונפלא ביראת ה', ושלם בשלימות המדות, ועס גדול חריפותו, ה' לו שכל ישר מאד, והי' שונה הלכות בחריפות, ובה מגדלים כמים. אך לא מגדל הפורח כי אס מגדל עוז, אשר לא יזוזו אותו ממקומו:

(—) **וזה"ל** הג"מ פתחי הארענבלאס זצ"ל ראב"ד קוטב ווארשא (שס הספד א') — הרב הגאון הצדיק המפורסם ר' יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל ה' איש אמת, ושאנתי בשם אדמו"ר הגאון הקדוש מוהר"א זצ"ל מסאכאטשאוו שאמר שהוראת הגאון ר' יצחק הכהן זצ"ל הוא אמת ולדק ויב בקרבו סגרת הרמז"ן ז"ל והרעו אליו שאלות

אמור"ר זצ"ל. הייתי כיהודא ועוד לקרא וציינתי איזה דוגמא – בדרך סיפור – ממה שהייתי עד ראוי וידעתי ממנו זצ"ל, או איזה שיחה ששמעתי מפיו הק' שבוה יראו הקוראים – אף אלה שלא הכירו את אמור"ר זצ"ל, – שהרבנים הגאונים

ומדמות רחוקות כי שמו הלך בכל המדינות לאיש אמת והיה איש נסתר כי מנהגו ה' שה' לומר רובו ככולו דוקא בזילה כדי לזכות בכתרה של תורה ועשה לדקות הרבה בגלוי ובסתר: (-) וז"ל הג"מ שלום יוסף הלוי פייגענבוים זצ"ל אבד"ק לאקאטש (שם הספר ג') הגאון החסיד מו"ה יצחק הכהן זצ"ל מו' ימלא מקומו ביושר שכלו ונימוקו עמו תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו, מתון ומסיק שמעתתא אליבא דהילכתא בכל מקום, וכל מה שכתב בספרו „זכרון מרדכי“ ו„שערי תורה“ מסולאים בפי, הכרת פניו עתה זו על חמתו ויראת ה' החופפת עליו:

(-) וז"ל הג"מ יעקב אורנר זצ"ל אבד"ק לאשעלסק (שם הספר ד') הרב הגאון הנדיק המפורסם רבי יצחק הכהן זצ"ל הראבד"ק ווארשא ה' משוורי כה"ג מגאלי ונדיק הדור העבר, לא מש מאהלה של תורה, מהואר פניו ה' ניכר גדולתו בתורה, ולדקתו זיכה את הרבים להגדיל תורה ולהאדירה, הרבה הפלפל של ת"ח ולומדי התורה, וכבוד התורה נתגדל ונתרבה.

(-) וז"ל הג"מ אברהם הלוי עפשטיין כ"י אבד"ק סאקאלי (שם הספר ה') הגאון רבי יצחק הכהן זצ"ל ה' גאון אמיתי, חריף עצום ובקי בפלא בכל מקצועות התורה, כל ימיו הגה בתורה ה' הקדושה ובחסידות ובפרישות, וה' רועה את לאן מרעיתו בתורתו וביראתו הקודמת בלדק ובמשפט בענוה וטוב לב, וה' רועה אהוב ורלוי, והשיב לכל שואל כענין ולעת זקנותו נתוספה בו חכמה ודעת כדרך כל זקני ת"ח, ופתח לנו שערי תורה, לבוא בבית התלמוד הגדול להגדיל תורה ולהאדירה, בזה היום של הספירה נח שביסוד נלחו ארזאים את המזוקים ונלקח ממנו לדיק יסוד עולם, זקן הרבנים:

(-) וז"ל הג"מ יצחק מאיר הארכשטיין זצ"ל אבד"ק סלאפלע (שם הספר ו') הגאון מו"ה יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל ה' גאון גדול התורה ובקי בד' חלקי שו"ע וזיכה את הרבים ב וליא קונטרס „שערי תורה“ שט"י יתחברו חכמי התורה לישראל וליתן בפלפול הלכה, חידושי מלאים באמרי טעם ופלפול נעים לאמיתתה של תורה, ועשה מלאכה גדולה בהגיון ספר האורים ותומים, שה' מלא שגיאות וטעויות וכללו מכל מכשול ועם כל גדלו בתורה ה' עניו גדול וספל בקך, וקירב כל אדם בספר פנים יפות, ודבר עם כל אדם במחיות ורוח חן:

(-) וז"ל הג"מ שלמה יוסף זעווין כ"י אבד"ק קאזימיראוו (שם הספר ז') הגאון רבי יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל ה' מושל ממשלה בלי מזרים בים התלמוד והפוסקים, לא חריף ובקי באופן הרגיל אלא חריף אמיתי ובקי אמיתי ועוקר הרים אמיתי, כל ימיו לא מש מאהלה של תורה ולן בעומקה של הלכה וזכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, אין מן הזורך להרבות בדברים ולספר את ערכו וטובו:

(-) וז"ל הג"מ אהרן נפתלי זאווילאדאווער כ"י מו"ך דפה ווארשא (שם הספר) הגאון רבי יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל עסק כל ימיו בתוה"ק לשמה ושם לילות כימים יעבך את הבית"ש עבודה תמה ולא ה' הולך פניו בלי תורה אין לשער כיחו הגדול בתורה

הנ"ל לא הפליגו ולא הפריזו על המדה במה שכתבו מערכו של אאמור הצדיק זצ"ל בגודל תורתו וצדקתו.

הציונים והספורים האלה השלכתי וצרפתי בעזרת ה' החונן לאדם דעת בשלהי ההספרים הנ"ל בכל מקום הראוי, וקראתי אותם בשם

זכר צדיק. אך זאת הקדמתי והודעתי להקוראים שאלו המעלות והמדות שיבות שהזכרתי מאאמור זצ"ל הם כטפה מן הים, ממה שנודע לי וראיתי אצלו זצ"ל שהיי' מלא תורה, חסידות, יראה, ענוה, קדושה, שפלות רוח ותמימות ובכל המדות שמנו חכמים כי לא ציינתי רק מעט ענינים, זעיר שם זעיר שם, רק מה ששייך לתוכן ההספרים הנ"ל כאשר עיני הקוראים תחזינה שם משרים.

והנה אחרי הוציאי לאור ההספרים עם הערותי הנקובים בשם „**זכר צדיק**” באו למראה עיני ונתגלגלו לפני בעזרי בדרך הזדמנות ב) כמה מאמרי

חז"ל מפוזרים בש"ס בבלי, ירושלמי, תוספתא, ספרא, ספרי ומדרשים שונים, גם כמה פנינים יקרים בספרים מיקרי המציאות אשר מדי ראותי והצאתי בהם ובלימודי הישרים הנובעים מהם נזכרתי ועלו ברעיוני כמה דוגמאות מדרכיו ומנהגיו של כ"ק אאמור זצ"ל, סיפוריו ושיחת חולין שלו שירדו מזכרוני עד כה ולא ציינתי אותם ב„זכר צדיק” הנ"ל, וראה ראיתי מזה ונוכחתי מגודל ערכו

וחידש חידושים לאמיתתה של תורה על פי דרך הישר והאמת, לימודו ה' כאחד מן הראשונים עפ"י אמת והי' לו כל המעלות שחשב התנא ר"מ במשנה דאבות ללומדי תורה לשמה נקרא ריע, אהוב, אהב את המקום, אהב את הבריות וכו' ומלכשתו ענה ויראה ומכשרתו להיות לדיק וחסיד וכו', והי' עניו גדול ונחבא אל הכלים, והכניס כל אבריו בעבודת הבורא ב"ה, והי' בעל מדרגה גדול ששעבר חשויו לתורה ולעבודה, ומי שהי' מכיר את הגאון זצ"ל אף שלא דיבר איתו כלל רק שראה אור פניו הטהור נתפעל ממנו, והיו יכולים ללמוד ממנו כל אחד מה שהי' רוצה, תורה לדקות חסידות ומדות. שהי' מרוחק במטחו קשת מכל סרך מדה רעה:

(א) וז"ל הג"מ חיים משולם קויפמאן הכהן זצ"ל אבד"ק פולטוסק (שם הספר) לא סופר אנכי להניב על יבשת הנייר רב כחו בתלמוד ובהוראה של הגאון הנדיק זצ"ל את מדותיו הטובות והתרומיות והגפלאות ואת יראת ה' והאבת ישראל אשר קנה בלצבו הטהור, כחו הי' גדול לעסוק בהלכה וסוגיא מבלי עור מחוץ אך ורק בשכלו היך ועיונו החזק לצבו הי' מלא יראת ה' עסק בתורה ועבודה כל ימיו:

(ב) עי' ש"ס סנהדרין (לט:) נפש עמל עמלה לו כי אקף עליו פיהו (משלי טז) הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר, וכתב רש"י ז"ל ותורתו עומלת לו שמחזרת עליו ומבקשת מאת קוה למסור לו טעמי התורה וסדרי וכו' ע"ש (עי' רמ"ה סנהדרין שם שגורם וסדרי ע"ש) והנכון שהכוונה ג"כ צמי שלמד מעט וחסר לו הבקיאות להבין במקום זה, עכ"ז אין יגיעתו לריק, כי הי"ת ממלא לו כל המקומות הנגרכים לו בדרך הזדמנות להבין הדברים לאשורם כי דברי תורה עניים במקומם ועשירים במקום אחר ועי' להגאון הנצי"ב זצ"ל מוואלאזין בהקדמתו לספרו היקר העמק שאלה סדר ויקרא שכתב כעין זה ע"ש:

של אאמור'ר זצ"ל שכל התנחגותיו וכל דעותיו – שבחיים חיותו – לא שמתי לבי עליהם מפני רוח הילדות שהי' בי – כולם היו ברוח התורה ויראת ה' שחפפה עליו בכל עת.

ומה נשתוממתי לראות והרבה פעמים לפלא הי' בעיני שנודמנו לפני הרבה מקומות בספרים הקדושים הנ"ל שמצאתי בהם יסוד ושורש ומקור נאמן לכמה ענינים שראיתי אצל אאמור'ר זצ"ל שלא ידעתי טעם ונימוקם. ועתה ראיתי שכל דבר שיצא מפיו הק' הי' תורה שלימה ו גם נפוץ לי הרבה פעמים אור בהיר בשיחותיו הק' גם בעיני חול שבשמעי הדברים יוצאים כפיר הק' הי' בעיני כחידות שלא ידתי לסוף דעתו, וראיתי עד כמה גדולים דברי

(ג) עי' בספר הק' תורת אמת להרה"ק מהריל"א זצ"ל מלובלין בהקדמה שמביא בשם המד"ר פ' נש"א פ"ד כי השרשת דברי תורה בלב התלמידים היא אחר הסתלקות הרב, והוא מלשון מד"ר כמסמדות נטועים בעלי אסופות אימתו ד"ת נטועים בחדש הזה בזמן שבעליהם נאמרים: הם וכו' ע"ש, ועי' בהקדמת הספר אנלי טל מאת כ"ק אדמו"ר הגאון הק' איש אלקים מהר"א זצ"ל מאכטשאב שכתב שם שמעולם לא הי' בדעתי להדפיס חידושי תורתו בחיים חיותו רק לאחר מזה ועשרים שנה ע"ש:

(ד) עי' בספר הקדוש נפש אלימלך [פרשת מטות] שכתב שם בזה"ל וידבר משה אל ראשי המטות וכו' זה הדבר אשר לזה הי' עפ"י דאיתא בגמ' כל הנביאים נתנבאו בזה נוסף עליהם משה שנתנבא בלשון זה הדבר. ולהבין ההפך שביניהם ומה נפ"מ באזה הלשון שנתנבא, ונראה כי דרך הצדיק הגדול אשר רוח אלקים דיבר בו בגדול קדושתו אף השומע דבריו נראה לו שדברי הקדושים כן כתוב בתורה הקדושה ומואל פסוקים המציינים לדברי הצדיק. והוא אומר על דברי הצדיק זה הדבר אשר לזה הי' פ"י אלו דברים שצדיק דיבר הם הדברים הנאמרים מפי ה', ויש שאר צדיקים שאינם במדרגתם כ"כ שהי' כל השומעים נדמים ביניהם כאלו כתובים בתורה אלא שמעידים על דבריהם שהם דברי יוסף ואמת ודברי אלקים חיים, אבל אינם מולאים אותם בתורה. והוא כל הנביאים מתנבאים בזה פ"י שהיו מעידים על דבריהם לאמור כה ראוי וענו, נוסף עליהם משה שנתנבא בלשון זה הדבר פ"י שהיו אומרים על דבריו זה הדבר אשר לזה הי' פ"י שרוח אלקים נ"כ דיבר בו עד שהיו מעידים הכל שדבריו תורה והמה בכתובים והוא וידבר משה אל ראשי המטות לכו לאמור זה הדבר פ"י כנ"ל שיאמרו תורה כך בדקוה לכוני ישראל לאמור זה הדבר פ"י שיאמרו בני ישראל על דבריהם זה הדבר אשר לזה הי' והבן.

(ה) הנה בספרי זה ימצאו כמה ענינים שמעתי מפ"ק אאמור'ר זצ"ל שהי' נפלאים בעיני ואח"כ האיר ה' את עיניו מלאתי להם יסוד ושורש בדברי חז"ל ועתה אוכיר לדונגוא עוד ענין אחר שפ"א שמעתי מפ"ק אאמור'ר זצ"ל שהי' מדבר מגדול מדרגתו של רבו הרב הגאון הק' איש אלקים מהר"ם זצ"ל מקאצק ואמר שאכילתו הי' מעט מזער ועכ"ז אלבעות ידיו היו עבים ונזירנא שאמר בלשון טק' שהי' לו דיקקע פינגער] ובשמעי הדברים האלה מפיו הק' נפלאות מאוד כי לא זכרתי אז משום מקום שהיו מדברים מאלבעותיו של אדם אם הם עבים אי דקים והדרך לדבר מפיו של אדם, ומעולם מעתי א"ע מלספר זה

הקדמה ומבוא הספר

ו

חז"ל שאמרו (סוכה כא:) שיחת תלמידי חכמים צריכה לימוד והרבה עצמים נודמנו לפני איזה מקומות בדברי חז"ל גם במקראי קודש שלא זכיתי להבין – ברוב עניי – מפני איזה קושיא וקדוּק ונדרש לי פתרון וביאור, ובעזרי עיי איזה ענין ומדה טובה שנזכרתי מאמור"ר זצ"ל איסתייעא לי מילתא ו שנעשו אצלי ההרים למישור והמקומות הקשים הללו נתבארו אצלי. כפי דעתי הקצרה, בפירוש נכון ואמת ומקם הניחו אבותי לי להתגדר בזה.

והנה הרבה מענינים הנ"ל אמרתי והצעת לפני איזה מירידי ממוסלגי תורה וממקורבי ואנ"ש של כ"ק אאמור"ר זצ"ל וביחוד ה"י דרכי לדבר מזה הרבה עם כבוד ידידי הרב המופלג בתורה וביראה החסיד המנוח מו"ה יצחק זאלער זצ"ל

מפני המתמיהים ולאח"ז למדתי בגמרא [יומא מז:] דקמאי שמיני ופירש רש"י כהנים וכו', שבשר אלבעותיהם בולט ודוחק זה את זה ע"ש, ומכרתי מה ששמעתי מפ"ק אלאמר זצ"ל בטען אלבעות דיו של רבו הרה"ק זצ"ל מקאלק ושמחתי שמנחתי קלת מקור ושורש לשונו הק' של אלאמר"ר זצ"ל ואז אין רא"י לדבר וכו' לדבר [ובוודאי שגם דברי הגמרא אינם בפשטות]: **ולאח"ז** טובא דברתי מזה עם כבוד ידידי הרב הגאון בקי נפלא כש"ת מו"ה שלמה וויינגאטש נ"י מו"ל דפא והעיר אותי מלשון הגמרא [כתובות קג.] זקף עשר אלבעות כלפי מעלה וכו' ולא נהניתי אפילו באלבע קטנה ע"ש. והיא הערה נכונה לשיחתו של כ"ק אלאמר"ר זצ"ל זי"ע ועכ"י:

(ו) **עי' קידושין [לא:]** אמר ר' אבוהו כגון אבימי ברי קיים מלות כיבוד וכו' ימא חד ח"ל אשקיין מיא אדאיתי לי נמס וכו' איסתייעא לי מילתא ודרש אבימי מומר לאסף וגו', ועיין ברש"י ז"ל בזה"ל דרש שאמר לאסף שירה על שכילה הקב"ה חמתו בעלים ובאבנים שבביתו, ומתוך כך הותר פליטה בישראל ע"ש והנה המאמר הזה נעלם וסתום, ממה איסתייעא לי' אז לדרוש זה הדרש דוקא, ועי' במהרש"א זצ"ל שם, ולדעתי י"ל שאבימי ע"י דרכו והתנהגותו במלות כיבוד [כמבואר בהמאורע הזה, שהי' לו עם אביו ר' אבוהו] גרס לו לדרוש הדרש הזה, דלפי הגרסה בגמ' וברש"י זצ"ל שם הי' רוצה אבימי לקיים בעלמו מלות כיבוד ולא הגיה גם לבניו שיקיימו המלה עבדו כמובא שם בגמ' ח"ל כי הוה אתי ר'. אבוהו וקרי אבא וכו' ע"ש, לכן יש לומר גם בזה עובדא כשאמר לו אביו אשקיין מיא הי' גם כן מופחד ומלטער שלא יקחו בניו המלה ממנו, לכן כשבא ומלא את אביו ממנס, אף שהי' מלטער במה שאביו נמנס כמובן, עכ"ז הי' שמח והי' חלו לטובה במה שנמנס משום שבניו לא היו יכולין להשקותו ולא לקחו ממנו המלה ומגדל השמחה שהי' לו מהרעיון הזה איסתייעא לי מילתא לדרוש זה הדרש בהפסוק מוזמר לאסף וגו', דקשה קינה לאסף מיבטי לי', לכן דרש שלשון שירה הי' על שכילה הקב"ה חמתו בעלים ובאבנים שבביתו ומתוך כך הותר פליטה לישראל, ור"ל שאפשר לשמוח בדבר רע במעוטו במקום שהי' אפשר להיות רע ביותר, ועי' בילקוט תהלים [רמז תתכ"ד] שמוכא שם הדרש הג"ל עפ"י משל בזה"ל מלה"ד למלך שהי' לו בן קשה וכו' נתמלא עליו חימה וכנס לתוך חופתו והי' קורע את הכל וכו' שאמר המלך לא יפה עשיתי וכו' שאילו הרבתי אותו הי' בן אחי יורש אחי וכו' ע"ש והמשל הזה מתאים ממש עם הפי' הג"ל כמובן:

מחבר ספר „לקוט יצחק“ ושי"ס ז' והוא בשמעו ממני הרבה מענינים הנ"ל
הי' שמח מהדברים ההם ויפס אצלו מאד ואמר שהדברים יקרים ונמצא בהם
כמה לימודים ישרים בדרכי המדות ועורר אותי כמה וכמה פעמים להדפיס
והפסץ הפנינים היקרים האלה ברבים ז"ל, גם למען כבוד אאמו"ר זצ"ל, שהנני

ז' הנה זכר לדיק לזכרה, ואזכיר לטובה את איש המורס הזה ה"ה כבוד ידידי הר'
יצחק זאלצר ז"ל שמתו שנה במסחר ידיו והתפרנס ח"ע מיגיע כפו בלדק
ובאמונה וכל ימיו הוקדש לתורה ועבודה והרבץ תורה והעמוד חלמידים הרבה, והרבה
לעשות לדקה וחסד וחיצר איזה ספרים טובים ומועילים, זכרי ימים מקדם שנתקשרתי עמו
בקשר אהבה, ושמעתי ממנו דברי תורה הרבה וביחוד בשבתות וימים טובים הי' לי לעונג
ושעשועים בהתפללנו יחד בבית תפילה של הסידר האכאטבאב ובלחנו הביתה אז בכל
הדרך נדברו איש אל רעהו ואז הי' לי פתחון פה וכפרתי והלעתי לפניו כמה ענינים
הנוגעים לתולדותיו של כ"ק אאמו"ר זצ"ל ועבו עליו רובם חזק ונתבעל מזה הרבה,
חבל על דאבדון ולא משתכחין:

ח' ראיתי להעתיק מאמר יקר מאת הגאון הק' בעל שבט מוסר זצ"ל בספרו „מעיל
דקדק“ (אות ח' תקנ"א) שכתב בזה הלשון יש לחקור אם יאות לשבח את האדם
במעשיו הטובים או לשחוק מהם, והנה יש בחינות לומר שראוי לשבח ולפרסמו למען
ילמדו בני אדם מהם וכו', אלא שלכאורה הי' נראה שראוי לשחוק מהשבחים של בני מלוות
כדי שיהי' להם סגר לעולם הבא וכו', ועוד אמרו אל יספר בשבחיו של אדם שמהוך שבו
בא לידי גנותו, והנכון שאין לו לאדם לשחוק, אלא לפרסם לדקתו ברבים, והסביר מטה
טוב לשבח ולא לשחוק, חדא דטבע מוטבע באדם שבראותו משבחים אותו על המלוא
שעושה מתוך שמחה ושבח מתעורר ומתחזק להוסיף עוד בעשית המלוא, גם יאות לפרסמו
ולשבחו ש"י. כך יאשרו בניו אחרי' שם יאות ויכבדו, באמנם בניו של בעל מלוות הם,
ואם יתענו יחזיקו בידם וכו' גם מועיל שאם הוא עצמו יבוא לידי עניות או איזה דבר
מגניב עליו וכו', גם מועיל השבח על איזה דבר שלא תבא על הצבור שמוזכר זכות הנדיקים,
וכללו בתוכם גם לזה, ואפשר זכותו רב להגיד וכו' גם יאות השבח לנפשו אחר מויתו לתת
לו מנוחה בזכיר שמו באמנם זכר לדיק לזכרה וכו', מזורק לזה שכיון שמשבחים אותו
מקיימים מלות דרבנן בהמזכיר לדיק לדיק לזכרה וכו', גם טעם נכון אחר דיאות לשבח לעושי
מלוא דבר עדות על ישראל שהמלות חשיבות ויקרות עליהם וכו', גם מה שיאות לשבח שלא
יהיו הרואים לעושי מלוא כפוי טובה שהרי בעבור העושה מלוא נשפט שפט ברכה בעולם
וכולם נהנים ממנו, וחייב אדם שלא לזלזל ולשבח למי שקיבל טובה וכו', וגם ראוי לשבח
לעושי מלוא דבר גורם למנועת לשון הרע מפי המשבחים דכיון שמרגילים לשונם לדבר טוב
קשה לשנות ההרגל וכו', מה גם דכיון שכבר שבוהו אף שיראו בו דבר גנאי מכסים
עליו ואין מספרים בגנות ע"כ תמלית דבריו הקדושים:

ונראה לי להוסיף על דברי הגאון הק' המחבר זצ"ל דמי שחיבר ספר ומוציא שמו ילאו
בעולם והוא אדם גדול ובעל מעשים בודאי החיוב לספר מגודל מעלתו שלא
יקראו דבריו כלאחר יד רק יתינונו להבין דעת וסוד קדושים ע"ד שאמרו חז"ל בגמ' [חולין]
ה"ח שאמר דבר אין מוסיחין אותו וכו' ע"ש, ועי' בגמ' [גיטין] מאן לימא לן דר אביתר

הקרמה ומבוא הספר

מתחייב בכבודו למען ידעו מגדולי צדקתו והסידותו (ס) כי בחיים חיותו מכני ענותו
היתירה ומגדול יראת ד' שהי' בו הי' צנוע במעשיו ונחבא אל הכלים, שגם

בר סמכא וספרו שם מגדולתו של ר' אביתר דלככים מאריה על ידיה ע"ש הרי שמו
לדעת גדולתם של ח"ח אס הי' בעלי מעשים לענין חשיבות חי' תורתם:

(-) **שמעתי** מפי הר' הגביר המנוח מו"ה יהודה הלוי גליקסאהן ז"ל מפה קהלתנו (*)
שפ"א שאלו להרה"ק מוהרי"א ז"ל מראדזימין מה הרעש בעולם כ"כ
מגדולתו של הרה"ק הרבי ר' בוגס ז"ל מפשיסחא, שמספרו קול שמחה אינס רואים כ"כ
נדולות והשיב שלמה המלך בעת ירידתו כשאמר אני שלמה לא הלמינו לו וקשה להבין
זא שלמה המלך הי' חכם מכל אדם הי' לו להגיד איזה דבר חכמה שיראו הכל שדבר
חכמה כזו אי אפשר שיאמר אדם אחר זולת שלמה המלך ע"ה ויהא נוכחים מזה שהוא
שלמה אך התירוק הוא דכיון שלא ידעו שהוא שלמה לא היו יכולים להבין שדבריו הם
דברי חכמה כמו כן מי שאינו יודע מקודם מי הי' הרבי ר' בוגס ז"ל אינו יודע מה
היא ספרו קול שמחה ודפ"ח:

(-) **עי' בס' תורת שמחה** [דף ס"ב] בשם הרה"ק הרבי ר' בוגס ז"ל מפרשיסחא
שטובה גדולה למת אס משבחין אותו בזה העולם:

(-) **עי' בס' יסוד העבודה מהרה"ק הר"א מסלאנים** ז"ל [חלק ב' מכתב ס"ד] בשם
הזה"ק דלדקיא בחר דיתפטרון מעלמא הן בתלמא עלמא ושכיחי באתר
דמחצבין מילייהו:

(-) **עי' בס' הדעות והמדות שמעתיק** לשון רבינו הרלב"ג ז"ל בזה"ל תמלא שהאריך
בתורה בספורי קורות החשובים כי החשובים ראוי שגלמוד המדות המשפחות
כשנלך בעקבותיהם כי נחלות בזה הפנות המישרות את האדם על הלחמו המדעית
והמדינית:

(-) **עי' בס' אבן שלמה** [פרק א' אות י"ג] בשם הגר"א ז"ל בזה"ל אטפ"י שאמרו
[ב"ב קס"ד]. לא יספר אדם משבחו של חבירו שמתוך שבחו בל ליד גמותו
מ"מ מי שמפורסם במדות טובות אדרבא ראוי לשבחו שבו לא שייך מתוך שבחו בל לדי
גמותו שהכל משבחין אותו ואף אס אחד יאמר עליו דבר גנאי לא יאמינו ועי' בהערה
י"ח סס בזה"ל ח"ש מגילה כ"ח ממן דשפיר שומעיה שרי לשבוחי ע"ש:

(ט) **שמעתי** מפה קדוש אמו"ר ז"ל שפ"א ישב הרה"ק הרבי ר' בוגס ז"ל מפרשיסחא
והי' מדבר ומספר בשבחו של אביו הרה"ל בעל המחבר ס' עשרה למאה

(*) הרב המנוח ר' יהודה הלוי ז"ל גליקסאהן הי' אחד מחופשי התורה ויראת ה' טרורה והצטיין
במידותיו הטובות ונדבת לבו ויקרת רוחו, והי' אחד מחשובי הבע"ב דפה קהלתנו וכולם נתנו לו השבח.
הרה"ג ר' יהודה הלוי ז"ל הנזכר, גוע מחצבתו, ממשפחה נכבדה דפה, ובילדותו התנכר נער
בהתמדתו בתורה ויושר שכלו קלע אל השערה ולא החטיא את המטרה ולקח לקח מפי הרב הגאון האדיר
מין יעקב געזונדהייט זצ"ל האב"ד דפה והי' לו לתלמוד מובהק, אך כאבותיו והוריו הי' דרכי ההלכות
מוזרים לו עד שפ"א אנה לו המקרה שנקרא לחגיגת סעודת מצות ברית מלה אצל מחותנו, אחד מהבע"ב
החשובים ושם נמצא הרב הגאון הקדוש איש אלקים מוהרי"ם זצ"ל מגור וכאשר ראהו האדמו"ר
קרבהו וכבדהו לאכול אתו בקערה אחת ובקשהו להיות מבאי ביתו ומאז נתקרב להחסידים והתנהג בדרכם
היו' אחד מהמקורבים ומראשי הדבקים אצל כ"ק אמו"ר זצ"ל והי' לו לאותב גאמן הנצב"ה.

ובסיס סיפוריו אמר אתם סוברים שהגני משבח את אבי מפני שהוא אבי כן הוא האמת, והנה מי יכול לירד לסוף דעתו הקדושה, ולדעתי שהתכוין ג"כ בדבריו ללמד לחלמידו מוסר השכל במזאת כיבוד אב בדרך פשוט, שחובתו של הבן לספר בשבחיו של אביו מהדברים הידועים לו:

(-) שמעתי מהרה"ל הק' מו"ה רוד שליט"א האדמו"ר מקאזמיר [וכעת בפה קהלמנו] שסיפר מאביו, הרה"ל הק' מו"ה אפרים ז"ל [בנו של הרה"ק איש חלקים רבי יחזקאל ז"ל מקאזמיר] שפ"א הי' עובר אורח בעיר אחת והסכים אז בדעתו להעלים ח"ע ולא לגלות שהוא בנו של הרה"ק מקאזמיר והי' עומד ומתפלל בביהכ"ל בין נחותי דרגא והי' נהנה מזה מאוד ותפלתו עלתה לו בטוב ובקריאת התורה שאלו לו על שמו כדי ליתן לו עלי' ואמר ששמו הוא ר' אפרים בר' יחזקאל וסיפר שכאשר שמע שקראו את שם אביו בשמו לבד בלי תואר מורה מוריני כראוי יאל לבו בקרבו מחמת שזולזל בכבוד אביו ואמר שמתחרט ע"ז כל ימיו שהרשות למחול על כבוד עגמו ולא על כבוד אביו:

(-) שמעתי מפ"ק אדמו"ר ז"ל בענין כיבוד אב וסיפר מהרה"ק האדמו"ר מוהר"ש ז"ל מסאכטשאב [מחבר הס' הק' שם משמואל] שפ"א הי' עס אביו מרן האבני מר ז"ל אלל הרה"ק מוהרי"ם ז"ל מגאסטנין וכיבדו בשיבה, את מרן האבני מר ז"ל בימינו אלל השלחן ואת בנו השם משמואל ז"ל בשמאלו נגד פני אביו ולקח האדמו"ר השם משמואל את כסאו והעמידו להלאה לכל ישב נגד פני אביו ונענה האדמו"ר מגאסטנין ז"ל ואמר על האדמו"ר השם משמואל ז"ל שכנראה הוא מפרש אל ישב במקומו שאין הפי' שאל ישב במקומו ממש אלא בעין מקומו ואדמו"ר ז"ל הי' משבח את הדברים ואמר שהפי' הזה נכון ואמיתי:

(-) שמעתי שסיפר חותני הרה"ח מו"ה יהושע רוד ז"ל מזדקתי של השפת אמת ז"ל בימי נעוריו [כידוע שחיתני והשפת אמת ז"ל בימי בחורתי היו חברים ולמדו ביחד וגם למדו שיעור אלל החידושי הרי"ם ז"ל זקינו של השפת אמת ז"ל] שפעם אחת היו משוקעים בלימודם ועי"כ נתאחרו לבא אל השיעור של החידושי הרי"ם ז"ל והחידושי הרי"ם ז"ל אמר לנכדו השפת אמת דברי מוסר שמבטל מזימוד התורה ולא השיבו דבר ושאל חותני השפת אמת למה לא השיבו האמת שלא הלך בטל שהי' יושב ולומד והשיב לו דכתיב מוסר אביך אל תמאס לכן לא ראה להפסיק אותו מדברי מוסר שלו:

(-) שמעתי שאחרי שנפטר הרה"ק ר' אברהם מרדכי ז"ל בנו יחידו של החידושי הרי"ם ז"ל הי' הרה"ח ר' מאיר מיכל לאנדשטיין ז"ל אלל הרה"ק איש חלקים מהר"ם ז"ל מקאזק ושאלו על סדר הפטירה והשיבו שער הרגע האחרונה הרגיע את אביו החידושי הרי"ם ז"ל ואמר לו שמזכו הולך וטוב והשיב לו הרה"ק מקאזק ז"ל בגערה מה תספר לי שהר' אברהם מרדכי ז"ל קיים כיבוד אב?

(-) סיפר לי איש אחד מזדקתי של אדמו"ר ז"ל שהוא הי' בבית דינו של אדמו"ר ז"ל והי' אז לפניו ד"ת בין אב ובנו ואותו הבן הי' מדבר דברי זלזולים נגד אביו ואמר אדמו"ר ז"ל שאינו רוצה לפסוק הד"ת משום שהוא פסול להיות דיין מחמת שנעשה שוגא להבן ההוא מפני הזלזולים שהי' מדבר לאביו:

ממני, בנו ותלמידו. שלא זוהי ידי כתוך ידו הסתיר עניניו כאשר נוכחתי הרבה פעמים).

וגם זכור אותו האיש לטוב, ה"ה כבוד ידידי המנוח הרב המאה"ג החסיד המפורסם כש"ת מו"ה **חנוך העניך גרינגלאס ז"ל** אבד"ק לענטשנא מחבר ס' כבודה של תורה, שגם הוא עורר אותי הרבה פעמים וכמעט הוכיח ודיבר אתי קשות למה אתרשל מלהביא החמדה גנוזה הזאת לביה"ד. **אי** לזאת נתעוררתי בעזה"י לזכות את הרבים בהוצאת ספרי הקטן הכולל כל הענינים הנ"ל שקראתיו בשם **אור פני יצחק ע"ש** שבוה הצגתי לפני עיני הקוראים תואר פניו ותמונתו הרוחניות של כ"ק אמו"ר זצ"ל י"א, ויחקיים בזה והיו עיניך רואות את מוריך.

וזה מעשה הספר בעזה"י, ראשונה רשמתי וסדרתי את המאמרים ולקוטים מהספרים הנ"ל שאנה ה' לידי בדרך הודמנות ונתתי מקומם בראש כל עמוד ועמוד באותיות גדולות יען כי ליקוטי הענינים האלה בפני עצמם הוא

(—) **זכי** נא מעשה רב שפ"א נסעתי עם אמו"ר זצ"ל לבקר את אחד החולים מאכ"ש וישבתי אלל אמו"ר זצ"ל במרכבה ובתוך שיחותי לפניו אז ספרתי לו בהתנלות שיש לי ענ"ג מעסק מסחרי והשיב לי שכל זה מגיע לך שאיך מקיים מצות כראוי ושהמומתי לשמוע מפיו הדברים האלה כי לא ידעתי משום דבר שמן והשיב לי ראה שאיך מדקדק והקד יושב אללי בלד יומי כי מפני הכבוד הי' עלי לישב בלד שמאלו ומלאז מהרתי בזה:

(—) **שמעתי** שספרו מדקדקו של אמו"ר הרב הגאון הקדוש מוהר"א זצ"ל מסאכטשאב שבעיותו ילד קטן אמר לאביו הרב הגאון זצ"ל מציאלא איזה חידוש בחורה ואביו הגאון זצ"ל דחה את דבריו בתוקף וגער בו ואמר לו שאין זה דרך הלימוד ולאחר זמן בימי זקנתו למד ומלא מקור נאמן לדברי בנו הק' שה' נכונים ואמיתים ונחלש דעתו והתחרט על מה שהכלימו חכם ונסע אליו לפייסו ואמר לו בנו האדמו"ר זצ"ל שבאמת כשאמר לו החידוש הי' יודע מאותו מקום אך מפני כבוד אביו לא רצה להחזיק את דברי עלמו אז:

(י) **פעם** אחת ראיתי לאמו"ר זצ"ל שהי' לפניו שאלה בענין כתיבת סת"מ ודיבר עמי אז מהגמ' [שבת ק"ח] שאין כותבין תפילין ע"ג עור בהמה טמאה וכו', משל למה הדבר דומה לב' בני אדם שנתחייבו הריגה למלכות אחד הרגו מלך ואחד הרגו איספקלוטור איזה מהם חשוב וכו', ובתוך דבריו שדיבר עמי אז מהגונג להשאלה הנ"ל, אמר לי שבלשון הגמ' אחד הרגו מלך ואחד הרגו איספקלוטור יש בזה סוד ואין הדבר כפשוטו וגילה לי הענין ואח"כ הכרתי בפניו שהי' מוטער ומתחרט בזה שאמר לי הפי' הנ"ל מפני שהי' נמנע בכל ימיו מלדבר בגלוי במספרות:

(יא) **שמעתי** בשם כ"ק הרב הגאון הקדוש אמו"ר מוהר"א זצ"ל מסאכטשאב שפ"א תאכנס אלל אחד בפה ויאדשא והראו לו תמונת הרה"ק בעל התניא זצ"ל שהי' מזויר בתמונה על הכותל וענה אמו"ר זצ"ל ואמר בפיו הקדוש שמי שלומד בספריו של רבינו התניא זצ"ל הוא יודע ורואה תואר פניו:

ילקוט יקר וחשוב מאד ותועלת מרובה לכל מעיין, ומה גם שמהם נסתעף וגרמו לי שיעלו על זכרונני ולמצוא מהם כמה דוגמאות וענינים חשובים בדרכי התורה והמדות שראיתי אצל אאמור"ר זצ"ל, לכן אמרתי שכל הענינים והסיפורים האלה יחיו הולכים ונדפסים אצל חמאמרים שבפנים הספר בתור הערות וציורים, והקוראים ידעו בזה באיזה אופן ואיך הגעתי לכל אלה יב).

ומענין לענין בדרך אגב צרפתי באיזה מקומות קצת מחי' תורה שנמצא אצלי בכת"י מסודר על סדר פרשיות התורה כד הוינא טליא שרשמתי אז בחברת אלופי ומיודעי הר' החסיד וכו' המנוח מו"ה עקיבא זאלער ע"ה (אחיו של הרב מ' יצחק זאלער ז"ל הנ"ל, בני הרב החסיד המפורסם מו"ה משה מלאסק זצ"ל) כל אמרות טהורות ששמעתי מפה קדוש אאמור"ר זצ"ל מדי שבת בשבתו ומועד במועדו שקראתי אותו בשם דבר יצחק.

וכן ספחתי להערות בקצת מקומות איזה דברי תורה וחידושים מאת כ"ק אאמור"ר זצ"ל ממה שנדפס בשמו בהירחון שערי תורה ובקונטרסו בענין המציצה הנקרא זכרון מרדכי, ע"ש אחיו הוא דודי הר' הגביר נדיב ושוע המפורסם בצדקת פורוגו בכל קצוי ארץ יג) וכו' מו"ה מרדכי הכהן פייגענבוים ז"ל שהוצאתי

יב) **ודכירנא** כד הוינא ילד קטן למד עמי אאמור"ר זצ"ל אגרת של רבינו החינוך ז"ל שנמצא בראש ספרו בזה"ל חילוי יחשוב מעיין הספר זה שהמחברו קבל כל דינא ביגיעו וטוב עיונו ומדברי התנאים והאמוראים, וחילוי כן הוא הי' מתחייב להיות המחבר בקי בכל פנות גמרותינו בבלי' וירושלמית ספרא וספרי ותוספתא לכן הוא היודע עלמנו וחכמה מה לו ראוי לפרסם האמת לכל השומע קולו ואל יעשה מלאכה ה' תמימה כקשת רמיה. בלדיה וערמיה כמתהדר בילדי נכרים. כחלש מזדיין בשלטי הגבורים וכשפל אנשים מתעטר בכחרי המלכים. הנה הוא קורא ממקומו מודיע ומעיד עדות נאמנה לכל קורא בו שרוב דברי הספר נלקטים מספרי עמודי הארץ המפורסמים במעלה וחכמה מכל הגאונים הרב רבי יצחק אלפסי והרב רבי משה בר מיימון ז"ל וכו', ואל החוט המשולש בחכמה ובתבונה ונדעת הרב רבי משה ב"ר נחמן ז"ל וכו' :

יג) **הנה** מלדקת פזורנו של דודי הרב הגביר הלדיק מו"ה מרדכי הכהן פייגענבוים זצ"ל מזכר בתוך ספרי ועתה אמרתי להעתיק המכתב הזה מכת"י אאמור"ר זצ"ל :

ב"ה יום ב' לסדר וארא תרכ"ט לפ"ק פה ווארשא י"א.

כבוד הרב המאור הגדול סיני יעוקב הרים צדיק ועניו מדברנא באומתי' בוצינא דנהורא שלשלת היוחסין נ"י פ"ה ע"ה כקש"ת מוהר"ר אברהם שטואל בנימין נרו יאיר ויורח עד ביאת הגואל אב"ד ור"מ דק"ק פרעשבורג.

אח"ה מכבודו הרמה אודות אשר אחי נ"י הגדיב ושוע אי"א כמוה"ר מאטיל פייגענבוים זה שנה שמינית אשר הי' בבית מרחלאות החמין יחד עם כבוד הרב המופלג מוהר"ר יודא דיין דקהלתכם וסיפר לו דיין הנ"ל מהשיערה של כבודו הרבה אשר יבואו עדרים עדרים לשנות מימי צורו ובחוכם תלמידים הנלרכים להספקה ונעשה ע"ז חברה בעירכם לראות להספיק כל תלמיד הנלרך להספקה די מחסורו אשר יחסר לו והתגדב

לאור בהשתתפות אחי הגדול הר' המופלג החסיד מו"ה יעקב שלמה הכהן ז"ל, וכן ראיתי לנכון לצרף כל הסיפורים מהענינים הנמצאים כבר בהערות זכר צדיק הנ"ל, שבה ימצאו הקוראים כל הענינים והסיפורים במקום אחד לכבוד ולתפארת.

והנה כאשר נשתהה ספרי הקטן זה כמה שנים מסודר בדפוס ולא הוצאתיו לאור טעני כמה פרתקאות שונות שעברו על ראשי, לכן ניתוסף אצלי במשך הזמן כמה ענינים והשמטות ומקורים חדשים, קבצתים וסדרתים בשם "קונטרס אחרון" ובעזרי גם בזה ימצאו הקוראים כמה ענינים נפלאים ומענינים. **וזאת** למודעי שבקונטרס האחרון יצאתי מגדרי קצת באיזה מקומות, והרהבתי בנפשי להציג קצת הערות והשערות בהבנת דברי חז"ל, מה שחנני ה' להוסיף נוסף לדברי אאמ"ר זצ"ל (יד) ולא סדרתי מחידושי רק אותן שהצעתי מקודם לפני איזה ממופלגי התורה ואמרו לי שדברי נכונים וראוים למי שאומרים (טו) והלאה דאימא מילתא דתתקבל.

אחי נ"י לשלוח בכל שנה ושנה חמשה זהובים מינך לכבוד ישיבתכם המפוארה ונתן ליד דיין הג"ל שני זהובים וחצי ובבוא אחי נ"י לביתו לווארשא, שלח עוד חמש זהובים ולאחר זמן השיג אחי קבלה מכבוד גבאי דיישיבה ואח"כ שלח עוד אחי נ"י עשר זהובים ולא השיג שום מענה על זה אם הגיע לידם או לא וע"כ הפסיק אחי מלשלוח עוד ועתה רצוני של אחי נ"י להתאריך מחדש במזה ז' ולסלק בעד שנים שעברו ולשלוח עוד לשנים הבאים בכל שנה ושנה במקדש אך שחפץ להשיג מענה אם הישיבה מתנהגת במקדש וגם אם הגיע לידכם עשר זהובים הג"ל ע"כ אבקש במאד ומאד מכבודו הרמה לזכות לאחי נ"י במזה רבה כז' ולמחול לזוהר להגבאי דיישיבה שיכתוב לאחי נ"י את כל הג"ל בזה השוב ובטוב שזכיתי להיות לי פתחון פה לפני כבודו הרמה אצלי לפני כבוד גאון מה שזכיתי בעזרי ליישב איזה קושיות של זקינו הגאון רשכבה"ג רע"א זללה"ה [ישובי הקושיות נדפסו בשע"ת ח"א חוב' א' סי' א'] דברי מוקירו ומבדרו כיום ערכי

יצחק ברי"א הכהן פייגענבוים רב ומר"ק דפה שי"ע.

יד עי מגילה [יד:] במקום דקאי ירמ' חולדא היכא מתגבאת קרובת ירמ' היתה ולא ה' מקפיד עלי', ונ"ל שזה הוא פי' הפסוק מי יתן כל עם ה' נביאים, שבאמת מה שלא הקפיד משה על נביאתם של אלדד ומידד לא ה' רבותא כ"כ משום שהיו קרוביו כהגמרא הג"ל, אך התוה"ק מספרת לנו מענותו של מרע"ה שאמר וה' כל עם ה' נביאים, שלא הקפיד אם גם יבואו אלה שאינם קרוביו:

(-) **עי** בהקדמת הגאון מוהר"ש לנדר ז"ל [נו"ב מהד"ת] שכתב שם בפירוש המשנה דמסכת עדיות אב זוכה לכן בחמשה וכו', שאין הכונה שיזכה לכן להיות חכם, אלא הכונה שיש לו להבין זכות להפיץ מעינותיו חולה שזכותו של האב מגין על הבן שישמחו דבריו אגב דברי האב:

(טו) **הנה** זה כבר הייתי מפקפק על המנהג שנתפשט אצלנו בזמננו שכל הרואה ליטול את

וזאת הנני להעיר שאחרי שנגמרה מלאכתי של ספרי זה הקטן ראיתי שבקצת מקומות בההערות והציגונים קצתתי במקום שהי' ראוי להאריך, ובהשקפה ראשונה בלתי מובן טעם הסמיכות להמאמרים שבפנים הספר, כאשר העירו אותי איזה מידידי נ"י, ובסוף ימצאו בין הקוראים שיאה כפליאה בעיניהם וישאלו ויאמרו מה ענין שמיטה אצל הר סיני, לכן אודיע ואבקש מכל שואל ומתמה לעיין קצת בהמאמרים שבפנים הספר, ומובטחני בו בכל אחד שבעיניו קל יבין וירגיש טעמי ונימוקי בסידור הדברים, כי ת"ל סדרתי הכל בכונה ובמחשבה חחילה, אך מפני כבוד הקוראים שקטנם עבה ממתני, אמרתי לקצר וסמכתי על רוחב לבבם שיסקרו הכל בסקירה ראשונה.

ובזה הנני מוצא חובתי להזכיר לטובה את בני יקירי הבחור המופלג כמר **יצחק נ"י** (שמתגורר כעת בבית גיסי מחו' הר' הנכבד מו"ה מנשה דונקלגרין נ"י בעיר האג' הבירה במדינת הולאנד) שהי' לי לאחיעזר ולאחיסמך בעבודתי וקדושה הן בהוצאתי את השערי תורה הנוסד ע"י אאמו"ר זצ"ל וגם בראותו שספרי זה מונח אצלי זה זמן כביר בכת"י ואין עותתי בידי להזדקק להוציאו לאור נתעורר לקבל עליו הטורח להיות לי לעזרה ואני תפלה שיוכינו ה' לגדלו לכל טוב ולראית אצלו רוב נחת וזכותו של כ"ק אאמו"ר זצ"ל תגן עלי שהתורה תהא מחזרת לאכסניא שלה ויזכנו ה' ברוב רחמי וחסדיו לראות מצאצאי ויור"ח דור ישרים יבורך ברוב נחת אכ"ר.

ישראל איסר בהגאון מרן יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל
עורך ומו"ל השערי תורה

השם חובר חבר בא וטעל (וזכיראל ששמעתי פ"א מפה קדוש אאמו"ר זצ"ל שהי' מתאון ואמר שתמוה הוא בעיניו ואינו יודע מה הדבר שבהלכות שחיטה יהי' מי שיהי' עושה חיבור וספר עכ"ל) והנה ראיתי בספר מכלל יוצי' על קהלת מחד קדוש מן שמו"ה ה"ה רב הגאון המקובל האלקי מו"ה אלי' בע"ש זצ"ל [קטנו של הגאון החכם לבי זצ"ל] שהקשה במשנה דאבות כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת וכו', וקשה דאין רואין אלה ששנו שמתחילה לא הי' בהם יראת שמים ומתוך לימוד התורה באו לירי' יראה וחכמתם נתקיימו אללם, וגם אמרו מתוך שלא לשמה וכו', וכותב שם שזה קאי דוקא על דורש דברים או מחבר ספר דאם אין יראתו קודמת לחכמתו אין דבריו מתקבלין אלל השומע או הלומד בספרו וז"ש מתקיימת ר"ל אלל אחרים עכ"ל:

אך עתה כ"ל קטל לימוד זכות ע"פ מה שראיתי להגאון הקדוש מוהרא"ל זצ"ל האדמו"ר מגור בספרו שפת אמת [שבת קל"ג] בהא דהקשו בגמ' שם והא אב"י ורבא דאמרי תרווייהו וכו', ותירלו שם בטר דשמע מרבא סברא ע"ש, וע"ז כתב הגאון הקדוש זצ"ל בזה"ל מכאן דבכ"מ שנמצא לשון דאמרי תרווייהו אל"ל דוקא שגנים אמרוהו אלל אפילו שאחד חידשה והשני אינו חולק נקרא דאמרי תרווייהו ע"ש ודפח"ה, וע"פ דבריו הקדושים כ"ל לומר בזה מפני שעתה המנהג שמי שמחבר ספר אינו מדפיסו עד שמקבל הסכמות מגאונים וחכמי הזמן והמה לא יתנו לו הסכמותיהם עד שמעיינים בהספר והדברים נראים להם לנכונים ולישרים וכ"ש שאין חולקים על דבריהם לכן נחשבו הדברים כאלו נאמרו ג"כ מפי הגאונים המסכימים, ע"ד אב"י ורבא דאמרי תרווייהו ודו"ק:

א רמב"ם פ"כ מהל' תשובה הל' ד' מדרבי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני השם בבכי ובתחנונים א' וכו' ויתרחק הרבה מן הדבר שחטא בו ב' ומשנה שמו כלומר אני אחר ג' ואינו אותו האיש שעשה אותו המעשים :

א) שמעתי מפה קדוש אלומו"ר ז"ל, שאדמו"ר הגא"ק מוהר"א ז"ל מסאכטשאב והוא פירשו כל אחד פירוש אחר בהפסוק הוי מושבי העון בחבלי השוא כעבות העגלה חטאה (ושע"י ח' יח) אדמו"ר ז"ל פירש הוי מושבי העון, שמושבים מעליהם פגם העונות הן הזדונות, בחבלי השוא ע"י שמכים בלבבם, שיחשבו כי בזה משכו מעליהם פגם העונות ובאמת כעבות העגלה חטאה שלחשוק מעליהם פגם החטאה ר"ל השגגה נריכים לזה עבות העגלה וכש"כ הזדונות, והוא (אדמו"ר ז"ל) פירש הוי מושבי העון בחבלי השוא ר"ל שאינם יודעים וחושבים שמשכו על עצמם העונות הן הזדונות כג"ל בחבלי השוא שאינם מקושרים בקשר אחיץ להעונות ובאמת כי כעבות העגלה חטאה שאם גם עושים חטא בשוגג הם מקושרים לזה בחבליים כעבות העגלה וכש"כ להזדונות ודפח"ח: (—) שמעתי מפה קדוש אלומו"ר ז"ל בפסוק (דברים א') אלה הדברים אשר דבר משה אל

כל ישראל במדבר בערבה וגו', (דלריכים להבין הזכרת שמות המקומות ככאן וגם מש"כ רש"י ז"ל "לפי שהן דברי תוכחות מזה כאן כל המקומות שהכשירו לפני המקום והזכירם בלחצו מפני כבודו של ישראל" ג"כ בלתי מובן דהא בהכתוב אח"כ מוכיחם על כל דבר בפירוש ולא ברמז), דכשישראל חוטאים ח"ו עושים פגם וקלקול במקום שעשו שם החטא כידוע וכשעושים תשובה נריכים לתקן גם המקום שנפגם על ידם וזה שאמרו רז"ל תשובה באלו מקום, והתשובה היא כשעוסקים בתורה ע"ד שכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות תשובה מי שרגיל ללמוד דף אחד ילמוד שני דפים וכו' וזה היה הענין משנה תורה שלמד מרע"ה כאן עם כל ישראל שהיה רועה נאמן לישראל שהי' רועה לתקן כל מה שחטאו ישראל בימיו וגם כל המקומות שהכשירו בהן המקום וזה הוא פירוש הכתוב כאן אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל במדבר בערבה וגו' שמוזכר גם המקומות והבין ודפח"ח:

ב) שמעתי מפה קדוש אלומו"ר ז"ל במדרש רבה (בראשית פרשה יט) ויאמר האדם האשה אשר נתתה וגו' א"ר אבא בר כהנא ואכלתי איין כתיב כאן אלא ואוכל אכלתי ואוכל (והיא תמוה גדולה האין העיו אדם הראשון כ"כ כנגד הש"י הא הוא הי' צריך לתרץ את עצמו למה אכל והוא הוסיף ואמר שדעתו היה לאכול עוד אח"כ הגדיל עליו החטא ביותר) דבאמת חטאו של אדמ"ר הי' גדול מאוד דבשביל הנאה של רגע אחד עבר על ציווי הש"י לכן השיב אדמ"ר והקטין החטא מעליו, סבבר שמה שנאמרו מהש"י לבלי לאכול מעה"ד אינו דומה לכל המצות והאזהרות שנאמרו מהש"י דכל המצות אפילו כשעברו עליהן מחיובים בהם גם אח"כ ואין ראויים לעבור עליהם עוד כמו שאמרו רז"ל מי שאכל שום יחזור ויאכל שום, משא"כ בעה"ד כדיון שהש"י פירש לו פעם החטא דכיוס אכלך ממנו מות תמות לכן כשיעבור על הציווי ויאכל פעם אחת דבלא"ה ימות לא תחל עליו המצוה עוד ויהא מותר לו לאכול מעה"ד מכאן ולהבא וכן משמע מדברי רש"י בפסוק וידעו כי ערומים הם שכתב מצוה אחת היתה בידם ונתערטלו הימנה דאם היו מצוים על אכילת עץ הדעת גם להבא, היה המצוה בידם עוד ולא היו נקראים שנתערטלו הימנה כמובן, וזה שהתכוין אדמ"ר באמרו אכלתי ואוכל שבה חירץ א"ע לפני הש"י והקטין מעליו החטא דמה שעבר על ציווי הש"י ואכל מעץ הדעת לא הי' בשביל הנאה רגע אחד כיון דסבבר שהא מותר לו לאכול מעה"ד מכאן ולהבא ולא יהא טרוד ביצרו כל ימיו ודפח"ח:

ג) שמעתי מפה קדוש אלומו"ר ז"ל בפסוק אלה תולדות נח נח איש צדיק וגו' (דקשה דפחה בתולדות וסיים שהיה איש צדיק וגם במש"כ רש"י ז"ל עוקר תולדותיהם של צדיקים מעש"ט עדיון קשה דהי' צריך לכתוב בקרא מעש"ט של נח שהם כפיר נקראים תולדות אבל כאן לא נזכר פעולותיו רק שנה היה איש צדיק תמים ע"ז לא שייך לשון תולדות) דליתא בגמרא גר שנתגור בקטן שנוול דמי ואיתא במדרש דמי שעושה תשובה ג"כ בקטן שנוול דמי וע"ז נאמר ועם נבחר יהלל וכו' א"כ בעל תשובה נקרא שנוולר את עצמו שעבדו נהפך לאיש אחר שנקרא איש צדיק א"כ י"ל שנה בילדותו עדיון לא היה איש צדיק רק אח"כ עשה תשובה גדולה ונעשה איש צדיק תמים א"כ י"ל שזה פירוש הפסוק אלה תולדות נח היינו נח פשוט שעדיין לא נקרא איש צדיק תמים, היה תולדותיו

אור פני יצחק

ג ירושלמי סנהדרין פ"א הל' א' חנניא בן אחי ר' יהושע עיבר שנים ונחזיל ש"ח
 ל' רבי ג' איגריין כו' בהרא כתב לקדושת חנניא ד' וחרא כתב גדיים שהנחת נעשו
 תיישים ובהרא כתב אם אין את מקבל עליך כו' קרא קדמייתא כו' ה':
 ג סנהדרין כה ע"א כשהלל ר' אריעזר נכנס ר' עקיבא וחביריו לבקרו כו' א"ל
 למה באתם ו' וכו':
 ד סס ברש"י ז"ל ואין לי שורחני להרצותן, כדומר הרבה שאלות יש לי לשאול
 ואין למי לשאול ז':

ה שמו"ר תלוי פרשה לה ד"א וזה הדבר כו' לפי שישראל אומרים רבון העולם
 הנשיאים חוטאים ומביאים קרבן וכי עניים אנו ואין לנו להביא קרבנות א"ל דברים
 אני מבקש כו' ואין דברים אלא ד"ת כו' א"ל אין אנו יודעין א"ל בכו והתפללו לפני ח' :

שהולידת עצמו ונעשה לדיק גמור ונקרא נח איש לדיק תמים וזוהי נחא מה שכתב שתי פעמים נח ודפח"ח:
 (-) ראיתי לאחמ"ר ז"ל ששאלו אותו הנהנין להתענות ביום א' דר"ה אם מותרין להתענות
 ביום א' דר"ה שחל להיות בשבת דהא הטעם דמתענין ביו"ט של ר"ה הוא משום דר"ה להתענות
 מחמת תשובה וא"כ בר"ה שחל להיות בשבת נמו מותר להתענות מדכתיב הטור דר"ה דגם בשבת
 טובה מצוה להתענות הרי דמצוה תשובה דוחה שבת, והשיב דים לחלק ע"פ מ"ש הרן ז"ל דהא
 דר"ה שחל להיות בשבת אינם תוקעים משום גזירה שמה וכו' הטעם דלא בקיפין בקביעא דירחא
 ושמה אין היום ר"ה ושבת הוא ודאי אבל אם היו בקיפין בקביעא דירחא היו תוקעין א"ע"ג שהוא
 ודאי שבת דהא ג"כ ודאי שהיום ר"ה ומצוה לתקוע וכ"מ בגמרא לכן אפשר מהשמות להתענות
 בר"ה שחל להיות בחול היא מטעם ממ"נ אם היום ר"ה א"כ מצוה להתענות מחמת עשרת ימי
 תשובה ואם אחרת שאין היום ר"ה אלא למחר ע"כ היום הוא חול ורשאי להתענות ושבת טובה
 שיותר להתענות היא מטעם שהיום הוא ודאי מעשרת ימי תשובה ומצוה להתענות אבל יום א'
 דר"ה שחל להיות בשבת יש לחשוב שמה אין היום ר"ה וליכא מצוה להתענות ושבת הוא ודאי לכן
 נראה שאין להתענות ביום א' דר"ה שחל להיות בשבת :

ד) שמעתי מפה קדוש אחמ"ר ז"ל שסיפר מרבו הגאון הקדוש מוהר"ם ז"ל מקא"ק שפ"א
 כותב מכתב לאחר וכתב עליו תוארים גדולים יותר מן הראוי לו ותמחו ושאלו לו והשיב שכותב
 לפלוני שמחזיק א"ע לכך :

ה) ראיתי לאחמ"ר ז"ל כמה פעמים שנתבטל אצל עצמו בתכלית הביטול והשפלות כל כך
 עד שהיה מבקש עלות ותחבולות לכל יפול רוחו בקרבו, והיה קורא התוארים שכתבו עליו, ופ"א
 משום מעשה שהיה אמר לי בזה"ל דע שלפעמים שמכבדים אותי עושים בי מצוה (זכר לדיק):

ו) ראיתי לאחמ"ר ז"ל בזקנתו ובפרט בשנה האחרונה לימי היו שלפעמים היה מתפלל
 ומתחמק על האנשים שבאו אליו אפילו מן המקורבים ופ"א שמעתי מפיו הק' שאין לו עתה שום
 סיבות לזה העולם :

ז) פ"א ראיתי לאחמ"ר ז"ל שהיה יושב ודואג וצער ויהי ניכר על פניו ואמר לי שמאוד
 הוא מאטער ולכו יוצא שפעמים רבים יש לו דברים בתורה שאי אפשר לו לגלות אותם ולהרצותן
 לאחרים זולת לכבוד אדמו"ר הגאון מוהר"א ז"ל מסאכטשאב שהוא מודה על האמת שאין כמוהו
 ומחבב חידושי תורה של זולתו, וגם עתה יש לו ענין נחזק לכתוב אליו, אך הוא חושש ומונע את
 עצמו מלכתוב אליו, ולתאר אותו בתואר רבי שלו, משום שידע ברור שיש לו (לאדמו"ר) נשמת התנא
 רבי עקיבא לכן הושג לעצמו לקראתו רבי (כי ידוע שתלמידיו רבי עקיבא לא נתקיימו) ואמר לי
 שהוא מתגעגע תמיד לישא וליתן עמו בשו"ת אך הוא מונע א"ע מטעם זה וסיפר לי מעין זה
 מהגאון ר' לוי יצחק ז"ל אבד"ק בארדיטשוב שגם לו היה נשמת התנא רבי עקיבא :

ח) שמעתי מפה קדוש אחמ"ר ז"ל שסיפר מהגאון החסיד ר' שלום זכאי הכהן ז"ל אבד"ק
 גזיערש, כשלמד בעבור לתלמידים וכשהיה לו דבר קשה היה פותח הארון קודש וככה והתפלל (כדרך
 שטעו עבוד חולה שיש בו סכנה):

(-) שמעתי כשהיה אדמו"ר הרב הגאון הקדוש מוהר"א ז"ל מסאכטשאב ילד כבן ו' שנים
 אמר הרב הגאון הקדוש מוהר"ם ז"ל האדמו"ר מקא"ק לאביו הגאון החסיד מו"ה זאב נחום ז"ל

אור פני יצחק

ו הוריות יד ע"ב אבוי ורבה ורבי זירא ורבה בר רב מתנה הוי יתבי והו צריכי
 דרישא אמרי כל דאמר מלתא ולא מפריך ט) וכו' חזויה רבא לאבוי דגבה רישא י)
 א"ל נחמני פתח ואימא:
 ז רש"י ז"ל סס צריכי לרישא, כלומר הוי צריכין למנות ראש עליהן ולפי שהיו
 כלם ראויים להיות ראשים יא) וכו':
 ח מילתא משפטים פרשה יח כבר היה ר' ישמעאל ור"ש יוצאים להרנ א"ל ר"ש
 לר"י רבי יוצא שאני יודע יב) על מה אני נהרנ א"ל ר"י לר"ש מיטך בא אדם אצרך
 רד"ן יג) או לשאלה

האבד"ק ביאלא מבני הילד הקדוש שעינו בתפלה מו"ק לו להשכל והרב הגאון מביאלא תמה ולא
 ידע הפירוש בדבריו עד כי שאל לבני הילד (הוא האדמו"ר הק') מסאכטשאב ז"ל) והשיב לו
 שכונת אדמו"ר היא מה שדרכו להתפלל לה' כשם לו דבר קשה בתורה וישיב הכל בלי יגיעה,
 ולשכלו היה יותר טוב שיתייגע בעלמו הרבה:

(—) נשאל אדמו"ר ז"ל כמה שכתבו תלמידיו האר"י ז"ל שרשב"א האר"י ז"ל השיב
 בשינוי דברי תורה הרבה מהא דליתא דשינת לדיוקס יע להם ודע לעולם, דלמה רע להם
 דהא יכולים להשיב דברי תורה בשינוי ג"כ והשיב דמה שאחז"ל יפה שיהא אחת בעיה"ז
 מכל עוה"ב, משום דבעיה"ז משינוי התורה ביועשה משא"כ בעוה"ב שהלדיוקס יושבים ונהנים מזיו
 השכינה שהכל הוא בלי יגיעה וזה הוא ג"כ הענין מה שאחז"ל דשינת לדיוקס רע להם אף דלעצמם
 לא יחסור להם כלום שנס בשינוי משינוי הרבה דברי תורה אבל הוא בלי יגיעה ודפח"ה:
 (—) שמעתי מאדמו"ר ז"ל וכו' לצורך איהו ענין כי לא אוכל לדעת את גודל יגיעתו

כשמחדש דבר בתורה (וזכר לדיוק):

ט) ראיתי לאדמו"ר ז"ל שכתב בהקדמתו לספר שערי תורה חלק ראשון וז"ל, והנה כאשר
 תועלת הספר (שערי תורה) שאחד ישיין בדברי חבירו לכן מהראוי שיהא יחשב דברי תורה של
 חבירו ולא יחל לו תשוקה לדמות דבריו וכענין זה נ"ל לפרש מה שאמרו חז"ל (שבועות מה), על
 ר"ל משהי הוי שבי ושתיק לי' איכא דאמרי משתי הוי שתי עיי"ש דהאי איכא דאמרי בלתי מוכן
 בשלמא זה שאמרו משהי הוי שבי נזכר לפרש שהתייבש עיניו מרש שחלק על דברי ר'
 יוהנן כדליתא במשנה (אבות פ"ה) ואינו נזהר להשיב אבל כך דמשהי הוי שתי משולל הבנה
 דהיתכן שר"ל שיהא בעת שמע דברי תורה מפי ר' יוהנן אף גלע"ד שהפי' הוא דהאי איכא דאמרי
 באו להוסיף דבעת שמע ר"ל דברי תורה מפי ר' יוהנן לא הי' דעתו לחלוק עליו אף משתי הוי
 שתי את דבריו בהשקפה גדולה כלים הנמא למים כמאמרו ז"ל במשנה (אבות פ"א מ"ד) והוי שותה
 בנמא את דבריהם אף אח"כ כאשר הי' שותה א"ע בדבריו וראה איהו דבר לחלוק עליו הי' חולק עליו וכו':
 י) שמעתי מפה קדוש אדמו"ר ז"ל שרבו הרב הגה"ק מו"ה חנוך העניך ז"ל אדמו"ר
 מאלכסנדר מעת שנתקבל לרבי ויהיה זקן יותר מכן שבעים שנה נתגדל בקומתו ועשה גבוה דראש אחד:
 יא) ראיתי לאדמו"ר ז"ל שהי' זקן יותר משמונים שנה וטבעו כבר יא' בעולם כשנפטר
 אדמו"ר מוהר"א ז"ל מסאכטשאב והיה דואג ומבאס אז שיהיה לו רבי ומורה ואמר שלכל אחד
 צריך שיהיה לו מי להיות לו הכנעה תחתיו ואח"כ קיבל לו לרבי את כבוד אדמו"ר הרב הגה"ק
 מוהר"ש שליט"א מסאכטשאב:

(—) שמעתי מפה קדוש אדמו"ר ז"ל שסיפר מרבו האדמו"ר מוהר"ם ז"ל מקאצק
 כשנפטר רבו היהודי ז"ל נסע לדיוקס וניקם לעצמו רבי ובא לדיוק אחד ומלאו שהי' כועס
 ומקפיד ואמר זה אינני רבי שלי, וכן אמר כשמלא לדיוק אחד שהי' אוכל מאכל גם, עד כי
 נחר לו לרבי את כבוד הרב הקדוש מוהר"ם בוגם ז"ל מפרשיסא:
 יב) שמעתי (במדרומה לי) מפי אדמו"ר ז"ל שרבו אדמו"ר מהר"ם ז"ל מגור, קודם שנפטר
 בתו היחידה הלדיוק מרת פסכיל ע"ה היה יושב ומוטרד במחשבתו ואמר שטרם שמקבלים הכאת
 לחי מן השמים צריכים להתחשב ולדעת מפני מה נתנו לו הכאה זו:
 יג) נפרשת יתרו (פרשה י"ה פסוק כז) את הדבר הקשה יביאון אל משה וכל הדבר הקטן

איר פני יצחק

ישפוטו הם וז"ל השגות מהלבון הגמא באמירת יתרו דכתיב שם (פסוק כ"ב) כל הדבר הגדול יביאו אליך וכל הדבר הקטן ישפטו הם וז"ל דיתרו באמרו כל הדבר הגדול יביאו אליך התבונן שעסק גדול וחשוב יביאו אל משה רק דבר הקטן ישפטו הם וכונהגם בערכאותיהם בזריגת הללו שיש שופטים מיוחדים לפי ערך הסכומים בהטות ומרע"ה ושהיה הענין מכל האדם לא הסכים בזה ליתרו חותנו שהשופטים לא יהא רשאים לשפוט ענין גדול רק ענין קטן ודעתו היה שבין הענין גדול ובין הענין קטן ישפטו הם, רק כשיהא להם ענין ודבר קשה זה יביאון אליו וזה שדקדק מרע"ה את הדבר הקשה יביאון אל משה משא"כ באמירת יתרו דכתיב כל הדבר הגדול וגו' ובה יתפרש היטב מה דכתיב במשנה תורה (דברים א פסוק יז) ואזנה את שופטיכם וגו' כקטן כגדול תשמעון וגו' והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי ושמעתינו ועי' ברש"י ז"ל שמביא הרבה דרשות מחז"ל בבאור פסוק כקטן כגדול תשמעון עיי"ש דמשם נראה כדברינו דהפי' היא שנאמרו בין שהדבר קטן ובין שהדבר גדול שפוטו הם רק והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי ושמעתינו לא כדעת יתרו כנ"ל (דבר יצחק):

(—) שמעתי מאמור"ר ז"ל וכו' שאם מחדש דבר מה באיזה היתר ענוה וכדומה היא חזלו לסימן ולראי' שהוראתו אחת ואם לא עלה בידו לחדש בזה לא היה מוזקק לזה כלל (וזכר דריק אחר ב):

(—) לאמור"ר ז"ל היה מונע א"ע מלפסוק איזה ד"ת או שאלה חמורה בלי כ"ד של שלשה חף שלא הי' לו שום ספק בזה (שם):

(—) לאמור"ר ז"ל כשפסק איזה ד"ת או שאלה היה דרכו ללמוד כל הענין על בוריו ולפעמים היה משמיט את הדת או את השאלה לזמן ארוך כדי שיוכל ללמוד את כל הענינים המסתעפים מזה וכשהיה מחדש הרבה היה נהנה וקרא לה דת הגונה, ופ"א נסע להאדמו"ר הגאון הקדוש מוהר"א ז"ל מסאכטשאב בהיותו אבד"ק נאשעלסק להתיעץ עמו באיזה ד"ת ואז היה מו"ל נאשעלסק הגאון המפורסם בזמנו מו"ה וואב יהושע שליט"א והוא כעת אבד"ק קינצק וקרא לו האדמו"ר ז"ל ואמר לי ראה איך פוסקים דין תורה ומעטעם זה לא פסק לאמור"ר ז"ל לעת זקנתו שום שאלה או ד"ת ואמר לי כי אין כוח עתה להעמיק ולהתייגע הרבה (שם):

(—) לאמור"ר ז"ל לא ראה להיות בורר מזל אחד ואמר לי הטעם כי בימי חרפו הי' פ"א בורר מזל אחד אלל הגאון מוהר"ר דובעריש מוויזש ז"ל האב"ד דפה וחי' הרבה חידושים בדין תורה זו ואח"כ ראה כי אם לא היה בורר מזל אחד לא היה מחדשם (שם):

(—) שמעתי מפה קדוש לאמור"ר ז"ל שהוראות א"י שלו היא לימודו ור"ל שאז הוא לומד עי' לעילן:

(—) ראיתי לאמור"ר ז"ל שהי' מונע א"ע ולא הזמין שום ד"ת לא בעש"ק ולא ביוצאי ש"ק:

(—) ראיתי לאמור"ר ז"ל כשישב בד"ת לא אמר הפסק עד שלבש על ראשו הכובע העליונה

וט"ס שאמר הפסק הי' רבו להתאנח הרבה מוגדל יראת ה' שחופפה עליו אז:

(—) ראיתי לאמור"ר ז"ל שהיה בא ד"ת לפניו הי' מזרק ומזמזמן אחר להד"ת כל מורי

הוראה שבאו וגמלאו בביתו אז והתהלך עם כאו"א בשוה עם השכר בצולה שקבל מהבע"ד ורבים מהמו"צ שידעו דרכו בזה היו רגילים לבוא לביתו בכל יום והיו מרויחים על ידו הרבה ולא הסביר על כ"כ שהתלוננו לפעמים עליו בזה:

(—) ראיתי לאמור"ר ז"ל שמעולם לא הרהר אחרי מעשי כ"ד חף גמלאו מתלוננים ומתמיהים

על הפס"ד שלהם והי' רגיל על לשונו כ"ד בחר כ"ד לא דייקו הב"ד יודעים מה שעושים:

(—) שמעתי מפי הר' הגביר ההסיד מו"ה דוד וויזשניצקי ד"ר מוהר"ר קהלתנו שהוא יודע

מאיש אחד שהיה לו ד"ת לפניו לאמור"ר ז"ל ונתחייב בדיון לשלם לחבירו סכום גדול וקיים כפי שהורה לאמור"ר ז"ל, ואחר זמן טובא שלח לאמור"ר ז"ל אליו ואמר לו כי נתחדש לו עתה שהי' אפשר לזכותו אז ושלם לאותו אדם הסכום הגדול הג"ל בסירוגין מדי שבוע בשבוע למרות שחזב של לאמור"ר ז"ל לא הי' טוב ואיתן:

(—) ראיתי לאמור"ר ז"ל שבאו לפניו לדיון ב' אנשים תנרנים שקנו איזה חפץ בשוק והיה

להם הפסד גדול ומאוד חמל עליהם לאמור"ר ז"ל שהתייגעו בכל היום והפסידו וקנה אלס החפץ ונתן להם רווח והלכו מלפניו אזהבים ושבעי רצון:

(—) ראיתי לאמור"ר ז"ל שבאה לפניו שאלה על עוף שהי' מוכן בעד יולדת פניה אחת והכשיר את העוף ואח"כ סיפר השואל שרץ פלוגי העריף את העוף הי' מקפיד מאד על רב זה

אור פני יצחק

ועלבתו עד שתהא שותה כוסך יד וכו' :

ב סומה כל ע"כ אין דת מתקיימין אלא במי שמשים עצמו כמו שאינו יודע מו' וכו' :
י אור ונוע הל' שבת סימן מד אמרין במדרש ג' דברים צוה רבי את בניו בשעה
שנפטר לבית עולמו ג' ליראת שמים כו' ואלו הן של יראת שמים מו' אל תאכלו לחם
בשבת עד שתגמרו כל הפרשה וכו' :

יא מנחת העין ד"ו ע"כ שמעתי מפה קדוש הרב הגדול חסידא קרישא מו"ר ניהו
רבא כמהר"ר חיים י' עמר וזה"ה במ"ש לעיל פ' במה מדליקין בשבנה שקמה בה"ט
ורבנו שערים זה בזה ואמר בעבור דוד וכו' באוחה שעה נהפכו פני שונאי דוד כשולי
קדרה וכו' והיה מקשה דמה זה היה שנהפכו פני שונאי דוד וכו' ואימא כמו שסברו הם
אך ר' חלוקי כפרה דרש ר' ישמעאל והכא מפורסם שדוד הע"ה עשה תשובה
וחגיגות ב"ש ברכי כשלו מצום וכו' ועברו עליו כמה יום הכפירים וכמה יסורים בכל
בברחו מפני אבשלום וכיוצא ועד אחרון נפטר רבית עולמו וא"כ כבר עברו עליו ד'
חלוקי כפרה ובודאי נתכפר לו ואמאי נהפכו פני שונאיו כשולי קדרה והיה מתרץ הרב
ז"ל דרתקון זה דהכנים ס"ת בהיכל יו' שהוא תקון יחוד קב"ה וכו"ל בכל העולמות לא אפשר

ואמר שלטנמו היה יכול להחמיר אבל לא לאחרים ובפרט ליולדת עניה שאי אפשר לה לקנות שוף אחר :
(—) ראיתי לאחמו"ר ז"ל כשבא להפניו שאלה של מערכות והורה על אחד כשר ועל אחד
טרפה היה אומר תמיד הכשר בראשונה ואח"כ את המרפה והקפיד מאד על המו"ל הקבוע שיבט
בביתו שהיה מולד תמיד להסירוף ולהחמיר :

(—) ראיתי לאחמו"ר ז"ל בלול פסח בעת ישבו על הסדר שבא לפניו אחד לשאול שאלה
של מערכות חמץ והיתה השאלה גדולה על כל המאכלים והכלים והלך מהסדר והיה עוסק בזה כמה
שעות עד שהכשיר הכל :

(—) ראיתי לאחמו"ר ז"ל כשבאו לפניו שאלים בשאלת כשר וחלב וכששאלם בכמות החלב
שנשפכה תחת הקדרה ה' דרכו להקפיד אם השיבו בלשון גיומא , והי' דרכו לכלי לפסוק וצוה
שיבא שאל אחר :

(—) ראיתי לאחמו"ר ז"ל שפ"א בלול יוה"כ אחרי חמירת כל נדרי ששכח על משתו והתאנח
הרבה וסיפר מהעיו"כ שלו שהיה לפניו איזה מאות שאלות והסעל ממונן של ישראל והעמיד
על עצמו והכשיר כפי האפשר :

(—) ראיתי לאחמו"ר ז"ל שהזדקק להמיר חשה מיוגת גרושה מבטלה בתוך כ"ד חודש והי'
כותב תשובה עפ"י ד"ת אך בתוך כך ראה בספר אחד מעשה רב מהגאון הר"ר העשיל ז"ל בנידון
כזה ונתחרט ולא השלים התשובה :

(—) ראיתי לאחמו"ר ז"ל כשהיה יושב בד"ת והזעלי דינים היו עומדים לפניו וטוענים
והתובתו זע"ו זמן ארוך אפילו הרבה שעות לא אחד מעולם שיפסקו מלטעון והיה סבלן גדול כזה :
יד ראיתי לאחמו"ר ז"ל שלא טיבב ולא היה מיוגע מי שבא לפניו בשאלות הוראה והי' משיב
להשאלים אפילו כשהיה טרוד בעניניו ופ"א שמעתי מאחמו"ר ז"ל שהיה מקפיד והללין על רב אחד
חפה שהי' דרכו להפסיק בושיבתו בד"ת והי' מעבב בהע"ד לאכול סעודת הנהרים :

טו שמעתי מפי הרבני החסיד המופלג מו"ה שלום אליעזר ז"ל שז"כ דפה קתלתנו שהיה
תלמיד מובהק של כ"ק אחמו"ר ז"ל וסיפר לי מרוב תמימותו של כ"ק אחמו"ר ז"ל כשלמד אלול
בימי חרפו שלא הרגיש ולא ידע כלל שהוא יכול ללמוד :

טז ראיתי לאחמו"ר ז"ל שהיה מעביר הפרשה שנו"ת בקול רם יותר מכל לימודו והיה דרכו
לכנות ודמעות גשרו מעיניו בעת שהיה מעביר הפרשה מגדול יראת ה' שהופפה עליו אז :

(—) ראיתי לאחמו"ר ז"ל בזקנתו כשהיה קשה לו לגמור הפרשה בפעם אחת היה נזהר
הקדים להעביר הפרשה בלול שבת וגמרה בשבת בבקר קודם התפלה וראיתי שהקפיד והוכיח לאדם
אחד מכ"ב שלא הי' נזהר להעביר הפרשה אף שלא הי' דרכו של אחמו"ר ז"ל והי' מונע א"ע בכל האפשר
מלהוכיח לאדם שגם כשנשכחתי במקום אחר :

יז אחמו"ר ז"ל היה מבדל למחבריו ספרים והיה קונה בספר פנים יפות את הספרים שהביאו

אור פני יצחק

שיהיה ע"י מי שחטא ועשה תשובה דנהי דע"י התשובה ותעניות ויסורין ומיתה מתכפר לו אבל אינו בסוג זה שעל ידו יהיה יחוד הכולל כזה וזה מורה שלא חטא ולכך נהפכו פני שנאיז בשולי קדרה זהו תורף הדברים אשר שמעתי מהרב ז"ל מפיו פה קדוש וכו':
 יב מלך האתמרי נסס פסיקא רבתי עורי צפון מכאן אני אומר שהעדיקים אין צריכין אפרסמון ולא כל מיני בשמים יח) אלא רוח צפונית מרצפת וזולתה לפנייהם כל סבמני ג"ע: יג דנש השדה נסס ספרים שמי שמדקדק ברבית הוא סגולה לאיכות ימים ימ) ומרומו בפסוק וחי אחיך עמך:

יד מכלל יופי קהלת פרשה ג' פסוק י"ד יש לתמוה תמהון רב ששלמה בכל קהלת הזכיר שם אלקים וכו' ונראה ששלמה אמר קהלת לעת זקנתו וכו' וע"כ כאשר האדם דעת זקנתו הוא ירא אלקים ביותר (כ) דכן כמו כן שלמה וכו' הזכיר תמיד שם אלקים: טו שו"ת הגאונים דפוס לוק סימן יב מנהג היה בישיבה שהתלמידים ממעטין התפילין שלהם אם הם גבוהים יותר מאצבע ומניחין סודר עליהם והרבנים הגדולים היו גובהין

לו ופ"א הניעו לפניו להזדקק לאיזה ענין שהיה ניגע לכבודו של רב גדול אחד ומחבר ספר מפורסם לא רצה להזדקק משום שהי' ניגע בכבודו של אותו רב שהיה מחבר ספר והקפיד כששמע שמתלוצצין מאיזה ספר והיה גוער בהמתלוצצים (זכר לדיק חות י"ד):
 יח) ראיתי דבר פלא אצל אדמו"ר ז"ל שמימי לא הי' רוחץ פניו וידיו מלבד הגט"י של שחרית ולא היה רוחץ כבורית כלל אף ביום שהלך לקבל פני שרים וגדולי המלכות ופניו היה זוהר ומזהיר כחומר פני מלך אשרי עין ראתה כל אלה זי"ע:

יט) ראיתי לאדמו"ר ז"ל שהי' חושש לעצמו ליקח רביצה"ש בימי זקנתו ולא"ש שביו"ז א"ר ליקח רבית: כ) ראיתי לאדמו"ר ז"ל בימי זקנתו וכפרט בשנה האחרונה לימי חייו שהי' נזהר וחושש על דבר קטן ומנהג קל מה שלא הי' חושש בזה עד כה, וגם ראיתי כשהיה יושב בלבו ונס בשכבו על מטתו הי' אומר תחנונים וגם וידוים ומכה בלבו, ופ"א שמעתי ממנו לענין לימוד הגנלה שהיא עוסק עתה בענינים אחרים:

(—) ראיתי לאדמו"ר ז"ל שבזקנתו היה מתקן והגיה בכל האפשר הכתבים שלו שכתבם כבר ואמר כי הלמוד בימי זקנתו היא יותר אמיני (זכר לדיק):

(—) ראיתי לאדמו"ר ז"ל בזקנתו שהי' אומר לאדמו"ר הרב הגאון הקדוש מוהר"א ז"ל מסאכטשאב מה שחידש בתורה נענה אדמו"ר ז"ל ואמר שהיא גדולה שאם יכולים לחדש חידוש כזה בימי הזקנה:

(—) פ"א ישב אדמו"ר ז"ל בזקנתו באטמואלץ לשאוף רוח נח וגם אדמו"ר מוהר"א ז"ל מסאכטשאב ישב שם ופ"א שאל על אדמו"ר ז"ל מה הוא עושה עתה, והשיבו לו שהוא לומד התלמוד מאוד אדמו"ר ז"ל, ואמר שיש לו רחמנות גדול על עמי הארצים ואינו יודע מה הם עושים וזמה הם עוסקים בימי הזקנה:

(—) ראיתי לאדמו"ר ז"ל שהי' מחזיק מהספרים שחיבר הגאון מו"ה שלמה קליגר ז"ל מכראדי בימי הזקנה יותר מספריו שחיבר מוקדם:

(—) שמעתי מפה קדוש אדמו"ר ז"ל שסיפר מרבו האדמו"ר מוהר"מ ז"ל מגור שהיה זקן כשנתקבל לרבי וכשכת הראשון אחר בשלחנו שמאד הוא דואג שנתקבל לרבי בימי הזקנה, כי אם הי' צעיר לימים והיתה לו ג"כ שייכות לעו"ז הי' פועל בדבריו אצל האברכים, כשהי' מוכיחם, למאס בעיני עו"ז ומש"כ עתה שהיא בימי זקנתו ואין לו שייכות לעו"ז וכו':

ובזה שמעתי מפה קדוש אדמו"ר ז"ל לפרש הפסוק (קהלת ז) טוב לשמוע גערת חכם מאיש שומע שיר כסילים דהפסוק הזה בלתי מובן שאם כוונת הפסוק לשבח את הגערת חכם שהיא טובה משיר כסילים א"כ תיבות מאיש שומע הוא למותר והי' טוב לשמוע גערת חכם משיר כסילים, ולפי דברי אדמו"ר ז"ל יתפרש נכון שהפסוק אומר טוב גערת חכם ואיזה גערת חכם היא טוב, מאיש שומע שיר כסילים שאם שומעים גערת חכם שהחכם בעצמו הוא איש ששומע שיר כסילים ויש לו עוד שייכות לשיר כסילים שש"כ הוא פועל בדבריו מש"כ כשומעים גערת חכם שהיא בעצמו אינו שומע שיר כסילים שאין לו שום שייכות לזה גערה זו אינה טובה ללא יכול לפעול בדבריו:

אור פני יצחק

בשלא אצבעות כרי שלא ישוו התלמידים אליהן (לא) ובמו כן צריך התלמיד להצניע עצמו שלא יתראה בפני רבותיו כעו פנים אך מ"מ אם אין לנו כי אם הפילין גבוהים לא ימנע עצמו ממצוה כי דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין וכלנו חיבים בכבוד המקום:

טו שם סימן עו ררב האי. ששאלתם במה שאמרו (שבת יד:) שצ"מ תיקן עירובין זידים בשלמא ידים תיקן משום סרך תרומה אלא עירובין היאך תיקן שצ"מ ובי לא היו נוהגין ישראל קודם שצ"מ בהם—תשובה כך הן הדברים שכל אותן השנים שהיו

וזה הוא ג"כ פי' הפסוק (שמואל ב' יט) כשאמר דוד המלך ע"ה לברזילי הנלעדי אתה עבד אחי וכלכלתי אותך עמדי בירושלים. הסיב לו כן שמונים שנה לפני היום וגו' אם אשמע עוד בקול שרים ושרות, דהפי' הוא כנ"ל שדוד המלך ע"ה רצה להתחבר א"ע לברזילי הנלעדי לכן הסיב לו אם אשמע עוד בקול שרים ושרות שאין לי שום שייכות לכל עניני עוה"ז לכן איזה טובה יכול להיות לו ממנו; וכוה יוכן ג"כ מה שאמרו רז"ל (סנהדרין נב:) וכבר היו משה ואהרן מהלכים בדרך ונדב ואביהו מהלכין אחריהן וכל ישראל אחריהם א"ל נדב לאביהו אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור וכו' והוא פליאה נשגבה שמפני כבודם שרצו להנהיג את הדור אמרו מתי ימותו שני זקנים הללו ולפי הנ"ל יוכן היטב שחשבו שמפני שמרע"ה ואהרן המה זקנים לכן יותר טוב שהמה יהיו מנהיגי הדור כנ"ל ודפח"ה:

(—) ראיתי לאחמור"ר ז"ל בזקנתו שהי' גוער ומקפיד על אדם אחד שאמר לפניו מילתא דכדיהתא, ואמר שעתה אין לו שייכות למילתא דבדיהתא:

כא) שמעתי מאחמור"ר ז"ל שאין נראה לו מה שבמדינת קיר"ה מלוכסין ההמון כבגדי משי כמו הרבנים והח"ח ויתר נראה לו מנהגי היהודים במדינה זו שלא ישוו ההמון להח"ח כבגדיהם:

(—) במשנה מגילה (ד' כ"ד ע"ב) העושה תפלתו עניולה סכנה ואין בה מצוה ופי' שם כתוב: בשם ר"ח בשעת הגזירה יכול להסתכן בהן ולא תנין עליו המצוה ולא יעשה לו גם עיי"ש וכו'.

וג"ל וכו' דלעולם איבא סכנה בתפילין והסכנה הוא לפי שמצות תפילין מדרגה גדולה היא לישראל כדאיתא במנחות ד' ל"ה ע"ב וראו כל עמי הארץ כי שם וכו' אלו תפילין שבראש וכן איתא בטו"ח סי' כ"ה וז"ל וקראין תפילין לשון פליאה שהן אות ועדות לכל רואינו שהשכינה שורה עלינו ע"כ ויש חשש שהמלאכים המקטרגים על ישראל יתקנאו בנו ויזיקו אותנו כמו שכתבו החוס' ברכות ד' ג' ע"א ד"ה וטוין וטו"ח סי' נ"ז לענין קידוש בלשון תרגום אך כשאנו עושים המצוה התפילין בשלימות היינו שהתפילין מרובעין אז אין יראים מזה כי המצוה מונת עלינו אבל כשהתפילין עניולה איבא סכנה ממילא אין בה מצוה מטעם וכו'.

עוד י"ל דהסכנה שנאמרה במשנה אינה סכנת הגוף וכו' אך הענין הוא דהנה הסור וש"ע כתבו שם טעם על מצות תפילין שזוהמקום להניח ד' פרשיות אלו שיש בהן יחוד שמו ויציאת מצרים על הזרוע נגד הלב ועל הראש נגד המוח שיהיו דברים הללו נשמרים ונזכרים בלבו ומוחו היטב כך הוא המכוון אף שאין זה לבושם וז"ל דהסור והשו"ע תרי מנייהו נקטו אבל העיקר הוא כל מה שנכתב בד' פרשיות הללו והיו נשמרים ונזכרים בלבו ומוחו היטב כי ודאי יודע המצוה יתברך שמו שזוה להניח ד' פרשיות אלו כי כל מה שנכתב בהם הם יסוד לכל התורה כולה ועיי"ז וזכה שהשכינה שורה עליו כנ"ל ומחמת קנאת המלאכים כנ"ל מתנבזים עליו לא די שלא יושע לו הנחת תפילין לשמור ולזכור בלבו ומוחו היטב מה שכתוב בד' פרשיות אלו רק יפעלו לשבחם מלבד ומוחו לגמרי וזאת היא הסכנה הנזכרת במשנה כדכתיב רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח הדברים אשר ראו עיניך ואיתא באבות פירק ג' משנה ח' כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשי שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאד וכו' ואיתא בפסחים ד' ק"ב ע"א שרשב"י אמר לר"ע שאם אינו מלמדו תורה הוא בסכנה ומכ"ש כשסוכה יסודי התורה ודאי היא בסכנה ובפרט יחוד השם ויציאת מצרים דהם ודאי בכלל אשר ראו עיניך כדכתיב אתה הראת לדעת וגו' עיין ברש"י שם. וי"ל דזה כוונת רש"י וז"ל שם שפי' על סכנה שלא תכנס בראשו והיינו כנ"ל שלא תכנס מפרשיות התפילין במוחו כלל ורש"י ז"ל כתב זה על תפילין של ראש שזכור מקודם ועל תפילין של יד הוה הסכנה שלא תכנס בלבו כלל ואפשר לומר דרש"י ז"ל סובר דהסכנה היא דווקא

אור פני יצחק

ישראל טרודים במרחמות ובאיובים (כ) ובכמה מיני צרות לא היה דהן פנאי למחור בין עיר לעיר ולתקן פתחי מבואות ולהניח עירובין וכו' ושטא דא נהגו בעירוב כמו ששינו עירובין מ"ו ארבעה דברים אמרו במחנה כו' וכשעמד שלמה שנאמר בימי יהודה וישראל וכו' איש תחת גפנו וכו' תיקן להם ידים ועירובין שלא נהגו בהן מקורם עד אותו זמן:

יח ט"ו הרמב"ם סימן י"ז שא"ל, בד"ן עשרה בטלנין דאמרו בירושלמי (מגילה כא) בטלנין ממלאכתם בבית הכנסת, רק יהודה אמר כגון אנו שאנו צריכין לתלמוד וכו' יורינו רבינו איכה נובל להבינו ושכמ"ה.

תשובה. כיונו בזה שצריך שיהיה באותו המקום עשרה בני אדם מופקדים לצורכי ציבור ואם יהיה דבר מצוה (כ) או דבר נצרך לציבור או יבטלו ממלאכתם ויבואו לביהכ"נ ולזה אמרו בטלנין ממלאכתם ולא אמרו עשרה בטלנין שאין דהם מלאכה ומ"ש בבית הכנסת מפני כי בזה השעות כשנתקבצו העם לשום דבר מצוה או על צרה שלא תבוא היא תמיד בבית הכנסת, רב יהודה אמר כגון אנו שאין אנו צריכים לתלמודינו ורק

על של ראש דקנאת המלאכים בא מחמת של ראש כנ"ל וכי' כשעשה תפלתו עגולה שאינו עושה המצוה בשלימות אז הוא בסכנה כנ"ל וממילא אין זה מצוה שלא יא' כלל כיון דכוונת המצוה היא להוסיף שמירה וזכרון בנסודי התורה וע"י שהיא עגולה אפשר שישתכחו ממונו לגמרי בודאי לא יא' כלל ואין אנו צריכין לעסע של מצוה הבה בעבירה אבל כשעושה תפלתו מרובעת המצוה מונת ומגלת שלא יזיקו ויוסיף שמירה וזכרון ע"י מצוה תפילין וכו' (וזכרון מרדכי דף ל"ב אות ו):

(—) תנא דבי אליהו (פרק כו). וימצאו איש מוקשש וגו' אמר הקב"ה למשה מפני מה חילל זה את השבת אמר משה לפניו רבש"ע איני יודע אמר לו הקב"ה למשה אני אומר לך כי בכל שבת ימי חול יש לו לישראל תפילין בראשו ובזרועו ורואין אותם וחוזר ומעשיו אבל עכשיו כיום השבת שאין לו תפילין בראשו ובזרועו לכן חלל זה את השבת באותה שעה אל הקב"ה למשה לא וברור להם מצוה אחת שהיו נוהגים בה בשבתות וביומים טובים זה מצוה לציית וכו'.

והנה י"ל דהא הטעם דשבת לאו זמן תפילין הוא משום דס' אות ושבת גופא אות כדאיתא בגמ' א"כ כשהיה לו האות דשבת הכרי השאלה למקומה למה חלל זה את השבת כי האות דשבת היה לו לשמור מן החטא כיון האות דתפילין ועוד י"ל למה נתחייבו כחול במצות תפילין וציצית דהי' די כחד מהם. והנכון דאות דשבת שפור מושיע כמו אות תפילין אך למי מושיע למי שמקיים מצוה שבת כהלכתו ונזהר מכל ל"ט מלאכות וחולדות לזה מניגה ומגלת מן שאר החטאים אבל למי שאינו שומר שבת כהלכתו לזה שבת אינה מניגה מפני שאין לו שייכות למצוה שבת ולפ"י יוחא דהמוקשש שעבר עבירה במצוה שבת גופא דבאותו חטא שבת אינה מניגה מפני זה נתן הקב"ה מצוה ציצית דמצוה זו תשמור את האדם מחילול שבת והשייכות של מצוה ציצית להשבת הוא עפ"י דאיתא בירושלמי ברכות וזכרתם את כל מצוה ה' זו שבת ששקולה ככל המצוה הרי דבמצוה ציצית יש בה הזכרה למצוה שבת ממילא נתין עליו שלא יבא לידי חילול וממילא כשיקיים שבת כהלכתו אז יראה לו האות דשבת שתשמור אותו משאר העבירות.

וזה הטעם דנתחייבו במצוה ציצית כיון החול כיון דמצוה ציצית הוא מושיע למצוה שבת היא שייכת לימי החול כיון דזכירת שבת צריך בכל ימי החול כדדרשין בגמ' וזכור את יום השבת לקדשו מחד בשבא לשבתא וא"ש. ונוכל לומר עוד דיש רמז במצוה ציצית על שבת דכמו דמצינו בדיני שבת דמתחיל התנא מסכת שבת בדיני הוצאות מרשות לרשות שהן שמים שהן ארבע כפטים ושמים שהן ארבע בקוץ הרי שמונה ואח"כ בפרק כלל גדול בשמונה כל הליט' מלאכות מונה ג"כ דיני הוצאות מרשות לרשות בכלל שאר מלאכות וגם בציצית ציצוה גרמו ענין זה דמתחילה קושרין ד' חוטין שהן שמונה כעין שמים שהן ארבע ואח"כ ל"ט כריכות כנגד ל"ט מלאכות כדי להזכיר בזה מצוה שבת כנ"ל (דבר יצחק):

(כ) ראיתי לאחמ"ר ז"ל שהחמיר על עצמו וז"ל עלול בשבת אף שהעירוב הי' כמקומו: (כ) שמעתי מפה קדוש אחמ"ר ז"ל בפסוק (וירא פרעה י"ח כ"ד) אולי יש חמשים לדיקים בתוך העיר (ד"ל דקדוק הלשון בתוך העיר) ד"ל בזה כי פירושם א' בתוך העיר. שהם לדיקים הפגומים

אור פני יצחק

הוא הנוסחא ורא כמו שהוא בשאלה וכו' ופונת רב יהודה דאם היה ת"ח כמלמדו תינוקות או יותר גדולים אמנם עדיין לא נשלמו ולא היה תלמודם ערוך כפיהם אך יכנסו בחברת אלו עשרה דלמא יתבטל לצורכי ציבור מאחר שאינו בקי בתורה ולא גמר לימודו ויהי' טוב לו לעסוק בלימודו ובדרשותיו מלעסוק בצרכי ציבור אבל כנון ר' יהודה שאינו צריך להתלמד רצונו שאין צריך לעיין בספרים כלל ולהתעסק עסק גדול לא יבצר מלחיות אחד מהעשרה בטכנין כו' אבל מי שהוא צריך ללימודו אי אפשר לו רבמל כו' אלא או יהיה דבר גדול או אין שם מי שימלא מקומו. משה בר מיימון: יח פסיקתא דר"כ דפוס ליק ר' אבהו אול לקיסרין ואתא מן תמן והוי אפוי נהירין (כה) תמוניה תלמודיא סלקין ואמרין דר' יוחנן הדין ר' אבהו אשכח סימא אמר להון ולמא אמרין דאפוי נהירין אמר להון ודלמא אורייתא חדתא שמע סליק לגביה וז"ל מה אורייתא חדתא שמעת א"ל תוספתא עתיקתא וקרא עזוי חכמת אדם תאיר פניו :

לענודת ה' שצני העיר מחזיקים ומפרנסים אותם ומפני כך ראויים כל העיר שזילום בזכותם כשחז"ל על הפסוק (משלי ג' יח) עץ חיים הוא למחזיקים בה כו'. ומה דלוחא במשנה (מגילה ה.) אי זו היא עיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנין ובגמרא (סס) תני עשרה בטלנין שצני הכנסת וברש"י (סס) שכן בטלנין ממלכתם ומונים משל ציבור ע"ש, י"ל שלמדו כן מומסר חמשים דלוקים שפסוק זה כי בסודם היו חמשה עירות והיו מכוון עשרה לכל עיר ועיר. (ז) בתוך העיר ר"ל שצני העיר מחזיקים אותם לדלוקים ומפרנסים אותם כג"ל אבל באמת אינם דלוקים אפי"ה התפלל אלע"ה שמהרלוי שזילו עבור זה מפני שכוונתם לראיה כידוע בשם הגע"ש ז"ל שמי שמחשיב אחד לדלוק ומחזיק אותו אף שטעה בו ובאמת אינו דלוק אפי"ה שכרו גדול כו'.

ובאופן השני יובן ויתפרש היטב מה שהתפלל אלע"ה אח"כ עבור הדלוקים עומם באמרו בתפלתו האף תספה דלוק עם רשע והיה כלדוק כרשע דקשה ממה"פ אם יזילו כל העיר שבוודאי הם דלוקים למה לו להתפלל ולאמור האף תספה דלוק עם רשע ואם שלא יזילו עבורם משום שאינם דלוקים איך התפלל אלע"ה עבורם וגם ז"ל הלשון והיה כלדוק כרשע דהל"ל והיה דלוק כרשע.

אך לפי ה"ל יובן היטב שאלע"ה התפלל מקודם אולי יש חמשים דלוקים בתוך העיר שאף שאינם דלוקים אפי"ה יזילו כל העיר בעבורם מפני שמחזיקים אותם ומחשיבים אותם לדלוקים כג"ל, אך אח"כ התפלל עבור הדלוקים באמרו האף תספה דלוק עם רשע וגו' ר"ל דאפילו לא יועיל בתפלתו עבור כל דלוק העיר משום שאינם דלוקים כג"ל. עכ"ז כלמים הדלוקים עומם שזילו מפני דמוחשיבים אותם ונראים לדלוקים בודאי שלא עשו עבירות כפרהסיה כמו התשעים, כמו שמספרים באדם אחד שאמרו עליו שנדבק בו נשמת פלוני מת וגסעו עמו לדלוקים ועשו פעולות וסגולות ולא הועילו והביאו אותו לאדמו"ר מהר"ם ז"ל מקאק ושאל להעומדים אם הכירו את פלוני המת ואם עשה עבירות כפרהסיה והשיבו לו שהלך בדרך הישר ואמר הרב הקדוש ז"ל שאם לא עשה עבירות כפרהסיה בלתי אפשר שתהיה לו עונש כפרהסיה ואדם זה הוא חולה בחולי שגוען וצריך לרופאים, וזה היה טענת אלע"ה ג"כ בתפלתו והיה כלדוק כרשע מי שהיה נראה ונהשג כלדוק א"כ

לא עשה עבירות כפרהסיה יהא לו עונש כפרהסיה כרשע בתמיהה ודפח"ח: (ד) שמעתי מפה קדוש אלמו"ר ז"ל שרבו אדמו"ר מהר"ם ז"ל מנור שיצא לפניו את הרב הגאון החסיד מו"ה דוד דיב מייזלש ז"ל האבד"ק לאסק כשלומד ומעיין באיזה ספר, נשאר כל מה שכתוב בספר בזכרונו ואיגנו צריך לעיין בו שנית:

(ה) ראיתי לאדמו"ר ז"ל בשנותיו האחרונות שהיה כל עסקו בתורה ואכילתו היתה מעט מזעיר רק כדי להחיות את נפשו כמ"ש במק"א ועכ"ז היו פניו יפים וצהובים ופ"א זכותי וקבלתי פני קדשו ברה"ק קודם התפילה ונהלו פניו והיה בדיחי' דעתו' מאוד ואמר לי עשה שהחיינו ברה"ק זו מפירות חכם שאמר בגמרא שלא ידע פירושא כל ימיו:

(—) ראיתי לאדמו"ר ז"ל בשנה האחרונה לימי חייו שבא לבקר ולקבל פניו אחד מגדולי ודלוקי הזמן שליט"ה וביאלו ממנו אמר להמלה אותו אם הוא מבין על אור פניו של אדמו"ר ז"ל : (—) שמעתי מספרים מאדמו"ר הגאון מהר"א ז"ל מסאכטשאב שפי"א אחרי ימי וי"ט של סוכות אחד מהגדולים ואמר לו שת"ל פניו יפים וצהובים נענה לו אדמו"ר ז"ל מה חידוש

אור פני יצחק

י"ם פ"י הרע"ב ז"ל אבות פ"א משנה א' לאנשי כנסת הגדולה, ונקראו כנסת הגדולה (כז) לפי שהחזירו העטרה ליושנה כו' :

כ דרך חיים אבות פ"א משנה ג ויהי מורא שמים עליכם, אחר שהזהיר אותם על האהבה והורר אותם על היראה ג"כ וזה כי מדרך מי שאוהב את אחר לבו קשור בו ודבר זה מבטל היראה כו' ולפיכך אמר אף שהזהרתי אתכם על אהבה לא יהיה הש"י נחשב כמו אוהבך אשר אתה רגיל עמו אבל יהיה נחשב לו כי הש"י בשמים ואתה על הארץ כו' ולכן אמר ויהי מורא שמים עליכם (כו) ולא אמר ויהי מורא המקום עליכם ובכל מקום אצל המורא נאמר וראת שמים ולא נאמר אהבת שמים כי היראה צריך שיהיה נחשב אדוני הקב"ה נבדל ממנו לגמרי (כח) אבל האהבה יחשוב שהוא רבך בו י"ת ברכתיב לאהבה את ה' אלקיך ולדבקה בו כו' :

כא מראית העין דף ט להג"מ חיד"א ז"ל ברכות דף כ"ב עד שבא ר' עקיבא ולימד את ה' אלקיך לרבות ת"ח וכו' דהן קודם היו יראים לרבות שום דבר אצל יראת ה' וגם לת"ח היו יראים לרבות כו' עד שבא ר' עקיבא כו' בכד"א תלמידיו וכל העם יראים ממנו (כט) ומכבדים אותו ומוה נמשך רשומעים לקולו לקיום התורה או נתגלה למפרע דמה שצוה ה' לירא מהת"ח ולכבדם אינו משום כבוד עצמם של החכמים כו' ולכן דרש את ה' אלקיך תירא לרבות ת"ח :

אנליכס התדעו מהימים טובים וקדושים וחורה ומצית שהיו לי מראש השנה עד אחר הסוכות : (כו) שמעתי מפה קדוש אלו"ה ז"ל שהוא לו לפלא ולדעתו אין זה דבר פשוט מה שלפעמים מסכימים כל העולם ויקראו ויזכרו איזה מהגדולים בשמות חסודים ותוארי הכבוד מה שלא יקראו כן לזולתם כמו הבעש"ט, הרבי ר' יונתן, הרב (מלאדי) רבי ר' שמעלקי (מניקלשבורג) היהודי (מפרסיסחא) הרבי ר' בוגס מפרסיסחא כו' :

(כז) שמעתי מפה קדוש אלו"ה ז"ל בפרשת ויאל (פרשה כ"ח) בפסוק (טו) ויפק יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי וירא ויאמר, וגו' (דנ"ל למה לא ירא יעקב תיכף כשהקין משנתו רק אחר שאמר אכן יש וגו' ואנכי לא ידעתי כתיב וירא ויאמר) דיל"פ דליתא בגמ' סוטה במאמר רפכ"י קדושה מביאה לידי ענוה וענוה מביאה לידי יראה ע"ש לכן יעקב אהע"ה כשהקין משנתו ראה שה' לו גילוי שכינה הו' מחשב בלבו ואמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי פי' שיש כאן השראת השכינה ואני אינני מרגיש בעצמי שום דבר שאהי' כלי מוכשר לזה כי לפי מדרגתי זו היה צריך להיות לי י"ש כדליתא באגדה ובמורא גדול זו גילוי שכינה ר"ל שבמקום שיש גילוי שכינה שם צריך להיות י"ש אבל אני אין מרגיש בעצמי שום דבר וזה פי' ואנכי לא ידעתי, וע"כ בא מזה לידי תכלית ענוה ותיכף אחר אמרו הדברים הללו שבא לידי ענוה כתיב וירא ויאמר מה גורא המקום הזה שבא תיכף לידי יראה :

ובזה אפשר לרמוז ולפרש הפסוק בזהלים (לד) יראו את ה' קדושו כי אין מחסור ליראיו (דלכאורה קשה להבין המסך הפסוק דנראה כאילו יש בה נתינת טעם דלכך נרמזו הקדושים לירא מפני שאין מחסור ליראיו דנראה דאם היה מחסור ליראיו לא הי' צריכים לירא) דהפ"י דהפסוק אומר יראו את ה' קדושו מי שיש בו מדרגת קדושה צריך לעבוד בשקידה שיבא לידי מדת היראה וזה"ש כי אין מחסור ליראיו פי' שכיון שכבר באו למדרגת קדושה ואז לא נחסר להם לבוא למדרגת היראה רק בחינת אין שהוא ענוה דכשיהא בהם ענוה ויקטונו את עצמם אז יבואו תיכף לידי יראה כדליתא בגמ' הנ"ל קדושה מביאה לידי ענוה וענוה מביאה לידי יראה ודפח"ח :

(כח) שמעתי (במדומה לי) מפי אלו"ה ז"ל שספר שנעת הנשואין של הרב החסיד מו"ה משה ירוחם ז"ל בנו של אדמו"ר מוהר"ם ז"ל מקאזק עם בת הנכבד החסיד מ' יצחק בלאסס ז"ל היה לב הנכבד הנ"ל רחבה עליו ודעתו בדיחי' שנעשה מחותנו של אדמו"ר ויעלוהו החסידים והלך לחדרו של אדמו"ר ז"ל ואמר לו שמבקשים יין מהמחותן, הקפיד עליו אדמו"ר ז"ל ואמר לו בשאלה כמה נעשית מחותן שלי ויאל וברה מאימת רבו :

(כט) שמעתי מפה קדוש אלו"ה ז"ל שהפליג מגדול היראה שהיו יראים מרבו אדמו"ר מוהר"ם

אור פני יצחק

כז תו"כ פרשת עקב פסקא מ"ח דאהבה את ה' אלקיכם שמה תאמר הריני אלמור תורה בשביל שאקרא חכם בשביל שאשב בישיבה (ל) כו' ת"ס דאהבה את ה' אריקך רמוד מ"מ וסוף הכבוד לבוא וכו' :

כג אבות דר' נתן פרק א' ויבנו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל למשה לא בכו אלא אנשים כו' ואהרן מימיו לא אמר דאיש סרחת ולאיש סרחת (לא) וכו' : כל פני יהושע ברכות דף ד' ע"א לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני דיו ור' יצחק חד אמר כו' שכל מלכי מורח כו' נראה כו' דלא נוחא להו דהני אמוראי לומר שהיה רוד מתפאר עצמו בכך לקרא חסיד נגד כל ישראל כו' מש"ה הוצרכו לפרש כו' שקרא עצמו חסיד נגד שארי מלכי מורח ומערב כו' שבדאי ע"י כך שלא התנהג בעצמו כשאר המלכים היה נראה נבזה ושפל בעיני המלכים וכמו כן בעיני קצת ליצני הדור מישראל כו' ומכ"ש במה שהיה ידיו מלוכלכות תמיד בדם בשפיר ושא"י כו' (ג) ובה יצדק במה שאמר שמרה נפשי ונגד המלעיגים עליו אמר כך :

כה מדרש אבכור אלה תולדות השמים ראש של תורה, החודש הזה לכם ראש הספר, אמר אויב ארדוף ראש השירה, וכמה עשה הקב"ה מוקדם ומאוחר, מפני גמי הרוח, שלא יקרא כהן בראשית, ויאמר אני התחלתי התורה (ג) :

כו ברכות דף ג' ע"ב אין אומרים בפני המת אלא דבריו של מת כו' לא אמרין אלא בדברי תורה אבר מילי דעכמא כו' :

כז רש"י ז"ל שם אלא כו' שהכל הייבין לספר בהן (ד) והמת דומם והוא ליה לועג

ז"ל מקאצק וסיפר שראה בקאצק לרבו אדמו"ר מהרי"מ ז"ל מנור שראה לכווס לקבל פני אדמו"ר מהרי"מ ז"ל וכשנפתחה הדלת השליך את הכלי מעטין (לילקט) שהיה צידו וכנסם ברב יראה ופחד :

(ב) שמעתי מפה קדוש אדמו"ר ז"ל שלימודו בימי חורפו היה רק בנמרא ורש"י ותו"ס ובה היה מיוגע א"ע הרבה ושו"ע ושאר ספרי הפוסקים לא למד כלל ולא היה לו ידיעה בהם משום שהיה ירא ללמוד כדי שלא להיות רב ומו"ס, והתחיל ללמוד כשנתקבל ונסמך למו"ס בפה :

(ג) ראיתי לאדמו"ר ז"ל שנגדול ענותו וזדקתו לא הוכיח לשום אדם מעולם ולא נשמע מפיו הק' אף פעם שדרכו של איש פלוני לא ישר בעיניו וכשהתפללו בביתו איזהו אנשים שלא היו מלוכסים כדרכי החסידים ואיזה חסידים מהמקנאים יצאו לריב נגדם אבל הוא סבל הכל ולא היה עסק שלו כלל מה שיתנהגו אחרים אף כשראה מי שלא היה בעל ניווים וד"א ה"י דרכו להוכיח ולהקפיד :

(ד) שמעתי מפה קדוש אדמו"ר ז"ל בתהלים (ד' ג') בני איש עד מה כבודי לכלימה וגו' עפ"י דאיתא בנמרא (ברכות ד') לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני וכו' כך אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע לא חסיד אני שכל מלכי מורח ומערב יושבים כו' ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשלא

כו' ע"ס, ואפטר שנמלאו אז מתלוצצים ומלעיגים עליו שאמרו שאין זה כבוד למלך לכן אמר דוד המלך ע"ה כאן עד מה כבודי לכלימה שמה שנחשב אצלי לכבוד יהא נחשב בעיניהם לכלימה וזה שסיים ודעו כי הפלה ה' חסיד לו שעיוו סודי מלוכלכות כו' נעשיתי חסיד כדאיתא בנמרא הנ"ל ודפח"ה :

(ה) ראיתי לאדמו"ר ז"ל שלא היה נראה בעיניו מה שמהלכים ומחשיבים הפרשה ששית שנתורה משאר הפרשיות שבקריאתה עולים לתורה רק אנשי צורה וחשובי הקהל ואמר שאין דעתו נוטה מזה כלל, ובנקמתו רצה להנהיג בהמנין שלו לכל יבא חילוק בין עליה זו לשאר העלויות :

(ז) פ"א היה אדמו"ר ז"ל עם רב צדיק אחד בדורנו שלישי"א אצל האדמו"ר הק' ז"ל בסאכטשוב, ואדמו"ר ז"ל עשה סעודה לכבודו ופלפל הרבה בתורה באותה סעודה ואדמו"ר ז"ל לא לקח חבל בהפלפול ואחר הסעודה שאל האדמו"ר ז"ל לאדמו"ר ז"ל הטעם, ואמר לו כי חושש היה לכבודו של אותו צדיק שידע לו כי אין דרכו לישא וליתן בפלפול של תורה ונהנה האדמו"ר ז"ל מזה וזכר צדיק אית א' :

(—) שמעתי מאדמו"ר ז"ל שסיפר מרבו אדמו"ר מהרי"מ ז"ל מקאצק שכל שבת בבקר קודם התפלה קרא לתלמידיו מגדולי החסידים שנמלאו בקאצק והיה עומד ומסיה ומפלפל עמהם

אור פני יצחק

לרש כו"ז אבר כו"ז שאין ננאי למחריש בהן כו"ז
כז ט"ז השבועה ח"ג ס' תל"ש עוד שאלת אי זה עדיף ש"יח צבור בשכר או בנרבה-
תשובה יותר ראוי להיות שריח צבור שכור לפי שבמקום שהוא שכור ובחור מן הקהל
אין פריץ ואין צוחה שאין אחי שאינו הגון רשאי לפשוט רגליו ולהתפלל ואם היה
בנרבה הרשות נחונה לכל ובפרוץ הדבר יעלה מי שאינו

בחורה פ"ח היה אצלו מגדולי תלמידיו רב לדיק ומנהל עדה מפורסם ז"ל של היה בר הכי
לישא וליתן בפלפול של תורה ונהלש דעתו ויזא, והקפיד עליו אדמו"ר ז"ל ואמר מי הוא זה שיוצא,
ואדמו"ר מהר"ם ז"ל מגור שנמצא אז באותו מעמד נתן מחתלה לניצחתו ותיקן אותו להסיר ממנו
הקפדתו של אדמו"ר:

(—) ראיתי לאדמו"ר ז"ל יצא היה דרכו להתחיל לדבר בחורה עם שום אדם וזלת עם קצת
גדולי בחורה ממקורביו, אך היה לציב ושקול וטרי עם כל מי שהיה שואל לו, ומציע לפניו מה
שנחשד לו בחורה.

ופלא היה לי מה שראיתי אצל אדמו"ר ז"ל כי בכל ענין ומקצוע בחורה שהציע לפניו
ודברו עמו היה כמטין הנובע והיה מזכיר ומציע מה שהיה הוא כבר בזה הענין, וכמעט שלא
הי' ענין ומקום בחורה שלא היה תלמודו ערוך בידו ושלא הידע בו מקודם הידועים נכונים
ועריבים לשומעיהם:

(—) ראיתי לאדמו"ר ז"ל שניה מנעמר ומתהרט על מה שהיה מדבר ומפלפל בחורה בפ"ח
עם ת"ח אחד והיה מתכוין אז לסתור ולדחות את דבריו.

וסיפר לי שפ"ח בימי חורפו כשהיה אצל רבו אדמו"ר מהר"ם ז"ל מגור באו אליו איזהו ת"ח
וסיפרו לו שיש כאן ת"ח גדול אחד שהוא בקי מאד בספר קצות החושן ולשונו שגור בפיו כמו
באשתי וכל הידועים בנשים ע"ד הקצות והוא מתנאה בזה מאד ופוסח על ראשי הלומדים. והת"ח
שבשיר, והציעו ובקשו אותו למען המצה שידקק לדבר עמו בחורה ולהורידו מגדולתו, והוא (אדמו"ר
ז"ל) נעט להם וגזקק לת"ח הג"ל והיה מדבר ומפלפל עמו בתורה, והם וסתה את כל הידועים
ופלפוליו, וכל חידוש מספר הקצות שהזכיר לפניו היה מראה לו שהוא נגד נמרא מפורשת עד שהלך
ממנו בחלשות דעתו וספלת רוחו, ואמר לי שהללתי בזה מפני שהיתה כוונתו לקנח והוא מתהרט
ע"י כל ימיו:

(—) שמעתי מפיה קדוש אדמו"ר ז"ל שהפליג בשבחיו של רבו אדמו"ר מהר"ם ז"ל מקאצק
באין העולם יודעים את גדלו בחורה שהיה גאון גדול ויחיד בדורו וסיפר שהיה בסעודת הבר מצוה
של הרב החסיד מוה"י משה ירוחם בנו של אדמו"ר ז"ל. ורבו אדמו"ר מהר"ם ז"ל היה מפלפל
הרבה באותה סעודה ונושא ונותן עם האדמו"ר מהר"ם ז"ל מגור שהיה רואה לדחות ולסתור
הפלפול שאמר אז הבר מצוה הרב החסיד מוה"י משה ירוחם ז"ל הג"ל, ואז ראה את רב תקפו
וחילו של רבו אדמו"ר מהר"ם ז"ל מקאצק:

(—) שמעתי שאדמו"ר מהר"ם ז"ל מקאצק היה מצוה ודורש מגדולי תלמידיו כשבאו לקבל פניו
שיאמרו לו ממה שחידשו בחורה, פ"ח קודם ר"ה בא לקבל פניו תלמידו ומחזנו הרב הגאון החסיד
מוה"י זאב נחום ז"ל האבדק ביאלא אב"י אדמו"ר הנאה"ק מוהר"א ז"ל מסאכטשאב חתן אדמו"ר
מהר"ם ז"ל מקאצק. ואמר לפניו אינה חידוש בחורה כדרכו והיה מכיר בתנועותיו של אדמו"ר
ז"ל שאין החידוש נראה בעיניו, ויזא וסיפר הדברים לבנו אדמו"ר מוהר"א ז"ל מסאכטשאב וזממו
כי החידוש הי' בעיניהם טוב מאד. ואמר לו בנו אדמו"ר ז"ל שבדאי מפני שהיה ערוך בקבלת
פני תלמידיו הרבים שהיו אז לפניו בפואס על ר"ה לכן לא סב ליטב למה שאמר לו ויעשהו
שיך לאדמו"ר אחרי ימי ר"ה ויחזור לפניו הדברים שנית בעת שלא יהא מוטער כ"כ, ושמע ועשה
כעצמו אבל טוב הי' רואה בו ובתנועותיו כג"ל ונהלש דעתו של הרב הגאון ז"ל מביאלא מאוד
ויזא וביקש את בנו אדמו"ר מוהר"א ז"ל מסאכטשאב שהוא מקורב אצל חותנו אדמו"ר מהר"ם
ז"ל מקאצק ורגיל בו שילך אצלו להציע לפניו החידוש ולדבר עמו מזה, וכשבא אצלו והתחיל לדבר
עמו מזה גער בן, ואמר לו מה הבאת אצלי גער תלוייה (אהענגעל בריוק) ולא דיבר עמו עוד מזה
ויזא וסיפר הדברים לאביו הרב הגאון מביאלא ז"ל וישבו ח"ט ללמוד כל הענין היטב וראו שהיה
הצדק לאדמו"ר ז"ל שכל החידוש הי' תלוי באיור ותמיהו מאוד מגדולתו של אדמו"ר ז"ל שסקר

אור פני יצחק

הגון לה) בהגון ועל דבר זה הוצרכנו אנו לתקן שבימים הקדושים כמו באשמורות הראש השנה ויום הכיפורים לא יהא רשות ביד שום אדם לעלות לדוכן להתפלל אלא ברשות הקהל וכן בתקיעת שופר לו) לפי שראינו כי שרבו עד זה עד שתקנו וגדרנו ועוד

כל זה בסקירה ראשונה בעת שהיה טרוד מאוד.

(ויל' אדמו"ר הרב הגאון הקדוש מוה"ר זצ"ל מסאכטשוב בהקדמתו לספרו הבהיר אגלי מלך כד הוינא עליא למדני אדמו"ר זצ"ל דרכי הפלפול וכד הוינא כבר עשר חידושים חדשתי אח"כ נכנסתי לפני ולפנים לבית המי אדמו"ר זצ"ל מקאצק מקור החכמה והתבונה ממנו דרכי העיון למדתי ומהמו נתועדתי מה יקרה חדושי תורה במאת כי לא כל הפלפולים חדושים המה ולא יאומן כי יוספר ההשגחה הגדולה אשר השגיח עלי בענין סדר הלימוד וחידושים וכו').

(—) שמעתי מחסיד מופלג אחד שהיה לומד אצל אדמו"ר זצ"ל בימי חורפו שפ"א כשהיה עם אדמו"ר זצ"ל בבור אצל אדמו"ר מהר"ם זצ"ל בעת קבלת שלום ציוה לו אדמו"ר זצ"ל שיאמר לו איזה חידוש בתורה שהוא יודע מאדמו"ר זצ"ל ואמר לו והפליא וסיבה הדברים והיה נהנה מזה מאוד. ויצא ולא סיפר זה לאדמו"ר זצ"ל. ואח"כ כשבא אדמו"ר זצ"ל לקבל פני רבו אדמו"ר זצ"ל ציוה גם אותו שיאמר לפניו איזה דבר חדש בתורה ואמר לפניו החידוש הנ"ל וכשסיים אמר לו אדמו"ר זצ"ל שכבר נאמרה לו בשמו ונחלש דעתו שלא מלא רצון רבו אדמו"ר זצ"ל לאמר לו דבר חדש וכשיצא חקר ודרש מי אמר זה בשמו ונדע לו, והקפיד עליו מה שלא הודיע לו מקודם כי אם היה יודע מזה היה אומר לאדמו"ר זצ"ל חידוש אחר:

לה) ראיתי לאדמו"ר זצ"ל שהיה אחד במנין שלו שהיה לו יא"ץ בשבת ועבר לפני התיבה והיה קולו נמוך ולא שמעו תפלתו ואמר לו שמועב היה לו שלא עבר לפני התיבה והיה לו להסתפק בהקדשים שהיה אומר:

(—) ראיתי לאדמו"ר זצ"ל שלא היה נראה לו ולא היה יפה בעיניו המנהג שנהגים בפה ובכמה עירות בבתי כנסיות ובפרט במנינים שאין להם ש"ץ קבוע. ולימים הנוראים שזכרים להם חזנים אכזבים וזרים להם ממקומות רחוקים וידקדקו שיהא קולם נעים ויודעים לנגן אבל לא ידעו ולא יחקרו תכנם ומהותם אם הם מתנהגים בדרך התורה ולפעמים נכפלים בש"ץ שאינו הגון:

לו) שמעתי מפה קדוש אדמו"ר זצ"ל שאמר שהוא יודע שני מופתים מרבו אדמו"ר מהר"א זצ"ל מסאכטשוב הא') שבהיותו בפעם הראשון אצלו ברה"ה הפציר בו להיות הבעל תוקע והי' מוכרח למלאות רצונו אף שלא היה תוקע מומיו. ועכ"ז כל התקיעות היו בדיון ובלת. הב') שפ"א הי' לו לאדמו"ר זצ"ל איזהו מיהושע שהיו לו יסורים גדולים והזכיר א"ע לפניו, וסיפר לו אדמו"ר זצ"ל אז שפ"א הי' אצלו הרב הגאון מביאלא זצ"ל חולה ובעל יסורים והזכיר א"ע לפני חותנו אדמו"ר מהר"ם זצ"ל מקאצק ובעת שהזכיר א"ע לפניו נעשה בריא והיסורים הלכו ממנו תומ"י. ובתוך סיפור המעשה מפי אדמו"ר זצ"ל גם הוא (אדמו"ר זצ"ל) נעשה בריא ולא הרגיש מהמיהושע שלו עוד:

(—) שמעתי מפה קדוש אדמו"ר זצ"ל הא דאיתא (בשבת קל"ב:) ואנוהו התנאה לפניו במלות עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה שופר נאה ציצית נאה ספר תורה נאה וכו'. ע"ש דעיקר מלות ואנוהו סיהא גוף המצוה נאה ולא שיצפה גוף המצוה במין אחר אפילו בזהב דאפי' זהב אינו נחשב גוי לגבי המצוה.

ובזה מיושב מה דאיתא (בר"ה כ"ו) דלפניהו זהב במקום הנחת פה דפסול והרמב"ן זצ"ל סובר דהטעם הוא משום דאיכא חליצה בין פה לשופר דקשה הא אחריון (סוכה ל"ג) כל לנאותו אינו חוצץ ולפי הנ"ל א"ש דאם נפשו לשופר בזהב אינו מקיים בזה מלות ואנוהו דעיקר מלות ואנוהו בשופר סיהא גוף השופר נאה ולא שיצפה אותו בזהב שהוא מין אחר ולכן חוצץ במקום הנחת פה (ועיין בשע"ת ח"ב קונ"ט סימן ע"ג אות ז') ודפח"ה:

(—) שמעתי מפה קדוש אדמו"ר זצ"ל בנמי (ר"ה טז:) כל שנה שאין תוקעין לה בתחילתה מריעין לה בסופה מטעם דלא איירב שטן ובתד"ה שאין כתבו לאו דמיקלע בשבתא אלא דאחילד אונסא דצ"ל החילוק בין דמיקלע בשבתא ובין דאחילד אונסא.

ויל' הטעם בזה דלעיל בנמי איתא וא"ר יצחק כו' למה תוקעין ומריעין כשהן יושבים ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כו' לערבב השטן ופירש"י זצ"ל ד"ה כו' לערבב שלא יספין כשישמע השטן ששראל מחבדין את המלות תסתמין דבריו.

ודקדק אדמו"ר הגאון הקדוש מוהר"ם זצ"ל מנור בדברי רש"י זצ"ל דאיכא מנינו שחיוב

אור פני יצחק

שדדברי החולק משה לכל הקהלות כמיעין שבכל מקום שוכרין שליח צבור וגם השליח צבור נזהר יותר בתפלתו ובתקוניו למען שכור הוא לו) :

כח פסקי הרא"ם במסכת נרכות שנים שנכנסו לביהכ"נ להתפלל וקדם אחר מהן והתפלל ויצא ולא המתיין את חבריו מורפין לו תפלתו בפניו וברכות דף ה' ונראה בעיני שלא נאמר כן אלא בתפילת מעריב (ח) שמא יסתכן חבריו יחיד בלידה כו' :

כע מד"ר בראשית פרשה ס"ז ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק, אר"ה צפת שירו שטיחה בתפלה אמרה ודאי אדם גדור הוא (ט) לכך שאלה עניו :

ל תשובות הגאונים סימן נ"ב ששאלתם משומר אי יורש את אביו ישראל או לא ב"ה הראיני מן השמים שמשומר אין יורש את אביו כו' שאין מתיחס אחר אביו ישראל כו' ושוב מצינו באברהם אבינו כשאמר לו הקב"ה ידוע תדע כי גר יהיה זרעך וגו' אע"פ שהיה לו ישמעאל ויצחק לא פרע חובו אלא יצחק (ח) שנא' כי ביצחק יקרא לך

מזה הוא רק כשעוסין ב' פעמים ואמר הוא ז"ל הטעם דתקיעת סופר מזכיר עקידת יצחק כדאיתא בגמ' לכן במזה זו יכול השמן להשטין שכוונתם רק לטובת עצמם להזכיר להם עקידת יצחק ולא יכונו להזכיר מזה לקיים מזויתו ית' לכן נריכים לתקוע ב' פעמים כשהן יושבין וכשהן עומדין דאפילו שמתכוונים בפעם א' להזכיר עקידתו של יצחק אבל בפעם הב' ודאי שמתכוונים למזה כי עקידת יצחק נזכר להם בפעם הא' ושוב אין השמן יכול להשטין שאין מחבבים את המזה ויעוררם ודפח"ח. וכו' יובן היטב וא"ש דברי התוס' דאם הל"ה בשבת אין מרועין לה בסופה דהא כל הטעם שאין תוקעין ברה"ש הלא להיות בשבת הוא מטעם גזירה שח' יעבירנו כגון רחוקים מזה עד כמה וישראל מחבבים את המזות דמשום גזירה שח' יעבירנו אין תוקעין כלל. אף ששופר הוא מזכיר עקידת יצחק ומוחלים כל טובתם מפני חשש גזירה לכן אין לך חיוב מזה גדולה מזו וכו' נוסף מעוררם שכן ואינו יכול להשטין ושפיר כתבו התוס' לאו דמוקלט בשבת אלא דחילול אונסא דדוק ודפח"ח. (שע"ת ח"ו ק"ב סי' יב) :

לז) שמעתי מפה קדוש אמו"ר ז"ל בשם רבו אדמו"ר מהר"ם ז"ל מגור שאמר שהלוקים הלוקחים מעות נריכים להיות יהודים כשרים (ערלובע יודען) שמתלמים להם בעד זה :
(ח) ראיתי לאדמו"ר ז"ל בזקנתו ובפרט בשנה האחרונה לימי חייו שהיה חושש והקפיד שלא ישאירו אותו יהודי בחדרו בעת התפללו תפלת ערבית :

(ט) שמעתי מפה קדוש אמו"ר ז"ל שסיפר שפ"א ראה לאיש אחד כשהיה מתפלל ונתפעל ממנו ונדמה לו שהוא אדם גדול ושאל עליו וכשנדע לו שהוא מחסידים שדרכם ומורגלים להתפלל באופן זה שוב לא נתפעל ממנו ולא החשיבו עוד :

(—) שמעתי מפה קדוש אמו"ר ז"ל ששמע מפי רבו אדמו"ר מהר"ם ז"ל מגור שהתחיל להחזיק מרבו אדמו"ר מהר"ם ז"ל מקאצק ולהחשיבו לאדם גדול ע"י מעשה שפ"א ברה"א אחרי הסעודה של אדמו"ר הה"ק הרב ר' בינע ז"ל נתאספו גדולי החסידים ושמו מי דבש עד שהגיע זמן תפלת המנחה והתפללו אף אדמו"ר מהר"ם ז"ל מקאצק שהיה נחלץ בתוכם אחר שאין דעתו יפה עליו לתפלה ולא התפלל ומאז התחיל לשום עיניו בו ולהשגיח על דרכיו :

(—) שמעתי מפה קדוש אמו"ר ז"ל שהפליג מהרב הקדוש מו"ה לוי יצחק ז"ל מברדישוב מגדל התלהבותו בעת תפלתו שבהיותו בפה באו רבים מגדולי ושרי המלכות לראות תפלתו וסיפר אדמו"ר ז"ל שתפלה כזו ראה פ"א בקאצק מרבו אדמו"ר מהר"ם ז"ל מגור :

(—) שמעתי מפה קדוש אמו"ר ז"ל שרבו אדמו"ר מהר"ם ז"ל מקאצק לא התנועע א"ע בעת תפלתו וכדומה לי ששמעתי מפי הק' הטעם שמה שמתנועעים א"ע הוא שיע"ז מתקרבין א"ע להקדושה אבל אדמו"ר מהר"ם ז"ל לא היו צריך לעשות שום פעולה כזה :

(ח) שמעתי מפה קדוש אמו"ר ז"ל בפרשת וירא בפסוק ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מחזק(דכלתי מובן הפי' של מחזק דמה"ה) שמחתו של ישמעאל ככאן וגם במש"כ רש"י ז"ל שהוא לשון ע"ז ג"ע רצוה בלתי מובן דהא אין המקרא יוצא מידי פשוטו ובכל מ"ס תיבת נחוק מורה על שמחה וגיל כמו שפרש רש"י ז"ל לעיל בפסוק כל השומע יצחק לי ישמח עלי וגם למה נסמך פסוק זה להפסוק ויפא אברהם משה גדול וגו' דלכאורה אין שום שייכות זה שהי' מחזק

אור פני יצחק

זרע מה' ובשבת יצחק כו' לא פרע אלא יעקב וכן לירושל' אינו יורש אלא זרעו שהוא מתיהם אחריו כו' :

לא נמ' בנא בתרא דף ע"ג ע"ב ואמר רבב"ח לרדיו חזי לי ההוא אקרוקתא כו'

להמשתה ששעה ארבעה וגם למה נמשורה שרה מזה שהי' מנחם ואמרה גרש את בן האמה הזאת כי לא יירש וגו' וגם למה מספר הכתוב שהוא בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם דכל האריכות למה ל"ל. דליתא בגמרא (פסחים קיט:) דרש רב עזרא כו' מ"ד ויגדל הילד ויגמל ויעש משתה גדול ביום הגמל את יצחק מאי ביום הגמל את יצחק עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים ביום שיגמול חסד עם זרעו של יצחק ע"ש.

והכונה בזה בארבעה כעשה המשתה ביום הגמל את יצחק וימנן כל גדולי דורו כשם ועבר רמז להסעודה שעתיד הקב"ה לעשות לצדיקים לע"ל ביום שיגמול חסד עם זרעו של יצחק ומעשה אבות סימן לבנים כמ"ס הרמב"ן ז"ל בשם המדרש.

וזה שנקראו ישראל ביום שיגמל ה' חסדו עמהם בשם זרעו של יצחק ואלא בשם זרעו של אברהם ולא זרעו של יעקב) הוא משום דכל החסד שיגמל ה' עמהם יהא יצחק הגורס לזה שילמוד עליהם זכות לע"ל ויהא נקרא אז אביהם של ישראל משא"כ אברהם ויעקב כדליתא בגמרא (שבת פ"ט:) מאי דכתיב (ישעי' ס"ג) כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירו וגו' לעתיד לבא אומר לו הקב"ה לאברהם בניך חסאו אומר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך כו' אחר חיומא לוי' ליעקב כו' אחר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך כו' א"ל ליצחק כו' אחר לפניו רבש"ע בני ולא בניך כו' פתחו ואמרו כי אתה אבינו ע"ש).

והנה ליתא בגמרא (בבא מציעא לג:) מאי דכתיב (ישעי' ס"ו) שמעו דבר ה' החרדים על דברו אלו תלמידי חכמים. אחיכם אלו בעלי מקרא. שוגאכם אלו בעלי משנה. מנדיכם אלו עמי הארץ כו' שמה תאמר וישראל יבוסו תלמוד לומר והם יבוסו עכו"ם יבוסו וישראל ישמחו. ונהנו רואים מזה שביטעותם של ישראל בב"א והיו העכו"ם בוסים וישראל שמחים).

נמצא לפי"ז שהמשתה ששעה ארבעה ביום הגמל את יצחק היתה לריכה להיות כדוגמת הסעודה לע"ל שהעכו"ם שראו משתה זה יבוסו בה כדכתיב והם יבוסו אף שבדלוי לא ידעו ולא הבינו מוכן ורמזו של משתה זה אך כבר אהז"ל אף דליתא לא חזי מולא חזי שהיה להם להרגיש ולהתבניס באותו משתה להיות מעשה אבות סימן לבנים גם בזה, לכן י"ל שזה הוא פי' הכתוב ותרם שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם הכתוב בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם וגו' שהפיו' אף שהוא בן הגר המצרית שמהו היא בכלל ועכו"ם יבוסו ולכא' לירי בוסה אף משום שילדה אותו לאברהם שהוא בנו של אברהם בא לירי שמהו והוא מנחם) לכן נמשורה שרה אמתו ע"ה וחסשה מזה שיש לו אחיזה באברהם שהיא במעלה אחת עם יצחק בנה לכן אמרה גרש את האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש וגו' כי לא רתה שהיא מעלה אחת לישראל עם יצחק וזהו שפי' רש"י ז"ל מנחם לשון ע"ג ג"ע רצוהה ר"ל פי' שהקפידה שאף שהוא מתנהג כן ועכ"ז הוא מנחם ושמה כאילו ה' במעלה אחת עם יצחק מלך היותו בן אברהם ודפח"ה :

מאי שמעתי מפה קדוש אאמור ז"ל כפ' וינא בפסוק והנה ד' נצב עליו ויאמר אני אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק וגו'.

(דקשה להבין למה נתיחד שם אביך רק אלל אברהם ולכאורה אלל יצחק ה' יותר שייך תיבת אביך כמובן). דליתא בש"ע אור"ח (ס' תקנ"א כו' ז) ועקידת יצחק היום לזרעו מזכור כו' הוא הנוסחא המפורסמת והמדקדק לומר לזרע יעקב מזכור כו' אינו אלא טועה.

ומובא הטעם בזה בגמ"א (סס) בשם הריב"ש דהמדקדק לומר לזרע יעקב מזכור משום שזרעו סתם קאי גם על עשו והוא טועה משום דשינוי הנודר מזרעו של אברהם מותר באומות דכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק.

אך הוא (הגמ"א) הקשה ע"ז דל"ע דהפסוק כי ביצחק כו' נאמר לארבעה ולגבי אברהם שפיר טעמו לא נקרא גם שמו ואין הוא מזרעו כי ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק ולכן הנודר מזרעו של אברהם מותר באומות אבל הוא נקרא זרעו של יצחק והנודר מזרעו של יצחק אסור בעשו ע"ש.

הרי מזה דל"ע נקרא אבינו של יעקב לבד ולא לעשו אבל יצחק נקרא אבינו של עשו ג"כ לכך

אור פני יצחק

וסליק יחייב באילנא תא חזי מנ) כמה נפיש חזקיה דאילנא אמר רב פפא בר שמואל אי לאו דהוויי התם לא הימני :

לכ כבר לאדן דף קינ: הנכנס לבית אל' יאמר תני לי ואוכל (מ"ם דא"ר פרק ח'). פ"י אורח הבא לבית אב"ר בעל הבית בעצמו או אפילו אחד מבני הבית רשאי לומר שרוצים לאכול ושיכינו השלחן וכיוצא והגם דרע"ל פ"י בטעשה חדר הזקן שאיררה להביא לאכול הוא לא שאר שתתן לאכול (מנ) והיה ממתין עד שהביאה ואז אמר לה בתי ספני מה לא הבאת לנו מיד וגם זה לא היה אומר אל"א ספני ששהתה הרבה בו' שאני הל"ל הזקן דהיה עניו מאוד כו' (מל) :

ח"ש ומדוקדק לכתב בפסוק זה אני ה' אלקי אברהם אביך משא"כ אלל יצחק כי יצחק ה' אביו של עשו נ"ב ודפח"ח :

(—) שמעתי מפה קדוש אדמו"ר ז"ל כפ' ויהי בפסוק שמה קברו את אברהם ואת שרן אשתו שמה קברו את יצחק ואת רבקה אשתו (ד"ל למה לא הזכירם בשם אבותיו כאלו ה' זריו לו, דהענין בזה דליתא בגמ' (נדה לא.) ג' שותפים יש באלם הקב"ה ואביו ואמו אביו כו' שממנו מוח שבראשו וידידיו וזכריו ופ"י מוח ולבן שבעין. אשה כו' שממנה עור וכסר ושערות וסחור שבעין והקב"ה ניתן בו רוח וגמלה לכן ז"ל שיעקב אע"ה קודם פטירתו הרגיש שהגוף שה' חלק וכת אבותיו הולך ונעדר ממנו ולא ה' לו שום שייכות לאבותיו בגופניות אז לכן לא קראם אז בשם אבותיו ודפח"ח: (מנ) שמעתי מפה קדוש אדמו"ר ז"ל בגמרא (חולין נוז) אמרו עליו על רבי שמעון בן הלפתא שטסקן בדברים היה כו' מאי טסקן בדברים אמר רב מרשטיא דכתיב (ומשלו) לך אל נמלה עולל ראש דרכיה וחכם אשר אין לה קצין שומר ומושל תכין בקין לחמה אמר איזיל אחיו אי ודאי הוא דלית להו מלכא אזל כו' אמר ש"מ מית להו מלכא כו'.

והקשו שם בתורה איזיל. מהא (בבא בתרא עה.) דאמר לי' רב יוחנן להבוא תלמיד אס לא ראית לא האמת מלגלג על דברי חכמים אתה ע"ס.

ואמר ששמע תירץ נכון מפי הגאון מו"ה יעקב געוונדהייט ז"ל ליישב קושיית התוס' דשאני הכא דלא נקרא מלגלג כיון ששלמה המלך ע"ה בעצמו אמר לך וראה לכן רשאי היה לילך ולראות שכן הוא ודפח"ח :

(—) שמעתי שפ"א הפליג אדמו"ר מהר"ם ז"ל מגור מזדקתו של הגאון הנו"ב ז"ל וסופר שבילי כסח באמירת הגדה כשפותחין הדלת כשאומרים שפוך חמץ היה הולך ומלוה את אליהו הנביא מכל המדרגות שאל ביתו ואמר לא שהיה רואה את אליהו הנביא אך היה מאמין באמונה שלומה שאליהו הנביא בא אז לכל אחד שבישראל לכן היה הולך ומלוה אותו וסוים שאמונה כזאת הוא גדולה מגילווי אליהו :

(—) שמעתי מפה קדוש אדמו"ר ז"ל שמע מפי רבו אדמו"ר מהר"ם ז"ל מגור שהמעשיות הנדפסים בספר שבחי בעש"מ אינם אמת אך יש להאמין שהבעש"ט ז"ל בגודל מדרגותיו היה יכול לפעול כל זאת :

(מנ) ראיתי לאדמו"ר ז"ל שהיה נזהר ולא נשמע ממנו אף פעם אחת שיאמר ויוציא לכ"ב שיתנו לו לאכול או שיעריכו לו השלחן :

(—) ראיתי לאדמו"ר ז"ל שהיה מרוחק מאוד מהגאון ותלמו לאכילה ומעולם לא ראיתי שהיה לו זמן קבוע לאכול סעודתו ולרוב היה אוכל סעודת שחרית לעת ערב ולא הלך לאכול סעודתו מעצמו וברצונו עד שפ"ב היו מפלירים בו ולפעמים היה גוער בהם כשהיו מפלירים בו יותר מדאי :

(—) אדמו"ר ז"ל כו' לא ראיתי ולא שמעתי ממנו שום פסע שהוא נהנה מאיזה מאכל או שיטבח את המאכל וילבד הדגים בש"ק שה' דרכו להפליא אז מטעם הדגים וכששאלוהו לפעמים אס המאכל שאלה היה טוב הכירו שהקפיד קצת שלא היה ישר בעיניו הלשון, ולפעמים היה משיב כמתמיה התרצה? שאניד לך שהוא טוב, וכן לא היה סובל הלשון מאדם אחד שהיה מספר מעצמו שמאכל זה הוא טוב מאד, וגם לא נראה ולא נשמע ממנו שיאמר חסדון על איזה מאכל ותבטל ולא היה מקפיד בעניני א. ל"ה כלל (וכר דידק אות ו) :

(—) שמעתי מפה קדוש אדמו"ר ז"ל כסופר שהרב הגאון הקדוש אדמו"ר מהר"ם ז"ל מקאנא

אור פני יצחק

לג ככר לאדן דף קיג : ולא יישב בין העומרים וכו' (מ"ד ר"א פרק ז') :
 סבאן קרא תגר הרב כנה"ג (א"ה פ' סב) עד היושבין בעת שאומרים ו' ברכות החופה
 דכיון רנהגו דעמוד וכשהוא יושב עובר על אזהרת רז"ל לא ישב בין העומרים וכיוצא
 כתבתי אני בעניי בקונטרס טוב עין סימן י"א במקום שנחנו לעמוד כשקורין עשרת
 הרברים (מה) כו' :
 לג ככר לאדן דף קי"ח שמעתי מהרב המופלא חסידא קרישא כמהר"ח עטר וצי"צ
 כי בהיותי במערב גביר תקף אחד ולזר בחכם אחד והרב הגו' אמר לחכם שימחול

היה שאל פ"א להרב הנאה"ק אדמו"ר מוהר"ה ז"ל מאלכסנדר מאיזה דבר הוא נהנה בעוה"ז
 והשיבו ממחלל בשרשט ומפסול טוב (פסעטיל) נענה אדמו"ר מהר"ס ז"ל מקא"ק בזה"ל זה יותר
 מעשרים שנה שאניני מרגיש שום טעם והנאה משום דבר בעוה"ז רק מתורה ותפלה :

(—) שמעתי מאדמו"ר ז"ל שהוא מתקיים בדבריו ר"ל רק מזה שהוא אוכל מעט והיה לו עג
 מהאנשים שנדמה להם כשאוכלו לפי הצורך בזמן קצו יאריכו ימים והיה אומר שאין זה שום שייכות
 לאריכות ימים ואדרבא שריכויו האכילה הוא סיבה לכל המחלות וצפרט לוקנים והזכיר כמה לדוקים
 שכל ימיהם אכלו מעט והאריכו ימים והפלינו בזקנה :

(—) ראיתי לאדמו"ר ז"ל שהיה נחמס אצלו והיה מדבר מת"ח אחד שהוא רגיל לאכול בסעודת הבוקר
 שלו הרבה מיני מזונות והזכיר אז לשבח ולדוגמא את הרב החסיד הגביר הכודע מו"ה ישעי' הלוי פרויועס
 ז"ל פ"מ דפה קהלנו שהוא אחד מגדולי העשירים שבמדינה ועכ"ז ראהו שהיה מסתפק והיה אוכל
 בסעודת הבוקר שלו כדרך האנשים הבינונים :

(—) ראיתי לאדמו"ר ז"ל מגדול יראת ה' שהופפה עליו בעת אכילתו והיה דרכו כשהיה
 מניח בידיו המאכל לפיו נתייבב והחזיר ידו וכן עשה כמה וכמה פעמים עד שאכל וכזה ראיתי
 אצלו כשהיה שואף עלי הטאבאק ונתעוררתי לזה מאלושי וממיודעי החסיד המופלג אי"א מו"ה
 עקיבא בהחסיד המפורסם ר' משה לאסקער ז"ל שהיה הש"ץ ורגיל אצל אדמו"ר ז"ל :

(—) אדמו"ר ז"ל בזקנתו חדל ולא שתה המשקה טהה שהיה רגיל בו בכל ימי חייו ולא
 ידעתי וגם שמעתי ממנו שום טעם ע"ז ופ"א בעוה"ז ראיתי שהיה דואג כי אין לו דבר להתענג
 באומו יום ואח"כ הדוע לי כי נחר לו ושתה כוס ממשקה הנ"ל ואז הבנתי וניכחתי כי מניעתו מזה
 בכל השנה היה לאיזה סיגוף שהיה מסנף את נפשו מכל הנאות עוה"ז או למנוע ולהפריש עצמו
 מהרגילות (וזכר לדיק אות ו') :

(—) שמעתי מפה קדוש אדמו"ר ז"ל בפי חיי שרה בפסוק וייסם לפניו ויאמר לא אוכל עד
 אם דברתי דברי וגו' דמפסוק זה יכולין ללמוד הא דאסור למעוט קודם עשיית המצוה כגון קודם
 נטילת לולב או קודם תקיעת שופר מדהנינן דלליעזר לא היה רוצה לאכול עד שיקיים השליחות
 שהיה מושבט עליו ודפח"ח :

מד) אדמו"ר ז"ל כו' היה מונע א"ע בכל האפשר מלשמש בשום אדם אפילו מבי"ב והיה מגדל
 יתום בתוך ביתו לא היה רוצה שיטענו עד שלקח ממנו שער ובחוליו שנפטר בו אדמו"ר ז"ל
 ה' מונע א"ע ממה דברים [שהיו נדרשים לו לרפואה] מפני שלא רצה להטריח את העומדים
 עליו שיביאו לו הרפואות (וזכר לדיק אות ט"ו) :

(—) אדמו"ר ז"ל לא הרהיב בנפשו לשלוח אחריו שום אדם שיבא אצלו אפילו כשהיה לכבודו
 של הנקרא ושהיה מתכבד בזה והיה מונע א"ע מזה בכל האפשר (שם אות א') :

(—) אדמו"ר ז"ל לא נשמע ממנו שום לשון זיווי ופקודה אף להסרים למשמעו רק בלשון
 שאלה ובקשה וכשהיה רוצה שהעל תפלה יתפלל לפני העמוד היה אומר לו בלשון שאלה אם
 ברצונו להתפלל (שם אות ט"ו) :

(—) שמעתי מפי מופלג אחד שהיה לומד אצל אדמו"ר ז"ל בימי הורפו וסיפר לי מענותו
 דמר אדמו"ר ז"ל שמעול לא הרהיב בנפשו לצות לתלמידיו להמציא לו דבר הנצרך לו אך היו
 מכירים בו כשהיה נצרך לו איזה דבר ושאלו לו אם נצרך לו איזה דבר ואמר להם :

מה) ראיתי לאדמו"ר ז"ל כשנה האחרונה לימי חייו שהיה ירא וחרד וחושש אז
 בקיצו של יוד שכל מהנה (כמו שכתבתי במק"א) והי' שאל כמה אנשים אם המה יודעים המנהג
 מחי ים לעמוד כשקורין עשרת הדברים אם כהחילת הפרשה כו' :

אור פני יצחק

לנביר הנז' ויעשה שלום מו) עם הנביר והחכם השיבו כו' כי תיכף מחלתי מחילה
גמורה לנביר והטעם כי בזהר הקדוש אומר דעונות ישראל מכנידין גרפהא דשכינתא
ואם לא מחלתי היה להנביר עון והיה ח"ו לשכינה צער ולכן מחלתי לו תיכף מו)
והרב ז"ר קרא עליו דברי פי חכם חן ובאמת שהוא דקדוק אמיתי ביראת ה'
לה חולין זל ע"א (הוכח בכרך לאדן שס), תניא היה ר' מאיר אומר אל יסרבה אדם
דחבירו דסעור אצלו ויודע בו שאינו סוער בו ולא יאמר לו סוך שטן מפך ריקן ואם
בשביב כבודו מותר.

שש ז"ל שס ואם בשביב כבודו, של אורח להודיע לבריות שחביב הוא עליו מחאומתו;
לו מדרש רבה תזריע פרשה טו אפילו דברי תורה שנתנה מלמעלה לא ניתנה אלא
במרה יש זוכה למקרא ויש למשנה ויש ללמוד ויש זוכה לכוין (טו);
לו ברכות ג תניא א"ר יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה אחת
מחורבות ירושלים להתפלל בא אליהו זכור לטוב בו' לאחר שסיימתי תפילתי אמר
לי (ט) שלום עליך רבי ואמרת לי שלום עליך רבי ומורי וכו';
לח מנחת עני פ' שפטים כסס ילקוט רבי יוחנן היה משייך וסליק ממבריא לציפורי
והוה מסתמך על כתפי' דר"ח בר אבא מטון חד בי חקד אמר דין הוה דירי וזבנתי'
מבעי לעי באורייתא מטון חד בי ויתא אמר דין הוה דירי וזבנתי' מבעי לעי באורייתא

מו) שמעתי מפה קדוש אדמו"ר ז"ל כשיש לו איזה סכסוך והקפדה על אחד מישראל מיד
כשהוא זוכר הפסוק (תהלים לד טו) בקש שלום ורדפהו טוב אינו יכול לנעוט;
מו) ראיתי ונפלאתי מדרכו ומדרגותיו של אדמו"ר הק' זלה"ה ופ"א כשהיה לו הקפדה על
מאיוה דבר והיה מוכיח אותו ובתוך הדיבורים אנו לפיכך תומ"ץ כדי להסיר הקפדתו מעליו ז"ע;
מח) שמעתי שאדמו"ר הרה"ק מהר"ם ז"ל מגור היה הולך ומלוה את הרב הקדוש מוה' היים
מאיר יחיאל ז"ל האדמו"ר ממאגלניצא כשהיה אצלו, ובכל דרך הילוכו שהיה מלוה אותו היה קורא
ומכרו פנו מקום בעד הרב ממאגלניצא אף שהי' שס אז רק קצת אנשים והדרך הי' פנוי וריק;
(—) שמעתי מפה קדוש אדמו"ר ז"ל שרבו אדמו"ר מהר"ם ז"ל מקאצק כשהיה מתבודד ולא
יכל מפתח ביתו כ"כ שנים בא אליו הרב הקדוש מוה' יצחק ז"ל האדמו"ר מווארקין וכשיצא ממנו
ביקש אותו ללות אותו והיה מלוה אותו עד הפתח, והפליז בו ללות אותו הלכה נענה האדמו"ר ז"ל
מקאצק שאין לו רשות מן השמים ללכת רק עד הפתח;

(—) שמעתי מפי ידיד בית אבי הר' הנביר המופלג בתו"י רה"ם ומוקיר רבנן כש"ת מוה'
יצחק אייזיק פינאי נר"י מגדל הכבוד והחיבה שהראה הרה"ק מוה' יחיאל מאיר ז"ל האדמו"ר
מגאסטינין לכ"ק האדמו"ר מוה"ר ז"ל וסאכטשאב כשהיה אצלו בגאסטינין. וסיפר אחרי שנפרד
וקיבל ממנו פרידת שלום וישב על המרכבה, בא אליו ההוצה הרב הקדוש ז"ל מגאסטינין והביא לו
בקבוק יין להיות לו בדרך וקיבל ממנו פרידת שלום בניה וחסידי וגדול אחד שהיה נמצא ויושב על
המרכבה פשט גם הוא את ידו לידי הרב הקדוש מגאסטינין ז"ל לקבל ממנו פרידת שלום אז והקפיד
עליו ואמר לו לא כשילך וכבודך בחאי לכאן;

מח) שמעתי כשהיה אדמו"ר הרה"ק מוה"ר ז"ל וסאכטשאב ילד קטן היה הוגה ומתמיד
במדרש וכשהוא אביו הרב הגאון החסיד מו"ה זאב נחום ז"ל האבד"ק ביאלא לפני אדמו"ר הרה"ק
מוה"ר ז"ל מקאצק הזכיר לפניו את בנו הילד הק' והתמדתו במדרש ושאלוה"ס ינוחהו בכך והשיבו
שינוחהו לנהוג וללמוד כראונו ואמר לו על בנו הילד הק' שאין אנו יודעים איך יחפר הנאר הזאת
(וויא דער גריב וועט זיך אויס גראבען) אם בתורה שכתב או בתורה שבש"ס;

ג) שמעתי ואח"ז ראיתי בספר רמח"ם לופים (א"י פט"ז אות ל) שאדמו"ר מהר"ם ז"ל מקאצק
כשגמר תפלתו היו מהסבותיו טרודים כ"כ מעסק תפלתו עד שלא היה מורגיש ולא הכיר את האנשים
העומדים לפניו עד כשהניח דעתו מתפלתו ואף שבעת תפלתו לא הכירו ולא ראו בו שום עבודה ויגיעה
כמ"ש במ"א);

אור פני יצחק

מטון חר בי כרם אמר דין הוה דירי וזכנתי מבני עמי באורייתא (א) שריא ר"ח בר אבא בכי וכו' ר'א שבקית לסיבותיך כלום א"ל חייא ברי קל' בעיניך שמכרתי דבר שניתן לששה דכתיב כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וקניתי דבר שניתן לארבעים יום דכתיב ויהי משה בהר ארבעים יום כד רמך ר' יוחנן היה דורו קורא (ג) עליו (שיר השירים ח ו) אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב ר' יוחנן התורה (נ) בוז יבזו לו :

לפי מכלל ופי לר"א נעש"ט ז"ל ולפי נהג בחכמה ולאחזו בסכלות (קהלת פרשה ב' פסוק ג) יקשה עז הרעת ששלמה בו' ירצה לאחזו בסכלות בו' בש"כ להסתפק אם החכמה טובה מסכלות בו' דבי אומר לי כי החכמה האמתית תורת אמת והסכלות הוא חכמת התכונה וחזיון הכיובים וסכלות כמו כסלות וכן כשב כשב וכן סכל כסיל וכו' ככתוב כוכבי השמים וכסיריהם וכו' או מטעם שאמרו חז"ל על קרא מאשר יגידו

(א) שמעתי שדמו"ר מהר"ם ז"ל מקצק ה' הגדולה שלו מונח אלל אנשים שהי' בידו שפ"ח עליהם ואח"כ נתעורר ושרף כל הספ"ח כדי שיהא לבי פנוי ולא יערידו אותו מלימודו :

(—) שמעתי שבזקנתי של אדמו"ר מהר"ם ז"ל מקצק הכיאו לי ספרי כנסת הגדולה והתאנה מאד ואמר בזה"ל כשרניתי ויכולתי ללמוד לא הביאו לי ספרים יקרים כאלה ועשאו וזקנתיו שאיני רוצה ואיני יכול מביאים לי ספרים יקרים כאלה :

(—) אדמו"ר ז"ל היה דרכו לספר (מעשיות) של רבו המובהק הגאון הקדוש אדמו"ר מהר"ם ז"ל מנור בעל החידושי הרי"ם) כי בהיותי לומד אללו בימי בחורתי ראה כי יחא לו יותר תועלת בשלמוד בפני עצמו באיזה ביהמ"ד בהתמדה כי אף שהיה מחבב הרבה דרך לימודו של רבו אך היה שם לפעמים ביטול ואיזה מפני שכל גדולי הדור היו משכימים לפתחו ועזב את רבו והתמיד בלימודו באיזה ביהמ"ד ורבו ברוב ענוותו שלח אחריו וחקר ושאל אותו אולי אין נראה לו דרך לימודו ואמר לו הטעם ונהגה אדמו"ר ז"ל מזה שנפשו חסדה בתורה ואמר ונבא עליו כי יתקיים תלמודו בידו (ומזה נובל לדעת תוס' דרכו והילוכו בקידוש של אדמו"ר ז"ל גם בימי בחורתי כי כבוד גדול נתכבד אז מי שזכה להמנות בין תלמידי אדמו"ר ז"ל וכל זה ה' כאלפם בעיניו נגד ההתמדה בתורה) שיהיה כל שעשועי נפשו עד יומיו האחרון (וזכר דיק אות ה) :

(ב) ראיתי לאדמו"ר ז"ל שגדול וחשוב בעיני דורו היה ובשבע שנים, בו בפרק למדו בשבת פרק קנין תורה והוא פרק שני שבמסכת אבות ושמעתי מפי כמה אנשים שהיו כלם מספרים בסגנון אחד כשהיו לומדים ומגיעים למשנת ר' מאיר שנחשב שם כל הדברים שזוכים בהם העוסקים בתורה לשמה ע"ס, היו נזכרים באדמו"ר ז"ל שנפטר באותה שבע והתכוונו מזה ממש היה אדמו"ר ז"ל שהיה עוסק בתורה לשמה וזכה לכל הדברים אלה ושהתכוין התאם עליו ועל כיו"ב, (ועיין מ"ס כבוד הרב המאה"ג המפורסם בתורה ובחסידות כש"ת מו"ה אהרן נפתלי זאוולאדוויאר שליט"א מ"א ואחד מגדולי הוראה בפה קהלתנו, בשעת ח"ה קונטרס ו' ס' לט שהוא תאר ג"כ את אדמו"ר ז"ל שהיה בו כל קניני תורה ומדות ת"ח שנחשב בהמשנה ה"ל ע"ס) :

(ג) ראיתי לאדמו"ר ז"ל מאהבתו את התורה וגדל שמחתו כשהיה קונה ספר חדש שהיה משתעשע בו והניחו על שלחנו ולומד ומעיין בו איזה ימים עד שהעמידו בין הספרים והיה משלם המהיר להמו"ם כפי שדרשו ממנו וגם היה מהדר מאוד על הספרים מהדפסה הראשנה ובזבזו הון רב ע"ז ופ"א הביאו לו ספר יסן ולא קנה את הספר מפני שהמו"ם דרש ממנו מחיר גדול יותר מדאי היה מתחרט ומנמער מזה אח"כ ואמר לי שלא יסן בליה מפני העני' והיה מקפיד ומוחה על המניחים ידיהם על הספרים צעת לימודם, וגם על העושים קמט באיזה דף והיה נזהר ונשמר בזה מאוד : ושמעתי מפה קדוש אדמו"ר ז"ל שסיפר כשהיה בקצק הביא מו"ם אחד למכירה את הספר מו"ה מהרשד"ס שהיה אז יקר במציאות מאוד . והמו"ם דרש בעד הספר מחיר גדול שלא היה לפי ערכו לקנות את הספר, והרב הגאון מו"ה שמואל זלמן זילבר ז"ל האבד"ק זלמזשטש שהיה אז אב"ד זחנת נציר קנה את הספר ושלם המחיר כפי שדרש המו"ם, והוא היה רואה ומחשב והתפלל בלבו ביהא גם ה' בעזרו שתהא לאל ידו לקנות ספרים יקרים כאלה, ואח"כ השיג וקנה את הספר בשנדפס בלבוז :

אור פני יצחק

ולא כל אשר ינידו כי דפעמים יוסכל הענין ולא יובן עד פי ידיעת המזלות וכוכבים (נד) וכו' וז"ש עד אשר אראה לבני האדם וכו' אשר יעשו תחת השמים מספר ימי חייהם, ולדעתי כי רבריהם עולה ממש דברי חז"ל ברבה תרתי בלבי למשוך בין וכו' ביינה שר תורה ולאחיו בסכלות א"ל בסכלנותא והוא תרגום תבונה כמ"ש בעל מ"כ שהיא מחכמת התבונה וכו' כדכתיב כונן שמים בתבונה :

מ מלאית העין 77 כה"ש להעיר בירושלמי וכו' בפ"ט דכלאים במאי דאמר רבי אין סליק רב הונא ריש גלותא להכא אנא מותיב ל"י לעיל מנאי הוא מן יהודה ואנא מבנימין דהוא מן דכריא ואנא מנוקבתא ומאי לעימרא פשוטא דהוא יש לו מעלה עליו כו' והיה מקום להביא קצת ראי' למה שכתב הרב בנה"ג ז"ל בתשובתו חק י"ד שנדפסו מקרוב בס' רי"ח דמי שהיה קבוע בעיר א' להורות והיה חיתם ראשונה בכתבים ובשטרי כתובות ובא ת"ח ורוצה ליטול הקדימה מהחכם שהיה שם והחכם שהיה שם טוען שכבר זכה ואפי' שהת"ח שבא גרול ממנו בחכמה ובנין כיון שהוא החזיק אין להוריו הקדוש לומר דאי סליק רב הונא אנא מותיב ל"י דעיל מינאי (ה) דעל פי הדין לא היה צריך לתת לרב הונא הקדימה שישב עליו כו' אמנם היא מענותותו היה עושה לפני משורות הדין וכו' אמנם יש לדחות דלעולם דאם הבא מחדש הוא יותר חכם וכו' הדין דצריך לתת לו הקדימה הפך הרב בנה"ג אך רבינו הקדוש היה יותר חכם מרב הונא וכו' והיינו רבותיה רבינו הקדוש דהגם דמצד הדין אין לו להקדים דהיא רבינו הקדוש גרול ממנו בחכמה מ"מ מענותו מותיב ל"י עליה (ו) :

מא 88 77 כמ' ההב' יצא מפי ר' אלעזר ונתנהו לגניבא בקורר (גמין ז), דלמעלה יש קטיגורים וסניגורים וכשהצריך לממה מדרב הן לשוב הן למיטב תיכף מתקיים

(נד) פ"א הראה לי אלומו"ר ז"ל לשון הראב"ד ז"ל בהשגות (רמב"ם הל' קה"ח הל' ז) שכתב וז"ל א"א מפני שהמחבר היה מתגדר מאוד ומתפאר בחכמה הזאת (הכחמת התכינה) והוא בעיניו שהגיע לתכליתה ואני איני מואסיה כי גם רבות לא הגיעו אליה ע"כ לא נכנסתי בדבריו לזדקן אחריו אך כשפגשתי בדבר הזה שכתב נפלא בעיני הפלא ופלא ע"ש. ואמר לי דמש"כ הראב"ד ז"ל שהוא ורבותיו לא הגיעו אליה לא שהיו מחשיבים החכמה זאת רבה שקשה לבוא לרבותיה אך לא החזיקו חכמה זו לחכמה אלוותית, שקשה להשיג בה האמת לכן לא ראו להטפל ולהתעסק בה :

(נה) שמעתי מפה קדוש אלומו"ר ז"ל מסדר והסתכלות מרבו אלומו"ר מהר"ם ז"ל מקאק שהתחיל לנהל עדה ונתקבל לרבי וסיפר, שכשנפטר הרב הקדוש הר"ר בונם ז"ל מפרסיסחא היו רוצים להוסיב בראש אח בנו הרה"ק מו"ה אברהם משה ז"ל, והוא בעצמו קרא וכתב מכתבים לגדולי החסידים הרב הק' מוהר"ם ז"ל מקאק והרה"ק מוהר"ם ז"ל מגור סיבואו על ימי ר"ה לפרסיסחא, (עו' ברמח"ס נופים) והרה"ק מוהר"ם ז"ל מגור שהיה מתגורר אז בווארשא נסע מומי' לפרסיסחא וברוך פגע וקרה את האלומו"ר מהר"ם ז"ל מקאק שהיה נוסע אליו לווארשא והלכו ביניהם על הדרך ודברו והמחיקו סוד זמן ארוך וגססו וחזרו מדרבם לווארשא ואלומו"ר מהר"ם ז"ל מקאק התאכסן בבית אלומו"ר מהר"ם ז"ל מגור וישב בראש ונתקבל לרבי וחסיד אחד מו"ה נתן ע"ה, נתקבל קנאה גדולה לכבוד אלומו"ר מהר"ם ז"ל מגור בזה האלומו"ר מוהר"ם ז"ל מקאק וישב בראש ומתנהג כדבנות בניו והעיון ושאלו איה כבוד התורה ? והשיבו האלומו"ר מהר"ם ז"ל מקאק אתה תבוא לפנים אותי בעתא שבו וכן היה : (נו) ראיתי לאלומו"ר ז"ל בשנה האחרונה לימי חיו שבא אליו אחד מגדולי צדיקי הזמן דפקיעו שמויהו שליט"א שהיה לעיר ממנו בימים הרבה וכיבד אותו והכניע א"ש נגדו בישיבה ובשאר ענינים וכיבדוהו מה שלא ראיתי ממנו אף כשבא והיה אליו אלומו"ר הרב הגאון הקדוש מוהר"א ז"ל מסאכטשאב ותמהתי ושאלתי לו והתאנח והשיב לי בזה"ל האלומו"ר ז"ל מסאכטשאב כבר היה מביא אותו היטב ולא הקפיד עלי בשום דבר כי היה יודע שאיני מתכוין מאומה (איך מיון גאר ניטט) משא"כ הוא (אחוזו לדיק) שאיני מכיר אותו עדיין כ"כ :

אור פני יצחק

(ט) וכן הוא כשירה להיפך ופוק וחי' פ' אין דורשין ראל' אליהו הנביא זכור לטוב רבא בר שיאל קב"ה אמר כביכול שמעתי מפותיחיה דרבנן ומ' מאיר לא אמר לפי שלמד מאחר וא"ר רבא בר שיאל ר"ט תובן אבד וכו' ואמר אליהו הנביא זכור לטוב השתא אמר הקב"ה מאיר בני אומר וכו' והיא פלא שבאמירה קלה פשוטה (ס) של רבא בר שיאל תומי' וכו' קב"ה אמר משמיה דר"ט והיינו טעמא דהיה קטיגור וברברי רבא בר שיאל נסתרק תיכף הקטיגור וכו' :

מן ילקוט ארץ ישראל נסס מדרש הגעלס א"ר עקיבא מיום שחרב בהמ"ק נגרעו אלופי עצה והרעות משובשות והלב אינו קיים על בוריו והולך אחר מראות עין (ט) :
מן עוני העדה פרשת וירא ואקחה פת לחם וגו' כי על כן עברתם וגו' קשה וכי ד"א לומר לאורחים שעל מנת לאכול באו וכו' ונראה וכו' דהנה נתן טעם על אומרו ואקחה פת לחם שנראה צרות עין (ס) משום כי על כן עברתם על מנת שלא לאכול וכן אני לוקח פת לחם בלבד והוא דרך כבוד לומר כן לאורחים כדי שלא יתביישו וכו' כי פת לחם בלבד אני נותן לכם כנפשכם ורצונכם וכו' :

מד"ס גרסאית במס' ברכות פ' הרואה ח"ר מעשה בתלז הזקן שהיה בא מן הדרך ושמע קול צוחה בעיר ואמר מובטח אני שאין זו בתוך ביתי וכו', שבהיות כו' מכיר בחסידות אנשי ביתו שהיו מקבלים היסורים באהבה כו' כשמעו קול הצחח אמר וכו' מובטח אני שאינו בהוך ביתי, שאנשי ביתי אינן צוחים עד כל הבא עדיהן

(יו) שמעתי מפה קדוש אלו"ר ז"ל שסיפר מאיס אחד ר' מרדכי ב"ח ע"ה שהיה רגיל ומקורב אל רבו אדמו"ר מהר"ם ז"ל מנור. פ"א כנסע האדמו"ר ז"ל לקאק על שבת של סליחות היה רוצה לנסוע עמו כדרכו אך אדמו"ר ז"ל יעץ אותו מפני חזונו טעם שלא יסע עמו וישאח בפה למחרתו הצטער הר"מ ע"ה מה שלא נסע עמו ונתיישב ונתחזק בדעתו ונסע לקאק והלך ובה לאכסניא של אדמו"ר ז"ל, וכשראהו האדמו"ר ז"ל והיה מתמה עליו ועל ביאתו אמר לו בלשון פליאה נס אתה הנה פה ? הנני רואה אותך כאחד הנופל מן העליה (ואזוויחא לוינער פאלט אראפספין א בידעס) והדבר יאל מפי אדמו"ר ז"ל, ובמנש"ק כשהלך הר"מ הנ"ל לאדמו"ר סליחות על העליה שעי"ג ביהמ"ד נפל ונהרג בס' ליע' :

(יב) ראיתי והייתי עם אלו"ר ז"ל ככאכטשאב בסעודת ברית מילה מנכד אדמו"ר ז"ל, ואח"כ הלך לקבל פרידת שלום מאדמו"ר ז"ל, ושאלו אדמו"ר ז"ל מפני מה נוסע ואיני נשאר על ש"ק והשיבו שגם הזמן מהרשיון שקבל מהשלטון בווארשא לנסוע מכותו ונענה האדמו"ר ז"ל ושאלו האם יורא שיחגו לו פטורין ממשרתו (דימיסיע) אם ישהה בדרך חזרה ימים בלי רטיון וכשיצאו הדיבורים הללו מפי אדמו"ר ז"ל נהפכו פני אלו"ר ז"ל ללכן כסיד והיה מנענע והתלונן על הדיבורים האלה כמו ששמעתי מפיו הק' אז. (ואח"ז ראיתי והנחתי שלכו נכח לו וחשם אז שלא יעשו דבריו ח"ו חזרה בס' רוסס כמו שרמזתי מזה במק"א) :

(טז) שמעתי מפה קדוש אלו"ר ז"ל שמוחזר הוא מקנא לשו"ס כי המה מורים הוראה במראית עין שהריאה לפניהם ורואים בריאה אם היא כסירה או טרפה ולא יכול להיות מזה שום טעות, משא"כ הוא שכל הוראותיו הוא מכלפי הוץ ומוכחה להדס ולדמות דבר זל"ן, ופ"א שמעתי מפיו הק' שאמר שטעם הש"ס הוא יותר יפה ונראה בעיניו יותר מטעם ההכנות :

(ס) שמעתי שפ"א התארח בפה כ"ק אדמו"ר מהר"א ז"ל מסאכטשאב והתאכסן בבית גביר אחד מאנשי הולך ובה אלו"ר ז"ל לקבל פניו, ומאזוהו שהיה אוכל פסודתו שהיה אז ר"ח, וזה הגביר הנ"ל לבנו שהיה עומד ומשמש בסעודה להביא להשלחן חתיכה דגים עבור אלו"ר ז"ל והקפיד אדמו"ר ז"ל ולא היה נראה בעיניו הלשין חתיכה דגים שהיא מלשון זר עין והוכיח אותו שהי"ל לאדמו"ר וללוח להביא דגים :

(—) שמעתי (כמדותה לי) מפה קדוש אדמו"ר הרב הגאון הקדוש מוהר"א ז"ל מסאכטשאב כשהוא מעמיד ומכבד לו עם בקיבוק יין לקידוש הוא מכיר ומרגיש בעת שמקדש אם נתן לו היין

אור פני יצחק

מיסורין ט"א כ"ו:

מה שס' בראשית כמה לא כתבה התורה אלקים בראשית כמו ששינו לתלמי כו' יצ"ר שרצה לרמוז על לימוד ד"א לעולם שלא יתנאו העושים איוה פעולה גדולה רק יעלימו עצמם ממנה ס"ל לזה העלים הקב"ה שמו ולא קדם להזכיר שמו לומר אלקים בראשית :

מן נמ' בנא מליעל ס"ב עכ' אמר רבא כי שכיבנא רבי אושיעא נפק לוותי דמתרצנא סתני כוותיה סג' :

מן מדרש רבה קהלת פרשה א' לטובתו אדם לומר תורה ושובח שאילו היה אדם לומר תורה ולא שכחה היה מסעסך בתורה ב' וג' שנים וחזור ומתעסק במלאכתו ולא היה משגיח בה לעולם כל ימיו סד' אלא מתוך שאדם לומר תורה ושופחה אינו מויו ואינו מויע את עצמו מדברי תורה כו' :

מה פתח עינים (דף קנ"ד). אמר רבא שרי ליה לאיניש לאודעי נפשיה באתרא דגא ירעין ליה וכו' (ברכות סב'). הקשה הרב עיון יעקב דהא מצינו שנענש שמואל שאמר אנכי הרוואה וכו' ולי ההדיוט לק"מ דיש חיזוק בין שהת"ח הולך למקום שאין מכירים להיכבא שהת"ח בעירו ובא אורח מעיר אחרת שאינו מכירו דאז לא התירו לאודעי נפשיה כיון שהת"ח מפורסם בעירו ולכן שמואל הנביא שהוא במקומו סה' ושואל אורח אינו מכירו לא הו"ל לומר אנכי הרוואה כו' :

מע' נמא ברכות יט ע"ב תרגמה רב בר שבא קמיה ררב כהנא כו' אחיכו עליה

בטוב עין או לא :

ס"א ראייתי ונשתוממתי מגודל מדרגתו וחסידותו של כ"ק אדמו"ר הצדיק זלה"ה שמעולם לא נשמע שהיה מתאמץ ומספר מהיסורים בעת כשהיו לו, אך כשהיסורין היו הולכין ובדילין הימנו היו דרכו לספר ולהפליג אח"כ מגודל היסורין ססכל' וכן ראיתי פ"א שהיה חולה ועשו לו נתוח ושרפו בשרו בשפודי ברזל של אש ל"ע לא ציית ולא שמע להרופאים שראו להשקותו מוסינה (שלאף גימראנק) אך היה נעור וסבל וקיבל היסורין בזהבה :

ס"ב ראיתי לאדמו"ר ז"ל שהיה מעלים ולא נשמע ממנו בשום פעם שהיה מספר מזדקק וגמ"ח שהיה עושה ולא היה דרכו לספר מעצמו כלל ולא היה יודע ולא היו מרגיש במעלותיו ומדותיו כמו שזכרתי וכתבתי במק"א :

ס"ג שמעתי מפה קדוש אדמו"ר ז"ל שאמר שבטוב שבעלמא דלמי יהא לו הגאון הר"ר יהונתן ז"ל למליץ טוב בעד הנהגותיו שהגיה ספרו אורים ותומים (כו' בזכר צדיק אוח יג וכ"ב והזכיר אותי מורי ואלופי הרה"ג החסיד הישיש מוה' אליהו מארדער מדויקוב גר"י וכעת בירושלים עה"ק שכך שמע מפיו הק') :

(—) ראיתי לאדמו"ר מוה"ר ז"ל מאכזעשאב שהיה מוסב בסעודה (הנז' לעיל אות לד) והיה מפרץ ומקשה על דברי הגאון חתם סופר ז"ל שהיו תמוהים וקשים בעיניו, ופנה אל אדמו"ר וצקש אותו שימחך דבריו וסיים שהיה מזה גדולה ליישב ולתרך דברי הגאון חתם סופר ז"ל והפליג בשבחו אז: ס"ד ראיתי לאדמו"ר ז"ל שלא היה מחשיב ולא היה דעתו נוטה מהספרים שנתחברו ונתפשטו בימיו המאספים בחוכם כל הכללים וכל חידושי דינים המפורסם בספרי הראשונים וגדולי האחרונים ואמר שהפסדם יותר משכרם שמקלקלים הלימוד וממעטים היגיעה והעיון, וגם מי שלא קרא ולא שנה מימיו בין יום ובין לילה הוא נעשה בקי, וצנקל הוא יודע את כל התורה, ועושה לו שם כאחד הגדולים אשר בארץ, והוא ז"ל אם כי הספרים היו אצלו לא עיין בהם כי אם לעת הצורך ולא השתמש בהם רק כשהיה הדבר נחוץ לו (ולא כקצת גדולי זמננו שחדשים מקרוב באו שהספרים האלה לא יזיוו משלחנם וממנם ישאבו כל חורתם וחכמתם) :

ס"ה שמעתי מפה קדוש אדמו"ר ז"ל שסיפר שהדירה והאכזעשא של אדמו"ר מהר"ם ז"ל מגיר כשהיה בקאנק היו בעליה שעי' הדירות של אדמו"ר ז"ל ובכל השנה נמצא שם המלמד שלמד שם עם בני אדמו"ר מהר"ם ז"ל מקאנק, ופ"א כאור הבקר בא לשם כ"ק האדמו"ר מהר"ם ז"ל

אור פני יצחק

כו' אמר רב כהנא נברא רבה אמר מילתא סו' לא תחיכו עליה כו'
 נ' מליס ב' ב' ויאמר אליהו אל אלישע שב נא פה סו' וגו' ויצאו בני הנביאים
 וגו' ויאמרו וגו' היום ה' לקח את ארניך מעל ראשך ויאמר גם אני ידעתי וגו' :

מקאק דפק על הדלת ושאל המלמד מי הוא הדופק, והשיבו הנע"ב שבכאן, ופתח את הדלת
 ואמר לו אדמו"ר ז"ל שבא לראות אם הדירה כתקונה יען שאדמו"ר מהרי"ם ז"ל מגור יבא לכאן
 בעוד יום, וצוהו לנקות את הדירה :

(ס) שמעתי מפה קדוש אדמו"ר ז"ל שסיפר שרבו אדמו"ר מהרי"ם ז"ל מגור היה פ"א
 אצל האדמו"ר מהרי"ם ז"ל מקאק ואמר לו אדמו"ר מהרי"ם ז"ל חידוש אחד בתורה ששם מאכרך
 אחד ואדמו"ר מהרי"ם ז"ל מגור לא היה נראה בעיניו החידוש וראה לדחות ולסתור החידוש והאדמו"ר
 ז"ל לא הניח לו כשם אופן לסתור דבריו וכשיאל האדמו"ר מהרי"ם ז"ל מגור היה מתמה מאד
 מה שאדמו"ר ז"ל הניח כ"כ לכל יסתור החידוש ואמר שבדלתי מפני ששם זאת מאדס גדול שהביא
 אצלו מאוד וחקר ודרש ונודע לו שחזתו אכרך היה הרב הקדוש מו"ה יחיאל מאיר ז"ל האדמו"ר מנאסטינין:
 (—) שמעתי מפה קדוש אדמו"ר ז"ל שהפליג הרבה מזדקתו של הרב הקדוש מו"ה יחיאל

מאיר ז"ל מנאסטינין ונדל החשבות שהיה לו בקאק, וסיפר שמי שהיה בא לביהמ"ד בקאק ונושק
 הפרוכת היו החסידים מחשבים זה ליהורא וחי' נוערים בו ויחזקים ממנו אך הרב הקדוש מנאסטינין
 ז"ל בכל עת שהיה בא לביהמ"ד בקאק היה הולך להארוך קודם חומ"י והיה נושק הפרוכת, ולא
 בחלא איש מזין החסידים שהיה מלעיג עליו משום שהיו כלם יודעים ומכירים אותו לאיש אחת :

(—) שמעתי מזדקתו והתומותיו של הרב הקדוש מו"ה יחיאל מאיר ז"ל האדמו"ר מנאסטינין
 שבזקנתו כשבא לבקר אותו אדמו"ר הרב הגאון הקדוש מוהר"א ז"ל מסאכטשאב (כמ"ס במק"א),
 הציע וביקש את אדמו"ר לשמוע ממנו דף גמרא לראות אם לא שכת תלמודו והיה לוקח גמרא ולמד לפניו
 הגמרא בצינו עד שהשיק אדמו"ר מוהר"א ז"ל את רוחו ואמר לו שהיא רואה בו שעוד הוא יודע ויכול ללמוד:

(ס) שמעתי מפה קדוש אדמו"ר ז"ל כשהיה בקאק ברה"ה האחרון לחייו אדמו"ר מהרי"ם ז"ל
 מקאק ראה שכל החסידים היו יודעים אז שאדמו"ר מהרי"ם ז"ל מקאק יפטר בלוחה שנה
 ישהגיע שעתו של רבו אדמו"ר מהרי"ם ז"ל מגור להתעלה ולהיות לרבי על מקומו וסיפר שהיה דרכו
 של אדמו"ר מהרי"ם ז"ל בקאק בלול ר"ה לפתוח הדלת והחסידים באו לפניו ולברכהו ברכת שנה
 טובה ובר"ה זה עמדו החסידים עד חצי הלילה ולא פתח הדלת והשמים ח"ע מהם ולא התראה להם
 והבינו והרגישו בזה שאין לו עוד להם שום סיכות שאיננו עוד הרבי שלהם וגם מאדמו"ר מהרי"ם ז"ל
 מגור שהיה אז בק"א הבינו והרגישו שחזלו חיו שהגיע שעתו שראו בו התגשמות והרמת ראש ודעתו
 רחבה עליו מה שלא ראו ממנו ולא הרגיל בזה עד כה, שבידוע שדרכו של האדמו"ר מהרי"ם ז"ל
 מגור בהיותו בקאק לכבד מאוד את בני האדמו"ר מהרי"ם ז"ל מקאק והכניע ח"ע גנדם קצת,
 ובר"ה זה הקפיד כבד לביהמ"ד להתפלל וראה שהחסידים מפנים מקום ועושים דרך להאמין הקדושים
 מו"ה משה ומו"ה בן מין בני האדמו"ר ז"ל כשהלכו בביהמ"ד לכותל המזרחי להתפלל כדרכם ואמר
 בזה"ל למה מפנים להם מקום וכי בשביל מהם בניו של הרבי? הנה לבניו של רבי יותר קשה להיות
 יהודים כשרים (ערכיכו יודעו) מאנשים אחרים וסיים ואמר להאמין הקדושים בזה"ל מנסו ותראו
 (ר"ל שינסו להיות יהודים כשרים ויראו שכן הוא) :

ושמעתי מפי החסיד הישיש מו"ה אליקים געציל הלוי פרענקול ז"ל מצענדין שסיפר בפני אדמו"ר
 ז"ל (מעשה דומה לזה) שבערב ר"ה האחרון של אדמו"ר מהרי"ם ז"ל מקאק כשבא לקבל פניו כבוד
 מחזנתו הרב הגאון החסיד מו"ה זאב נחום ז"ל האבד"ק ביאלא (אביו של הרב הגאון הקדוש האדמו"ר
 מוהר"א ז"ל מסאכטשאב) התחיל האדמו"ר מהרי"ם ז"ל מקאק לדבר עמו מרב ערכו של האדמו"ר
 מהרי"ם ז"ל מגור ואמר שהיה רחמנות גדולה על יהודי כזה (אזא יוד) שיש לו כ"כ סמורה למכור,
 ואין לו למי למכור :

(—) שמעתי מפי אדמו"ר ז"ל שסיפר לו האדמו"ר מוהר"א ז"ל מסאכטשאב שחמיו האדמו"ר מהרי"ם
 ז"ל מקאק בפסח האחרון לימי חיו בעת הסדר הקפיד על שבא להיכל אחד מהעולמות העליונים, ומלא
 שם כבר את תלמידיו והגאונים הקדושים האדמו"ר מהרי"ם ז"ל מגור והאדמו"ר מוהר"ח ז"ל מאלכסנדר :
 (—) שמעתי מהרבני המופלג החסיד מו"ה שלום אליעזר ז"ל שז"ב דפה תלמיד מובהק של כ"ס
 אדמו"ר ז"ל שסיפר בפניו שהיה בקאק בעת שנפטר האדמו"ר מהרי"ם ז"ל מקאק שראה להאדמו"ר

אור פני יצחק

נא פ' המטיות להרמב"ם ברכות פ"א משנה ה' מה שאמר ר"א בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא אמר בן שבעים שנה כי לא היה בן שבעים אלא צעיר לימים היה וה' מרבה לשנות ולדמור ולקרות יום ולילה עד אשר תשש כחו ונזרקה בו שיבה וחור כזקן בן שבעים שנה סח) והיה התחלת השיבה בצינו כמו שנתבאר בגמרא (דף כח) ואמר בענין תמיוה הרי אני אע"פ שהשתדלתי והתחברתי עם אנשי החכמה לא זכיתי סט) לדעת הרמז שנרמז בכתוב בחיוב פרשת ציצית בלידה עד שררשה בן זומא :

נכ ש"ת הגאונים דפוס ליק סימן כ' ששאלתם מהו בעל מעשים בעל מעשים הוא טוב עין בצדקה ט). ובצורכי צבור ובמדות טובות, אע"פ שאינו מופלג בחכמה חייב אדם לנהוג בו כבוד ולעמוד מפניו כו', ואפילו אנשי מעשה שמכניסין אורחין עליו, ומהנין ת"ח ומשיאין בתם לת"ח כו' השיבון הם באלו נרמזו בחיוב השכינה וחייב אדם

מהר"ם ז"ל מגור כשהיה חוזר מהב"ע שיסב על הכסף וליוה להעומדים לפניו לשמש אותו לפסוק המנעלים מעל רגליו ואף שד כה ה' מונע ה"ע מזה :

סח) שמעתי מפי קדוש אלו"ה ז"ל שאמר שזרקה בו שיבה ונעשה חור (גמרא), מרוב עבודה ויגיעה שעמל כשהגיע הספר אורים ותומים מהגאון הררי ז"ל וע"י מ"ם לעיל בלוח סגו: סט) שמעתי מהרב הגדול בחורתי החסיד מו"ה אברהם קלען ז"ל שסיפר בפני אלו"ה ז"ל ששמע מרבי אלו"ה מוה"ר ז"ל מגור שכל לשלחו בשבת כרשת בחקותי ופתח ואמר בזה"ל הלואי שקודם שיבוא יום פקודתי שאזכה עוד לשמוע כמו הדברי תורה ששמעתי מפי הר"ר בינס ז"ל על הפסוק אם בחקותי תלכו :

ט) שמעתי (כמדומה לי) מפי קדוש אלו"ה ז"ל שהיה"ק הר"ר בינס ז"ל מפרסיסמא ראה לעני אחד בן טובים שהוא זכ"כ הלכו ערומים ומחוסרי לחם, והיה מאכילם ונתן להם נדנים ללבוש אח"כ היה נותן להם נדקה ואמר שמקודם מה שזכרו עליהם לא היה מאד מצות נדקה רק שהיה לבדו רע עליו ולא היה יכול לסבול צערם אך כשנתן להם כ' מחסורם ושוב לא היה לבדו רחמנות עליהם כ"כ היה נותן להם לקיים מצות נתינת נדקה. ובה פירש מה דכתיב נתן נתן ולא ירע לבבך בתת לו שהכוונה שלקיים מצות נדקה לריד להיות באופן הנ"ל שיתן לו הרבה פעמים עד כשיקלו לו בפעם האחרונה לא יהא מאד הרחמנות שרע לבדו אלא כדי לקיים המצוה, וזה הוא הדקדוק לא ירע לבבך בתת לו(ע"י רמתיס נופים א"ר פכ"ו אות טד):

עא) כפרשת וירא בפסוק וימהר אברהם האלה וגו' ואל הבקר רץ אברהם וגו' דלריכוס להנין הענין מה שהיה אברהם ממהר ורץ כשקיים מצות הכנסת אורחים דהא לא מצונו בשום מצוה שיהא מחויבים לרץ ולמהר בעשייתם רק מצונו זריזות או קדימה וכאן כתיב וימהר אברהם ואל הבקר רץ אברהם, וי"ל הטעם והענין בזה דידוע מש"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה"ל דעות דכל המדות זריכוס להתנהג בדרך האמצעי והיא הדרך הישרה שראוי שיכור לו האדם אך מי שנאלץ באחת המדות שעליו להתרחק ממדה זו תקנתו שירד ויתרחק עד לקצה הכ' עד שירגיל בזה וישוב אח"כ לדרך האמצעי ע"ס.

והנה איתא במדרש דאח"כ כשהיה נימול היה מצטער ואמר עד שלא מלתי היו עוברים ושבים באים אללי, אחמר משמלתי כו' ע"ס והפ"י במדרש היא כמ"ס אלו"ה ז"ל מגור שהיה ירא וחושש שעי' המילה שיתעלה למדרגה גבוהה שיהא נכדל בגופו מכל אנשי דורו יהא קשה לו לירד ממדרגתו להיות מעורב עם הבריות להשיי.

לכן י"ל שמפני כך ה' מוכרח אצט"ה כשהיה רוצה לירד ממדרגתו להיות מעורב עם הבריות להטות א"ע אליהם לא בדרך האמצעי רק עד קצה האחרון ולשוב מזה אח"כ לדרך האמצעי ושה"כ וימהר אברהם וגו' ואל הבקר רץ אברהם שלא היה זה מדה ביוניית להיות רץ וממהר רק עשה כך כדי שירגיל א"ע לירד ממדרגתו הגדולה ולהיות מעורב עם הבריות אח"כ במדה ביוניית והכן. עו"ל טעם בזה דליתא בגמרא גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה וכלמד זה מאצ"ה שהניח את השכינה ורץ לקבל פני האורחים, לכן י"ל דאפילו שבתא גדולה הכנסת אורחים

אור פני יצחק

לנהוג בהם כבוד ולעמוד מפניהם (ע) כי חכמים הראשונים אע"פ שהיו חכמים גדולים (ע) משתבחין היו במעשים טובים ובמדות טובות דאמרינן ב' ואם ירא חטא (ע) חשוב

יותר מקבלת פני השכינה, עכ"ל היה מוכרח לזרז עצמו שירץ לקראתם ולעשות הכל במהירות כדי שיוכל לשוב להשיי' שהיה ממתין עליו רבזה היה אפשר לקיים שניהם. (דבר יצחק) :

(—) שמעתי מפה קדוש אדמו"ר מוהר"א ז"ל מסבטשטאט שדקדק מפני מה לא נכתב ולא נחלל בתוה"ק מהכנסות אורחים שקיים אש"ה רק אחרי כשהיה מל אש"ה ואמר כי קודם שהיה מל אש"ה לא היה נפרד ונבדל כ"כ מאנשי דורו, והיה להם יניקה מהמנוחות ומע"ש שקיים אש"ה אז והיה מגין עליהם והיה להם קיום, שלא יענשו בגיורל רשעתם, והנה כאשר תוה"ק היא ברור לכן לא היה אפשר שיכתב בתוה"ק ההכנסות אורחים שטעם אש"ה שהיה שייך לאנשי דורו עש"י ג"כ כנ"ל, רק כשהיה מל אש"ה ונתעלה למדרגה גדולה ונבזה ע"י מנוח מילה שהי' נפרד מכל אנשי דורו ושוב לא היה שייך הכנסת אורחים שלו לאנשי דורו ולא היה להם חלק בזה לכן נכתב זה ונחלל בתוה"ק.

וזה הוא הענין והטעם שסמך הפיכת סדום לזה שהי' מל אש"ה אש"ה משום דקודם שלא היה נבדל בגופו מהם היה להם קצת שייכות אליו והגין עליהם והיה להם קיום, רק עתה שבקיום מנוח מילה נפרד מהם ולא היה להם שייכות אליו כלל ונפסק ממנם הקיום לכן נענשו כרשעתם תומ"י ונהפכו. ודפח"ה :

(עב) ראיתי לאדמו"ר ז"ל שהיה מוכבד ומוקיר לאיש אחד שהיה מתפלל במנין שלו שהיה ביתו פתוח לרוחה ומכניס אורח גדול, שמו מו"ה לבי הירש הלוי גערברעכטויס ע"ה תנצ"ה :

(עג) שמעתי מאדמו"ר ז"ל שהתחיל להתדבק בברכו האדמו"ר הק' ז"ל מסבטשטאט בימי חורפו בקאק ע"י מעשה שראה בו גודל מעלתו במידות ונימוס ד"א וימיה נוכל להוכיח קצת מהותו של האדמו"ר ז"ל בימי חורפו איך שהוקיר מעלות המידות כי האדמו"ר הק' ז"ל מסבטשטאט נתפרסם אז כבר בכל ארץ פולין וגאליציה לגאון וקדושן (וזכר לדיק אוריאל) :

(עד) בנמרא (מגילה ז) : רבה ור' זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי אבסום קס רבה ושחמי' לר' זירא לומר בעי רחמי ורחמי' ע"ש :

והמאמר הזה פשוטו בלתי מובן דחלילה לחשוב דרבה השתכר כ"כ פורים עד שחמיו לר' זירא וכדי להבין דברי חז"ל והידועים אפשר לפרש בעז"ה דלכון אבסום אין הפי' השתכרות ח"ו רק שמחה והרחבת הדעת (באהבת התורה) כדמצינו ג"כ בנמרא בנהדרין (לח) : יהודה וחזקיה בני ר' חייא היו יחבי בסעודתא קמי' דרבי ולא היו קא' אמרו ולא מידו אמר להו' אנברו חמיו לדרדקר כי היכי דלימרו מילתא כיון דאבסום פתחו ואמרו אין בן דוד בא עד שיוכלו שני בתי אבות שבישראל אמר להם קוים אחס מטיילין לי בעיני' אל' ר' חייא חל ירע בעיניך ויין נתיב בעי' חתיות וסוד נתיב בעי' חתיות נכנס ויין יא' סוד ע"ש דהפי' דלא אמרו ולא מידו משום שהי' נכסר ונסתם בהם מעיינות החכמה מפני שיבשו לפני רבי באימה וייראה כדאיתא באבות מורא רבך כמירא שמים ולא היו יכולים לגלות לפני רבי מה שהי' עמו בלבם כדי שלא ירע בעיני רבי אך כשינתן להם ויין ואבסום ובאו לודי שמחה והרחבת הדעת באהבת התורה ע"כ נפתח בהם מעיינות החכמה שכלב ע"י אהבת התורה כדכתיב מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה. והיו מגלים מה שהי' עמו ונסתר בלבם :

והנה מובאר בנמ' ב"מ (פ"ה) ר' זירא כי סליק לארעא דישראל יחיב מאה תעניתא דלישתכח נמרא דבבבלא מוני' כי היכי דלא נטרדו' וצריך להבין למה התענה ר' זירא דלישתכח מוני' תלמודי דבבבלא דאזני מובן ממה הי' מטרדו. וי"ל דר' זירא דסליק לארעא דישראל הי' כדי להשיג יראת שמים דאוריאל דאזן ישראל מהבים וכתוב הן יראת ה' הוא חכמה. ואיתא בנמ' הוריות י"ד דר' זירא הו' נקרא חרף ומקשה והנה ידוע מספיק דבעת שהאדם מקשה ומפלפל בלימודו יכול להפריד קצת מדבקותיו בהשי' לכן התענה ר' זירא דלישתכח מוני' תלמודא דבבבלא היינו דרך פלפולו בחורה שהי' חרף ומקשה כי לא הי' רוצה שיפריד מדבקותו בהשי' אף רגע אחת וזה היא הפי' כי היכי דלא נטרדו' כי המניעה להייראה נקרא' מירדא כדמצינו בנמ' ברכות (ד'.) כתב רש"י ז"ל עק"פ לולי האמנתי כבר טרדוני מיראתך :

והנה מובאר בנמ' הוריות (סג) דרבה הו' נקרא עוקר הרים הרי דרבה הי' מחודד ומפולפל עפי' מר' זירא שהי' נקרא רק חרף ומקשה ועוד מצינו בנמ' שבת דרבה קודם לימודו היה אומר

אור פני יצחק

הוא מן המופלג בחכמה דאפילו לעשירין מנהיגים ועוסקין בחסדים עה) היו מכבדין רבותינו הראשונים כדגרסינן ב' :

נן כמכות סו מר עוקבא הוה עניא בשבכותי' דהוה רגזי לשדורוי ר' ארבע מאות וזוי כל מעלי יומא דכפורי יומא חד שדרינהו ניהלי ביד בריה אתא א"ל רא צריך א"ל מאי חזית חזאי דקא מודפי' לי' ויין ישן אמר מפניק כולי האי עייפינהו עו) ושדרינהו ניהלי' וכו' ע"ש :

נד מרלית העין דף ב' ע"ב ברכות ה' לעולם ירגזו אדם יצר טוב על יצה"ר פירש רש"י ו"ל שיעשה מלחמה עם יצה"ר עכ"ל אפשר דמה שאמר לעולם ירגזו וכו' הכוונה דלא מיבעיא אם יאמר לו היצה"ר לעבור עבירה שצריך לרחום בו א"א אפילו אמר לו בעניני קיום הגוף באכילה עו) ושתו) ושינה וכיוצא ירגזו עליו היצ"מ לוטם שהוא מתאוה לאכילה וכיוצא להיות הגוף בריא וחזק ולא זו הדרך להיות לו כח לעבודת ישראל ולא משום בריאות הגוף דבר וכו' ממילא יבא להסתפק במיעוט ודברוח מן המותרות וכד הטענות יהיו בדרך מלחמה עם היצה"ר לבזות עניניו ומרמתיו וכו' : נה ילקוט כמדבר כ"ז ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון וגו' וסמכת ירך עליו

מילתא דדיחוחא ואח"כ פתח באימתא דמתיא שלא הי' לו מניעה מדרך פלפולו ליראת ה' :
לכן י"ל דרבה ור' יורא לעבדי סעודת פורים בהדי הדדי דלכסוס רבה ובא לידו אהבת התורה כי יום הפורים גורם לידו אהבת התורה שאז הי' קבלת התורה בזיון כדאיתא בגמ' שבת (פ"ט.) והקפיד על ר' יורא בזה דיתוב מאה תעניתא דלישתכח מגי' תלמודי' דבבבליה דרבה חלק על רבי יורא מפני ב' טעמים א) דרבה שהי' מחודד טפי מר' יורא אעפ"כ לא הי' לו דרך פלפולו מניעה ליראת ה' כ"ל ב) דרבה סבר דאפי' אם הפלפול מניעה ליראה אפי"ה לא הי' לו לר' יורא להניח פלפולו כי הפלפול בתורה היא ג"כ עיקר בעבודת ה' כמבואר בגמ' שבת (ל"א:) דלעתיד שאלין את האדם פלפלת בחכמה לכן רצה רבה שר' יורא יחזור לדרך פלפולו שהי' חריף ומקשה ועשה שיסכה ר' יורא כל לימודו וזרבה הי' יכול לעשות זאת שהי' גדול מר' יורא כדאי' בסה"ק שהגדול בתורה יכול להשיגה מורחו של הקטן ממנו כי החו' היא כדוגמ' אור שמתכבד נר לפני אבוקה כשמתחברו יחד כמוכן וזהו פ"י קס רבה) ואז יקרא מוכרח ר"ז לשוב לפלפולו כדמצינו בגמ' תמורה (טז) גבי עתניאל בן קנז דשלם מאות הלכות שנשכתו בימי אבלו של מרע"ה אהדרינהו עתניאל בן קנז בפלפולו. ועוד מצינו בגמ' (פ"ה.) בר' חנינא דהי' אומר דאולי תשתכח הי' תורה משראל מהדרנא לה מפלפולו. וזה שרמזו חז"ל במילתאם קס רבה ושחטו' לר' יורא דשחיטה היא ששחטין ב' סימנין הקנה והשט ובאדם ג"כ השני סימנין רק הושט נכרא שדרך שם יבא המאכל והמשקה והקנה שי"א דרך שם הקול והדיבור שהוא קול תורה ור' יורא דיתוב מאה תעניתא כ"ל ורבה שנטל לימודו ביטל ממנו ב' סימנין נקרא זה ששחטו (כי ביטל ממנו ג"כ רוב פעולות הושט והקנה כמוכן ורובו של א' כמוהו כדאי' בחולין) ולמחר בעי רחמי ואחיי שהי' זוכר את לימודו כדכתיב כי חיים הם למוצאיהם ודרשינן למי שמוציאו בפיו ועי' רמב"ם בפ"ז מהל' רוצח וי"ל וחיי בעלי חכמה ומבקשה בלא תלמוד תורה במיתה חסדין : (שע"ת ח"ד):

עה) שמעתי מפה קדוש אהמו"ר ז"ל שער כמה הי' רבותיו הק' נזהרים מלהחניף לגבירים ולעשירים והיה מכבדים ומחבבים רק הת"ח ועובדי השם ועי"ז נתעלה וידעו ערך הלוואים והעוסקים בתורה. וסיפר מרבו' אהמו"ר מהר"ם ז"ל מגור שהיה בא פ"א לשלחנו בש"ק וראה בין היושבים והמסובים גביר ועושר אחד והקפיד ואמר אם הוא כאן אין אני כאן, וראה לילך מהבליח והגביר הגו' קם תיכף ממושבו וצויוו אהמו"ר ז"ל להשאר ולכל יעזוב את מקומו ואמר רעיתי להראות בזה שאין כסף יושב אלני בראש, וא"ה מעשה רב כיו"צ ראיתי ג"כ פ"א מביק אהמו"ר מוה"ר ז"ל מסאכטשאב. וגם סיפר שבקא"ק כבוד גדול נתכבד הגביר והעושר באותה שעה כשדובר עמו ופנה אליו איזה עני שהיה בן תורה ות"ח :

(—) זכיתי וראיתי לאהמו"ר הק' זלה"ה בליל ש"ק ויקרא תרע"ב והיה לי פתחון פה לפניו במשאלו"ל (שבת קי"ח:) כל המענג את השבת ב' נותנים לו נחלה בלי מזרים ר"ל שלא לכל אחד יכולים לאחזין ולמסור בידו עשירות ונחלה בלי מזרים שאפשר שהיא לרעתו ה"ו ואין זה לו לטובה

שיחברך תלמידו על ירך עת :

נו מסכת ברכות דף ג' ע"ב א"ר שמעון חסידא כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד

כדכתיב (דברים ח יג) וכסף וזהב ירבה לך וגו' ושכחת וגו' אך כשמעג את השבת פועל בזה שלא הויק לו העשירות לכן מאמינים ונותנים לו אז נחלה בלא מזרים [בביאור יותר בעזה"י כל המעג את השבת סוהדר וחושק בעמנו מזה דוקא בוודאי שלא ידווק אחרי העמנו הכל אח"כ לכן מאמינים ומוסרים בידו נחלה בלי מזרים שהעשירות לא תויק לו כנ"ל] : (עו) שמעתי מזדקת פזרונו של דודי (אחי אהמו"ר ז"ל) הרי הגביר הישיש הנדיב המפורסם מו"ה מרדכי הכהן פייגענבוים ז"ל שפ"א נתן נדבה סכום גדול והיתה נתינתו אז שלא ברצונו הטוב כדרכו והתיישב אח"כ ודאג וחשב שמה לא ילית המקבל מזה משום שלא נתן לו בטוב עין כ"כ ושלא אחריו וקיבל ממנו חזרה הכסף ונתן לו פעם שנית ברצון וטוב עין : (עו) ראיתי לאהמו"ר זללה"ה בזקנתו שלא היה שמע ולא זיית לרופאים שאמרו לו ופקדו עליו שיושיב לו בפיו שינים מלאכותיים במקום השינים שנפלו מפיו והיו חסרים לו כד להקל לו האכילה והלעיסה וראיתי והכרתי ונוכחתי מדבריו הק' שלא היתה דעתו נוחה ולא היה נראה בעיניו דבריהם משום שברוב לדקתו וחסידותו לא היה רוצה והיה מונע א"ע מלעשות פעולות ותחבולות בזה והיה רוצה להסתפק באכילתו כפי ערך שותיו וימי זקנתו :

(עח) שמעתי מאהמו"ר זללה"ה שתמיד כאשר היה נפרד מרבו הגאון הקדוש מהר"ם זל"ל מגור היה מברכו בשכל ישר והללחה בתורה (ופ"א בימי חרפו בהיותו אלל אהמו"ר זל"ל הנו' אירע חייה שאלה בברכת הנהיגן בסעודת ש"ק ואמר האהמו"ר זל"ל לשאל את אהמו"ר זל"ל שיש לו שכל ישר ונחבא אהמו"ר זל"ל לבד יורה הלכה בפני רבו) :

ועוד סיפר לי לפלא כי פ"א היה בעשעכענאווע אלל האהמו"ר הגאון הקדוש מו"ה אברהם זל"ל לבקש רחמים על חולה אחד ממקורביו ולא הי' יודע ומכיר אותו והיה מחבבו ומקדבו (כמו שכחתי במק"א) ובהפדרו ממנו ברך אותו כנ"ל (וכר לדיק אות ח) :

(—) שמעתי מפ"ק אהמו"ר זל"ל שסיפר מהרה"ק מו"ה יצחק מווענגראו זל"ל שפ"א היה אלל רבו הרה"ק מוהר"ש מקארויב זל"ל ואמר לו רבו למה איננו רבי ומונהיג עדה והשיב לו דכתיב (שמואל א ג) ויאמר עלי לשמואל לך שכב והיה כי יקרא אליך ואמרת דבר ה' כי שומע עבדך (שמואל א ג) ויאמר עלי לשמואל לך שכב והיה כי יקרא אליך ואמרת דבר ה' כי שומע עבדך דקשה למה שינה מלשון עלי רבו ולא אמר דבר ה' אך הענין דשמואל לא האמין בעלמו שהוא ראוי לנבואה ה' אף שעלי צוה לו שיאמר דבר ה' וחשב שמואל שמה שהיה ראוי שיחגלה לו מאמר ה' היה זה רק כשהיה אלל רבו אבל לא אח"כ כשהלך ממנו ודפח"ח :

(—) שמעתי מפה קדוש אהמו"ר זל"ל שזה הוא הדקדוק בפסוק (בפ' נח) ויאמר ה' אל נח ואל בניו "אתו" לאמר תיבה אתו היא לכאורה למיתר אך לפי הכ"ל יחא שמה שזכו בני נח שידבר עמם ה' היה רק בעת שהיו אלל נח שהיה איש לדיק חמים אבל זל"ל זה לא היה מדבר עמם הש"ת ודפח"ח :

(—) סיפר אהמו"ר זל"ל דכשנפטר הרה"ק מוהר"י זל"ל המגיד מקאזניטץ נתנו פחסידים עניינים ורנו להסמוך את הרב הגאון החסיד מו"ה אבי עזרא זעליג זל"ל האבד"ק גרעניץ חתנו של המגיד כי בנו של המגיד הק' מו"ה משה זל"ל מקאזניטץ לא החשיבו לכלום שהיה איש נסתר מאוד ולא ידעו ולא עלה על לבם שהוא צר הכי והרב מגרעניץ ברוב עמוותו לא ראה להיות לרבי עד שיסכים ע"ו הרבי מלובלין ויסמוך אותו ונסע ללובלין והרב הקדוש מו"ה משה זל"ל הנו' ברוב תמימותו ביקש אותו שיקחה עמו ללובלין להיות מנהל הסוסים ונסע עמו ובנואם להרבי מלובלין הניע לפניו הרב מגרעניץ מפרת ביאהו והרב הקדוש מו"ה

אור פני יצחק

וכיון שהגיע חצות לילה בו' מיד היה עומד ועוסק בתורה עט' בו' כיון שעלה עבוד השחר
בבנאי פ' חבמי ישראל אצלו פא' וכו' :

משה ז"ל עמד אלל הפתח והלך הרבי מלובלין ולקח חתיכת נייר וכתב שמו (יעקב יצחק בן
מאטיל) והיה מגיש הפתקא להרב הק' מויה משה ז"ל שעמד אלל הפתח ואמר לו סעו לביתכם
ותהיו אתם רבי וחזר לקאזניטץ וישב על כסא אביו המגיד ז"ל ונתעלה ונתגדל בעולם.
עט' ראיתי לאלמו"ר הנדיק ז"ל שרוב למודו וכל מה שהיה משיב לכל השואלים ממנו
דבר ה' היה ממה שהיה מחדש ומעיין בלימוד הלילה ומטעם זה היה דרכו ומנהגו כשהיתה
לפניו איזה שאלה חמורה וענין קשה ללוות להשאל שיבוא אליו ביום מחר כדי שיוכל לעיין
ולהחליט בזה בלילה :

(—) אלמו"ר ז"ל בו' כשהיה לו דבר קשה בהבנת דברי חז"ל [כמ"ס במקום אחר
שעיקר גיעתו היה שיבין דברי הגמרא] היה דואג ומתאמץ ולערו ניכר לו על פניו ואמר
שאון מניח לו לישון ובימי זקנתו וחלשותו כשהיה שוכב בלילה על מטתו וגם ביום ראיתי
שלא החרשל והיה עומד ממטתו ולבש בגדו והיה הולך לחדרו שנמצאו בו הספרים ועיין בגמ'
או באיזה ספר הנדרש לו וחזר ושכב על מטתו וכן עשה כמה וכמה פעמים (זכר לדיק אות ה) :

(—) ראיתי לאלמו"ר ז"ל וסדר עבודתו שהיה נעור בלילה ומשולם לא ראיתיו לומד
יושב מתוך הספר בשיעור וזמן קבוע בדרך כל הלומדים אך היה הולך בחדרו אנה ואנה
מעמיק ומחשב ועיין בספר כשהיה נלרך לו ובבקר נמצא שולחנו מלא ספרים מכל מקצועות
התורה שהיה מעיין וראה בהם במשך הלילה :

(—) שמעתי מפי איש אמונים יקר רוח מו"ה שמעון פאלאס ע"ה שהיה דר בשכונות
עם אלמו"ר ז"ל וחדר משכבו הי' נמצא סמוך אלל חדרו של אלמו"ר ז"ל שהיה נעור בו
בלילה וסיפר לי שהיה מוכרח להעתיק משכבו לחדר אחר משום שלא היה יכול להביא את
האנחות שמע מפי אלמו"ר ז"ל שהיה דואג ומתאמץ כל הלילה :

ופי' היה אלל הרה"ק מו"ה שמחה בונם ז"ל האדמו"ר מווארקי (מונ"ר באה"ק) ודיבר
עמו מאלמו"ר ז"ל וסיפר לו כנ"ל נענה הרה"ק ז"ל ואמר לו על אלמו"ר ז"ל שהוא
ממארי דחשובות הנו' בזה"ק :

פ' שמעתי מפי גיסי המופלג ושקדן בתורה המנוח מו"ה יעקב קאפיל ז"ל מכפר
אחאטא חתנא דבי נשיא'ה של מרן אלמו"ר ז"ל שסיפר לי כשהיה אוכל ודר בבית אלמו"ר
ז"ל וראה דרכו והילוכו בקודש שהיה נעור כל לילותיו יחיד בחדרו נחשורר גם הוא לקום
אחר חצות הלילה ולעסוק בתורה והיה הולך ונכנס לחדרו של אלמו"ר ז"ל וישב אלל שולחנו
ולמד בחשכו שבדאי אלמו"ר ז"ל נהנה מזה כדי שלא ימצא יחיד בחדרו וכן התנהג זמן
ארוך פ"א קרא אותו אלמו"ר ז"ל והוכיחו על אשר הוא מלצר אותו בזה שהוא נכנס
ונמצא אללו בלילה ואמר לו בזה"ל : "הנה הדע שאין לי נורך בכל עיני עוה"ז וזה שכרי מכל
עמלי שיש לי חדר מיוחד להיות שם בלבדי ואין איש עמי ואחא ברגוץ ליקח ממני זאת"
והיה מפנים אותו תומי' שלא ידע עד היכן הדברים מגיעים ומאז היה מזהר ולא נכנס לחדרו
בלילה אך ישב ולמד בחדר הסמוך לחדר שנמצא בו אלמו"ר ז"ל ועיין בהערה אות פא' :

פא' עמשי"ב הגאון מו"ה פחמי' הארעגבלאס ז"ל מו"ל דפא בהספדו על אלמו"ר ז"ל
בשע"ת (ח"ה קונטרס ד' ס"ג) שכתב בזה"ל : "הנה הרב הגאון הנדיק המפורסם ר' יצחק
הכהן פייגענבוים זקן הרבנים דפא ווארשא אס היסא לנו שאלה גדולה ועמוקה הלכנו להגיע
עמו וכאשר אמר כן היה כי הורא'ה שלו הייתה אמת וכן שמעתי בשם אדמו"ר הגאון הקדוש
קדוש עליון בו' מוה"ר ז"ל מסאכטשאו שאמר שהוראת הגאון ר' יצחק הכהן הוא אמת

אור פני יצחק

(ז) מסכת סוכה דף נג ע"א לוי הוה מטייל קמיה דרבי בתמניא סביני
 ב"ש ז"ל ע"ס קמיה דרבי בביתו לשמחה שדוה נשיא ומכבדים אותו לשמחו (פג)
 שדוה דואג תמיד (פג) בצרת ישראל :

ולדק ויש בקרבן סדרת הרמב"ן ז"ל והרינו אליו שאלות ממדינות רחוקות כי שמו הולך בכל
 המדינות לאיש אמה והוראות שלו אמת והי' איש נסתר כי מנהגו הי' שהי' לומר רובו
 ככולו דוקא בליקל לקיים כל היגע בחלמודו בלגשה מחכים וכן מי שרולה לזכות בנחמה של
 תורה יושר בכל לילותיו וכו' :

(פג) ראיתי לאחמור הדריק ז"ל כשהיו מחכונים ואמרו לפניו איזהו מלחא דבדיחותא
 כדי לבדחו ולשמחו הי' דרכו אז להסאנה מגודל יראה הי' שחופפה עליו תמיד וזה מוכחה
 וראיתי אללו כמה פעמים :

(—) שמעתי מפה קדוש אחמור ז"ל שסיפר שפ"א שאלו את הרב הקדוש הר"ר
 בונס ז"ל מפרסיסחא אימתי יבא משיח והשיב והראה על הלמודו הרה"ק מוהר"ם ז"ל
 מוקאזק שהי' לפניו בלחות שעה ואמר להם כשהוא ישחק אז יבוא משיח (כידוע לא נראה
 שחק על פניו מימיו) :

(פג) ראיתי לאחמור ז"ל שהי' דואג תמיד והשתתף הרבה בלדתם של ישראל ונוכחתי
 והכרתי בו בכמה עובדות וסיחותיו הק' שהי' לו בזה עסק גדול והי' בעל מעשים והתפלל
 תמיד אודות הגזירות ולדתם של ישראל שהלכו ונתפשטו בימיו כמו שאכתוב ואזכיר עוד בעזה"י מזה :

(—) ראיתי לאחמור ז"ל עם רוב קדושתו וחסידותו ולא ילא מחוך ד' אמות של
 הלכה עבדו הי' מתענין מאוד לראות ולשמע בכל יום ההדשות ממלכ וחי' אחב"י בכל ארצות
 הגולה והשתיי ילד קטן בעת שהי' משפט של עליית דס בעיר טיסא עסלאר במדינת
 אונגארן ראיתי לאחמור ז"ל שהיו מביאים וקוראים לפניו בכל יום ויום המכ"ע בשפת המדינה
 שהי' בהם ידיעות מכל פרטי המשפט והי' מתענין בזה מאוד וביטל א"ע הרבה בזה וכשהיו
 המלכיות מתגרות זו עם זו הי' מלפני מזה לישועתם של ישראל והי' קורא הידיעות משה
 המלחמה וכל אשר יתחדש ע"י שרי המדינות ותמיד לדד בזכותה של מלכות אנגליא והי'
 מקוה שיחגלגל על ידה איזהו ישועה לישראל :

(—) פ"א ראיתי לאחמור ז"ל שהי' רואה וקורא במכ"ע ידיעה מפט"ב שמטרוניתא
 אחת שהיתה לוררת יהודים ביותר עזבה את עיר המלוכה ונסעה לאבותי' במדינת דניא
 ושמעתי אז ממוני אגרות גדולות יולאות מלבו (בדרך מי שנפטר מאיזה לרה ודאגה) ואמר לי
 שבשמטרוניתא זו נמלאת בעיר המלוכה מינחים אבנים כבדים על לבו שהוא דואג ומשחד
 שלא תלמח איזה גזירה ח"ו על ישראל (שלדעתו היתה רק היא המעוררת לכל הגזירות) וכשהיא
 נוסעת משם אז יקל לו על לבו (ווערט איינס דאס הארץ גרינגער) :

(—) פ"א בחתי לבית אחמור ז"ל ומלאתיו שובב במטתו ובוכה ודמעותיו נשרו על
 פניו מהפרעות ששמו להיהודים (כמדומה לי) בעיר קאליץ במדינת אשכנז :

(—) זכרנא כד הוינא טליא בעת שהיו פה פרעות ביהודים בשנת תרמ"ב ועמדת
 אלל אחמור ז"ל וידיו לא וזו מחוך ידי ושמעתי מפיו הק' שהי' מלטר ומתאונן אז מה שלא
 יסבול מהפרעות גם הוא ואמר בתמיהה האם אינני יהודי ככל היהודים ועד שסיים דבריו
 השליכו הפורעים אבנים גדולות לביתו ומראה הזכוכית שהיתה נמלאת נגד החלונות נשברה לרסיסים :

(—) ראיתי לאחמור ז"ל שהי' מלטר ומתאונן מאוד מהריון שנעשה על יין
 ברמל מהמושבות בארץ הקדושה והקפיד מאוד על המרננים ואמר וסיפר לפני מגדל העולה
 בזה בזה"ל הגם הכורמים שבארץ הקדושה הגם כולם יהודים גמורים שצרתו מחמת המלך

מארץ רוביא יבקשי גדול בארץ הקדושה וצויעת אפס יעבדו את הארמה עד שיוצאו את היין, ואם אחב"י לא ישתו מיינס אז לא יהא להם למי למכור את היין ועתה מחפשים חששות לאסור יינס ועל היין שנעשה בארץ בסכביא שרובם של הכורמים הם עכו"ם גמורים יאמרו שהוא כשר בלי שום חשש, ואמר שהוא מתמה על הלדיקים הגדולים שמחזיקים את הריטון והוא בעלמו לא השגיח על המרגנים ולא האמין להם ושתה וחבב את היין ואדרבה שהי' נזהר ולא הי' שותה מיין בסכביא מעת שהביאו לפה יין מארץ הקדושה והי' תמיד דרכו ומנהגו של אאמו"ר ז"ל כשהי' הולך לסעודת מזוה שלקח עמו מביתו יין מארץ הקדושה להיות לו לביהמ"ז:

(—) ראיתי לאאמו"ר שהיתה דעתו נוטה שלדיקים להשתדל הרבה שיהא ישוב ישראל בארץ הקדושה וכשנוסדה צפה חברה חובבי ליון היה הוא הראשון והיחיד מיראי ה' מפה קהלנו שנתן להם ידו וגזקק וגשתתף עמהם ולא היה מתרשל והלך לכל חסיפותיהם והחשיב את כל העוסקים בזה מרוב החיבה שהי' מחבב א"י וגם השתדל וקנה כבוד ארץ שם בסכום יותר מכחו ומלבו אז ואמר הטעם שהוא רוצה שיהיה לו חלק בא"י:

(—) ופ"א שמעתי מפיו הק' שלדעתו שהיה מהרואי שיודפקו כל הספרים בא"י דווקא כדרכי' כי מזיון תלא תורה וגו' והי' מחשיב מאוד הספרים מדפוס ירושלים על כל הדפוסים שבטלים:

(—) שמעתי מפיו הק' הרבה פעמים שיש לו ראיות ממקומות הרבה בזה"ק שקודם ביאת משיח יהיו ישראל על אדמתם דווקא ואח"כ יהא מלחמת גוג ומגוג שילחם עם ישראל על אדמתם ואח"כ יבא ויתגלה משיח לדקנו בב"א:

(—) שמעתי מפיו הק' שכל הגלות היא משום שהיו מומאסים בא"י ועתה לריכים לתקן זה והראה לי בתהלים (קו כד) וימאכו בארץ חמדה וגו' וישא ידו להם להפיל אותם במדבר ולהפיל זרעם בגוים ולירוחם בארצות והוא בעלמו היה מכבד ומחבב את א"י מאד כמ"ש במק"א:

(—) ראיתי לאאמו"ר ז"ל כשנתעוררו בעולם לעסוק ולהשתדל ע"י הממשלות והמלכיות ליסד בא"י מושב ומדינת היהודים אמר שאין מהרואי לדחות ולהרחיק הרעיון וכש"כ לרדוף ולבזות העוסקים והמשתדלים בה ולא הי' רוחו נוחה ולא הסכים עם החושבים שהעסק והשתדלות בזה הוא נגד המקובל לנו מדת תו"ק (וכמדומה לי) שהוא הראה לי מ"ש הרמב"ם ז"ל (בפ' י"ב מהל' מלכים הל"ב) ע"ד הגאולה בב"א ז"ל „וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך שיהי' עד שיהיו שדברים סתומין הן אלא הנביאים גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו" כו' ע"ש ולא הי' סובל המחלוקת שנתעוררה ע"ז והי' מחשיב לחסרון גדול בלי יכונן להמנות מה שעומדים מנגד ואמר שאם היראים היו משתתפים להם הי' בודאי הכל מתנהג עפ"י דרך התורה:

(—) ראיתי לאאמו"ר ז"ל גודל מדרגתו באהבת ישראל דבחוליו שנפטר בו שהי' מעונה וסובל יסורים גדולים וגוראים שכמעט הדיבור הי' קשה לו ואז הי' בעולם רעש גדול והיו כולם מדברים מדבר עלילת דם שבעיר קיוב וכשבא אליו הרופא והי' רוצה לשמחו ולדבר עמו סיפר והודיע אותו שנתגלה הדבר שכל העלילה בשקר יסודה והיהודי הנאשם יאז זכאי ממאסרו וכשנשמע הדבר לאאמו"ר ז"ל שכח כל יסורית והרים ידיו למרום בגודל שמחתו ותורתו להש"י הרבה פעמים (וגדפם ונתפרסם הדבר אח"כ ע"י המכ"ע):

(—) שמעתי מפה קדוש אאמו"ר ז"ל צפ' ויחי ברש"י ז"ל למה פרשה זו סתומה כיון שנפטר יעקב אע"ה נסתמו לבם ועיניהם של ישראל מארת השעבוד דמחוסר הבנה דמה ענין זה לזה ואמר דרש"י ז"ל כתב צפ' ויקרא דהפסקות משמשות להתבונן בין פרשה

לפרעה וזה הוא הרמז ד יון שנסתמו עיניה ולבם של ישראל שזב לא היו יכולים להתבונן מפני שהצינה היא בלב לכן פרעה זו סתומה ודפח"ח :

(—) שמעתי מפה קדוש אאמו"ר ז"ל בפי' שמות בראש"י ז"ל על הפסוק ויו פרעה לכל עמו כל הבן וגו' שאף על המלרים גזר כן ואמר שזה מוכח מלשון הכי' ויו"ו שבכל מקום הוא לשון זירוז שאם היה הגזירה רק על ילדי ישראל לא היה נר"ך לזרזם כ"כ משום שהיו כלם שונאי ישראל לכן ודאי שאף על המלרים גזר כן לכן היה נר"ך לזרזם ודפח"ח :

(—) שמעתי מפה קדוש אאמו"ר ז"ל בפי' שמות בפי' והיה כי תקראנה מלחמה וגו' ועלה מן הארץ ופירש"י ז"ל "על כרחנו" ואמר שהפי' על כרחנו הוא דאין לומר דועלה פי' שיאלו מן הארץ משום דאי אפשר שאומה שלימה יברחו ממקומם דלפיכך יהיו הולכים בשלמה כשאמר הקב"ה למשה שיתן להם א"י ממילא היה להם מקום לילך אבל משאיכ עתה שלא היו יורעים עוד שיש להם א"י אך הפי' הוא דישאל היה להם מושב לפני עולם בארץ גושן כדכתיב וישב ישראל בארץ גושן וגו' ופרעה שהיה שונא לישראל היה חושש ומתפחד והיה כי תקראנו מלחמה וישראל יהיו יראים ומתפחדים מהשונא יעזבו ארץ מושבם ויברחו למקום מושב של המלרים וזה הוא הפי' ונוסף גם הוא על שונאינו ועלה מן הארץ שהי' יראים מישראל כמו שהיו מתיראים מהשונא הלוחם עמם שלא יבואו לארצם וזה הוא הפי' רש"י ז"ל על כרחנו ודפח"ח :

(—) שמעתי מפה קדוש אאמו"ר ז"ל בפי' וארא בפסוק הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעתי פרעה דקשה דמאי ק"ו הוא זה דהא רבנ"י לא שמעו היתה מקולר רוח ומעבורה קשה משא"כ פרעה ואמר שטענת מרע"ה היתה לפני הקב"ה הן בני ישראל לא שמעו אלי"ה הי' פרעה הנורס לזה שקלר רוחם "ואיך ישמעתי פרעה" שזכר לשמוע ולקבל דברי השי"ת והוא כדרך החוטא ומחטיא את הרבים וזה הוא הטעם והענין שהכביר ה' את לבו כדי שלא ישמע למאמר השם ודפח"ח :

(—) שמעתי מפה קדוש אאמו"ר ז"ל בפי' וישלח בפסוק עם לכן גרתי וגו' ופירש"י ז"ל לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר וכו' דאי גרתי בנימטריא תרי"ג כלומר כו' תרי"ג מלות שמרתי נר"ך להבין פי' רש"י דהא כל רמז נר"ך שיהא לו שייכות למשמעות הכתוב ג"כ וכאן מלשון גרתי אין שום משמעות ע"ז הרמז ועוד לריבין אנו להבין מאי הי' זה פיוס לעשו בזה הרמז ואמר דאיתא במס' ברכות פ' כי"מ ר' חנינא בר פפא רמי כתיב ולקחתי דגני בעתו וגו' וכתיב ואספת דגנך וגו' לא קשיא כאן בעושין רלונו של מקום וכאן בזמן שאין עושין רלונו של מקום ואח"כ איתא בגמ' שם משום ר"ש בן יוחי בזמן שישראל עושין רלונו של מקום מלאכתם נעשית ע"י אחרים שנאמר ועמדו זרים ורעו לאנכם וגו' ובזמן שאין ישראל עושים רלונו של מקום מלאכתם נעשית ע"י עצמן שנאמר ואספת דגנך וגו' והקשו בתוס' דשני המאמרים הם סותרים ואי' דמתחילה דרשינן ואספת דגנך בעושין רלונו ואח"כ דרשינן הפסוק אין עושין ופי' דמייירי ודאי בעושין רלונו אבל אין עושין רלונו כל כך דאינם לדיקים גמורים ולר"ך להבין דברייהם דאם עושין רלונו של מקום למה אינם נקראים לדיקים גמורים אלא הפי' בזה הוא דלדיקים גמורים הם בראש אין להם שום שייכות בעולם הזה וכל מגמתם בעולם הזה הוא רק לסגל להם מלות ומעשים טובים וכל מה שנהניו בעוה"ז הוא רק להחיות את נפשם כדי שיוכלו לעשות רלון קיום כמ"ש דוד המלך ע"ה גר אנכי בארץ אל תסתור ממני מלותיך פי' שבארץ איני אלא גר שכל מגמתי בעולם הזה אינה אלא לסגל תורה ומלות ע"כ אל תסתור ממני מלותיך כדי שאוכל לקיימם אבל לדיקים שאינם גמורים הם אלה אף שמקימים כל התרי"ג מלות ועושים רלון השם יתב' אבל גם מן העולם הזה אינם פורשים

ונהניט ונחלים בהנהלה העוה"ז ג"כ וזהו פי' הפסוק בפי' חולדות כשצריך ילחק את עשיו וזה
 לו ואת אחיך תעבוד והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל לווארדך ופי' רש"י ז"ל תריד נער
 כמו ארד בשחי' ואהמה וכו' כלומר כשיעברו ישראל את התורה ויהי' לך פתחון פה וכו'
 אז ופרקת עולו ע"כ דזו היה מרמוז ילחק ע"ה בתיבת תריד חס ישראל יהיו לדיקים גמורים
 ולא ירד' להנות מהעוה"ז רק לקיים התרי"ג מצוות אז ואת אחיך תעבוד וכמאמר רשב"י
 דמלאכתם נעשית ע"י אחרים אבל כאשר תריד פי' בזמן שישראל יהיו רגילים להנות מן
 העוה"ז ג"כ אז אעפ"י שקיימו כל המצוות מ"מ יהי' תרי"ד פי' תרי"ג מצוות וגם זה העולם
 ג"כ ולא יהי' להם בעוה"ז תרי"ד דברים אז ופרקת עולו פי' שלא יהי' מלאכתם נעשה ע"י אחרים
 רק ע"י עצמם בדכתיב ואספת דגנך. וזה הוא ג"כ הפי' כאן דמותחלה פי' רש"י ז"ל מתיבת
 גרתי לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר והפירוש בזה הוא דלויס לאמור לו איך לרדך
 לשגא אותי על הברכות שברכני אבי כי אני איני נהנה מן העוה"ז רק כגר בארץ כמאמר
 דהע"ה גר אנכי בארץ וכו' וגם הי' מרמוז לו בזה התיבה גרתי שאין לו בעוה"ז רק
 תרי"ג מצוות ואבי היה אמור לך והי' כאשר תריד פי' כשארצה להנות שיהי' לי העוה"ז ג"כ
 אז ופרקת עולו אבל כשהיה לי רק תרי"ג מצוות אז ואת אחיך תעבוד כי אעפ"י שיש לי
 רכוש אבל תכלית המצוקה לא היה לי בזה רק ויהי' לי שור וחמור זה דרך ערלי ומקרה
 אבל כל ממנתי בעוה"ז הוא רק לקיים תורה ומצוות ואעפ"י ואשלחה להגיד לאדוני פי'
 שאיך עובד אותי כליוויי של חבינו רק להיפך אני קראתיך לדוני ע"כ אמלא חן בעיניך וזה
 היה פיוס טוב לעשיו ומה שלא נתקיים ביעקב ברכות ילחק ע"ה ואת אחיך תעבוד משום
 דברכה זו היתה באס כל ישראל יקיימו זה בדכתיב ועמדו זרים ורשו לאנכם ואתם כהני הי'
 תקראו דכתיבה זו כאמר על כל כלל ישראל ודפח"ח :

(—) שמעתי מפה קדוש אלמוני דז"ל בפסוק וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען
 ולרדך להבין מה לרדך הכוונת להגיד שהוא ארץ מגורי אביו דהיה לרדך לכוונת סתם בארץ
 כנען וגם מש"כ רש"י ז"ל ויקרא יעקב לישיב בשלוה אמר הי' כו' קפץ עליו רוגזו של יוסף דיפלא
 דיעקב אביו עליו השלום ירצה בזה לישיב בשלוה ולהנות מעולם הזה ואמר דאיתא בס"ה
 דלאבותינו אברהם ילחק ויעקב נראה להם שלשה גלויותינו גלות מלרים וגלות בצל וגלותנו
 היום שיקבלנו במהרה כדי שיבקשו רחמים על בנייהם שיוכלו להתקיים בהגלות ושלא ישחקנו ח"ו
 ושיגאלו במהרה וכדמצינו באע"ה שנאמר לו כי גר יהיה זרעך וגו' וביעקב כי במקלי עברתי
 את הירדן הזה וגו' שהוא הרמז על גלותנו המר שהנניס דלים ורקיס ועתיד הקב"ה להחזירנו
 בכל טוב וכשבא יעקב אע"ה לארץ כנען כבר תיקן עבורנו כל מה שהיה לו לעשות ולתקן
 ער דורי דורות וועי' בפי' הרמז ז"ל בפי' וחי' בפסוק אשר לקחתי מיד האמורי בחרתי
 ובקשתי ומציא שם הפסוק כי לא בחרבם ירשו ארץ וגו' כי ימנעך וזרועך ואור פניך כי רלייתם
 שהיה הכל בזכות אבותינו ימנעך לאברהם וזרועך ליחזק ואור הפנים ליעקב אע"ה ועוד כתב
 שם שעשה יעקב אע"ה כמעט הנביאים נטה צידו בחרב כנגד ארץ האמורי וזרק שם
 חלים להיותם נכבשת לבניו וזה הוא הפי' וישב יעקב שביקש לישיב בשלוה ולנוח כאשר
 כבר תיקן כל האורך ועם כל זה לא היו מנחין אותו מפני שכבר התחיל גלות מלרים וזה
 הוא הפי' מגורי אביו ר"ל גיירות אביו אברהם אע"ה ע"כ קפץ עליו רוגזו של יוסף ונתגלגל
 מזה שיהיו למלרים והבן ודפח"ח :

(—) שמעתי מפה קדוש אלמוני דז"ל בפ' וארא בפסוק והואלתי אתכם מתחת סבלות
 מלרים וגו' דבגמ' למדן מזה שמחויבין אנו לשמות ארבע כוסות בפסח כנגד ארבע לשונות
 של גולה לרדך להבין ובי' משום שינוי לשונות לבד אנו לריכין לשמות ארבע כוסות אע"כ

ל"ל דהרי לשונות הם ענינים שונים מרמזים על ד' עניני גאולה ע"כ לריבין להבין מה הוא ד' הענינים הבונים ועוד דבפסוק ולקחתי וגו' שהוא דה' מלשונות הגאולה חזר ושנה לשון של גאולה ראשונה דכתיב וידעתם וגו' המוליך אתכם מתחת סבלות מזרים שלריך להבין מה דלא נקט קרא גם משאר לשונות של גאולה :

ואמר דאיתא בגמ' ברכות (לח:) לענין ברכות המוליך פלוגתא דרבנן ור' נחמיה דרבנן סברי דלריך לומר המוליך ור' נחמיה סובר דל"ל מוליך ואמרין שם בגמ' דר' נחמיה סבר המוליך דמפיק משמע דכתיב המוליך אתכם וגו' ופי' רש"י ז"ל דזה הדיבור הי' נאמר למשה רע"ה קודם הגאולה ורבנן סברי דהוא הכי קאמר להו קב"ה לישראל כד מפיקנא לכו עבדינא לכו מילתא כי היכא ידיעיתו דאנא הוא דאפיקת יתכון דכתיב וידעתם כי אני ד' אלקיכם המוליך וגו' ולריך להבין זה המאמר דמה הי' הדבר שבו היו מכירין שהש"י הי' המוליך וכי מקודם בשעת ילידה לא היו מכירין חלילה שהש"י הי' המוליך ע"כ : וכו' יתפרש הפסוק בטוב טעם דהנה בארבע לשונות של גאולה כתיב בתחילה והולאתי אתכם מתחת סבלות מזרים ולשון זה מורה שהוא הצטעה מאתו יתברך להוליכם מכוזב העבודה שהי' פרעה מכבד עליהם מקודם אבל עוד היו עובדים לפרעה והלל אתכם מעבודתם היא הצטעה להוליכם מהעבודה לגמרי אבל היו עוד עובדים לפרעה שהיו משועבדים לו ואח"כ כתיב וגאלתי אתכם שיגאלם שלא יהיו עוד משועבדים לפרעה ועל הגאולה הרביעית היא ממה שהבטיח להם שיקחם ה' להיות עמו וזה הוא טעם של ד' כוונות כנגד ד' לשונות של גאולה משום שהיה בכלן ד' גאולות כמבואר :

והנה בשלשה גאולות האחרונות באו תיכף לידי הכרה וידיעה שהוא מאתו ית' אך הגאולה הראשונה שהיה רק מקיל להם העבודה הי' מקום לחשוב שאולי מקרה הוא דהא קודם שבא מרעה' לפרעה לא הי' מכבד עליהם פרעה רק אח"כ לכן אפשר שהתחרט פרעה והי' מקיל מעליהם העבודה והי' להם קלם ראי' לזה שאם הי' מלך הש"י הי' גואלם גאולה שלימה מהעבודה היפלא מה' דבר לכן אחר כל הגאולות כתיב וידעתם כי אני ה' המוליך אתכם מתחת סבלות מזרים שהוא הצטעה שיבואו לידי הכרה וידיעה ברורה שהגאולה וההנחה שהק' להם העבודה שהיא ילידה מסבלות מזרים כנ"ל הוא ג"כ מהש"י שהוא המוליך אותם מזה : והיו באים להכרה זו מזה שמקודם וידעתם וגו' כתיב והייתי לכם לאלקים וגו' כי אלקים הוא דין ע"כ אמר להם הש"י כשאקח אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים ר"ל שאתנהג עמכם במדבר במדת הדין לענוש אתכם כשתטאו וכשתעשו רעונו אתן לכם שכר כפי עבודתכם מזה תבואו לידי הכרה וידעתם שאני ה' הוא ג"כ המוליך אתכם מתחת סבלות מזרים שהי' יכול לגאול אותם בשלמות כי מה' לא יפלא דבר אך שלא היו ראויים לגאולה והתנהג עמם במידת הדין ומיושב הכל ודפח"ח :

(—) שמעתי מפה קדוש אאמו"ר ז"ל שדקדק מה שאנו אוכלין בליל פסח מזה ואח"כ מרור דלכאורה הי' לריך לאכול מקודם מברך שהוא זכר לגלות מזרים שהי' מקודם ואח"כ מזה שהיא מרמזת להגאולה שהיתה אח"כ :

ואמר עפ"י דברי הה"ק בעל הש"ש צפ"ה הגמ' מגילת תענית מאן כתבו חנני בן חזקיה וסייעתו שהיו מחבדין את הצרות ופירש"י ז"ל לאחר שנגאלו שהכוונה שהיו מחבדין את הצרות שעי"ז נתגדל כבוד הש"י אח"כ שאם היו מחבדין להנאת עצמן לא הי' להם לחבד את הצרות שיותר טוב הי' אם לא הי' להם צרות בתחלה וזה הוא שפי' רש"י ז"ל על שהיו מחבדין את הצרות עי' לאחר שנגאלו ודפח"ח .

וזה הוא ג"כ הטעם והרמז שאנו אוכלים מזה דבזה אני משבחם ונותנים הודאה להש"י

על שגאל אותנו והוציאנו משעבוד לגאולה להכיר גדולתו של השי"ה ואח"כ אוכלין מרור שלאחר שגאל אותנו ונחצבין את הצרות והמרירות :

עוד טעם בזה שמה מרומז על הגאולה ומרור מרומז על הגלות כדי לזכור ולתת לב שיעור שפסדו לנו גאולה שלימה ואם לא נעשה ח"ו רצון השי"ה אין הגאולה גאולה שלימה משום זה הטעם לריבים לנו שלא לשכח המרירות שמרומז בגלות :

וזה הוא פי' המדרש (איכה) השביעי במרורים הרגיו לענה השביעי במרורים כליל פסח הרגיו לענה כליל תשעה באב דהמדרש הזה בלתי מובן :

ולפי הנ"ל יתפרש נכון דאיתא במס' ברכות ואכלת וז' אכילה בכזית ושבעת וז' שביעה בכזית והרגינו ונה כתב דכזית היא חצי זית וזכית נקרא שביעה שמחויב בדרבנן מדאורייתא : לכן י"ל דגם בהמדרש מרומז טעם זה דקך הוא הפי' השביעי במרורים כליל פסח דבזה שאנו אוכלין מקודם כזית מלא ואח"כ כזית מרור נמלא דהשביעה בזה ע"י המרור שהוא משלים עד כזית שהוא שיעור שביעה כדי לזכור ולתת לב שלא לסור מדרכי התורה ומדרכי ית' כדי שלא לגרום שיבוא עלינו עוד גלות חלילה דאם נשכח ונסור ח"ו מהשי"ה אז הרגיו לענה כליל תשעה באב בגלות המר והנן ודפח"ח :

(—) שמעתי מפה קדוש אאמו"ר ז"ל בפרשה שלח שהקשה שהמרגלים היו שלוחי מלוא ושלוחי מלוא אינן מוקין וגם מלוא מגיני ומללי איך בא חטא זה לידם שיגרמו שיפלו כל ישראל במדבר וגם כתיב אללם כל נשיא בהם שאין הפי' שהיו נשיאים כי נשיאים היו אחרים אך הפי' שנשא לבם לקרב לשליחות זו והיו נכונים לשכן את נפשם עבד טובת ישראל כי לרגל ארץ נכריה העמידו את נפשם בסכנה וע"י גס בפי' רש"י ח"כ הפליאה גדולה שאירע להם חטא זה : ואמר שמואל בציבורי הק' שבעת שהשפיע השי"ה עליהם טובה וגדולה היו מקטינים עלמם כמאמרם ז"ל נתתי גדולה לאברהם אמר ואנכי עפר ואפר נתתי גדולה למושה ולאהרן אמר ונחמו מה וביעקב קטנתי מכל החסדים וכן לר"ך להיות בהשפעות קדושה אם עושה חיזה פעולה ומלוא גדולה לר"ך להקטין את עלמו ולזכור מה שאחז"ל אלמלא הקב"ה עוזרו וכל מה שהאדם מתגדל יותר לר"ך לדעת ערך עלמו שלא היה זוכה ולא בא למעלה זו אם לא מלדו ית' :

וזה היה ענין המרגלים דכתיב כלם אנשים ראשי בני ישראל המה ופירש"י ז"ל בלוחם שעה כשרים היו ר"ל שהיו גדולים וכשרים בעיני עלמו ע"י השליחות (כמו שפירשו ביוחקן כ"ג ולבסוף נעשה דדוקי שהיה מלדיק את עלמו) שקבלו מזה המלוא התנשאות והתפארות שחשבו שמעלמם הם מוכשרים לזה ומפני זה נכשלו ואירע להם חטא זה :

וזה הוא ענין הסמיכות דמיד אחרי פרשת מרגלים נכתבה פרשת נסכים דע"י שהאדם מקריב קרבן ובא מזה לירי גדולה והתקרבות להשי"ה לר"ך שלא יגבה לבו ויודה להשי"ה שהוא נתן לו הגדולה הזאת וע"י הוא מחויב להביא נסכים אחר הקרבן להיות לו הכרה זאת שהכל הוא מלדו ית' ויודה להשי"ה ע"י ודפח"ח :

(—) שמעתי מפה קדוש אאמו"ר ז"ל בפרשת חקת בפסוק יען לא האמנתם בי להקדישי לעיני ב"י לכן לא חביאו את הקהל הזה וגו' דל"ל מה היה קידוש השם יותר בדבור מזהבכאת הסלע הגם דרש"י ז"ל כתב שאם לא היו מכים את הסלע רק היו מדברים אליו היו מקדשים השם אבל גס בדברי רש"י ז"ל הוא ג"כ קשה להבין וכי יש חילוק לבין אם מדברים אליו או מכים אותו האם אנו מבינים שכלנו דבר זה אלא דאם רצון הבורא ית' בן יתא הדיבור או ההבאה בכל חד ועוד קשה אם לא היה נכון להכות הסלע מפני מה בתחילה בפעם הראשונה היה המצי

להכות הסלע ועוד קשה למה נגזר עליהם שונש הזה דהא מלינו דהקב"ה מעניש מדה כנגד מדה א"כ מה שייכות יש בעונש הזה על כן לא תביאו להחטא הזה ועוד קשה דהא מלינו בפרשת דברים דמשום חטא דמרגלים נגזר עליו שלא יכנס לארץ דכתיב גם כן כי החלף ה' בגללכם לאמר גם אתה לא תבוא שמה וגו' :

ואמר דמה שה"י נקרא קדוש הפירוש דקיים לעד ולעולמי עולמים כמו שמלינו בנמורא דלדקים שעתיד הקב"ה להחיותם שוב לא ימותו דכתיב והיה כל הנשאר בליון והגותר בירושלים קדוש יאמר לו מה קדוש לעולם קיים אף הם לעולם קיימין ע"כ :

והנה באמת מה שה"י נקרא קדוש הוא שכל מעשיו ג"כ קיימים לעולם כמו השמים והארץ ש"קיימין לעולם וגם יצירת האדם היא נצחית אף דמות מ"מ עתיד להחיות בתחתית המים וכן בכל יצירות הש"י אף דלנו רואין דנפסק הדבר מ"מ לא בעל כח הראשון לגמרי :

וזה היה הענין שצוה הקב"ה בפעם הראשונה להכות הסלע ובפעם השני צוה על הדיבור להראות לישראל דבר זה דדבר שהיה כבר ע"י הש"י אף דנפסק עפ"י מקרה מ"מ להחיות הדבר כמו שהיה מקודם א"ל עשייה מחדש רק לעורר הפעולה הראשונה ע"י דבר מה א"כ אף דבפעם הראשונה צוה הקב"ה להכות את הסלע מ"מ כיון דכבר היה הצריחה דילא ממנו מים אז לא היו צריכין שוב להכות פעם שנית אף דהיה נצ"ק הדבר שלא נתן מים זה היה במקרה א"כ היה די בדיבור בעלמא שיתן מים משום זה הטעם דצריחה השנית קיים לעולם א"כ כיון שהם הכו את האבן מחדש היו מונעים את האמונה שדבר ה' קיים לעולם כי אם היו מדברים אל הסלע היו מקדשין השם להראות לכל שעשייתו יתב' קיים לעולם וזה הפי' יען לא האמנחם כי להקדישני היינו שמעשיו קיימים לעולם כנ"ל :

וזה ה' הענין שנגזר עליו שלא יביא את ישראל לא"י אע"ג דזה העונש נכתב אלל החטא דמרגלים בכל זה לא קשה והאמת הוא דע"י החטא דמרגלים היה גרמא שיענשו בזה העונש על מי מריבה כיון דע"י חטא דמרגלים אשר בכו בלילה נקבע בניה לדורות כדאיחא במדרש על פסוק ככה חנכה בלילה דע"י שבו בניה של חנם נקבע בניה לדורות ובתהלים (קו) נכתב בפ' דבר זה דכתיב וידגנו בזהללים ולא שמעו בקול ה' וישא ידו להם להפיל אותם במדבר ולהפיל זרעם בנזים ולזרותם בארצות הרי דע"י החטא הזה נגזר עליהם שיגלו מהארץ ויילכו בגולה :

לכן כיון דכבר נגזר עליהם דבר זה מנוולא העונש של מרע"ה הוא מידה כנגד מידה כי אם היה מדבר אל הסלע ולא היה עושה שום פעולה והיה מקדש שם שמים להראות שפעולת ה' קיים לעד מנוולא ה' וזה להכניס ישראל והיו מאמינים שפעולה הזאת תקוים לעולם אף שיגלו ממנה מ"מ ידעו שזה הוא עש"י מקרה וע"י דבר מה יחזירם למקומם וכמו שכתב המהר"ל ז"ל מפראג דהגלות הוא רק במקרה אבל כשנזכר יהי' על ידי דבר מה כלומר כשנעשה תשובה יחזיר אותנו הש"י לשם ולא נלמדך לעשות שום פעולה כמקדש :

אבל ע"י חטא זה דהבאת הסלע שהיה מראה שפעולות הש"י לא ה' דבר של קיימא והיה נפסק זה הכח משום זה נענש מידה כנגד מידה שלא זכה להכניס את ישראל לארץ משום דהי' כבר הגזירה שילכו בגולה אחר כך אם כן לא היה הכנסתו לארץ דבר של קיימא אם כן למה היה מועיל הכנסתו לארץ לפיכך נגזר עליו שלא יכניס את ישראל לארץ ומיושבים כל הקושיות ודפח"ה :

(—) שמעתי מפה קדוש אמוז"ר ז"ל בפרשת דברים (לד) אם יהי' נדחק בקנה השמים משם יקבץ דהיה ליל בקנה הארץ וכבר דקדק בזה הראב"ע ז"ל :

ואמר שהרמז בזה שהקב"ה יקבץ אליו כל הנדחים ממנו שיהא להם עוד קצת קשר ושייכות

אור פני יצחק

נז ספר דאס וחוה צהקדמה כבר אמרו חכמים ז"ל יודע אני בעצמי שאיני כדאי פד) ואם יאמרו לי חברי עלה לדוכן הייתי עולה בו :

להש"י אבל לא אלה שנדחו ממנו לגמרי ח"ו וזה הוא הפי' בקלף השמים שנדחו בלופן שהם בקלף השמים אבל לא שכבר נתפרדה החבילה והבן ודפח"ח :
(—) שמעתי מפה קדוש אלמו"ר ז"ל בפסוק (ישעי' כז יג) ובאו האובדים בדרך אשור והגדלים בדרך מזרים שנאבדו מאושר ורוב טובה [כדכתיב ורם לבבך וגו'] או מחמת הטרות שבהגלות וזה האובדים בדרך אשור והגדלים בדרך מזרים והבן ודפח"ח :
פד) שבת (קוג.) וא"ר יוסי מימי לא עברתי על דעת חברי יודע אני בעלמי שאיני כהן אם אומרים לי חברי עלה לדוכן אני עולה ע"ש בתוס' ד"ה אלו שכחבו לא ידע ר"י מה איסור יש בזר העולה לדוכן והד"מ והמג"א באו"ח (סי' קכ"ח) הקשו ע"ד התוס' מגמ' כתובות דזר העולה לדוכן עובר בעשה ע"ש :

והגמרא הי"ל בלתי מובן דממז"ג אם אין איסור בזר העולה לדוכן בקושי' התוס' מה אשמעינן ר"י שהי' עולה לדוכן ואם הדין דזר העולה לדוכן עובר בעשה איך עבר ח"ו ר"י על טעה ולמה לא עבר על דעת חביריו מלעבור על טעה וגם הלשון יודע אני בעלמי בלתי מובן דמשמע שהוא בעלמי ידע מזה שאינו כהן דאם לא היה כהן היו כולם יודעים מזה וגם חביריו גופיהו קשה מאוד להבין למה אמרו לו לעלות לדוכן אם לא היה כהן :

ולולי לא מוסיפנא אמרתי פירוש חדש בדברי הגמרא דלעולם היה ר' יוסי זה כהן והוא הוא ר' יוסי כהן חסיד ומ"ש יודע אני בעלמי שאיני כהן כי הכהן המבדק את ישראל לריק להיות טוב עין כמו שדרשו רז"ל טוב עין הוא יבורך אל תקרי יבורך אלא יבדך וגם אהרן הכהן ע"ה שזכה לו ולזרעו לבדך את ישראל הי' מפני שהי' בו מומת טוב עין גדר משרעיה כדכתיב וראך ושמח בלבו ועיין בפירש"י ז"ל ור' יוסי אף שהי' כהן אך מפני שהי' חסיד ועניו הי' מחזיק את עצמו שאין בו מידת טוב עין סיהי' כדאי וראוי לבדך את ישראל ואמר יודע אני בעלמי שאיני כהן כ"ל אך ע"ז לא עבר על דעת חביריו כשאמרו לו לעלות לדוכן וא"ש :
ואפשר שזה הוא הטעם דהכהן אינו מחויב לעלות לדוכן עד שיאמרו כהנים דהוא דאף היודע בעלמי שאינו כהן כ"ל אפ"כ הוא עולה לדוכן מפני שאומרים לו לעלות לבלי לעבור על דעת חביריו :

ובזה נ"ל לפרש הכתוב (בראשית י"ד) ומלכי דק מלך שלם הו"א לחם ויין והוא כהן לאל עליון ויברכהו והקדוק מבוחר דלמה הפסיק תוה"ק הו"א לחם ויין שהוא פעולה בין שני שמות התוארים מלך שלם והוא כהן לאל עליון דהו"ל ומלכי דק מלך שלם והוא כהן לאל עליון הו"א לחם ויין ולפי ה"ל יחא דלכן נכתב והוא כהן לאל עליון אחר הו"א לחם ויין דע"י הפעולה שהו"א לחם ויין שהי' בו מידת טוב עין שלא הקפיד על אברהם אבי' שהרג את בניו וגם שנעשה אצ"ה יותר ממנו מסוים בעולם שהיו כולם מושכימים לפתחו כדאיחא במדרש אגדה אז נעשה מזה כהן לאל עליון ויברכהו (אלמו"ר ז"ל בשערי אורה סי' א) :

[כל עין רואה שגירסת רבינו ירוחם דלעיל "יודע אני בעלמי שאיני כדאי" אפשר שמחלימים עם דברי אלמו"ר ז"ל בכאן ועיין יבמות (ט.) בן צתי כדא וברש"י ז"ל (ס.) :
(—) בשערי אורה (סימן א אות א) בציאור מאמר גמ' א"ר יוסי מימי לא עברתי על דעת חברי ע"ש חסר שם וכ"ל אף שמדברי הגמ' דשבת שם נראה דאשר מומרות שהביא שם הגמרא בשם ר' יוסי אינם מר' יוסי הכהן תלמידו של ריב"ז רק שהוא תלמידו של ר' עקיבא מ"מ כיון שאינו מובן כלל דברי הגמ' בל"ז כקושין ע"ב הוכרחתי לומר שבין המומרות של ר' יוסי תלמידו של ר"ע העמידו ונתערבה גם מומרא אחת מר' יוסי הכהן או אפשר שר' יוסי תלמידו

של ר"ע נמו היה כהן אך כמדומה לי שנמלא בש"ס צבלי או ירושלמי שהוא לא היה פה (אחמו"ר ז"ל בשערי אורה סימן יוד תקנים והשמטות אוב א):

[לפי דעתי העניי שספיר נדמה לו לאחמו"ר ז"ל ולפי השערתי התכוון להירושלמי ברכות (פ"ג ה"א) מהו שיטמא כהן לכבוד תורה רבי יוסה הוה יתיב מחני ועאל מיתא מן דנפיק ליה לא אל כלום ומן דתיב לא אל כלום ועיין במפרש שם "דתלמידיו היו כהנים" הרי מזה שר' יוסה ענינו לא היה כהן ועיין בירושלמי כלאים (פ"ט הל"ב) נזיר (פ"ז הל"א) בבא מביא (פ"ב הל"י) ומובא בראש ברכות (פ"ג סימן י"ב) כתובות (פ"ב סימן ה') ובהל' כלאי בגדים דפ' האשה (שבמס' גרה סימן ו') ועיין בפ' הר"ש כלאים (פ"ט משנה ד') ובקרבן נחמאל כתובות (סס אות ט') אך העירו אותי שר' יוסה שבירושלמי הוא אמורא זל"ע]:

(—) ראיתי לאחמו"ר ז"ל שפ"א ביו"ט אחר שנשא כפיו היה גוער בכהן אחד שהיה עומד אללו ושמע ממנו בעת שנשא כפיו שלא היה מביטא האות ד' של השם בחולס רק בקמץ ואמר שהיה מבלבל אותו בזה:

(—) שמעתי מפה קדוש אחמו"ר ז"ל בפ' חמור (פרשה כ"א י') בפסוק והכהן הגדול מאחיו וגו' שדרשין מפסוק זה במס' יומא (י"ט) שיהיה גדול מאחיו בכח בניו בחכמה וכו' עיין שם דאפשר שזה היה חיוב רק כשהיה שמן המשחה כדכתיב סמוך להכהן הגדול מאחיו "אשר יוצק על ראשו שמן המשחה" אבל בעת שלא היה שמן המשחה היו ראשים למנות גם מי שאינו גדול מאחיו [והזכיר מדברי רש"י בפ' ואחחין (פרשה ז ט) בפסוק וידעת כי ה' וגו' שומר הכרית והחסד לאהביו ולשומרי מצוותיו לאלף דור שכתב ולהלן הוא חומר (דברים ה') לאלפים כאן שהוא סמוך אלל לשומרי מצוותיו העושין מיראה הוא חומר לאלף ולהלן שהוא סמוך לאהביו העושין מאהבה ששכרם יותר גדול הוא חומר לאלפים ע"ש דנשמע מזה דאע"ג דקאי אחריווייהו מ"מ אמרינן דאתרביא על מה דסמך אללו וגם כאן דכתיב והכהן הגדול מאחיו אלל אשר יוצק על ראשו דגלוס זה בזה] ואמר דמזה מוכן ויחא לו לשון הגמ' יומא (ט). שהקשו על המשנה שם מסרו לו זקנים מוקני ב"ד וכו' ואומרים לו וכו' שמה לא למדת מי מוקמין כהאי גוונא והא תניא והכהן הגדול מאחיו שיהא גדול מאחיו וכו' בחכמה וכו' א"ר יוסף לא קשיא הא במקדש ראשון הא במקדש שני כו' וכתב רש"י ז"ל במקדש ראשון לא היו מעמידים כ"ג אלא על פי התורה כו' ע"ש דהלשון לא קשיא קשה להבין דהגמ' מקשה מי מוקמין כי האי גוונא ר"ל האיד היו ראשים לעשות כן ועי' לא שייך הלשון לא קשיא דהא עשו שלא כהוגן:

ולפי הניל ניחא דבמקדש שני לא היה שמן המשחה וכה"ג מובדל מכהן הדיוט רק בריבוי בגדים כמבואר בגמ' יומא לכן מותר ר"י שפיר ל"ק כאן במקדש א' דהיה שם שמן המשחה מופני זה היה לריך להיות הכהן הגדול גדול מאחיו לכן דקדקו שפיר למנות מי שהוא גדול בחכמה ובמתנתין מיירי במקדש שני דלא היה שם שמן המשחה ולא היה אפשר שיתקיים הפסוק אשר יוצק על ראשו שמן המשחה א"כ לא היה לריך הכהן להיות גדול מאחיו ולא דקדקו גם כן למנות על פי התורה ודפחיה:

(—) שמעתי מפה קדוש אחמו"ר ז"ל פי' הגמ' (יומא סס) דמביא ראי' שבבית שני לא נמו כהן גדול עפ"י התורה מתקבץ דינרי דעיילה מרתא בת בייתוס עד דאוקמוי' ליה ליהושע בן גמלא בכהנא רבבא [דהקשה המהרש"א דיהושע בן גמלא היה לו מעלת החכמה כדאיתא במס' ב"ב וחי' שמ"מ מייסדי מיפיהו שה' דרכס בבית שני למנות כ"ג ע"י ממון ואפשר שנמנו גם אחרים בכ"ג ע"י ממון שלא ה' להם חכמה עי"ש] שהפ' שטיקרא ראי' הגמרא מיהושע בן גמלא שהיה לו מעלת החכמה וה' גדול בחכמה יותר משל אחיו מ"מ מדה"ל לריך לעשות

אור פני יצחק

נח ברכות מזנה ח' מעשה שבאו בניו מבית המשתה אמרו לו לא קרינו את שמע :
 פ' המצוות להרמז'ם ז"ל בית המשתה בית משתה היין [ונראה שבא ליתן מעט למח
 לא קראו את שמע עד חצות וקאמר מפני ששתו כס' כו' דרין ק"ש כרין תפלה ברכתב
 ההג"ה בא"ח סי' צ"ט (קול הרמ"ז) :
 נע צפ' תשא ועתה הניחה לי וגו' ויהל משה וגו' :
 ברכיי ז"ל עריין לא שמענו שהתפלל עתה עליהם והוא אומר הניחה לי אלא כאן פתח
 לו פתח כו' :

ס דברי שאלו פ' וישב וישמע ראובן ויצילו מידם כו' מה שמע כו' ולפענ"ד דהכוונה
 דהנה כבר כתבנו מ"ש שלמה המלך ע"ה חכמות בחוץ תרונה כו' שזה המופת כי אם אמר
 לעשות בחשאי זה הסימן שאינו טוב (פז) כי חכמות בחוץ תרונה והנה ראובן לא ידע אם
 שפיר דנו או לא רק כששמע שאמרו ואמרנו חיה אכלתהו הבין שאינו נכון כו' :
 סא סכ צפ' לך והנה אימה חשכה גדולה נופלת עליו ג"ל עפמ"ש האלשיך לפרש מ"ש
 ביונה מה לך נדרם קום קרא אל אלקיך וגו' בכתבו חכמי הטבע דבצרה שאין לו תקוה

פעולות ליתן תרקיב דריגרי מזה ראוי' דלא היו עושין כצמודש ראשון דבלא זה לא היו מעמידין
 איתו לכהן גדול אף שהיו יותר גדול משל אחיו ודפח"ח :

פה) סיפר אלמו"ר ז"ל ששמע חופי רבו האדמו"ר מיהר"ם ז"ל מגור שהיה מתחיל
 להחשיב את האדמו"ר מוהר"ם ז"ל מקאלק לאדם גדול עיי' מעשה שהיה שראה אותו פעם אחת
 בפרסיסחא ברה"ה שלא התפלל מנחה כלל משום שהיה שותה מי דבש עם החסידים ואמר שאין
 דעתו ללוה עליו כמ"ש במק"א (לעיל הערה לט) :

(—) ראיתי מעשה לאדמו"ר מוהר"א ז"ל מסאכטשאב שהיה חזן שנפטר אביו הגאון
 מו"ה זאב נחום ז"ל אבד"ק ביאלא והיה נוסע דרך פה להלויה לעיר ביאלא והתאכסן וכן בבית כ"ק
 אלמו"ר ז"ל ובבוקר היה אוכל סעודהו כדרכו בכל יום אף שהיה קודם התפלה ושמעתי מפה
 קדוש אלמו"ר ז"ל אז שהיה משבח והיה הדבר נראה בעיניו ואמר שכיון שהתורה פטרתו מן
 התפלה ומן התפילין לא היה צריך להם כלל :

(—) שאלו לאדמו"ר ז"ל בדירושלמי ברכות משנה מי שמתו מוטל לפניו פטור מק"ש
 ומתפילה ומתפילין הקשו מיט נקטו "מתפילין" דהא אף שאין מתו מוטל לפניו נמי פטור מתפילין
 ביום הראשון ע"ש דלריב"ם להבין למה לא הקשו ולא דקדקו בן בגמרא הבבליה לאותה משנה :
 ותירץ רבנא' (שבת קה:) פירשו הא דהקורע על "מתו" כו' בלאו בני אבילות והא דקדקו
 מתו שמוטל עליו לקברו שאין קרוב יותר ממנו ע"ש בפירש"י ז"ל לכן שפיר מה שלא הקשו
 בש"ס דילן בהמשנה מי שמתו מוטל לפניו כניל ד"ל דלשיעורם אזלי דהכא ג"כ הפי' בלאו בני
 אבילות שפטורין מתפילין רק כשמתו מוטל לפניו ולא לאחר הקבורה וא"ש אבל בגמ' ירושלמי
 מפרשים דהא הקורע על מתו במחויבים להתאבל דזה נקרא על מתו לכן לפי שיטתם מקשים
 שפיר בלשון המשנה כניל ודפח"ח :

פו) ראיתי ונפלאתי מודרכו של אלמו"ר הק' ז"ל כשהיה לו חיוה הקפדה עלי ובתוך
 הדבורים היה זוכר וליוה אותו לפי"ס אותו תומ"י כמ"ש במק"א (לעיל אות לה הערה מז) :

פז) ראיתי שספרו (כמדומה) בפני אלמו"ר ז"ל מולי דחסידתא וחכמה בשם הרה"ק
 רמ"מ האדמו"ר מווארקי ז"ל שפי"א בימי חורפו היה במקום אחד שנמצאו שם חיות אנשים
 גדולים שהתנגדו עליו והפלידו בו שיחוק עמהם בשחוק הקארטין נענה להם והלכו וסגרו את
 הדלת אז אמר שלא ישחוק עמהם ואמר הטעם דמועדו אין עושה דבר שהיה צריך להסתיר
 ולהעלים ודפח"ח :

אור פני יצחק

האדם הוא נרדם ובצרה שיש לה תקוה לא יוכל לישן פח) שמחשב מה לעשות ויש מה לא
נרדם קום קרא אל אלקיך שיש לך עדיין תקוה ודפח"ח ולפ"ז כאן שהתרמה נפלה עלי
לכך אימה חשיכה נפלה עליו דאולי אברה תקוה:

סב בראשית יד הרימוני ידי אל ה' וגו' אם מחוט ועד שרוך נעל:

במנוס חונקלום ארימת ידי בצלוי פט) קדם ה':

סג בפרשת וירא ויזכור אלקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו':

ברש"י ז"ל מה זכירתו של אברהם על לוט נזכר שהיה לוט יודע ששרה אשתו של
אברהם ושמע שאמר אברהם במצרים על שרה אחותי היא ולא גילה הדבר שהיה חס עלי
בו' לכן חס עליו הקב"ה ז):

סד בראשית נז כט ברש"י ז"ל אבל יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא נשקו לא) וכו':

פח) שמעתי מפה קדוש אחמו"ר ז"ל דכשיש לו דבר קשה בתורה אינו יכול ליש
כמש"כ במק"ח):

פט) שמעתי מפה קדוש אחמו"ר ז"ל שסיפר מרבו מוהרי"ם ז"ל מגור שאמר שאם
היה רולה היה לו ממון הרבה בתפילה אחת אך אין הדבר שיה אללו לחשוב מזה בתפילה:

ס) שמעתי מפי הרב המאור הגדול החסיד מו"ה אברהם קלעטצ' ז"ל שספר בפני כ"ק
אחמו"ר ז"ל מרבו מוהרי"ם ז"ל מגור שבימי זקנתו היה בדעתו להתחיל ליקח ממון מהחסידים
מה שלא היה דרכו עד הנה ואמר הטעם משום שאין לו שייכות לבני חרש פשוטים
לכן לא יכול לעשות להם טובה משא"כ כשיקח מהם ממון ואז יהא לו שייכות עמהם:

(—) שמעתי מפה קדוש אחמו"ר ז"ל בשם אדמו"ר מוהרש"ה ז"ל מאלכסנדר בפר שה
לך בפסוק למען ייטב לי בעבורך וחייתך נפשי בגללך דבלתי מובן שאלע"ה היה רולה בטובת
עלמו כ"כ אך הכוונה בזה כשהלדיק הוא באותה לרה לא יכול לעשות טובה לחבירו בזה מה
שאין כן שאין הוא באותה לרה וזה שהיה רולה אלע"ה היה לו טוב ועי"כ בנקל לו לעשות
טובה לשרה וזה הוא הפירוש למען ייטב לי ועובד זו יהא בעבורך לעשות לך טובה וחייתך
נפשי ג"כ בגללך ודפח"ח:

(—) שמעתי מפה קדוש אחמו"ר ז"ל שסיפר שרבו מוהר"ם ז"ל מקאלק היה מדבר
ומספר להרה"ק מו"ה יעקב דוד ז"ל מאמשינאוו מאחד מבניו של היהודי ז"ל מפרשיסחא
ללורך ענין ומחלוקת שנתעורר עליו בעירו) דע שאביו היה היהודי שהיה תנא מגמרא וכשהוא
לוקח מעות מאשה ואומר שזכות אבי היהודי תגן עליה בל לה תיקף ישועה" כמ"ש במק"ח):
לא) שמעתי מפה קדוש אחמו"ר ז"ל שרבו מוהרי"ם ז"ל מגור מה שטען את הרה"ק
מו"ה משה ז"ל מקאנצ'ון משום שהיה מראה לו חיבה יותר מדאי שהיה נושקו בראשו וגסע
ממנו והתדבק ברה"ק האדמו"ר שמחה בונם ז"ל מפרשיסחא:

(—) שמעתי שחתי זקני הרב המאה"ג הלדיק המפורסם קדוש עליון מו"ה שלמה זאלי
ז"ל דינענפעלד משה קהלתנו [נמנא ת"י ספר ממנו מוכן לדפוס בשם בית שלמה" כולל
דרוש הסדר על אביו הרה"ג מו"ה נבי יהודה לייב דינענפעלד מקראקא ואשתו הלדיקת
המפורסמת מרת מלכה ע"ה וניכר בו רוב קדושתו וחסידותו ומהרה"ו שיתעוררו נכדיו להוליא
לאור הספר היקר הזה] היה דרכו לילך בכל רגל ולקבל פני האדמו"ר מוהרי"ם ז"ל מגור
כשהיה מתגורר ודר בפה קהלתנו ובכל העת יהונן שהיה יושב אללו היה נושק את בגדיו
ופני רוב תמינותו ולקחתו שהי מחבב ואהב את האדמו"ר מוהרי"ם ז"ל מגור ז"ע:

אור פני יצחק

זה ברכות גז' אין מראין דלועין אלא למי שהוא ירא שמים בכל כחו :
 שפירוש רב גסיס גאון (צ"ס ווילנא) אין מראין דלועין אלא ליראי שמים כו' נראין
 הדברים בעיני דאפשר שיהו דומים ויראי שמים לדלועין כשם שהדלועין אין בכל פירות גדולים
 מהם ואעפ"כ אינן מתנשאים על הארץ אלא כל זמן שהם גדלים ופרים הם מוסיפים נמיכות
 בארץ כך הם יראי שמים אין בכל הבריות שמעלתו גבוה ממעלתם וכו' ואף עפ"כ כל זמן
 שמוסיף להם הקב"ה גדולה וכבוד ונשיאות הם מוסיפים ענוה ונמיכות כענין שמפורש במדרש
 ילמדנו רבינו שהתורה לז' סולמה ענוה כו' :

סו כמוצות קיא' יודע היה יעקב אבינו שצדיק גמור היה לכו' יודע היה יוסף בעצמו לז'
 שצדיק גמור היה :

סז שס אע"פ שחכם גדול אתה לז' אינו דומה הלומד מעצמו ללומד מרבו :
 סח חרצו מרשס ח"ד דף ו' ב' וילך בפסוק ויאמר ה' אל משה הן קרבו ימין למות
 קרא את יהושע והתיצבו באהל מועד וגו' וירא ה' באהל בעמוד ענן :
 במדרש רבה הענין הפסיק בין משה ויהושע ודבר ה' ה' או אל יהושע ושאל משה
 ליהושע מה ה' דבר ה' אליך וא"ל וכי אמרת לי לזה בשחיה הדבור אצלך :
 ואינו מבואר במדרש מה היה הדבור אבל רש"י מבאר ב' וילך וצו את יהושע וכו' :
 שהקב"ה אמר ליהושע מעניני ביאת הארץ כו' :

וא"כ קשה איך סר ה' מעל משה ויחדר הדבור עם יהושע לצורך ישראל בחיי משה
 וביותר קשה על יהושע שלא היה לו לקבל נבואה זו בימי משה :
 וי"ל שמצאתי בתשובת מהר"י ווייל מה שאחז"ל דמשה מת בשבת ומצינו שבו ביום
 כתב י"ג ספרי תורה כו' שמוזל של משה מת למעלה בשבת קודם כו' שנפטר גופו מן
 העולם באחד מימות החול ואחר שמוזל למעלה מת אף שה' חי למטה הרי הוא כמת :
 לפי הקדמה זו לא קשה מידי משום כו' שמוזל מת כו' אע"פ שה' גופו קיים

לז' שמועתי מפה קדוש אלומו"ר ז"ל שסיפר שראה לרבו אדמו"ר מוהרי"ם ז"ל מוגר
 בשניה לומר אללו דכל מה שהיה מוסיף לחדש צחורה וחידושיו היו עמוקים ונפלאים ציורה
 נתרבה אללו אז מדת הגנויכות והספלות שהיה מתאנח ולבבו נשבר בקרבו [וגם אלל אלומו"ר
 ז"ל ראיתי כן וכנראה לא ידע ולא הרגיש ערך עלמון] וסיים כי זה היה סימן להתלמידים
 כי מה שהיה מתאנח יותר היה חידוש יותר טוב כמ"ש במק"א :

לג' ראיתי לאלומו"ר ז"ל שהיה מתמה מזה שאדמו"ר מוהר"א ז"ל מסאכטשוב השפיל
 ח"ע יותר מדאי ולא ידע ערך עלמו וחס ח"ע בשער ספרו אגלי טל זעירא דלא מן
 חצריא כאלו לא היה מן החצריא כלל כמ"ש במק"א :

לד' שמועתי מפה קדוש אלומו"ר ז"ל שהתנצל והיה דואג כשנפטר האדמו"ר
 מוהר"א ז"ל מסאכטשוב ואמר שאין לו רב ורבי ואז ה' אלומו"ר ז"ל זקן כפן פ"ג שנים
 בשנה האחרונה לימי חייו ושמו כבר נתגדל בעולם ותמהתי ושאלתי לו ע"ז והשיב לי כי
 לכל אחד צריך להיות מ"י שהיה לו הכנעה תחתיו כמ"ש במק"א :

לה' שמועתי מפה קדוש אלומו"ר ז"ל שבהיותו בקאלק בריה האחרון לחיי האדמו"ר
 מוהר"ם ז"ל לא פתח האדמו"ר את הדלת לקבל ברכת שנה טובה מהחסידים כדרכו וגם
 ראו אז התנשאות אלל תלמידו האדמו"ר ז"ל מוגר שנמלא והיה שם והצינו החסידים כי
 האדמו"ר מוהר"ם ז"ל נזינו כבר רבי שלהם והגיע זמנו של תלמידו מוהר"ם ז"ל למלאות
 מקומו ולהיות לרבי כמ"ש במק"א :

אור פני יצחק

כו' אמר ה' אל יהושע כו' ע"ד ביאת הארץ לקבל הנבואה והמלוכה ולכן אין בזה מרד מה שיהושע קיבל זאת הנבואה :

סג עירובין סד. א"ר נחמן לא מעליא הא שמעתתא כו' א"ל רבא מ"ט אמר מר הכי טו'.
ע ספר הסיידים סימן י ת"ח שהאריך ימים דע לך שהוסף יקדוקים על חבירו דברים שאינם כתובים בתורה כו' לו'.

עא ירושלמי ברכות פ"א א"ר מונא כו' המלאכים אין להם קפיצין לח' כו' :
עב יומא טו' ר"ל הוי סחי בירדנא אתא רבב"ח כו' א"ל כו' טט' וריש לקיש מי חוה משתעי בהדי' רבב"ח כו' ומה ר"א כו' :

תוס' יט"ס ד"ה ומה ר"א כלומר לא ה' פותח לדבר עמו בשום מילתא דבדיחותא ק) :
עג מדרש רבה דבר פרשה לד גומל נפשו איש חסד זה הלל הוקן שבשעה שהיה נפטר מתלמידיו היה מהלך והולך עטם אמרו לו תלמידיו רבי להיכן אתה הולך אמר להם לעשות מצוה אמרו לו וכי מה מצוה זו אמר להם לרחוץ בבית חמרחן אמרו לו וכי זו מצוה היא אמר להם הן קל) מה אם איקונין של מלכים שמעמידים אותו בבתי טרמיאות כו' מי שנתמנה עליהם הוא מורקן ושושפן כו' אני שנבראתי בצלם ובדמות וכו' עאכו"כ :

עד ערוך ערך סעד אבות פ"ג והכל מתוקן לסעודה כו' פי' ר' משולם בר' קרנינוס ז"ל כו' זה כינוי של מיתה מלמד שהכל מתוקן למות כו' ולמה נקראת מיתה סעודה ללמדך כשנקראין בני אדם לסעודה הכל נכנסין בפתח אחד אבל כשיושבין אין יושבין אלא כל אחד

לו) לאמו"ר ז"ל ה' נזכר ולא שמעתי ממנו בשום פעם שיאמר שפירוש זה מלותו ראשון ז"ל אינו נראה בעיניו וכשה" מוכרח להגיד פירוש חדש בגמרא נשום שפירוש הראשונים היו נדחקים בעיניו ה' אומר ומפרש אבל דברי הראשונים לא הזכיר כלל מפני כבודו כמ"ס במק"א :

פ"א שמעתי מפיו שהוא מנטער כשהוא אומר פירוש חדש בגמרא מה שלא שערסו הראשונים ואמר כי הוא מוכרח לזה משום שהעיקר אללו כי דברי הגמרא יהיו עולים יפה :
לו) ראיתי לאמו"ר ז"ל שזקנותו דקדק והחמיר על עצמו בדברים מה שלא דקדק בעלמו עד כה כמ"ס במק"א :

נח) שמעתי מפה קדוש לאמו"ר ז"ל בשם רבו האדמו"ר מוה"ר ז"ל מקאנזק שהיה אומר שיותר קשה לי לעשות טובה ולתקן אדם מי ממי שהוא בעלמא דקשוע כי מי שהוא בעלמא דקשוע במקום שהוא מעמידו הוא נמלא וגשאר עומד במקומו משא"כ באדם מי כשהוא מעמידו במקום זה למחר הוא נמלא עומד במקום אחר :

(—) שמעתי מפה קדוש לאמו"ר ז"ל שקילס וה' נראה בעיניו מה שראה בהקדמה לספר זית רענן להגאון מקוטנא ז"ל דלכך אמר מרע"ה שלח נא ביד תשלח שלא ראה להיות נביא כי מי שהוא נביא ושלוח הש"י אין מניחים לו מן השמים לחטוא עוד ולהתקלקל מפני שאין זה כבוד של מעלה לכן הנביא הוא עובד ה' בלי בחירה ומרע"ה ראה לעבוד את ה' בבחירה ודפתיח :

טט) ראיתי לאמו"ר ז"ל שלא ה' נראה בעיניו כשראה ללדיק אחד שה' רוחן ויושב באמצעי של מים ומקורביו עמדו מסביב לו וה' מדבר וסח עמהם אז :

ק) ראיתי לאמו"ר ז"ל שהוא לא התחיל לדבר בד"ת עס שום אדם רק שה' משיב כששאלו אותו כמ"ס במק"א :

קא) עיין בסופר אות ל"ט ולכאורה יש להעיר ממדרש זה להא דמנחות (נג) בשם שגכס דוד למרחץ וכו' ע"ש אך אולי י"ל שלזה דקדקו וראה עלמו עומד ערום ודו"ק :

אור פני יצחק

לאחר לפי כבודו אף בשעת פטירתם מקרה אחד לצדיק ולרשע ולענין כבוד קב) כל אחד לפי מעשיו :

ע"ה צפ' שלח ויקרא משה להושע בן נון יהושע :

בחרגוס יונתני ד חזי משה ענותנותיה דיהושע קג) כו' :

עו ולקוט תהלים רב סימאי אומר כל בריות שנבראו מן השמים נפשם וגופם מן השמים וכל בריות שנבראו מן הארץ נפשם וגופם מן הארץ חוץ מן האדם הזה שנפשו מן השמים וגופו מן הארץ לפיכך עשה אדם תורה ועשה רצון אביו שבשמים הרי הוא כבריות של מעלה קד) :

עו ולקוט חיי טהר רמז כנ למה וכו' כו' מפני שכיבדו את אברהם אבינו קה) שאמרו לו נשיא אלקים אתה בתוכנו :

ע"ה הוריות יז) וכל שני מלך רבה רב יוסף אפי' אומנא לבית' לא קרי :

רס"י ז"ל שלא רצה לנהוג שררה בעצמו קי) :

טט טהר חיים פ' יתרו במכילתא בשעה שאמר משה ליתרו תן לי את צפורה בתך לאשה א"ל יתרו קבל עליך כו' הבן שיהי לך תחילה יהי לעיני מכאן ואילך לש"ש וקבל עליו כו' והנראה לענ"ד כו' הי' סובר יתרו שיותר טוב הוא העובר את ה' מתוך החקירה ממה שיעבדוהו ממצות אביו ולכן אמר לו כו' בן שיהי לך תחלה לע"ז והוא מתוך החקירה יבוא אל האמת כו' ומשה סבר גם כן שיותר טוב הוא היות מצד החקירה קיבל עליו קז) :

קב) ראיתי לאחמו"ר ז"ל כשהיו מספרים לפניו מהלכותיו של האדמו"ר מוהר"א ז"ל מסכתאב (שכל הדיוקים ודברי פולין באו לחלק לו את הכבוד האחרון ולאחמו"ר ז"ל לא הי' שם מפני חולשתו שהי' בשנה האחרונה לימי חייו) בכה והתאונן מאוד מזה שלא ידע עד כה ערך גדולתו :

קג) ראיתי לאחמו"ר ז"ל שלפעמים מפני רוב ענותנותו הי' מוכרח לבקש עזרת ותחבולות לחזק רוחו והי' קורא אז את התוארים הגדולים שכתבו עליו כמ"ס במק"ה :

קד) ראיתי לאחמו"ר ז"ל עד כמה החשיב את רבו האדמו"ר מוהר"ם ז"ל מקאלק כי תמיד כשהיו מדברים ומספרים מוננו הזכיר ואמר שהוא לא הי' אדם רק מלאך :

קה) שמעתי מפה קדוש אחמו"ר ז"ל שלפעמים כשמכבדים אותו עושים בו מזה כמו שכתבתי במק"ה :

קו) ראיתי לאחמו"ר ז"ל שהי' קשה לו והי' מונט א"ע בכל האפשר לשלוח אחרי שום אדם שיבוא אליו מפני רוב העוה שהיתה בו כמ"ס במק"ה :

(—) שמעתי מפה קדוש אחמו"ר ז"ל צפ' קרח בפסוק העיני האנשים ההם תנקר לא נעלה [שפירושו בלתי מובין] דאיתא בשלהי גמ' כתובות הליכה קשה לעינים והנה כאן כתוב וישלח משה לקרוא לדתן ולאבירים ששלח שליחים אליהם לכן השיבו שאף אם ישלח השליחים כל כך פעמים עד שיעשו סומים מרוב ההליכה בשליחותם עכ"ז לא עלה ועיני האנשים ההם קאי על השליחים שצאו אללם ודפח"ח :

[בדברי אחמו"ר ז"ל היקדים מפני יש לפרש ג"כ דברי חרגוס אונקלוס העיני גבריא האנן ת שלח לעורא לא נפק ידויק] :

קז) שמעתי מפה קדוש אחמו"ר ז"ל שסופר מרבו מוהר"ם ז"ל מגור שהי' מדבר מהמדרש שמרע"ה נתן את בנו הראשון לע"ז ואמר שהוא לא ישא פנים להמדרש שאין הדבר כפשוטו רק הכוונה שהי' רצון מרע"ה כשיעבוד ע"ז אז יראה וישיג אחיז מליאות חלקי אמת (עיין ברמתיס נוסים) ודפח"ח :

אור פני יצחק

פ מדרש סו"מ (תולדות ה' באתר) פסקא יג אשרי האיש זה אברהם ב' אב לא
למרו רב לא היה לו שילמדו קח) ב' שוימן לו הקב"ה שתי בליות ב' והיו גובעות

(-) שמעתי מפי הישיש החסיד מ' אליקים געזיל הלוי פרענקי ז"ל מצענדין
שסיפר בפני כ"ק אאמו"ר ז"ל מרבו הרה"ק מוהר"ם ז"ל מקאלק שאמר דבשהי' אלל
הרבי מלובלין ז"ל אמר לו הרבי ז"ל שלא ילמוד הפרקים הראשונים שבספר הרמב"ם
אך היה נותן לעצמו עלה שכל לימודיו היה לומר בעיון ופרקים הללו למד בלי עיון:

(-) ראיתי לאאמו"ר ז"ל שלא היה לומר ולא היה מעיין מעולם בספרים שהם
עפ"י דרכי החקירה והפולספיה אף בספרים שמחשיבים את מחבריהם הרבה ולא
שמעתי מפיו הק' שיהא מדבר ויהא מזכיר איזה חידוש והמלאה מספרים אלו וכ"ש שלא
היה משתמש בהקדמותיהם ולא בסברותיהם בחידושי תורתו כלל:

קח) שמעתי מפ"ק אאמו"ר ז"ל במדרש הגדה בראשית (פרק מג) לעתיד לבוא
עתידין להיות הכל תמהין ב' מה הוא כך פלוני ב' שלא שנה מימיו ולא קרא הוא
יושב עם האבות ומוסיח עממן והקב"ה אומר להם מה לכם תמהין לא זכו אלא ששמעו
לי בחייהו ע"ש:

דהפ" ששמעו לי בחייהו ר"ל שפ"י הדבקות שהיה להם בהש"י זכו ששמעו להם
הקול מהר סיני שעדיין לא נפסק (כידוע בשם הגעש"ט ז"ל בפסוק והקול הלך ולא
יסף ותרגומו ולא פסיק):

וזה הוא ג"כ הענין (פסחים קי"ג) אם בקשת ליחנק היתלה באילן גדול שר"ל
אם בקשת ליחנק שלא יהא נלרך לך ולא השתמש בכח הקנה שנברא ללימוד התורה וזה
היא מהות החנק שהיא ביטול כח הגרון (ע"י סוכה כ"ג כל ידיע למימר ואינו אומר
יחנק בגרונו ודוק) אז היתלה באילן גדול שהיא הדבקות בהש"י הנקרא בשם אילן גדול
ודפח"ח:

(-) שמעתי מפ"ק אאמו"ר ז"ל במדרש תנחומא אין לך אדם שכיבד את התורה
כיעקב שגא' (בראשית ו ב') ויעקב איש חס יושב אהלים:

שהיה מכבד את התורה בזה שהי' חס ושלם קודם עסקי בתורה שגא' ויעקב איש
חס ואח"כ יושב אהלים משא"כ הלומד בתורה בשעה שיש בו חסרונות ומלובלך ח"ו אף
שפ"י התורה שהיא תכלין והמאור שבה שומ"ר למוטב הוא נעשה חס ושלם אח"כ אבל
ע"י לימודו לא הי' כבוד לתורה ודפח"ח:

ובפשיטות כ"ל בעזה"י דבימי קל"ה מחז"ל היה דרכם לכוון את הלימוד התורה
בישיבה בשם כבוד התורה ע"י ירושלמי ברכות (פ"ג ה"א) מהו שיטמא בהן לכבוד
תורה וע"י כתיבות (ע"ז:): מי איכרכם בצעלי ראתן ואיעסקת בתורה ופירש"י ז"ל שהיה
מסבן נפשו לכבד את התורה וע"י בבא קמא (ע"ז:): וכבוד עשו לו במותו מלמד
שזשיבו ישיבה על קברו וע"י סנהדרין (ל"ט.) כל הלומד תורה ואינו מלמדה זה היא
דבר ה' בזה וי"ל שזה ג"כ כוונת המדרש שיעקב הי' מכבד את התורה שהי' יושב בישיבה
שגא' ויעקב וגו' יושב אהלים כנ"ל:

[ואגב אעיר כי בעניי לא מלאתי הנוסחא במדרש תנחומא כפי שהי' לפני אאמו"ר
ז"ל ובמדרש תנחומא פ' יונת הנוסחא שהי' מכבד את המלות וז"ע]:

(-) שמעתי מפה קדוש אאמו"ר ז"ל שלא הרהיב בגופו לכתוב ס"ת מפני
הכבוד שזריכים לחלק ולכבד את הס"ת וכל הכבודים שנותנים וחולקים להס"ת הכל
מטע (זכר גדיק אות י"ד):

אור פני יצחק

ומלמדות אותו חכמה ודעת כל הירידה (קט):
 פ"א פסיקתא דר"ב (דפוס ליק) פסקא יב מפני מה הוא מושל את הנביאים בנשים
 אלא מה האשה הזאת אינה מתביישת לתבוע צרכי ביתה מבעלה כך הנביאים אינן
 מתביישים לתבוע צרכיהן של ישראל ק"ו מלפני הקב"ה:
 פ"ב נושא רבי אליעזר הגדול פסקא א אמר להם חמה אני על חכמי הדור אם ימותו
 ביתה עצמן כו' מפני שלא שמשתם אותי ק"א):

(-) פ"א באתי וקבלתי פני כ"ק אלו"ר ז"ל ומלאתיו יושב ודואג ולערו היה ניכר
 על פניו שאלתיו והשיב לי שמאד הוא דואג על הס"ת החדשה שטרע לו שהיא מביאים
 עכשיו לביתו ולהעמידה בא"ק זהו חלוש וחסר כח ואינו יודע במה לכבדה ואף לקבל
 פניה (ס):

(-) פ"א ראיתי לאלו"ר ז"ל בש"ת ששכחו ולא הכינו חבוקות מעיו"ט להדליקן
 לכבוד הקפות הס"ת בש"ת היה דואג והיה מלעזר מזה הרבה (ס):

(-) ראיתי לאלו"ר ז"ל שהפסיק פ"א בישיבת בלימוד התלמידים מללמוד מסכת
 אחת ובמקומה החמיל ולמד מסכת אחרת היה מלעזר ומתחרט אח"כ והיה דואג על
 כבודה של מסכת הראשונה ואמר לי אז אם אני מבין ויודע אני איך מדברים למסכת
 ואומרים לה אשריך כלים כו' (ס):

[הבנתי אז ג"כ מדבריו ז"ל שכל מסכת יש לה ערך לפני עצמה וע' סוטה (מ"א).
 וייתי ספר תורה אחריו וניקריה ומשני משום פגם של ראשון וע' מגילה (ג).
 שמבטלין ת"מ ובאין לשמוע מקרא מגילה ע"ש דקשה חיוה ביטול ת"מ יש כאן הא
 מקרא מגילה הוא ג"כ תורה ושוב בקריאת המגילה הוא עוסק בתורה ולפי מה שהבנתי
 נדברי אלו"ר ז"ל לעיל א"ש ודויק]:

(-) אלו"ר ז"ל לא נשמע מפיו דברי תורה בדרך הלצה ואמר כי אינו מבין
 ומשיג מה היא דרך הלצה שאומרים בתורה וממני עושים ללגות ולא היה אומר ולא היה
 מזכיר מעולם שום פסוק ולא גמרא לאיזה מילתא דבדיחותא ולא בש"חותו שיחות
 חולין (ס):

(-) ראיתי לאלו"ר ז"ל שלא היה דעתו נוחה והלעזר על מה שמרגשים
 ומרחיקים את הספר חמדת הימים והיה מוקיר ומחשיב את הספר והיה גמלא בין
 הספרים שלו ואמר שכל דברי הנרגנים אין להם ממש ופ"א ראיתי שהיה מחמיל
 לכתוב בדרך שאלה וחשובה ולברר ולבטל כל דברי דופי שנאמר על הספר:

[אח"י ראיתי לאחד מהלדיקים שבזמן האחרון ה"ה הרה"ק שושילתא דיחוסא וכו'
 כקש"ת מו"ה מאיר שלום ז"ל האבד"ק פאריסאוו (ע' ס' דרך לדיקים דף י"א) שגם
 הוא התרעס והקפיד ע"ז כנ"ל ושמחתי שמלאתי בזה חנר לכ"ק אלו"ר ז"ל שהתקנה
 בכבוד הספר הנ"ל]:

(קט) ראיתי לאלו"ר ז"ל שרוב חידושי תורה שהיה מוברר כל דבר הקשה
 לאמיתתה של תורה ה"י מה שה"י לומד ומעיין בלילה כמ"ש במק"א (ע"י לעיל הערה עט):
 ק"ו שמעתי מפה קדוש אלו"ר ז"ל בשם הרה"ק מוהר"י ז"ל המ"מ מקאזניטש
 שאמר בר"ה בפיוט חבון בחסד כסאך ותשב עליו באמת שר"ל שאם חבון בחסד
 כסאך שתתנהג בחסד עם ישראל אז ותשב עליו באמת שתקיימו ויתמלאו כל גזרותיו
 משא"כ להיפך ח"ו וכו' כי הקב"ה גוזר ולדיק מבטל:
 ק"א) שמעתי (כמדומה לי) שסיפר הרב הגאון החסיד מו"ה פתחי הארענבלאס

אור פני יצחק

פג בראשית מה פסוק א' והגדתם לאבי קינז את בבורי וגו':
 פד חולין פרק ה' משנה א' וז' הראשון כשר ופטור השני סופג את הארבעים קינז
 ופסול:

פה תמורה (מז), תשש בחו שר יהושע ונשתכחו ממנו ג' מאות הלכות וכו':
 ברש"י ז"ל (סס) בעון שגרים רחל'יש רעתו שם משה קיד) שנצטער משה על יהושע
 בעצמו שהיה גדול קטן) כמותו.

ז"ל בפני כ"ק אלו"ר ז"ל מרבו הרה"ק מו"ה יעקב ארי' ז"ל מראדזיון שהקפיד
 על חסיד אחד שצד אותו ונסע ממנו ונענש במיתת בניס ר"ל, ואחר זה התראה עמו
 הרה"ק מוהרי"מ ז"ל מגור ושאל לו על הקפדתו בזה כ"כ, והשיב לו שקשה לו כמות
 כשאלו מתלמידיו הולך ממנו (ע' שו"ת הרשב"ם סי' שפ"א חסיד ישראל היו מתפללים
 סירבה השם גדול בתלמידים כנמלא בפרק יש בקרבניה):

(-) שמעתי מפ"ק אלו"ר ז"ל שפ"א נדמן והיה אלו"ר הרה"ק מוה"ר מטשאנאווי
 (כמ"ש במק"א) והגיע והפלי' בו שיסאר אלו"ר על שבת ואלו"ר ז"ל השיב לו (בתמימותו)
 שהוא תלמיד להרה"ק מוהרי"מ ז"ל מגור (שה' אז בחיים) וחושש על הקפדתו והיה מקבל
 וגרחה לו הטעם וברכו ופטרו בשלום:

קינז פ"א באחי ממקום אחד וקבלתי פני כ"ק אלו"ר ז"ל והיה שואל וחוקר אותי
 והיה רוצה לדעת ולשמוע ממני אם כבדו אותי שם והבנתי והכרתי בו אח"כ שעי"ז היה
 רוצה להתחזק משפלותו שהיה בו באותה שעה (ע' לעיל הערה ה):

קינז ראיתי לאלו"ר ז"ל שבהיראות אור"ה היה נזהר והיה משיב תמיד להשואל
 והיה אומר לו בראשונה הדבר שהיה כשר או הנריך תיקון (כגון הגעלה וכו"ב) ובאחרונה
 הדבר שהיה טריפה ושאל לו תיקון והכשר (לעיל הערה י"ג מאמר יד):

קיד) שמעתי מפ"ק אלו"ר ז"ל שסיפר שהמגיד ז"ל מקאזניטץ הגיע איזה קושי
 לפני הרה"ק מוהרי"ם ז"ל מגור והיה בדעתו להגיד לו ג"כ התירוק אך הרה"ק מוהרי"מ
 ז"ל הקדים ואמר לו התירוק שה' בדעתו של המגיד ז"ל וחלשה דעתו של המגיד ז"ל
 וכס"א מהמגיד ז"ל שבת הקושי וגם התירוק:

ופ"א שמעתי מאלו"ר ז"ל שסיפר שראה לרבו הרה"ק מוהרי"ם ז"ל בהיותו
 בקאזק שהיה מזה לאחד מתלמידיו והיה חוזר ומגיד לפניו בפיו דף אחד מתוך הגמרא
 והיה בראשו להזכיר בזה מה שהיה שואל לו המגיד ז"ל ומה היה משיבו:

ואח"ז שמעתי מפי הרב החסיד מו"ה אברהם קלעטש ז"ל שסיפר בפני כ"ק
 אלו"ר ז"ל מענין הנ"ל וגם זה שבשמותיו האחרונים של הרה"ק מוהרי"ם ז"ל מגור
 אכת"ע שזכר לו כל הענין והיה בדיחיה דעתו מאוד ושמו שמחה גדולה ואמר ש"מ
 שמחה ופסקה הקפדתו של המגיד ז"ל:

קטו) שמעתי מפ"ק אלו"ר ז"ל שאמר בשם אלו"ר הרה"ק מוהרי"א ז"ל
 מסאכטשאב ברא דאח"ל במרע"ה כשהיה רואה גדולתו של יהושע אומר טוב ב' מיתות
 מקנאה אחת דקש- סימנא אלל מרע"ה מרת הקנאה ח"ו:

ואמר כי גינת הקנאה היא שאינו מוכים לגדולתו של פלוני שהגדולה נפסקה לו
 מהש"י אבל במרע"ה היה באמת ראונו של הש"י שמרע"ה יהא יותר גדול מיהושע אך
 החטא היה גורם שלא נתקיימה ראונו הש"י ח"ו לכן ע"ז ה"י קנאות מרע"ה ודפח"ח:

[שמעתי מפה חכם הרב הגאון החסיד מו"ה חיים יהושע גוטשטעטער ג"י מו"ר
 דפה שאמר דבר בשם אמרו בהכחז (בראשית ל"ב יג) ואתה אמרת היטב איטיב עמך

אור פני יצחק

פו ברכות (כז) משעה שבני אדם נכנסין לאכל פתן בערבי שבתות :
ברש"י ז"ל (שם) בערבי שבתות טטהרין קטן) דסעודה וכו' :

וגו' שכן אמר יעקב אבינו שלמד עמנו אין מחשבותי להטוב והאשר שבעתיך אך כאשר
ואתה אמתה היטב איטיב עמך אי"כ כך רלוך ומפני זה מובקשי שתייב עמי שרעני
שתמלא רעונך (והרב הג"ל המתיק דבר זה עפ"י משל נאה אך אכמ"ל) ודפח"ח :
קטן) ראיתי מנהגו של אהמ"ר ז"ל בליל שבת שהיה תמיד ממחר ומקדים לאכול
בשורת ליל שבת והיה הולך ושכב על מעמו וישן אך מעט וקם והיה נייעור כל הלילה
ועסק במערה :

ופ"א ראיתי שהיה הש"ץ הקבוע מתאחר והתמהמה לבוא וכו' נחאחר בתפלתו וסעודתו
עיי"ז היה מקפיד עליו קלה ואמר לו שטעם לו עולה וכידוע לא היה אהמ"ר ז"ל
מוטלם בברא דקפדנא וכ"ש בעיני אבילה לאקדונו או לאחורי כמ"ש במק"א :
[ע' בילה טו.) נשמה יתירה נותן הקב"ה בלחם ערב שבת כו' וברש"י ז"ל נשמה
יתירה רוחב לב למנוחה ולשמחה ולהיות פתוח לרוחה ויאכל וישתה ואין נפשו קלה עליו
וע' השב"ץ קטן (ריש הספר) מהר"ם ז"ל רגיל לעולם לאכול עם שקיעת החמה ואינו
ממתין ממש עד הלילה כו' ואפילו כשהוא מתענה אכול עם שקיעת החמה, ועי'
ט"א"ח סי' רע"א וכשיבוא לביתו ימחר לאכול מיד וכו' ועי' בב"י שם :

(-) שמעתי מפה קדוש אהמ"ר ז"ל ברא דרש"י רז"ל [בפסוק זכור את יום
השבת] זכרו על היין משום דאמרו בש"ס (בילה טו:) זכרו מאחר שכל להשכיתו
ועי' ברש"י ז"ל שם הרי דעיקר הזכירה הוא במקום ששכח שבתה וביין מלוי שבתה
כדכתיב (משלי לא) אל למלכים שתו יין וגו' פן ישתה וישכח מחקק לכן אמרו שמו"ת
זכור הוא ביין דוקא :

ואמר שזה הוא ג"כ הטעם דאין קידוש אלא במקום סעודה מסיים דגם בסעודה
מלוי שבתה כדכתיב פן האכל ושבעה וגו' ושבתה והוא מטעם הג"ל ודפח"ח :

(-) שמעתי מפה קדוש אהמ"ר ז"ל שראה לרבו הרה"ק מוהרי"מ ז"ל מנור
שהיה שוכב על מעמו בליל שבת אחר הסעודה ותלמידיו עמדו סביב לו ופתח ואמר להם
בזה"ל שבת הוא רבי גדול כמו ר' גמליאל שהכריזו מי שאין תוכו כבדו אל יכנס לבית המדרש
כך שבת הוא רבי גדול ומי שאין תוכו כבדו אין מניחים לו לנכנס בחור השבת הנה
מוטבין בדברים אלו כי אין מניחים אותו לנכנס תוך השבת רק החילוק ביני וביניכם אני
הנני עומד אצל הפתח ועומד ורואה שאין מניחים לנכנס ואם עומדים מרחוק ואין אתם
יודעים אם מניחים לנכנס או לאו :

(-) שמעתי מפה קדוש אהמ"ר ז"ל בהגמור כי אשמרה שבת שנתחברה מהראב"ע
ז"ל בהגמור מחל בו מלאכה סופו להכרית ואכנס בו לבי כבורית שהרבי ר' בונם ז"ל
מפרשיםאח היה יושב פ"א בשבת והיה אומר שאינו יודע כמה יש לו שייכות אל השבת
ונחלש דעתו מזה ואח"כ התיישב והתחזק ואמר שבאש שהיה מחלל שבת ח"ו היה מחייב
מיחה אי"כ בזה גופא יש לו שייכות להשבת וזה יל"פ ג"כ החרו הג"ל מחל בו מלאכה
סופו להכרית שבה שהי עושה מחלל מלאכה סופו להכרית בזה אכנס לבי כבורית היינו
להתחזק ש"ס לו שייכות אל השבת ודפח"ח :

קצת השמטות השייכים להערות הג"ל

קין) הערה א ראיתי לאהמ"ר ז"ל כשהגיעו לפניו שירכוין עבור בניו לא

נשמע ממנו מעולם שיאמר שהסידוק אינו לפי כבודו ומטעם זה לא דחה מעולם שום
סידוק יהיה מי שיהיה ואדרבא כשהי' רגלים לשדך עמו היה נהנה ומתכבד בזה
(וכר לדיק אות ה) :

ק"מ) להערה י' אלאמור' ז"ל היה דרכו לספר מעשיו ושל רבו אדמו"ר הגאון
מוהר"א ז"ל מסאכטשאב שהיה מדבר עם איש פשוט אחד מהבעלי בתים שבעירו והיה
מספר לו לזורק ענין שאדמו"ר השיג עליו יפה בחיזה שו"ת להלכה ולמעשה ואדמו"ר ז"ל
הפליא זה הרבה (ס) :

ק"מ) להערה ח' שמעתי מאדמו"ר ז"ל שאם הוא מחדש חיזה דבר בתורה הוא
יודע שכן הוא אפילו כשיש לפעמים להקשות ולסתור דבריו לא שם לבו אל זה משום לא
עליך הדבר לגמור (כס ג) :

(-) שמעתי פ"א מפ"ק אדמו"ר ז"ל שהיה אומר לפני שכל מה שכותב ומחדש
בהלכה הוא גם ע"פ קבלה והראה לי מה שכתב בחשבותו ע"ד המליצה (מלבושי יו"ט
ח"א דף ע"א ע"ב) בענין ענינותא דוכרא (שם אות ט) :

ק"מ) להערה יג' אלאמור' ז"ל היה לו ענין גדול לחזק ולתמוך את הסוחרים שישארו
על מעמדם והיה בעיניו הנדקה היותר גדולה והייתי מכיר איש אחד שאדמו"ר ז"ל תמך
אותו בסכומים גדולים הרבה פעמים שישאר על מעמדו (שם אות ז) :

(-) ראיתי לאדמו"ר ז"ל שהדקיות שהיה נותן להמקבלים והיה נותן להם בקביעות
בכל שבוע או בר"ח לא הפחית מעולם מליתן להם מכפי אשר התחיל ליתן להם אף בחותן
שנים שהיה חיי לער כמו שרמזתי במק"א והיה לו בזה ענין גדול והתאזר בכל עוז
לכלי לפחות מהסכומים שהיה דרכו ליתן ופ"א נעדר ונפטר מקבל אחד עני וכן טובים
שהיה דרכו של אדמו"ר ז"ל ליתן לו סכום הגון בכל שבוע היה נותן הסכום הזה
לאלמנהו בכבוד וספ"י :

(-) ראיתי לאדמו"ר ז"ל שהיה דרכו תמיד לעמוד לימין הנרדפים והליל רבנים
רבנים ושו"ב"ם מידי רודפיהם ולא האמין ולא שם לב לדברי הרודפים שאמרו שכוונתם לש"ס
והיה לו בזה ענין גדול לכלי להרמיק אדם מחזקתו וצביתו הי' נמלאים ורגילים נדכאי
רוח שהיה מקרבם והיה מאכיל אותם כידוע (שם אות יד) :

קכ"א) להערה י' שמעתי מפ"ק אדמו"ר ז"ל מגדול מדרגת רבו הרה"ק מוהר"מ
ז"ל מגור שפ"א היה נכנס אליו לחדרו בליל ובחשאי באופן שלא היה נראה לרבו ולא
הרגיש שיש מי מוזולתו עמו והרה"ק הלך בחדרו אחת הנה ואחת הנה וטרוד במחשבותיו
הק' וראה אז להרה"ק ז"ל שראשו היה מוסב בכל הגוונים והלבעים הנראים בדמות
הקשה וכשהיה נראה אליו נעלמו הגוונים והדמות (שם אות כ' ע"ש) :

קכ"ב) להערה לא אלאמור' ז"ל לא נשמע מפיו הק' שום דבר של גנאי על שום
אדם שבטולם ולא ראיתי אף פ"א שיהא משפיל בדברים שום אדם ח"ו, וכששמע מוזכרים
ומדברים מאיזה אדם לגנאי היה רואג ומתאנח (שם אות יג') והיה מחשיב כל אדם והיה
קשה לו להאמין על שום אדם שיאמר שקר (שם אות ד) :

קכ"ג) להערה ט' ראיתי לאדמו"ר ז"ל ונוכחתי מדרכו במידת הנימוס וכשהיה אדם
מענין בספר לא לקח את הספר מידי אף שהי' נלרך לו והיה עומד ומחכה בכליון עד
שיניח אדם זה ספרו מידי והיה לוקח ומעיין ופ"א ראה לרב אחד שלקח מידי ספר אחד
בעת שעינתי בו היה מקפיד עליו והוכיחו על מיעוט הנימוס ע"י הערה ל"א (שם אות טו) :

קכ"ד) להערה אחרונה באות ח' פ"א שאלתי את אדמו"ר ז"ל והראתי לו מכת"י של
הרב הגאון המליון בדורנו מו"ה חיים משולם קויפמאן שליט"א אב"ד פאלקווסק שבויה

אור פני יצחק

בשם הירושלמי בחד שהיה מיישב כל הקוסיות בבית הכסא ע"ס ואמר לי אדמו"ר ז"ל שענין הקוסיות והפרכות שיש לאדם בעת לימודו המ' מניעות וקליפות, לבטל אותן מלימודו כדאיתא בכתבי הארז"ל וזה שייך רק ללימוד שהיא בקדושה ובמקום קדוש משא"כ להיפך שאז אין מניעות וקליפות ודפח"ח:

קבר) להערה כע ראיתי לאדמו"ר ז"ל בעת שישב לפני רבו אדמו"ר הגאון הקדוש מוהר"א ז"ל מסאכטשאב לא הניע באבריו ובגופו והיה יושב כעבדא קמי' מאריה (שם אות יד):

קבא) להערה קד שמעתי מפה קדוש אדמו"ר ז"ל שסיפר מרבו הרה"ק מוהר"ם ז"ל מקא"ק שפ"א במו"א שבת באמוע הלילה היה עומד והיה נמלא בחזר הבהמ"ד קרוב וסמוך לחדר של אדמו"ר ז"ל והיה שומע מפיו אומר ומנגן הזמר המבדיל וכשהגיע להחרו טהר טיטוף מעשי ההפרכה אנה גדולה כ"כ מפי אדמו"ר ז"ל עד שהי' מוכרח לברוח מרוב הפחד ואמר שבודאי עמדו והקיפו כל הימים שבחזר:

(-) שמעתי מפה קדוש אדמו"ר ז"ל מרבו הרה"ק הג' שאם אחד מישראל עובר עבירה אפילו בקלה העולם מוזיק הוא אותו בראשו ואם היה מכיר אותו היה טובע ממנו הנזק כמ"ס במק"א:

(-) שמעתי מפה קדוש אדמו"ר ז"ל מרבו הרה"ק מוהר"ם ז"ל שהיה שואל ולא הי' יכול לסבול המועה של שקר והי' מרגלא בפומי' דאדמו"ר ז"ל בשם רבו הרה"ק ז"ל שהיה אומר שקמיטת אחת מהמלח לריכה שלא תהי' שוא (שם אות ד'): קבו) להערה קו שמעתי מפ"ק אדמו"ר ז"ל במדרש (שמות) אנכי אלקי אביך ה"ד פתי יאמין לכל דבר וגו' שכן בערביא קורין לגער פתיא וכו' (ד"ל מה היה קשה כאן לסמדרש וח"ו לאמור כן על משרע"ה) דידוע בשם הבש"ט פ"י אלקנו ואלקי אבותנו דר"ל אלקנו מה שהשגנו אלקותו ית' בדעתנו ושכלנו ואלקי אבותנו ע"י הקבלה מאבותנו והנה כשחטאו ישראל בעגל ועברו על אנכי ה' אלקיך תירץ משרע"ה את ישראל שאנכי ה' אלקיך נאמרה לו כדאי' במדרש הרי מזה שמרע"ה הי' ראוי למאמר אנכי ה' אלקיך ר"ל שהשיג אלקותו ית' בדעתו ושכלו לכן קשה לסמדרש למה כתיב כאן אנכי אלקי אביך כאלו היה צריך לזה לקבל מאבותיו וע"ז אומר המדרש ה"ד פתי יאמין לכל דבר וערום יבין לאשורו דלכאורה לשון הכ' בלתי מדוקדק דהול"ל פתי מאמין וגו' וערום מובין דיאמין הפ"י שהפתי מחויב להאמין וכן הערום מחויב להבין לכן מס"ס המדרש שכן בערביא קורין לגער פתיא שר"ל שהחוב פתי יאמין הפ"י מו' שהיא עוד גער ר"ל גערותו הוא מחויב להאמין ולא לילך בדרך החקירה והערום יבין שהיא מחויב להבין ולהשיג אלקותו מדעתו ושכלו לכן ח"ס דכתיב כאן אנכי אלקי אביך שהיתה עוד בחילת נביאתו היה מחויב להשיג אלקותו וקבלה מאבותיו משא"כ אח"כ ע"י הנסים שראה ושנעשו על ידו היה ראוי להשיג אלקותו ית' בעלמו והיה ראוי למאמר אנכי ה' אלקיך [שוב ראיתי כעין זה במלבי"ם וקדמו בס' מאחד מחכמי בראד"י ודפח"ח (שערי חורב):

קבו) להערה קטו שמעתי מפ"ק אדמו"ר מוהר"א ז"ל מסאכטשאב מה שפרחה נשמתה של שרה א"ע"ה ע"י העקירה (ע"י רש"י ז"ל ח"י שרה) דהיא בלתי מובן ששרה שאא"פ"ה היה טפל לה בנבואה לא רלחה ח"ו שיתקיים רלון הש"י ואמר דאדרבא משום שהיתה גדולה בנבואה ידעה שאין רלון הש"י שיחטוט את יצחק לכן כששמעה מהעקרה פרחת נשמתה משום שזה הוא נגד רלוננו ית' ודפח"ח:

פונטרס אחרון

הוספות והערות חדשות ממה שחנני ד'

א. במה שכתבתי (לעיל הערה אות א') שאמור'ר זצ"ל וכ"ק אדמו"ר מוהר"א מסאקאטשאב. כל אחד מהם אמר פי' אחר בפסוק הוי מושכי עון וגו', חסר שם וכצ"ל, שהי' זה בעת שכ"ק אדמו"ר זצ"ל הי' אוכל ארוחות על שלחן חותנו מרן זצ"ל מקאצק ואמור'ר זצ"ל הי' אז ממקורביו, ואז דברו יחד בפי' של הפסוק הנ"ל.

ב. במה שכתבתי (לעיל הערה אות ק"ז) ע"ד ענוותנותו של אמור'ר זצ"ל בענין שידוכים לבניו שהי' אצלו לכבוד כשהיו רוצים לשדך עמו ע"ש, לדעתי שבזה אפשר להבין הא דכתיב (בפ' חיי שרה) אם ישכם עושים חסד ואמת וגו', ועי' בס' שם משמאל למור'ר הגאון הק' מוהר"ש זצ"ל מסאקאטשאוו שהרבה לתמוה מדוע נקרא זה חסד ואמת כשרוצים לשדך עם אאע"ה שהי' גדול בעולם מאד, וכתב בזה דברים יקרים ע"ש ודפח"ח.

ולפי הנ"ל מובן בפשוט די"ל שאאע"ה הי' עניו גדול כ"כ כשהיו רוצים לדבק בו נחשב אצלו לחסד, וזה שאמר אליעזר אם ישכם עושים חסד ואמת וגו', שהודיעם שכך היא מדתו של אאע"ה ואפשר שהודיעם זה כדי שלא יהא בעיניהם לפלא שאברהם רוצה לשדך עמהם שלא יחשבו שיש בזה איזה מום וחסרון כמובן, ובזה מובן ג"כ מה שדרשו חז"ל בפסוק אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי וגו' אלי כתיב דג"כ קשה להבין איך עלה על דעתו של אליעזר להתדבק לאאע"ה שהי' עבד לו, דשם לא ירצה אאע"ה לשדך בו, ולפי הנ"ל א"ש.

ג. במה שכתבתי (לעיל אות ל') **שאאמו"ר** זצ"ל בימי חורפו הי' מונע את עצמו מללמוד ספרי הפוסקים כדי שלא יעלה על מחשבתו להיות מורה הוראה בישראל, והי' כל לימודו בגפ"ת ע"ש ונ"ל בעזה"י להעיר מזה בגמ' (מנחות ק"ט:) בא ואלמדך סדר עבודה, עיין בתוס' שם (ד"ה חונינו) תימא הא דרשינן בח"כ תחת אביו בזמן שהוא ממלא מקום אביו וזה לא הי' יודע סדר העבודה דהא קאמר ליה בא ואלמדך סדר עבודה ע"ש, ועפ"י מה שלמדתי איתי אצל אמור'ר זצ"ל אפשר שהי' יודע בתורה, אך הלכה זו לחוד שהוא י"ר עבודה מנע א"ע ולא הי' רוצה ללמוד להיות יודע ובקי בה כדי שלא לה על לבו להשתמש בכהונה גדולה (ואולי ג"כ מפני שמעון אחיו שגדול מנו שתי שנים ומחצה) וע"ש בתוס' שתירצו דביראת חטא הי' ממלא מקום ותי, דקשה דמשום יראת חטא הי' בודאי צריך לדעת סדר עבודה כדי שלא

יכשל בה, ועי' (יומא ע') שמצוה לראות עבודת יוה"כ, ולפי הנ"ל ניהא די"ל דכונת התוס' דמחמת יראת הטא לא הי' רוצה ללמוד סדר עבודה כדי שלא יהא כהן גדול כנ"ל.

ד. במה ששמעתי מפה קדוש אאמו"ר זצ"ל שאמר ברוב שפלותו שלפעמים כשמכבדין אותו עושין בו מצוה (לעיל אות ה'), יובן לי בזה מה דאיתא ברש"י ז"ל (פ' יתרו) אם אין אתה יוצא בגיני צא וכו' ועי' בגור ארי' שהקשה שיתרו שהי' גדול בדורו יהא רודף אחר הכבוד, ולפי מה שלמדתי מכ"ק אאמו"ר זצ"ל יובן היטב די"ל דיתרו הי' אחד מגדולי החכמים באותו הדור שהי' אחד מהחכמים שבבית פרעה (עי' סוטה י"א). ג' היו באותה עצה וכו' ע"ש, והנה עתה בהתגלות אלקית בעולם ע"י קי"ס ומלחמת עמלק ראה שכל יגיעתו היתה לריק שלא השיג האמת ונתבטל כ"כ אצל עצמו עד כי ביקש התחזקות ע"י הכבוד שיעשו לו, לכן אמר אם אין אתה יוצא בגיני צא וכו', ואפשר שמפני שפלותו זכה לכבוד ונתוספה על ידו פרשה אחת בתורה ודו"ק, ועי' בס' שדה חמד (מערכת כללים ה' ב') שמביא שרבינו הארי"י ז"ל הי' מכבד לחכם אחד וכו', ואמר לתלמידיו שהי' עושה כן לעשות לו נחת רוח שהי' משתעשע בזה ע"ש, ולדעתי שאותו החכם לא הי' מן המתגאים ח"ו, ואדרכא שהי' עניו ושפל ביותר כעין מדת השפלות והענוה שראיתי אצל אאמו"ר זצ"ל, ועי"כ הי' משתעשע כשחלקו לו כבוד כדי לחזק רוחו קצת, והבן.

ה. במה ששמעתי מפ"ק אאמו"ר זצ"ל מה שאין כותב לו ס"ת כיון דאינו יודע איך לכבדה דכל דכבוד שמחלקין לס"ת הכל היא מעט וקשה לצאת יד"ח (עי' לעיל הערה ק"ח). והנה בזה הבנתי מה דאיתא בגמ' (יומא ע') כל אחד ואחד מביא ס"ת מביתו וקורא בו כדי להראות חזותו, וכתב רש"י ז"ל להראות חזותו לרבים להראות נוי של ספרי תורה ותפארת בעלי' שטרח להתנאות במצוה וכו' ע"ש והנה ראיתי בס' העמק שאלה (שאלות דר"א בראשית ג' אמ"ק ד') שהקשה דלא מצינו בשום מקום שיהא רשאים להתפאר בעשיית המצוה ע"ש, ועוד קשה לי למה לא יעשה כן להראות חזותו במצות לולב (כמו שזכיר רש"י ז"ל שם) ובכל המצות משום דכתיב ואנוהו.

ולפי מה שהבנתי מדברי כ"ק אאמו"ר זצ"ל י"ל קצת דשאני מצות כתיבת ס"ת שבזה לא יוכל להתפאר שבודאי לא יצא יד"ח, רק מראה טרחתו כמ"ש רש"י ז"ל משא"כ בשאר המצות (ובפשטות י"ל דרש"י ז"ל כתב דמערב יוה"כ הביאום (עיין סוכה מ"ב יו"ט של חג שח"ל להיות בשבת מוליכין את לולביהן להר הבית, וכתב רש"י ז"ל מע"ש, וע"ש מ"ג: והביאו מרביות של ערבה מע"ש, ולכן י"ל שביה"כ היו כולם קוראים בהם, ולא דקדקו שיהא כל אחד מראה ס"ת שלו דוקא ולא ידעו מי בעליהן, לכן לא קבלו בעליהן התפארות מזה כלל כמובן, ובוה מדוקדק לשון רש"י ז"ל, להראות כו' תפארת בעלי' פי' שלא הודיעו שהט הבעלים והבן, ובוה מיושב קושית המהרש"א שם שהקשה למה הביאום מערב יוה"כ ע"ש ודו"ק).

ו. במה ששמעתי מפה קדוש אאמו"ר זצ"ל שסיפר שהרה"ק מוהר"ם

מקצק זצ"ל לא הניח לרחוק ייחוד בתורו של הרב"ש מוהר"י זצ"ל מאסטאני ועיין לעיל הערה ס"ו ע"ש, ויש להעיר מזה להא דאיתא בגמ' (קידושין מ"ד:) אמר שמואל צריכה גט וצריכה מיאון אמר קרנא וכו', אפכוה שדרי' לקמיה דרב, וכתב רש"י ז"ל אפכוה ושדרי' לקמיה דרב בשם קרנא צריכה גט ומיאון ובשם שמואל וכו', ומשום דרב אוהבו של שמואל הי' מהפכו אולי יודה לדברי קרנא שאמרו בשם שמואל ע"ש (ולגמ' זו העירני בני כמר יצחק נ"י כששמע מפי הסיפור הנ"ל) ועיין בס' שיטה מקובצת ב"ק דף נ' ד"ה נכשל בו זרעו שכ' שם בזה"ל דרכו של הקב"ה מנככים לסברת הצדיקים שבדור ע"ש.

ז. כמה ששמעתי מפי אאמו"ר זצ"ל שסיפר דכשנפטר רבו הה"ק מורי"ם זצ"ל מגור נדמה לו בביורו שהעולם הולך וח"ב ולא יתקיים עוד כמ"ש במק"א ובזה מובן לי הא דאיתא בגמ' (כ"ב צ"א) אותו היום שנפטר אאע"ה עמדו כל גדולי הדור (כן הוא הנוסחא בע"י, אבל נוסחת הגמ' גדולי או"ה) ואמרו אוי לו לעולם שאבד מנהיגו ואוי לה לספינה שאבדה קרבניטה (עיין ב"ר פ' ל"ט אפילו הספינות שהיו מפרשות בים הגדול היו ניצולים בזכותו של אאע"ה) והגמ' הנ"ל בלתי מובן מה חדשו גדולי הדור שהדמו פטירת אאע"ה לאבידת מנחג העולם וקרבניטה של ספינה והספד חזה היו יכולים לומר גם פשוטי עם ולא דוקא גדולי הדור.

ולפי הנ"ל י"ל דהעיקר מה שסיפרו לנו חז"ל בזה עד כמה היו גדולי הדור דבקים באאע"ה שנדמה להם ממש שהעולם יחרב ולא יעמוד עוד אחרי פטירת אאע"ה. ור"ל שהגדולי הדור לא התכונו להעריך גודל האבדה בפטירת אאע"ה כאבדת המנהיג וכאבדת קרבניטה של ספינה, רק היו מתאוננים ומתפחדים ממש שהעולם הולך וחרב כשנפטר אאע"ה.

ובזה נראה לי מה שמדייקת הגמ' ואמרו באותו יום שנפטר אאע"ה דמשמע דוקא באותו יום אמרו כן, ועי' בגמ' (כתובות ק"ג) ותוס' (ד"ה אותו היום) שכתבו מדקאמר אותו היום משמע אותו היום דוקא, עיין שם, ולפי הנ"ל ניחא שבאמת דוקא באותו היום אמרו כן שנדמה להם שהעולם הולך וחרב אבל לא למחר משום שראו עולם כמנהגו נוהג ועיין במדרש (ב"ר פ' ס"ב) א"ר סימון כל מקום שנא' ויהי אחרי מות שחזר העולם לאחוריו וכו', כתיב ויהי אחרי מות אברהם וכו' ע"ש, ועי' בס' כלי יקר למהר"ש לגנידו ז"ל (יהושע ק"א) שדרשו מויהי שהעולם הולך וחרב כדכתיב ויהי ערב ויהי בקר ע"ש.

ובזה יש לדקדק מה שאמרו עמדו כל גדולי הדור ולא נזכר רק גדולי הדור משום ששאר כל העם לא אמרו כן משום שראי שיש להם עוד גדולי הדור, כדאיתא במדרש אלולי שהעמיד הקב"ה אחרים תחתיהם וכו' לכן כשראו שיש עוד גדולי הדור בודאי לא יחרב העולם, אבל גדולי הדור לא האמינו בעצמם שהם גדולי הדור ודאגו שלא יחרב העולם ונכון.

ח. כמה ששמעתי מפי כ"ק אאמו"ר זצ"ל שרבו מוהרי"ם זצ"ל מקצק שהי' טרוד כ"כ מעיון תפילתו עד שאחר תפלתו לא הי' מכיר אף המקורבים אליו ביותר, ובקושי גדול בשתהה עד שהכירם (עיין לעיל הערה אות נ') ולע"ד

יש למצא קצת סמך לזה בגמ' (ברכות ט"ז) דאיתא שם ר' אלכסנדר בחר צלותיה אמר הכי יהי רצון שתעמידני בקרן אורה ואל תעמידני בקרן חשכה ואל יחשכו עינינו ע"ש. שהוא פלא מה שי"ך זה לתפלה, גם למה ה"י מתפלל תפלה זו דוקא בחר צלותיה וכבר כתבתי מזה בהשע"ת השערה נכונה ועתה נ"ל ד"ל שר' אלכסנדר ה"י לו עבודה גדולה לאחר התפלה להפטר מעיון תפילתו לראות ולהכיר ענינים הגשמיים וה"י צריך להתפלל ביחוד ע"ז והבן.

ט. במה ששמעתי מאמו"ר זצ"ל בשם הגאון זית רענן זצ"ל ששמע רבינו לא רצה להיות נביא משום דאצל הנביא יש סילוק הבחירה כיון שאין כבוד להש"י שמי שהוא נביא ושליח הש"י שיחטא אחר כך (עיין לעיל הערה אות צ"ח).

ובזה אפשר להבין מה דאיתא בגמרא (שבת) אמר ר"ש בר"נ א"ר כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה שנא' ויהי דוד בכל דרכיו משכיל וד' עמו. אפשר חטא בא לידו ושכינה עמו וכו'. ובהרי"ף שבע"י הקשה הא זה הפסוק וד' עמו ה"י כמה שנים קודם מעשה דאורי', ועי' בס' דברי ר' משולם תירון נכון עיין שם.

אך לפי מה שלמדתי מדברי אמו"ר זצ"ל שמי שהוא מקורב להש"י כמו הנביא אין לו בחירה ואי אפשר שיבוא חטא לידו, א"כ שפיר מקשה הגמ' שאם השכינה עמו מדכתיב וד' עמו א"כ לא יכול להיות שחטא במעשה דאורי' אח"כ ושפיר מדוקדק לשון הגמ' אפשר חטא בא לידו פ"י שיהא החטא בידו וברשותו והא ה"י אצלו סילוק הבחירה כנ"ל.

ובזה יובן ג"כ הגמ' שם ביקש לעשות ולא עשה לכאורה הדרא קושיא לדוכתא אפשר שביקש לעשות ושכינה עמו. אך לפי הנ"ל שמה עאמרו שביקש לעשות היינו שה"י רוצה להיות בגדר עושה ונ"ל שיהא בידו לחטוא שלא יהא אצלו סילוק הבחירה אבל לא ה"י רצונו לחטוא ח"ו, ואפשר שזשה"כ מדוע בזית את דבר ד' שקאי זה על מדרגת הנבואה שלא ה"י רוצה בזה כנ"ל והבן. ובודרך זה נ"ל בהא דכתיב (פ' וירא) ויהי אלקים את הנער ויגדל, וראיתי בספרי צדיקים שדקדקו שאם ד' ה"י עמו למה לא נתעלה למדרגה גדולה, ותירצו שהגאות ה"י מזיק לו כדכתיב ויגדל שבא לידי גאות וגדלות ודפח"ה, אבל עדיין קשה באם ה"י ד' עמו ה"י צריך שלא יבוא לידי גאות והתנשאות שהיא מדה מגונה מאד, ולדעתי י"ל לפי מה שראיתי בס' שם משמואל ממרן זצ"ל מסאכאטשאב (מאמרי בא' תרע"א) שבמדת הגיאות שכל שבא בה מעט קדושה הן מתגאין עוד יותר, ע"ד המובא בזה"ק דיש ענינין חשיכין שכל קדושה שבא בהן נטבעין בחוכן, לכן י"ל שישמעאל ה"י לו מדת הגיאות מקודם ואח"כ שה"י ד' עמו שהוא ממדרגת קדושה נתגדל אצל עצמו אח"כ ביותר ושפיר אמר הכתוב ויהי אלקים את הנער ויגדל והבן.

ל. במה שראיתי אצל אמו"ר זצ"ל שבשנותיו אחרונים שנתקו שניו לא רצה לעשות לו שניים מלאכתיים אף שיעצו לו לעשות כן ואמר שאין לבקש עצות ותחבולות בזה, רק שצריך אדם לאכול בימי זקנתו מאכלים כפי האפשרי

בלי שניים (עיין לעיל הערה אות ע"ז) הנני להעיר בזה להא דאיחא בגמ' (נדה ס"ה) כיון שנתקו שניו של אדם נתמעטו מזונותיו ע"ש. והנה אינה ד' לידי ס' מעיל צדקה (אות תרמ"ו) שמביא הגמ' הנ"ל כפי המבואר בע"י ס' כ"ד ומביא בשם רש"י ז"ל שנתקו שניו מחמת זקנה נתמעטו מזונותיו קשין לבוא וכו'. והגאון הקדוש המחבר זצ"ל סיים אין לפרש נתמעטו מזונותיו על שאינו יכול להרבות באכילה כמקורם מפני שנטלו הטוחנות משום שזהו דבר הנראה לעינים ומה באו חכמים ללמד, לכן מוכרח כפי' רש"י ז"ל דמזונותיו קשין לו לבוא והוא סוד שגלו רז"ל, ומביא בשם תולדות אדם מי ששניו נרקבין חייו קצרים לפי דכשיעור המועט שיחי' כך חזק שיניו, ואפשר דסוד זה מה שגלו לנו רז"ל פה דכיון שנתקו שניו של אדם נתמעטו מזונותיו משום שמתקצרין חייו ומזונותיו מועטין כי מקרוב ימות ואין לו עוד צורך מזונות עכ"ל.

ולפי דברי אאמו"ר זצ"ל י"ל שלמדו אותנו רז"ל שכיון שנתקו שניו מחמת זקנה צריך למעט באכילה כי הגוף אינו ראוי שוב למאכלים רבים וקשים, ודבריו ז"ל חיים הם למוצאיהם, ואחר שכתבתי זאת שמעתי ממש כדברי אאמו"ר זצ"ל בשם הרב הגאון הקדוש מאסטראווצי זצ"ל שבימי זקנתו לא רצה להשתמש בשניים מלאכתיים ובוראי ג"כ מטעם הנ"ל ושני נביאים מתנבאים בסגנון אחד, והגמרא הנ"ל מובן היטב.

יא. במה שראיתי ל'אאמו"ר זצ"ל שהי' מגיה הס' אורים ותומים ויגע בזה הרבה (עיין לעיל הערה אות ס"ח) והנני להעיר בזה (עי' מנחות ק"ט: תוס' ד' ה בחילה) שכתבו ורבינו קלונימוס אביו של ר' משולם הגיה בשעת פטירתו וכו' ושלשה דברים הגיה כמפי נבואה בשעת פטירתו זאת ועוד אחרת כו' (בזבחים מ"ה:) וכו' ונומי ר' שמעון וכו' פי' אמר ר' שמעון, ועור הגיה (בשבועות י"ב:) וכו' סכין מושכתין למה שהו ולא הי' יודעין מהו ואמר דגרסי' למה שהן ע"ש. ועי' (זבחים מ"ה:) ברש"י ד"ה ה"ג נימי, וכך שמעתי כבי מדרשו של רבינו יעקב, ול"ג שכך פי' ר' משולם בר' קלונימוס גאון בשעת מיתתו נומי ר' שמעון כמו אמר ר' שמעון, ע"ש.

והדבר הזה מפליא מאד מה שהמציא שלש הגהות הללו בשעת פטירתו דוקא, וגם מה שכתבו התוס' „כמפי הנבואה" ומשמע דבנבואה תליא מילתא הלא ראינו חכמים רבים שידענו שלא הי' להם חלק בנבואה ועכ"ז עשו כמה הגהות אמיתיות וברורות שהחוש אינו יכול להכחישם (ואפשר שכל צדיק ביום פטירתו יש לו עלי' כ"כ עד שכל דבריו אז הם מצד הנבואה עי' בס' ארון העדות פ' ויחי בפסוק ויקרבו וגו' ע"ש) וגם לא ידעתי למה הפליאו התוס' כ"כ מה שפי' נומי ר' שמעון כמו אמר ר' שמעון, הא באמת בהרבה מקומות נומי הוא לשון אמירה עיין ערוך (ערך גם א') שמציין זבחים מ"ה נומי ר' שמעון, יבמות דף קכ"ב נומיתי לי כן הדברים, גיטין דף ס"ו נומינו לשליח, ועיין לבעל המוסף שמציין גם (עזרא) לארתחששתא מלכא כנמא פ' כאשר נאמר, אם כן הרי מפורש שנומי פי' אמר אף בלי הגהה וצ"ע.

והנה במה שכתבתי להפליא על הלשון כמפי נבואה קודם פטירתו, הנני

להעיר שמצאתי לשון כזה ג"כ בש"ס קידושין ל"ב, כי הוה נחא נפשי דרבי אמר וכו', וכתב רש"י ז"ל, כי קא נחא נפשי נזרקה נבואה בפומי וכו' ע"ש. והעירני ידידי הרב הגאון מו"ה יצחק בצלאל מארגענשטרן נ"י מחבר ס' מאה שערים להכ"מ (פ"ב מהל' טומאת צרעת הל' ט') שכתב לענין רבב"נ בגמ' (ב"מ פ"ו) שכתב בזה"ל דכיון דבשעת יציאת נשמה היא בכלל תורה לא בשמים היא.

ולדעתי דמה שדקדקו בלשונם בשעת פטירתו ז"ל שהוא טעם לשבח עפ"י המבואר במד"ר (קהלת ג' י"ח) המסורת הוואת תהי' בידך כל העושה מצוה סמוך למיתתו דומה שלא היתה מדת צדקתו חסירה כי אם אותה מצוה להשלימה וכו' ע"ש. לכן י"ל כשזוכה אדם לחדש איזה דבר בתורה קודם וסמוך למיתתו הוא מעלה יתירה וגם כשמגיה אות אחת בתורה דהוי' כאילו כתב כל התורה. וכעין זה אמרו חז"ל י"ג ס"ת כתב משה ביום פטירתו. ועי' בס' מדרש האיתמרי (דרוש י"א) שהרשעים משכחין התורה בעת מיתתם. כאמרם ז"ל (סנהדרין ק"ט) גבי דואג ואחיתופל וכו', וגם אם לא עסק בתורה לשמה אלא לקנטר וכו' ע"ש. **יב.** במה שראיתי לאאמו"ר זצ"ל שהי' דעתו שצריכים להתחזק ליישב את ישראל בארץ הקדושה ובעוה"י יכול לצמוח מזה תשועתם של ישראל אשר אנו מקוים לזה (עיין לעיל הערה פ"ג) ע"ש הנני מעתיק מס' תפארת אדם (ח"ב עמוד ק') שהעתיק מס' שלום ירושלים מהרה"ק האדמו"ר מוה"ר זצ"ל מקאצק שכתב וז"ל זאת אוכל להגיד שאני זוכר מימי שחרותי היו יושבים זקנים ישישים זי"ע והיו מספרים בענין א"י ואמר אחד מהם שהאדמו"ר הקדוש הרבי ר' בונם זי"ע מפרשיסחא שאל לסביביו בעת התחיל השר משה מאנטעפיורי להתגדל ולהתפרסם בעולם, מדוע לא יקנה השר את ארצנו מיד התוגר, וענה אחד המיוחד מה עשה אם יקנה כי לא נפקדנו מאת הש"י לעלות ולשוב אלי' ברחמים, וענה בפה קדשו ז"ל, אל תאמרו כן אם תצא הארץ מידם ותבא לידי ישראל קרובה לנו הישועה לבוא ותקומה טובה תהא לנו בב"א. בזאת הסביבה הי' גם הרב הצדיק הקדוש ר' העניך הכהן זצ"ל מאלכסנדר וכו' ע"ש.

יג. במה ששמעתי מפה קדוש אאמו"ר זצ"ל שסיפרו לפניו מהלכותיו של כ"ק אדמו"ר זצ"ל מסאכאטשאוו, שבאו מכל העירות ללותו התאננה ובכה ואמר שלא ידע כ"כ מגדולתו (עי' לעיל הערה אות ק"ב) עיין בגמרא (שבת קנ"ג) מהספרו של אדם ניכר אם בן עוה"ב הוא אם לא וברש"י ז"ל שם, אם כשר הי' הכל בוכין עליו ומורידין דמעות ומספרין בשבחיו.

והנני להעיר דמה שצינתי מס' הערוך ע"ש. ועתה ראיתי בס' מחזור ויטרי (צד 516) שמביא דבר זה שבס' הערוך בשם ר' משולם ב"ר קלונימוס איש רומי ומסיים שם בזה"ל ולענין כבוד לסוף נוטל כל אחד ואחד לפי מעשיו וכו' שלכל אחד ואחד עושה לו הקב"ה מדור לפי כבודו. ועיין בגמרא (שבת קנ"ב) שכל צדיק וצדיק נותנין לו מדור לפי כבודו ע"ש. אך עי' מדרש רבה (שמות פ' נ"ב) יקר בעיני ה' המותה לחסידיו, אימת מודיע הקב"ה לצדיקים היקר שמתקן להם סמוך למיתתן ודו"ק.

יד. במה ששמעתי וראיתי לאאמו"ר זצ"ל כשעשו לו נתוח בבשרו הקפיד על הרופא שהי' מצער לו בהנתוח ולא רצה להשתמש בו עוד (עיין לעיל הערה אות ס"א) ומעולם תמהתי על זה דהא הרופא כיון לטובתו כמוכן, עתה האיר ה' את עיני שמצאתי כעין זה בגמ' (שבת ק"ח) ששמואל התכון לרפאות את רב (עי' חוס' שם ד"ה ר"ח) בזה דאכלי' נהמא דשערי וכסא דדרסנא ואשקי' שכרא ולא אחוי לי' ביהכ"ס וכו', ואיתא שם לייט רב דאמר מאן דמצערן לא לוקמי בני ע"ש.

טז. במה ששמעתי מפה קדוש לאאמו"ר זצ"ל שרבו מוהר"ם מקאצק זצ"ל כתב לאחד תוארים גדולים מה שלא הי' בו (עיין לעיל הערה אות ד') הנני להעיר מה דאיתא בתו"כ (ויקרא י"ט י"ג) לא תעשוק את רעך יכול אפי' אמר איש פלוני גבור הוא והוא אינו גבור, איש פלוני חכם והוא אינו חכם, עשיר והוא אינו עשיר ת"ל וגו', והוא תמוה דאוחו פלוני שמכבדן אותו בכל הני מתכבד מזה, ואיך ההו"א לומר שהוא עושק אותו, ועי' בפ' התורה והמצוה שכתב ששם עושק בא על היוקר והתוספות יותר ממה שהיא באמת ע"ש היטב, אבל באמת אין אנו צריכים לזה ד"ל דאיירי שמשבח אותו בפני רעהו לכן אפשר שעושק את רעהו בזה שע"י שחושב שהוא גבור או עשיר הוא ירא ממנו ומפסיד ממונו שאינו רוצה להיות לו עסק עמו וכן שאם הוא אומר שהוא חכם (ועי' יומא ע"ב:) שבני אדם מצוין לעשות מלאכתו, וכן מבואר להדיא במדרש וקהלת בבסוק וארא את כל העשוקים) ר' בנימין פתח קריא בחניפי תורה סבורין כל עמא שהוא קרין, ולית הוא קרין וכו', הרי דהעמא שסבורין שהיא ת"ח נקראים העשוקים ולא מי שמחניפים אותם והוא מטעם הנ"ל ונכון.

טז. שמעתי מפ"ק אאמו"ר זצ"ל שסיפר הרבה פעמים מהרב הק' רבי לוי יצחק זצ"ל מברדיטשוב שבמוצאי יוה"כ אחר התפלה הי' אומר שלבו חלש וצריך איזה דבר ונתנו לו ממיני מרקחות ולא הועילו לו עד שנתנו לו גמ' סוכה. ובזה הכנתי מה דאיתא בגמרא (שבת) ר"ח ורבה בר חונא הוי יתבי בדינא כולי' יומא הוי קא חליש לבייהו תנא להו ר"ח בר רב מדפתא וכו' ע"ש, ועיין רש"י ז"ל שם, ולפי דברי כ"ק אאמו"ר זצ"ל יובן הגמרא היטב, ד"ל מה שחלש לבייהו שהי' חסר להם מה שלא עסקו בתורה כל היום וע"ז תנא להו ר"ח בר רב מדפתא כי הי' מבין שלא יחלוש לבם למוזנות רק לדברי תורה, והבן.

יז. במה ששמעתי וראיתי אצל אאמו"ר זצ"ל פ"א שהי' דואג ומתאונן שאין לו כח לכבד את הס"ת חדש שנודע לו שיביאו אל ביתו להעמיד בארון הקודש (לעיל ק"ח), נראה לי להעיר ע"ז מלשון הטור יו"ד סי' רפ"ב הל' ס"ת שכתב שם בזה"ל ויכבדנו לפי כחו ועי' בב"י שם שכחב ויכבדנו לפי כחו כל אלו דברי הרמב"ם בסוף הלכות ס"ת (אחרי זמן ארוך שכתבתי זאת יצא לאור כפר כולל סיפורים מהרב הצה"ק הר' מנחם מענדל זצ"ל מראדזימין בשם תועפות ראם ושם יסופר שהי' מכבד ס"ת בכל כח גופו, והמחבר ספר זה ג"כ העיר מלשון הרמב"ם הנ"ל ע"ש).

יח. במה שראיתי לאאמו"ר זצ"ל שהי' מקפיד על אדם אחד שלא עמד

לפניו כראוי כמו שרמזתי קצת מזה במק"א וכמו כן שמעתי מעשה רב אצל כ"ק אדמו"ר הרב הגאון הק' מוהר"א זצ"ל מסאכאטשוב שהי' מצוה ואמר לאדם אחד שהיה יושב במקומו שיעמדו לפניו עתה ראיתי בספר מקור חסד פי' לספר חסידים (ס' פ"ז) שמביא בשם מד"ר (בהעלותך ט"ו) אמר רב אבא הכהן בר פפא כשהייתי רואה סייעה של בנ"א הייתי מהלך בדרך אחרת שלא להטריח עליהם שלא יהיו רואים אותי ועומדים לפני וכשאמרתי דברים אלו לפני ר' יוחנן בן זכאי א"ל צריך אתה לעבור לפניהם ויהיו רואין אותך ועומדין לפניך ואחיה מביאן לידי יראת שמים.

יט. במה ששמעתי מפ"ק אאמו"ר זצ"ל מרבו הרב הגאון הק' מוהר"ח זצ"ל מאלכסנדר שנעשה גבוה בקומתו בראש אחד כשנתמנה לרבי וצינתי הגמ' (חוריות י"ד). חזי' רבה לאביי דגבה רישא (עיין בספרנו אות י') ועתה ראיתי לחוסיף מגמרא (שבת צ"ב.) גבור ובעל קומה (ובבכורות י"ג.) אין מושיבין סנהדרין כי אם בעל קומה וכו' וראה ברש"י (תענית ט"ו.) על אנשי צורה שבחוהו רבנן לר' מאיר ארוך בדורו ה"י (נדה כ"ד.) מה דאיתא במדרש ויק"ר ס"פ כ"ו הא למדת אפילו ה"י קצר ונתמנה מלך נעשה ארוך (כ"ז העתקתי מס' תולדות רבינו חיים בן עטר ז"ל צד 41 הערה ה').

(—) שמעתי מפי כבוד ידידי הרב הגאון מהו"ר יצחק בצלאל נ"י מארגענשטערן מחבר ספר מאה שערים בשם זקינו הרב הגאון הק' מוהר"ח זצ"ל מאלכסנדר בהא דאיתא בגמרא (ב"ק ס"ו:) אמר רבא האי מילתא קשי בה רבינא לר' יוסף עשרין ותרתין שנין ולא פירקה עד דיתיב רב יוסף ברישא ופירקה שינוי השם כשינוי מעשה דמי דתמוה למה לא פירקה עד דיתיב ברישא ותירץ דע"י שהכיר בעצמו שנשתנה ע"י שינוי השם שנקרא ראש מתיבתא מה שלא היה מקודם או הבין מזה ששינוי השם כשינוי מעשה דמי ודפח"ח.

כ. במה שהבאתי בספרי (אות פ"ב) מצדקתו של אאמו"ר זצ"ל וגורל חיבתו במצות ישוב ארץ ישראל אמרתי להעתיק כאן מה שאמרתי בביאור הגמ' (חולין ק"א:) רב הונא ורב חייא בר אשי הוי יתבי חד בהאי גיסא דמברי דסורא וחד בהאי גיסא דמברי (שה"י הנהר מפסיקו, רש"י ז"ל) למר אייתי ל"י דגים וכו' למר אייתי ל"י תאנים וענבים וכו'. מר א"ל לחבריה יתמא וכו' מר א"ל לחב"יה יתמא וכו'. והנה הגמרא זו קשה לי מאד, א) למה מספר לנו הש"ס המקום שישבו אצל הנהר והל"ל רב הונא ורב חייא בר אשי הוי יתבו למר אייתי ליה וכו' ולמר אייתי ל"י וכו' ותו לא, ב) למה נודמן שיביאו למר דגים ולמר תאנים וענבים ולא ממינים אחרים, ג) למה קראו זל"ז בעובדא זו בשם יתמא, אף שזאנונו כזה בש"ס אבל מ"מ בודאי יש כונה בזה, ד) למה ישבו אצל הנהר בודאי לא ישבו להתענג ח"ו.

ובעוה"י נ"ל בזה השערה נפונה ע"י ש"ס סנהדרין (צ"ז.) רפאני את בבל ולא נרפתה אלו נהרות בבל ע"ש, וע"י ברש"י ז"ל שז נהרות בבל הם רעים לשמות דקלים של נהרות בבל אין נושאין פירות שהמים רעים וע"י במהרש"א ז"ל (ד"ה אלו נהרות בבל) אפשר ע"ש הכתיב על נהרות בבל שם ישבנו וגו'

ר"ל כשגלינו מימי א"י המתוקים לבבל שם ישבנו על נהרות מים המרים בכאב על מה שאבדנו וכו' ע"ש, ועיין בספר תורת חיים (שם) דלהכי כתיב בספא דקרא דעל נהרות בבל על ערבים בתוכה תלינו כינורותינו פי' בוכים היו כשראו דקלי נהרות בבל ואין נושאים פירות.

לכן י"ל שחז"ל בהיותם בבבל כשהתאבלו על ביהמ"ק ישבו אצל הנהרות דחוקא כי המקום הנ"ל גורם לעורר כאב לב כדכתיב על נהרות בבל שם ישבנו וגומ' כפי' המהרש"א הנ"ל, ועיין ש"ס (שבת ק"ח.) שמואל וקרנא הוו יתבו אגודא דנהר מלכא ע"ש, וזה הוא הענין ג"כ ברב הונא ור"ח בר אשי הנ"ל דהוו יתבי אצל מברא דסורא שהוא בבבל כנ"ל (ואפשר שמפני אימת מלכות הרשעה לא הי' יכולים לבכות בגלוי וישבו אצל הנהרות והתאוננו בלבם ובמחשבתם) וזה שאמר למר אייתי ליה דגים ולמר תאנים וענבים כי גם המינים הללו לא היו טובים כמו בא"י כי בבבל הי' הפירות רעים ע"י שנתגדלו מימי בבל הרעים כנ"ל, ובודאי גם הדגים בבבל הי' כ"כ רעים שאינו דומה טעם דג העולה מעכו לעולה מאספמיה (עיין בספר באר שבע בסופו בתשובה ס' ל"ד מ"ש בזה) ועי' ירושלמי (תענית פ"ד) ז' מאות מיני דגים טהורים היו בא"י וגלו עם ישראל לבבל, וכשחזרו, כולם חזרו עמהם, הרי שבבית שני ואח"כ, לא הי' נמצאים שוב דגים שבא"י בבבל לכן נכון שהפירות והדגים שבבבל שהביאו להם עוררו לבכות על החורבן כנ"ל.

ובזה א"ש שקראו זל"ז בשם יתמא שכל אחד הכיר בחבירו ומחשבות לבו שמתאונן בלבו על א"י לכן קראו בכונה זל"ז בשם יתמא, והוא מלשון הכתוב (איכה) יתומים היינו ואין אב ואפשר שלזה נתחלקו ונפרדו זה מזה כמבואר הוו יתבי חד בהאי גיסא וכו' וחד בהאי גיסא וכו' (עי' בספר תפארת יעקב על חולין שדקדק בזה), דכיון דישובו להתאבל כנ"ל לכן לא היו יכולים לישוב ביחד כדי שלא יהא כסעודת מריעות שיש בה שמחה כדאיתא בש"ע והבן.

כא. במה ששמעתי (כמדומה לי) מפ"ק אאמ"ר זצ"ל שרבו הרב הגאון הק' איש אלקים מוהר"ם זצ"ל מקאצק הי' רגיל בפיו לאמר על עצמו שהוא ת"ח שרבו הרה"ק הרבי ר' בונם זצ"ל מפשיסחא הי' חכם וכשהוא תלמידו ע"כ הוא ת"ח ואח"ז ראיתי בספר יקר המציאות כלי יקר למוהר"ש ליניידו זצ"ל (יהושע א') בפסוק ויאמר ה' אל יהושע בן נון משרת משה לאמר, שכ' בזה"ל שהשפלות והענוה יסוד גדול בעבודת ה' ולכן אמר ה' אל יהושע שיאמר תמיד ויהא שגור בפיו שהוא משרת משה וזה שאמר משרת משה לאמר, ר"ל שיאמר כן בהתמדה משרת משה אני.

כב. שמעתי שסיפרו בפני כ"ק אאמ"ר זצ"ל כשנסתלקו ונפטרו האחים הקדושים מהו"ר בנימין ומוה"ר משה זצ"ל בניו של רבנו הק' מוהר"ם זצ"ל מקאצק התאונן אדמו"ר הרב הגאון הקדוש מוהרי"ם זצ"ל מגור ואמר מה יכולים לעשות שהרבי זצ"ל מקאצק רוצה לילך ולטייל עם בניו בג"ע, ואח"ז ראיתי בס' כלי יקר הנ"ל (שמואל א' ל"א) בפסוק וימת שאל ושלשה בניו ונושא כליו כל אנשיו ביום ההוא יחדיו שכתב שם בשם האברבנאל ז"ל בזה הלשון

והלך שאל לבית עולמו מלווה עם בניו ואנשיו. כאשר היו באפנה אחו עיין שם.

כג. במה שמעתי מפ"ק אאמו"ר זצ"ל שסיפר שהרב הגאון החסיד ר' שלום צבי זצ"ל אבד"ק זגיערש, כשהי' לו דבר קשה בתורה הי' דרכו להתפלל ולבכות לפני הש"י שיבין הענין (עיין לעיל הערה באות ה'), ועתה ראיתי בלקוטי מהר"ן תנינא (אות קמ"א) בזה"ל אחד ע"ל אותו (להמהר"ן זצ"ל) בענין התקרבות להש"י וצוה לו ללמוד וכו', ושאל אותו הלא אין יכול ללמוד השיב לו ע"י תפלה יכולים לבוא לכל טוב לתורה ולעבודה ולכל הקדושות וכל עבודות ולכל הטובות שבכל העולמות.

(-) שמעתי מתלמידים שלמדו אצל כ"ק אדמו"ר הרב הגאון הקדוש מוהר"א זצ"ל מסאכאטשאב שראו כמה פעמים בלימוד השיעור כשלמדו לפניו כשהיה לו ז"ל דבר קשה בתורה הי' הולך וטבל א"ע במקוה ושב ללימודו.

(-) שמעתי שאצל אדמו"ר הרב הגאון הקדוש מוהר"א זצ"ל מסאכאטשאב הי' תלמיד אחד שלא הצליח בלימודו ולא התנהג אח"כ כשורה ואביו של אותו תלמיד התנצל עבור זה אצל האדמו"ר זצ"ל וחשיב לו שזה הגיע לו משום שלא בכה בשום פעם בעת לימודו.

(-) עיין ליקוטי מהר"ן (סי' רס"ד) מי שרוצה לחדש חידוש דאורייתא שיש בהן ממש הוא צריך לבכות מקודם וכו' ועל כן חיבור ההלכות והחידושים נקרא מסכת שזה בחי' ושקוי בבכי מסכתי וכו' כי צריך לבכות מקודם כנ"ל וזה בחי' על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו וכו' כי צריך לבכות מקודם.

(-) שם (תנינא סי' ל') חידושים שנעשין ע"י דמעות וכו' הם עומדים נגד גזירות האומות ומבטלין וכו', כי כחם היא מן דמעות של עשו וע"כ כשיש הדמעות הנ"ל הם עומדים כנגדם ומבטלים אותם וכו'.

כד. במה שסיפר אאמו"ר זצ"ל מרבו אדמו"ר הרב הגאון הקדוש איש אלקים מהר"ם זצ"ל מקאצק שאמר שאין לו חיות רק מתורה ותפלה - עיין בספה"ק שפת אמת (פרשת בשלח תרמ"ט) שמביא בשם הר"ם אלשיך ז"ל כי כמו שהנפש יש לה חיות ע"י מזון הגוף מכח השיתוף שיש לנפש עם הגוף כמו כן נוכל להבין כי יוכל הגוף להחיים ג"כ במזון הנפש מכח ההשתתפות הנ"ל וסיים שם הרה"ק זצ"ל בזה"ל באמת שכן היא כפי האדם, כשהגוף היא טפל להנפש ממילא היא גיוון במזון הנפש וכו' ע"ש.

(-) עיין בספה"ק שם משמואל (רמזי שנת תרע"ד) בשם ספרים קדושים כי חיוב עינוי ביוה"כ היא משום שאז בא הארה ממקום גבוה כ"כ ומשם ניתן שפע חיים ואין צריכים לקבל חיות על ידי דברים גשמיים, ע"ש.

(-) עיין בספר שמהת הרגל להגאון הקדוש רחיד"א ז"ל (מאמר לימוד ג') שכתב בזה"ל ואני שמעתי מפי מגידי אמת שבזמן הרב הגדול קדוש יאמר לו מלומד בנסים כמהור"ר יוסף קובו זצ"ל בשבתו על כסא מלכותו בשלונקי, הי' איש אחד צנוע ואמרו שהיה לו מגיד ומגלה רזין והלכו אצלו מגדולי ישראל רבני העיר המה ראו כן תמהו שהי' אומר סודות ונסתרות והוא קדם לא היה

בר הכי כלל והגיע השמועה להרב הגדול הנז' מפוס רבנן וטה ענס צאו וראו כיצד איש זה מתנהג באכילה ושתי' והשיבוהו ידענו שהיה אוכל הרבה יותר משאר בני אדם, והשיב להם הרב הגדול הנז' אם כן אין צריך בדיקה וחיפוש פומי' מחכים עלוהי, כי הוא מהסט"א דהקדושה אינו שורה באדם שאוכל הרבה ואני גזור ששום אדם לא ילך אצלו וכן היה דפירשו ממנו ונתגלה דהי' מהסט"א. עיין שם.

כה. ראיתי לאאמו"ר זצ"ל שהי' ניעור כל לילותיו ועסק בתורה ולא היה דרכו לישב אצל שלחנו ללמוד כדרך הלומדים אך הלך בחדרו רובו של לילה אנה ואנה ועסק במה שעסק כמ"ש במקום אחר והנני להעיר ע"ז ממה שראיתי בשם הזוה"ק חצות לילה אקום להורות לך וגו' ת"ח דדוד מלכא הוה קם בפלגא לילה, דאי תימא דהוה ית"ב או שכיב בערס' והוה אמר שירין ותושבחין לא, אלא כמה דכתיב חצות לילה אקום להורות לך אקום ודאי בעמידה לאתעסקא בשירין ותושבהן דאורייתא וכו'.

כו. ראיתי לאאמו"ר זצ"ל שהי' מקפיד ולא הי' נראה בעיניו מה שמדפיסים מכ"ע (ואו שאר ספרי חול) בלשה"ק. ואמר שבלשון זה מהראוי להשתמש רק בדברי תורה שהלשון הוא קודש מאד — והנני להעיר מה שמצאתי בספר שלטי הגבורים להר" אברהם הרופא משער אריה דפוס מנטובה שע"ב (במאמרו לשונות העמים) שמדבר שם ע"ד לשון כשדית ששמות אותיות האלפא ביתא זאת הן כשמות אותיותינו הקדושות ודמות האותיות הוא נוטה כמעט לדמות אותיותינו ונקראת מימין ע"ש) וכתב שם בזה"ל אמרו החכמים האחרונים שלהם שהאלפא ביתא הזאת השנית מצא אותה אברהם אבינו ע"ה וזה הוא קשה מאד לי להאמין כי הנה לאברהם אבינו זצוק"ל הגיע לנחלה וניתן לו למורשה הלשון הקודש שלנו כאשר כתבתי במאמר שלי האמור זאת אמת היא שאברהם אבינו ע"ה מצא האלפא ביתא הזאת נאמר שמצאה בחכמתו לכשדים בעבור שמוש לשונם העצמי טרם שגגלה עליו כבוד ה' ית' שמו וקודם שנתן לו במתנה הכתב הקדוש שלנו אמנם אחרי כן בדברו עם ה' אלקנו יתרום שמו או עם שרה אמנו או עם בנו אבינו יצחק ע"ה היה מדבר בלשון עברי קודש אך עם הנפש אשר גייר ועשה בחרן היה מדבר עם בלשון כשדית שמצא ע"ש.

כז. במה ששמעתי מפ"ק אאמו"ר זצ"ל במש"כ הראב"ד ז"ל (בהל' קידוש החודש) „אני אינני מאנשי' כי גם רבותי לא הגיעו אלי'“ שאין הכוונה שהלימוד בחכמת התכונה היה קשה להם אלא שלא החזיקו חכמה זו לחכמה להשיג בה האמת ע"כ לא רצו ליגעות ולהטפל בחכמה זו כ"כ. ואני בעניויותי הבאתי סמוכין לדברי כ"ק אאמו"ר זצ"ל מדברי הרב הגאון המקובל רבי אליהו בעל שם זצ"ל בספרו מכלל יופי על קהלת (ע"י לעיל הערה אות נ"ד ומאמר ל"ט) וכבוד ידידי הרב המאוה"ג חריף ובקי נפלא החסיד מו"ה שלמה וויינגארט נ"י מו"צ דפה העיר אותי להא דאיתא בגמרא (פסחים צ"ד:) חכמי ישראל אומרים וכו' וחכמי אומות העולם אומרים וכו' א"ר ונראה דבריהן מדברינו וכו', הרי שחכמי ישראל

לא השיגו בזה האמת עד שאמר נראה דבריהן מדברינו והוא נדברי כ"ק אאמו"ר זצ"ל ודפח"ח.

והנה בדברי כ"ק אאמו"ר זצ"ל מתיישב לי מה שראיתי בספר הבהיר אבני נזר (אור"ח סי' שי"ד) שמובא שם קושיא בהא דאמרו (ברכות ס"ג.) הנח ר"ע (מה שעובר שנים בחו"ל) שלא הניח כמותו בא"י, הא ר"א רביה היה קיים אז כמבואר שם ואיך אמרינן שלא הניח כמותו בא"י ולפי דברי כ"ק אאמו"ר זצ"ל יתיישב נכון ד"ל דמה שאמרו שלא הניח כמותו בא"י היא רק בדיעת החכמה של חישוב תקופות וכן משמע מהא דחנניא בן אחי ר' יהושע שאמר (שם) אף אני לא הנחתי כמותי בא"י ומבואר בירושלמי (פ"א הל"א דסנהדרין) דחנניא קבל עליהון קמ"י רבי יהודה בן בתירא לנציבין וא"ל מה מודע לי דאינן חכמים "דמחשבי" כותי הרי מפורש מה שאמרו שלא הניח כמותו הוא רק לענין החכמה בחישוב תקופות ולא בדיעה בחכמת התורה לכן לא קשיא ולא מידי איך אמרו בר"ע שלא הניח כמותו בא"י הא איכא ר"א רביה ד"ל דגם רבי אליעזר לא הוזהר לו בחכמה זו משום שלא רצה ליגעות עצמם בה כמו שכתב הראב"ד ז"ל לענין רבותיו כנ"ל ונכון לפע"ד.

כת. ראיתי לאאמו"ר זצ"ל כשהיה לו איזה הקפדה עלי ואמר לי, היה דרכו לאמר לי בתוך דבריו שמבקש ממני לפייס אותו תומ"י (עי' בספרנו) ותמיד נפלאתי ממדתו הטובה בזה וחשבתי שהיה חושש שמא ח"ו תזיק לי הקפדתו קצת, הגם שידעתי שהיה עניו ושפל אצל עצמו ביותר ועתה האיר ה' את עיני וראיתי בצוואת רבי אליעזר הגדול (אות ל"ג) שכתב שם בזה"ל הסר כעס מלבך כי הכעס בלב כסילים ינוח ועי' בס' אורחות חיים להרב הגאון"ק מראדזין זצ"ל שציין להש"ס (תענית דף י"ג) האי צורבא מרבנן דרתח אורייתא הוא דקא מרתחא לי' כמו שאמר הכותב (קהלת א') כי ברוב חכמה רוב כעס וכותב שם בכל זאת אינה מוצאת מנוחה מדת הכעס בלב החכם כי לא ישתמש החכם במדה זו רק לעת הצורך בהכרח גדול בדבר שיצא מזה כבוד שמים אבל תומ"י ידחה זאת מלבו לא כן הכסיל שהכעס תמצא מנוחה בלבו לקנן שמה וכדכתיב (קהלת ז') כי הכעס בלב כסילים ינוח עיי' והבנתי דברי אמת שמה שאמר כ"ק אאמו"ר זצ"ל כשהי' לו איזה הקפדה שאפייס אותו מיד הי' כדי לדחות הקפדתו מלבו משום שהיה חושש והי' מתירא ממדת הכעס.

(-) והנני מעתיק מספר כף החיים (על שו"ע אור"ח ס' ק"ע) במה שכתוב בשו"ע שם לא יהא אדם קפדן (פי' כעסן או רגזן) בסעודה כתב הוא בזה"ל ולא דוקא בתוך הסעודה אלא בכל עת צריך האדם להזהר מן הכעס תכלית כמ"ש רז"ל (פסחים סו:) כל הכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת מעט וכו' "אפי' פוסקין עליו גדולה מן השמים מורידין אותו יעו"ש וכן אמרו בזה"ק ס' צוה דף קפ"ה ע"א דא יהוא בר נש עקר קדושה דא עלאה מאתרי' למשרי' תרי' סט"א ודאי דא איהו ב"נ דמריד במריה ואסור לקרבא בהדיה ולאתחביא עמיה ודא איהו טורף נפשו באפו איהו טריף ועקר נפשי' בגין רוגזא שרי בגוייה אל זר ועוד כתיב חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו

דהיא נשמתא קדישא טריף לה וסאיב לה בגין אפז אשר נשמה אחלה באפו כי במה נחשב הוא כו"ם אתחשיב ההיא ב"נ ומאן דאתחבר עמיה ומאן דאשתעי בהדי' כמאן דאתחבר בכו"ם ממש מ"ט בגין דכו"ם ממש שארי בגויה ולא עוד אלא דעקר קדושה עלאה מאתרי' ושארי באתרי' כו"ם אל זר, מה אל זר כתיב ביה אל תפנו אל האלילים כגוונא דא אסור להסתכל באנפו עכ"ל. וכן אמר לו המגיד למרן ז"ל שלא יכעוס ע"ש דבר שבטעולא ואפי' במילי דשמיא כמ"ש בריש ס' מגיד משרים יעו"ש וכ"כ בס' ריה"ק (דף ט' ע"א) שהאר"י ז"ל ה' מקפיד בענין הכעס יותר מכל שאר העבירות אפילו כשהיא כועס בשביל מצוה וכענין משה רבינו ע"ה והיה נותן טעם לזה ואמר כי הלא שאר עבירות אינם פוגמים אלא כל עבירה ועבירה פוגמת אבר אחד אבל מדת הכעס פיגם כל הנשמה כולה ומחליף אותה לגמרי ובמקומה נכנסת נפש מצד הקלי' ואע"פ שעושה האדם תיקונים לנפשו ותשובה מעולה ומצות רבות וגדולות הכל נאבדים ממנו לגמרי לפי שאותה הנשמה הקדושה שעשתה כל המעשים טובים נתחלפה בטומאה והלכה לה ונשארה שפחה טמאה במקומה וצריך פעם אחרת לחזור ולתקן כל התקונים הראשונים שעשה בתחילה וכן הוא בכל פעם ופעם שכועס נמצא כי בעל הכעס אין לו תקנה כלל כי הוא ככלב שב על קיאו וגם אם עשה איזה מצוה גדולה אשר בסיבתה נתעבר בו איזה נשמה קדושה של צדיק לסייעו על ידי הכעס מסתלקת ממנו יעו"ש.

כט. במה ששמעתי מפ"ק אאמו"ר זצ"ל שרבו הרב הגאה"ק איש אלקים מהר"ם זצ"ל מקצק כתב לאחד תוארים גדולים יותר מן הראוי (עי' בספרנו הערה אות ד').

הנני לציין ענין נפלא מה ששמעתי מפיו כבוד ידידי הרבני המופלג החסיד מו"ה שלמה זלמן גראסווירטה נ"י שו"ב דפה מגודל ענוותנותו ותמימותו של זקינו הגאון הקדוש רבי שלמה זלמן ליפשיטץ ז"ל אב"ד דפה ווארשא בעל המחבר שו"ת חמדת שלמה שפ"א שלח מכתב לבע"ב אחד מעיר קוטנא לצורך איזה ענין וכתב עליו תוארים כמו שכותבים לאחד מהגדולים ולאח"ז היה לאותו הבע"ב איזה עסק אצל האב"ד דמתא הגאון ר' משה אהרן זצ"ל שגער בו הרב והראה לו הבע"ב שהגאון מווארשא מכבדהו וכותב עליו כך וכך והשיב לו שבודאי כתב לו בדרך שחוק והיתול ונכנסו הדברים באוני אותו הבע"ב וכשהיה בווארשא הלך להגאון החמדת שלמה ושאל לו למה ביזה אותו בתוארים הגדולים שכתב עליו, והתנצל א"ע שח"ו לא היה בדעתו לבזותו והראה לו שגם בהמכתבים שכותבים אליו כותבים ג"כ כך וכששב הבע"ב לעיר קוטנא הלך וסיפר הדברים להגאון הר' משה אהרן זצ"ל, ובשמעו נשתומם מאוד ואמר כי מהראוי לתהות על קנקנו, ובהיותו אח"ז בפה הלך אצל הגאון החמדת שלמה וביקש שיאמר לו איזה חידוש בתורה ואמר לו איזה חידוש נפלא ועמק ואמר לו הרב מקוטנא שהוא רואה שמתנהג בדרך התגרין שמראין תחילה הפסולת ואמר לו חידוש אחר והשיב לו כנ"ל עד שאמר לו הגאון החמדת שלמה ז"ל יאמין לי

כבודו שלא אוכל יותר (איכע קען נישט בעסער) אך אתפלא האיך קורא לדברי תורה בשם פסולת.

פ. כמה ששמעתי מפ"ק אאמו"ר זצ"ל בשם רבו הרב הגאון הקדוש זצ"ל מאלכסנדר שלהצדיק קשה לעשות טובה לחבירו בדבר של צרה בעת שהוא בעצמו ג"כ באותו צרה ועי' לעיל הערה אות מ"ט, לדעתי שזה נרמז במה שאמרו כל המתפלל בעד חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה היינו שמוכרח להיות כן שיהא הוא נענה תחילה כדי שלא יהא נמצא באותו צרה והבן.

(-) ודרך אגב אזכיר בזה מה ששמעתי מידידי הרבני המופלג החסיד מו"ה ישעי' מנחם בלומשטיין נ"י שו"ב דפה (נכר הגאון החמדת שלמה זצ"ל) בשם הרב הגאה"ק הרבי ר' בונם זצ"ל מפרשיסחא בהא דאמרו חז"ל כל המתפלל בעד חבירו וכו' הוא נענה תחילה דהפי' הוא צריך לאותו דבר היינו שיש לו צורך ותועלת מהצרה של חבירו ועכ"ז הוא מתפלל שחבירו יהא ניצל מאותה צרה שכרו שנענה תחילה וזה ראי' מאאע"ה שהגם שמה שאבימלך הי' עקר הי' לו לטובה, שלא יאמרו מאבימלך נתעברה שרה עכ"ז התפלל עליו ודפח"ה.

פא. כמה ששמעתי מפ"ק אאמו"ר זצ"ל בשם רבו הרב הגאון הקדוש מהר"ם זצ"ל מקאצק שאמר שיותר קשה לו לעשות טובה ולתקן אדם חי ממי שהוא בעלמא דקשוט (עיין לעיל הערה צ"ח). הנני לספר כאן מה ששמעתי מפי זקן אחד חכם ומשכיל מעיר ווארקא והי' רגיל לבוא לבית כ"ק אאמו"ר זצ"ל וסיפר שהוא הי' בעיר ווארקא בעת שהרבנית הצדיקת ע"ה אשת הרבי מקאצק זצ"ל הייתה מוטלת בווארקא על ערש דוי ובא לשם הרבי מקאצק ושלח אחרי הרופא שבעיר והקצב שכרו שישגיח וינהל מחלתה והוא בעצמו נסע לביתו וכשנפטרה שב לווארקא וישב שם ז' ימי אבלות ונכנסו כל בני העיר לנחמו ובתוכם הרופא הנ"ל ושאל לו הרבי זצ"ל כמתמיה מה נעשה בדבר מחלתה והשיב לו הרופא בזה"ל, ואחם היכן הייתם? (ר"ל למה לא פעל בתפלתו שתתרפא) והשיב לו הרבי זצ"ל מקאצק ואנחה גדולה התפרץ מפיו ואמר, תדעו שהנני טרוד עם חיים ומתים שאין לי עת ופנאי להשגיח עבור עצמי כלום (ואמר לי האיש הנ"ל שהוא הי' באותו מעמד ועד עולם לא ישכח גודל האנחה והצער שהיה ניכר על פניו של רבינו הקדוש זצ"ל מקאצק בעת אמרו הדברים הנ"ל).

פב. כמה ששמעתי מפ"ק אאמו"ר זצ"ל שרבו האדמו"ר הגאה"ק מוהר"א זצ"ל מסאכאטשאב הי' לו נשמת ר' עקיבא (עיין לעיל הערה ח') הנני להעיר דמה שכתב בספר אביר הרועים בשם אאמו"ר זצ"ל שאמר עליו שיש לו נשמת ר"ת הוא טעות דמוכח כפי שמסופר בהערה הנ"ל.

פג. כמה ששמעתי מפ"ק אאמו"ר זצ"ל מגודל מדרגתו של כ"ק אדמו"ר הרב הגאה"ק מוהר"א זצ"ל מסאכאטשאב ואמר שבדיד' הוה עובדא שראה ממנו שני מופתים (עיין לעיל הערה), ואספר כאן עוד ענין נפלא ומעשה רב מה שידוע לי מכ"ק אדמו"ר זצ"ל מסאכאטשאב שפ"א נחל"ה מאד הרב הגאון החסיד מו"ה פייבל זצ"ל האבד"ק נאואדוואר ממיחוש שהי' לו בידו והיה אז שקלא וטריא בין הרופאים ע"ד מחלתו וקצת מהם אמרו שאם לא יתכונ

ממנו ידו הוא בסכנה, ואמר הרב הנ"ל שלא יתן לחתוך ידו עד שישאל בראשונה את כ"ק אדמו"ר זצ"ל מסאכאטשוב (שהיה אז אב"ד בעיר נאשעלסק) לשמוע ממנו חו"ד, וביקש ממנו שיבא לבקרו (כי היה ידו וחבריו בעוד היה בקאצק). וכשבא אדמו"ר לשם אמר כי לא ישיב דבר, רק ברצונו להושיב ב"ד וכאשר יאמרו כן יקום ושלח שליח מיוחד ומרכבה אחרי כ"ק אדמו"ר זצ"ל שיבוא תימ"י לעיר נאווידוואר ושם הי' גם הגאון הנודע הר"י יואב יהושע זצ"ל אב"ד קונסק (שהי' אז מו"צ בנאשעלסק) וכ"ק אדמו"ר זצ"ל הושיבם אצלו כמו שיושבים אצל דין תורה ונו"נ בדיני טריפות הנוגע לענין זה והרופאים שרצו לעשות הנתוח ישבו בחדר השני וחכו להחלטתם, ואחרי מו"מ בהלכה זו שנתארך כאיזה שעות יצא הפסק שאין לחתוך ממנו ידו ויכול לשוב לבריאותו ע"י עסק של רפואות אחרות וכן הי' שלא חתכו את ידו והבריא וקם ממחלתו.

וזכירנא שפ"א לאח"ז נסעתי עם כ"ק אדמו"ר זצ"ל במסעה"ב בדרך העולה לכפר יאבלאנע (ששם ישב כ"ק אדמו"ר בזמן הקיץ לשאוף אויר צח) ובאותו מסע נסע כבוד הרב הגאון הנ"ל מנאָוואָדוואָר וכשראה את כ"ק אדמו"ר זצ"ל היה שמח עמו שמחה גדולה והודה לכ"ק אדמו"ר זצ"ל על מה שצידד הרבה בישיבת ב"ד זו שלא יחתכו ממנו ידו (שבאמת כן שמעתי מכ"ק אדמו"ר זצ"ל שאמר שהוא חידש הרבה וצידד שאין מן הנחוץ לחתוך ממנו ידו), וכ"ז הנני כותב לכבוד התורה. **לד.** במה שכתבתי מגודל ענותותו של כ"ק אדמו"ר זצ"ל שהיה עניו ושפל רוח ביותר וכ"ש שהי' מרוחק כמטחוי קשת מגיאות והתנשאות (עי' בספרנו לעיל), אזכיר כאן שיחה נאה מה ששמעתי בשם אותו צדיק הרב הגאון הקדוש אדמו"ר חיים מאיר יחיאל זצ"ל ממאָגלניצא שפ"א בא לפניו איש אחד והתנצל א"ע לפניו על הגיאות והתנשאות שיש בו ושאל ממנו עצה איך לשבר מדה זו, והשיב לו בזה"ל כששואלין עצה על דבר אחד צריכים לפנות ולשאל את מי שיש לו ידיעה ובקי באותה דבר אבל אני אינני בקי ואיני יודע מה היא גיאות ואיך אפשר להתנשאות ואיך תשאל ממני עצה בדבר זה ודפח"ח.

לה. במה שראיתי לאדמו"ר זצ"ל שלא היה מדבר ולא היה מספר מגדולתו ושבתו של עצמו (עי' בספרנו לעיל) יש להבין בזה דברי רש"י ז"ל (בראשית א. א.) אר"י לא היה צריך להתחיל התורה וכו' ומ"ט פתח בבראשית משום כח מעשיו הגיד לעמו וכו' שאם יאמרו האומות לישראל לסטים אתם וכו' ע"ש. ותמוה, ולפי הנ"ל יובן דעיקר הקושי' היה שלא הי' לו להתחיל התורה בבראשית משום שהוא כח מעשיו ושבתו ויע' תדב"א (זוטא פי"ז) ועי' קידושין (לא): בשעה שאמר הקב"ה אנכי ולא יהיה לך אמרו האומות שלכבוד עצמו הוא דורש ע"ש) וא"ש הלשון לא הי' צריך להתחיל וכו' ועי' מפרש מ"ט פתח בבראשית וכו' היינו שחביב אצלו ית' להתחיל התורה בכבודם של ישראל שלא יאמרו להם האומות לסטים אתם ומפני זה אינו חושש מה שיאמרו שהתכוין ח"ו להתחיל התורה בשבתו וכח מעשיו והבן.

לו. במה ששמעתי מכ"ק אדמו"ר זצ"ל מה שראה מגודל התמדתו בתורה של כ"ק אדמו"ר הרב הגאון הקדוש מוהר"א זצ"ל מסאכאטשוב בימי חורפו

בהיותו אוכל ארוחות על שלחן חיתנו רבינו הקדוש מהר"ם זצ"ל מקאצק ואאטו"ר זצ"ל אמר לי שהתקרבותו אז אל אדמו"ר זצ"ל הי' מפני שראה והכיר בו מידת הנימוס והד"א (עיין בספרנו לעיל).

הנני לציין מה ששמעתי כעין זה מפי ידידי הרב הגביר חו"ב ווי"ח כש"ח מו"ה יצחק מאיר עלבינגער נ"י פו"מ דפה ווארשא שהוא הי' תלמיד מובהק לכ"ק אדמו"ר זצ"ל ולמד בישיבתו בסאכאטשוב שלשה שנים, וסיפר לי שפ"א בליל ש"ק באמצע הלילה כשהלך לבית המדרש של אדמו"ר זצ"ל ללמוד שם ובכואו לחצר ביהמ"ד נשתומם מאוד שראה מרחוק שלמעלה על פי הכאר שהי' בחצר הביהמ"ד עומד אדם אחד ולומד בס"ד ואז הי' בימי החורף והקור הי' גדול, וכשנגש שם ראה שזה הוא האדמו"ר זצ"ל, והאדמו"ר זצ"ל אמר שהמאורות שבביתו ובביהמ"ד כבו לכן הוא לומד בכאן אצל הלאָמפּ שעל פי הבאר, ונתפחד החסיד הנ"ל מאוד וחשש שלא יתקרב ח"ו ואמר לו שעתה הוא הולך מהאכסניא של המשמש החסיד ר' אברהם יצחק ע"ה ושם מאיר לאָמפּ של נפט, והלך עמו אדמו"ר זצ"ל תיכף לשם, אך כאשר מביאתו נעשה רעש בין החסידים שהיו ישנים שמה. הלך האדמו"ר זצ"ל תיכף משם כדי שלא להפריע את שנתם והלך עמו לביהמ"ד של הקהל שהי' בקצה העיר ששם היו נרות של יא"צ ולמד שם כל הלילה.

לז. עוד סיפר לי הרב ר' יצחק מאיר עלבינגער נ"י הנ"ל שפ"א היה אדמו"ר זצ"ל בפה והי' אז כימות החמה שהחום הי' גדול מאוד ולעת ערב הביא כבוד אביו הר' הגביר הנכבד ר' צבי פנחס עלבינגער ז"ל מרכבה כבודה עבור אדמו"ר זצ"ל ליסע עמו מחוץ לעיר לשאוף אויר צח ובטיול זה נמצא גם הר' יצחק מאיר הנ"ל וגם הגביר החסיד ר' יצחק אייזיק פינאי נ"י ובעת הנסיעה סיפר הר' אייזיק פינאי נ"י הנ"ל שבהיותו בחו"ל הי' אצל הרה"ק מבאיאן זצ"ל, ואמר שמצא אותו לומד בשו"ע יו"ד, וכ"ק אדמו"ר הי' מתענין מזה מאוד ור' אייזיק פינאי נ"י הנ"ל הי' מוכרח לספר לו כל תהלוכות ביתו ודרך לימודו וכל אשר ראה שם.

לח. עוד ממה שסיפר לי הר' הגביר הנ"ל שבהיות כ"ק אדמו"ר זצ"ל באַטוואַצק הלך לנחם את כבוד הרה"ק ר' בונם זצ"ל האדמו"ר מאטוואצק ואמר לו האדמו"ר זצ"ל בשם המגיד הק' מקאָזעניץ זצ"ל כי "אבל" נוטריקון איך 'בין' ליסטק, ואמר אדמו"ר זצ"ל לפרש דברי המגיד מקאָזעניץ שהחילוק בין אכלות לאנינות כי אנינות הוא בלב ואכלות הוא להראות לאחרים וכן משמע בגמ' איהו דמטריד נפשי וכן פירש"י ז"ל בסוכה דף כ"ה ד"ה טורדא דרשות שאף על פי שהוא חייב לנהוג אכלות של נעילה רחיצה וסיכה להראות כבוד מתו אבל אינו חייב להצטער ע"ש.

לט. עוד מהנ"ל שסיפר לו ש"כ הרב הגאון מו"ה אהרן וויינבערג זצ"ל אבד"ק יענדזויב שפעם אחת הי' אצל כ"ק אדמו"ר זצ"ל באטוואצק ונכנס לַקבל שלום וזה הי' קודם ש־תפלל הרב הנ"ל תפלת שחרית והכיר באדמו"ר זצ"ל שמרגיש שהוא עדיין קודם התפלה והי' מתירא מפני הקפדתו ואמר לו הרב

הנ"ל כי שמע בשם צריקים שאמרו כי קבלת פני הצדיק הוא מועיל כעשרה קאפיטלאך תהלים שאומרים קודם התפלה.

מ. עוד סיפר לי הרב ר' יצחק מאיר נ"י הנ"ל שפ"א נסע אדמו"ר זצ"ל לעיר טשעכאנאזוי שנתכבד לבוא שם לחגיגת הנחת יסוד בנין של ביהכ"נ שם והוא ה' ג"כ נוסע עמו ובדרך מסעו שאל את אדמו"ר זצ"ל על השידוך שרברו לו עבור בנו היה"ח מ' מאטיל נ"י עם בתו של הגביר הנכבד ר' יחזקאל גרינבלאט ז"ל והשיב לו האדמו"ר ז"ל כי בת קול יוצא ארבעים יום קודם יצירת הולד שבת פלוני לפלוני, ומהיכן אנו יודעין הבת קול רק מה שייטבו בעיניהם זה לזה זהו הבת קול, ואו שאל לו הרי"ם הנ"ל למי יהי נראים כי לפנים לא ה' המנהג שהזוג יתראו זה עם זה, והשיב לו האדמו"ר בזה"ל "וועמען וואס פרויכט צו געפצלען" והשירוק נגמר בכ"ט.

מא. עוד סיפר לי הר' יצחק מאיר נ"י הנ"ל ששמע מפי תלמיד אחד בישיבת אדמו"ר זצ"ל מסאכאטשוב שפ"א באור הבוקר בא אדמו"ר זצ"ל לביהמ"ד ובירו צלוחית ואמר לו שיביא צלוחית מים מהבאר שבחצר ושאל אותו אם כבר התפלל תפלת שחרית והשיב לו לא, ולקח חורה את הצלוחית ואמר כיון שהוא קודם התפלה אינו רוצה שישמש אותו והוא מעשה רב.

מב. עוד סיפר לי הר' יצחק מאיר נ"י הנ"ל שבהיות כ"ק אדמו"ר זצ"ל בפה נסע לבקר את כ"ק אדמו"ר זצ"ל בביתו, והי' בביתו איזה שעות והשתעשע עמו בד"ת ובלכתו משם אמר האדמו"ר זצ"ל לבנו האדמו"ר האמצעי זצ"ל על אדמו"ר זצ"ל שניכר התורה על פניו (שיש לו תורה-פנים), כל זה שמעתי מהגביר ר' יצחק מאיר הנ"ל שעיניו ראו כל הדברים הנ"ל.

מג. שמעתי מאיש אמונים אחד שסיפר לי מאיש אחד שהי' סוחר של אורז ופ"א נפל המחיר של דוחן מאוד והוא הי' לו סחורה הרבה עד שהי' מוכן לירד מנכסיו ולהשאר עני ר"ל והוא הי' מחסידי סאכאטשוב ונסע לכ"ק אדמו"ר זצ"ל והתנצל אז לפניו מאוד ואדמו"ר זצ"ל הי' הולך בחדרו אנה ואנה כדרכו ובא אליו ואמר לו שמע מה שהנני אומר לך שתראה לקנות דוחן הרבה מה שביכולתך והאיש הנ"ל נשאר עומד ונשתומם והי' חושש שאדמו"ר זצ"ל לא שמע כ"כ התנצלותו ממצבו הרע הוח, ואמר לו אדמו"ר זצ"ל שנית אולי אין לך מעות תראה ליתן משכנות וגם הבית שלך תתן במשכן ותקנה הרבה דוחן, והאיש הנ"ל לא השיבו ע"ז, אח"כ אמר אדמו"ר אליו אתה תחשוב שאני מדבר לך ברוה"ק הנני אומר לך דבר של שכל ונתן לו פרידת שלום, והאיש הנ"ל כששמע דברי כ"ק אדמו"ר זצ"ל שב לווארשא ובאו אליו הסרסורים אולי רוצה למכור מהסחורה שלו כי כל הסוחרים מכרו את סחורתם מפרד שלא תרד המחיר יותר ואמר להם שאינו רוצה למכור אלא לקנות והי' בעיניהם כמשוגע, אך בראותם שהוא רוצה באמת לקנות לכן סרסרו לו וקנה הרבה והרבה עד שכמעט כל הדוחן נמצא אצלו ובתוך כך התחיל הדרישה על הדוחן וכולם היו מוכרחים לפנות אליו כי אצלו הי' נמצא הדוחן והעלה המחיר לאט לאט עד כי נעשה עישר וגביר גדול.

מד. במה שראיתי בספר אביר הרועים (חלק ראשון) בשם האדמו"ר השם משמואל זצ"ל שאמר על מרן אביו האבני נזר זצ"ל שהגיע להמדרגות שלו ממה שהשפיע עליו רבו האדמו"ר מוהר"ח זצ"ל מאלכסנדר ע"ש, זה מתאים עם מה ששמעתי מהחסידים שהסתופפו בצ"ל הרה"ק האדמו"ר דוד צבי זצ"ל מנישטאדט אחרי פטירתו הסתופפו בצ"ל מרן זאבני נזר זצ"ל, וסיפרו שבבואם אליו בפעם הראשונה אמר להם שהוא יודע שהיו דבוקים מאוד אצל רבם זצ"ל מנישטאדט, לכן אם ברצונם לקבל ממנו, עליהם לשכוח הראשונות. וסיפר להם אז שאחרי פטירת רבו וחזרתו הרה"ק מוהר"ם זצ"ל מקאצק, שהסתופף בצ"ל האדמו"ר מוהר"ם זצ"ל לא היה לו ממנו כלום מפני הגעגועים שהי' לו אצל חזרתו הרה"ק מוהר"ם זצ"ל מקאצק ולא היה יכול לשכוח אותו, אך אחרי פטירתו של רבו מוהר"ם זצ"ל מגור ראה שאין עצה ותבונה שמוכרח לשכוח הראשונות ונסע לרבו האדמו"ר מוהר"ח זצ"ל מאלכסנדר והכניע א"ע נגדו, והאדמו"ר מוהר"ח זצ"ל מאלכסנדר השפיע עליו ונתן לו מלא חפניו.

מה. במה שכתבתי (בספרנו לעיל) בשם אדמו"ר מוהר"א זצ"ל מסאכאטשוב שסיפר מחזרתו ורבו הרה"ק מוהר"ם זצ"ל מקאצק שבשנה האחרונה בעת הסדר הקפיד מאוד ואמר שבא להיכל אחד ומצא שכבר נמצאו שם תלמידיו הגאונים הקדושים האדמו"רים מוהר"ם זצ"ל מגור ומוהר"ח זצ"ל מאלכסנדר ע"ש, ווענין הקפדתו עליהם משום שבחיו לא היה להם לעסוק בענינים כאלה. והנה קצתתי שם במקום שהי' ראוי להאריך, והמעשה כך הי' שהסיפור הזה שמעתי בראשונה מפי כבוד הר"ר המופלג החסיד מו"ה שלום אליעזר ז"ל שו"ב בפה, ואני ספרתי זאת לאדמו"ר זצ"ל ואמר לי אדמו"ר זצ"ל שזאת היא לפלא בעיניו שלא שמע דבר זה מעולם, ובשובו שאח"כ נסע לאטוואצק לקבל פני כ"ק אדמו"ר מוהר"א זצ"ל מסאכאטשוב, ובשובו לביתו סיפר לי אדמו"ר זצ"ל כדבר פלא כי תיכף בקבלו שלום סיפר לו אדמו"ר זצ"ל בעצמו המעשה הנ"ל ממש ווהענין זה פלא שכנראה הרגיש אדמו"ר זצ"ל לספר זאת לאדמו"ר זצ"ל.

ושמעתי מפי כבוד ידידי הרב המאוה"ג חו"ב סוע"ה וכו' כש"ת מו"ה יצחק מארגענשטערן ז"ל מחבר הס' מאה שערים נכדו של הרה"ק מאלכסנדר זצ"ל שבחג הפסח הנ"ל נמצא בקאצק הרה"ח מו"ה מאיר לאנדשטיין ז"ל מווארשא שנתגדל בבית מרן החידושי הרי"ם ז"ל מגור ונשמע לו מכל הנ"ל ובשובו לווארשא הלך להחידושי הרי"ם, וחקר אותו החידושי הרי"ם מה היה אצל הסדר וסיפר לו וכששמע מהקפתו של הרה"ק זצ"ל מקאצק התאנח מאוד ואמר זה ל"ב שנים שהנני נכנע, וכשסיפרו הדבר לזקיני הרה"ק מאלכסנדר זצ"ל אמר שוודאי היה זה אצל אמירת חסל.

(-) שמעתי מפי הרה"ג מו"ה יצחק מארגענשטערן ז"ל הנ"ל מענותו של זקיני הרה"ק זצ"ל מאלכסנדר שהי' דרכו ומנהגו בעת הסדר לדבר מצדיקי דורו ומערכם של כל אחד ואחד, פ"א דיבר כגיל והי' משפיל א"ע מאוד ואמר לו בנו הרה"צ ר' יחיאל פישל ז"ל אין ספק אצלי שגם אתה נמצא בספרו של

אדם הראשון דנמצא בו דור דור ודורשיו דור דור ומנהיגיו, והשיב לו הרה"ק זצ"ל מאלכסנדר בוודאי כן דנוכרו שם ג"כ דור דור וחומסיו.

(-) עי' בספר עומר מן (דף כ"ב:) כאשר נתחווה הרה"ק רח"ה זצ"ל מאלכסנדר לרבי על מקומו של אדמו"ר הק' מוהרי"ם זצ"ל מגור התנצל לפני אחד ממקורביו ואמר ראה נא הדור הזה תאמין לי אם אני הייתי צעיר לימים לא נסעתי לאיש כמוני וסיים בלשונו הק' שטיא כחדא שטותא לא מסרך ולא יאריך הזמן ויכירו בי ויסעו לדרכם ולא יבואו עוד אצלי ע"ש (ונראה בזה גודל ענוותו של הרה"ק מאלכסנדר זצ"ל).

מז. במה שראיתי לאאמור"ר זצ"ל שהי' עומד תמיד לימין הנרדפים (עיין בספרנו לעיל) ואמת כן הי' דרכו לקרב את נחותי דרגא, והמה הי' אורחים אצלו ואכלו על שלחנו בשבת. הנה באמת מדה זו יש ללמוד מתוה"ק (בראשית ל"ז ב') והוא נער את בני בלהה וכתב רש"י ז"ל לפי שהיו אחיו מבזין אותו והוא מקרבן.

מז. כתב לי ש"ב הרב הגאון החסיד המפורסם רצ"י מיכלואהן שליט"א אבד"ק פלונסק וכעת חבר ועד הרבנים בפה ווארשא שהוא הי' תלמיד מובהק להרב הגאה"ק רבי זאב נחום זצ"ל האבד"ק ביאלא (אביו של כ"ק אדמו"ר הגאה"ק רבשכב"ה מוהר"א זצ"ל מסאכאטשוב) וכתב לי כשנפטר רבו ז"ל הספידו אותו כמה רבנים גדולים ובראשם בנו אדמו"ר זצ"ל מסאכאטשוב והוא הי' אומר בתוך הספידו מדברי הוזה"ק בהסתלקות רשב"י שאמרו שחוצפה הוא להעפר שקבלה גוף קדוש כזה. כלשון כמה העזה וכו' ולכאורה איזה חוצפה הוא, הא אדרבה הארץ עושה טובה להגוף שמקבלתו לכלות את הגוף וישאר רק הרוחניות הנשמה הקדושה, וגם מה דוקא ברשב"י, ולא אמרו כן בתנאים ואמוראים אחרים בלשון כזה. אכן רשב"י שישב י"ג שנים במערה בלוע בעפרא וכבר הי' מזדכך כ"כ שלא הוצרך עוד לעפרא. כן אבי מו"ר עט"ר הקדוש וטהור, איננו צריך להזדכך מעפרא כי הוא רק עור ועצמות ממש בלא בשר וגוף, משקידתו בתורה לילה כיום יאיר לו עץ תלמידים, מעודו ועד זקנה ושיבה, ועליו יאמר וי להאי שופרא דבלי בארעא, עכתד"ק.

מח. סיפר לי כבוד ידידי הה"ג מו"ה שלמה וויינגארט נ"י מו"צ דפה שהיה לפניו שאלה מבית הגביר הר' מרדכי רעכטמאן ז"ל מפה בדין מילה בנוולד בין השמשות סמוך לשבת ושאל את אאמור"ר זצ"ל בהיותו אז בימי זקנתו חלוש ומוטל במטה והורה לו באיזה יום יעשו המילה וגם בירר לפניו דעתו בשיעור בין השמשות והשקיעה ונתפלא מאוד בשמעו, כי השיעור הזה הי' אצלו דבר חדש ומחודש ונגד הפסק שבשו"ע ושאל אותו והשיב לו אאמור"ר זצ"ל אבל כך היא הכרעת הרב מלאדי ז"ל וכששב לביתו נשתומם ביותר שעיין בשו"ע של הרב מלאדי ז"ל ולא מצא כדבריו ומזני שלא הי' יודעים מה לדון בזה נתן לו הגביר הנ"ל על הוצאות ונסע לעיר סאכאטשוב לשאול את פי מרן האבני נור זצ"ל וכשהציע לפניו השאלה הורה לו תיכף כהוראת אאמור"ר זצ"ל וגם הוא זצ"ל בירר לפניו שיעור בין השמשות באותו לשון ממש של אאמור"ר

ז"ל וסיים הגם שבש"ע נמצא להיפוך וכן בש"ע של הרב ז"ל מלאדי אבל הרב בסידור שלו הכריע וחזר מדבריו שבש"ע שלו וסיפר לי עוד הרב הנ"ל שהראה אז לאדמו"ר זצ"ל שבספר תורת חסד מביא דעה אחרת בזה בשם גדולי האחרונים ותמה האדמו"ר זצ"ל מאוד וקרא לבנו האדמו"ר השם משמואל זצ"ל ואמר לו ראה נא מה שכתוב בספר זה בשם גדולי האחרונים ומי לנו מהגדולי האחרונים גדולים מהרב מלאדי זצ"ל.

(-) ראיתי מע"ה ונזכרתי הלכה שפ"א אירע לי שהייתי בשמחת ברית מילה של תאומים אצל כבוד הר' המופלג החסיד המנוח מו"ה יהודה ליב פאזניסקי ז"ל שו"ב בפה ווארשא והסנדק היה הרב הצדיק הקדוש מו"ה מרדכי זצ"ל מקאזמיר, ואחרי שמלו את הילד הראשון צוה הרה"ק זצ"ל לשנות להעמיד הכסא של אליהו במקום אחר בהבית למול שם הילד השני וכשבאתי והרציתי הדברים לפני כ"ק אאמו"ר זצ"ל אמר לי שיפה עשה וטעמו של דבר לא אמר לי ואח"ז ראיתי בשו"ת הריב"ש (סי' שפ"ד) שנשאל במי שנולד לו תאומים והמוהל אחד והתינוקות לפניו בבית אחד אם יש לברך ברכת המילה על כל אחד ואחד (ועי' בש"ע יו"ד סי' רס"ה סעי' ה') והרהרתי שמה חשש הצדיק הנ"ל לענין הברכה או להא דאין עושין מצות חבילות חבילות כמבואר במג"א (סי' קמ"ז ס"ק י"א) ע"ה.

מט. במה שכתבתי (לעיל הערה ג') בשם אאמו"ר זצ"ל בענין התשובה עי' רמב"ם (פ"ב מהל' תשובה הל' ב') התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו וכו' ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם ע"ש, ושמעתי מפי כבוד ידידי הר' המופלג החסיד מו"ה שלמה זלמן גראסוויטש נ"י שו"ב דפה בשם האדמו"ר מוהרי"ם זצ"ל מגור שאמר שאין העולם סובלים דברי הרמב"ם הללו דבאמת זה רק מדינא דשינוי חוזר לברייתו אינו קונה אבל אחרי תקנת השבים בשינוי חוזר לברייתו ה"ה דמועיל תשובה אף כשלא יעיד עליו היודע תעלומות שלא ישיב לזה החטא לעולם ודו"ק ודפח"ח.

נ. במה שאירע לאאמו"ר זצ"ל שבימי זקנתו נפלו לו נכסים הרבה בירושה מאחיו המנוח ז"ל והיה זה עושר שמור לרעתו כמו שכתבתי במק"א ראיתי והבנתי בזה משאחז"ל בר' אליעזר בן חרסום אלף עירות הניחו לו אבותיו וכו' דצ"ל לאיזה צורך סיפרו לנו חז"ל שהעירות היו לו בירושה מאבותיו ומאי לנו נפ"מ בזה ולדעתי מובן היטב דלפי המסופר בגמ' בר' אליעזר בן חרסום שעבדיו לא הכירו אותו כלל שתפסו אותו לעבוד עמהם ובזוודאי משום שלא הי' מבטל מתורתו להשגיח על עסקיו אבל יש לשאול בתחילה מאי קא סבר לרכוש לעצמו כ"כ עירות לכן סיפרו לנו שאלה העירות הניחו לו אבותיו בירושה אבל מעצמו הי' ממעט בסחורה ועי' תוי"ט במשנה (אבות פ"ב משנה ה') ולא כל המרבה בסחורות מחכים ומה שהקשה עליו הגאון יעב"ץ ז"ל בספרו לחם שמים (שם).

תם ונשלם ב' ה' לי' כ'.

קונטרס

שיחות תלמידי חכמים

כולל שיחה וענין נאה

מה ששמעתי מפה קדוש, אדמו"ר הרב הגאון הק'
הצדיק המפורסם חכם הרזים, מרן **שמואל זצ"ל**
מסאכאטשאב מז"ס שם משמואל.
ואשר נתיישב לי בשיחת פה קדשו כמה מקומות
בתוה"ק כאשר עיני הקוראים תחזינה מישרים.

ובתוכם רצוף אהבה

כמה מילי מעלייתא, דברים יקרים מפז, מאמרי תורה, שיחות
וסיפורי קודש, מה ששמעתי וראיתי אצל כ"ק אדמו"ר, הרב
הגאון הצדיק המפורסם לתהלה ולתפארת וכו', כקש"ת מרן
יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל הראב"ד דפה ווארשא.

ערכתי וסדרתי בעזה"י לכבוד התירה ולומדי
ישראל איסר בהגאון מרן יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל.

י"ל בעזה"י בהשתדלותי

ליפ אלחנן נכד הרה"ח מו"ה אלחנן ז"ל אונגער ספיאנטקי.

שנת **ווארשא** ה'תרצ"ט

כדפוס «ח"י - שי"ק» ווארשא, בשעביעץ 1 - ט"ז. 11.18.90

מכתבי הודש

מאת כ"ק אדמו"ר הרב הגאון הקדוש רבשכב"ה
מרן אברהם זצ"ל מסאכאטשוב
בעהמ"ח ס' אגלי טל ושו"ת אבני נזר
מה שכתב לכבוד אדמו"ר הרב הגה"צ
מרן יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל
הראב"ד דפ"ק ווארשא.

נ"ל שיתנהו לצורך גוי להתיכו וכו'
ימהול כ"ת להעביר עיניו על הדברים.
ואם גם בעיניו יראה להתיר, ימחול לשלוח
אחרי האיש ולומר לו הפסק, ואם אין
לו פנאי למעלתו לעיין ימחול לעשות
ג"כ כנ"ל, אך אם יראה בעיני כ"ת
להשיב על הדברים, ימחול לכתוב אלי
ועל ידי התשובות ברצוא ושוב יתבררו
הדברים.

דברי ידידו הרו"ש

הק' אברהם.

כ"ה יוס' ד' שנות ט"ו טבת תרס"ג לפ"ק.

שלום לכבוד אהובי ידידי, הרב
הגאון החסיד, יראת ה' אוצרו,
מו"ה יצחק נ"י הכהן.

רהיידוש הראשון מכבודו דבר
הסופרים הוטב בעיני מאוד כו' ובענין
להוציא לאור ספרו, הגם שלא שייך ליתן
הסכמה על מה שידפיס אך אינו צריך
הסכמה ואתמחי גברא בחדושים טובים
בשכל הישר, ומסתמא ישגיח שלא להדפיס
מאחרים דברים שאינם בשכל ישר, וה'
יתן לו חיים שלום וברכה

כנפשו המהורה, וכנפשו הרו"ש בלונ"ת

הק' אברהם.

כ"ה יוס' א' עקב תרמ"ו לפ"ק

פה סאכאטשוב.

החיים והשלום לכבוד ידידי ורב
חביבי הרב הגדול, מעוז ומגדול
חריף ובקי, משנתו וך נקי החסיד
מו"ה יצחק הכהן נ"י.

דגני שולח לו קונטרס לעיין בו.
ימחול להעמיק עיו. בו ולכתוב לי דעתו
איך נוטה אחר שיעיין בדברי הקונטרס
כמה וכמה פעמים וירד לתוכו ותוך תוכו,
כי ידוע לרו"מ אשר קשה לי מאוד
להאריך ואבקש שיהי' בסוד גדול לא
יתודע לשום אדם שמך מנהו

דברי ידידו הרו"ש בלונ"ת

הק' אברהם.

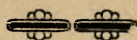
אשר יעלה במצודתו לסתור או
לבנות ימחול לכתוב לי ובעזה"י אשיב
כיד ה' הטובה עלי.

כ"ה חור ליוס' כ' בא תרמ"ה לפ"ק

פה סאכאטשוב.

שו"ר לכבוד ידידי הרה"ג החו"ב
משנתו וך נקי החסיד כקש"ת
מו"ה יצחק הכהן נ"י.

הנה שאלוני ר' משה אהרן מרחוב
נאלצתי בדבר שבא לידו במשכון וכו'
ואמר לי שכבר שאל זאת מכ"ת נ"י
ולא השיבו תשובה ברורה וכו'.

ה ק ד מ ה

(א) תהלת ה' ידבר פי ושפחותי ירננו אל אל חי על הטוב והחסד שעושה עמדי וחנני דעה לפרש הרבה מאמרי חז"ל עפ"י שיחה אחת וסיפור שזכיתי לשמוע מפי אותו צדיק הרב הגאון הקדוש חכם הרזים המפורסם בכל קצוי ארץ מור שמואל זצ"ל האדמו"ר מסאכאטשאב מחבר ס' הקדוש והנפלא "שם משמואל" (א) מה שסיפר משבחו של אביו הרב הגאון הקדוש שר התורה והיראה אדמו"ר הגדול כקש"ת מוה"ר אברהם זצוקללה"ה הגאבד"ק סאכאטשאב בעהמ"ח ספר "אגלי טל" ושור"ת אבני נזר על ד' חלקי ש"ע. וראיתי בזה כמה גדולים דברי חכמים שאמרו (סוכה כ"א:) שיחת ח"ח צריכה לימוד, וכתב רש"י ז' אשמעין דצריך להטות אוזן אף לשיחתן שאף היא סופה להבין בה דברי

(א) אדמו"ר זצ"ל נפטר ביום כ"ד טבת תרפ"ו והני מעתיק "האכל כבד" ט"ד פטירתו שנדפס בשערי תורה חוברת ב' [שנה ט"] בזה"ל:

(אבל כבד) ביום כ"ד טבת נלחו ארזלים את המנוקים ונשבה ארון הקדוש ה"ה אדמו"ר הרב הגאון זצ"ל ע"פ המפורסם וכו' כקש"ת מרן שמואל זללה"ה מסאכאטשאוו:

אדמו"ר זצ"ל נולד בערך שנת תרט"ו בעיר קאלק לאביו אדמו"ר הרב הגאון זצ"ל שר התורה מוה"ר זצ"ל מסאכאטשאוו בהג"מ זצ"ל נחום זצ"ל באריגשטיין זצ"ל ב"אלא] ולאמו הרבנית ה' מרת שרה דינא זצ"ל [בת כ"ק האדמו"ר רבשכ"ה מוה"ר"ס זצ"ל מקאלק]:

בהיותו ילד ורך בשנים נתפרסם בשם "עילוי" וה' חיזה פעמים בלוי' אביו האדמו"ר זצ"ל אלל האדמו"ר"ס הגאון זצ"ל מהרי"ם זצ"ל מגור ומורחה זצ"ל מאלכסנדר זה האחרון אהבהו והשתעשע עמו, בשנת תרל"ג נשא אשה בת הרב החסיד המפורסם מו"ה דיפמאן זצ"ל מראדאמסק [חתן בת הרב הגאון זצ"ל מוה"ר זצ"ל האדמו"ר מראדאמסק] אח"י יאלו מוטיטין שלו בעולם ונחשב בין גאוני וחכמי פולין ויחד עס אביו האדמו"ר זצ"ל הרבין תורה גם הוא בישיבה בעיר סאכאטשאוו ואביו אדמו"ר זצ"ל הוקירו וכבדו מאד והתייעץ ונ"ע עמו בכל דבר הקשה שהוגש אליו ומלא את ידו לסדר ספרו הנפלא "אגלי טל" ומלבד זה הלטיין בחכמתו ובשכלו כבדיר וידיעותיו המרובות ופטו אליו ודרשו בעלתו בעיני הכלל וה' ראש המדברים בחיזוק התורה והדת, וכשנפטרה אשתו הרבנית ה' ע"ה הי' חותנו בזיווג שני הג"מ משה נתן שפירא נ"י זצ"ל קשויני, בשנת תר"ע כשנפטר מרן אביו האדמו"ר זצ"ל נתקבל לאדמו"ר על מקומו וה' משכן קדשו בעיר סאכאטשאוו והסתופפו בללו רבים מגאוני וגדולי הדור ובתוכם הג"מ יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל הראבד"ק ווארשא והג"מ יואב יהושע זצ"ל האב"ד קינלך ועוד, ובסיבת התפרעות

תורה ע"ש. ועי' בגמ' (עירובין נ"ד:) שיחו אלו בעלי תלמוד שכל שיחתן דברי תורה ע"ש. ועיין במדרש שוחר טוב (תהלים פרשה א') ועלהו לא יכול שהכל צריכין לשיחתו ולתלמידו ע"ש ועיין במדרש שם פרשה ה' אמר ר' זעירא שיחתן של ישראל תורה היא.

ב) והנה אמרתי לכתוב כאן מה שפרשתי בעזה"י הא דאיתא בגמ' (כתובות ק"ג) אמר רב הונא לשון חכמים ברכה לשון חכמים עושר לשון חכמים מרפא, ברכה הא דאמרן (ברכת הבית ברובה), עושר דתנן המוכר פירות לחבירו מדד ולא משך לא קנה ואם הי' פקח שוכר את מקומו, מרפא דתנן לא ילעוס אדם חטים ויניח על גבי מכתו בערב פסח וכו', וכתב רש"י ז"ל שם לשון חכמים יש ללמוד ממנה ברכה ועושר ורפואה ע"ש.

והנה מאמרם ז"ל תמוה מאד. א) למה נקיט רב הונא ברכה עושר ורפואה דוקא, ומה קמ"ל דהא כבר אמרו (אבות פרק ה') הפוך בה והפוך בה דכולא בה, וגם אמרו ז"ל ליכא מידי דלא רמיזי באורייתא, ב) הא דאמרו ברכה כדאמרן (ברכת הבית ברובה, ועיין בתוס' כגון נר לאחד נר למאה) דקשה וכי זה אנו צריכים ללימוד לשון חכמים הא הכל רואים שגר לאחד נר למאה, ג) מה היא שבחה של תורה דילמדו מלשון החכמים ברכה ועושר דהא כל הפצ"י לא ישוו בה, וכתוב (תהלים קי"ט) טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף, ועיין ירושלמי פאה פ"א כל העולם כולו אינו שוה לדבר אחד של תורה, ד) צ"ל הא דאמרו מרפא דתנן לא ילעוס אדם חטים וכו', דהא טפי הו"ל למינקט הא דתנן (ובחים י"ט) כהן שלקה באצבעו כורך עלי' גמי, והקשו שם בגמרא מה איריא גמי לאשמעינן צלצול קטן ותירצו מילתא אגב אורחא קמ"ל דגמי כסי וע"ש בתוס' דגמי מסי שלשון חכמים מרפא, ה) למה לנו לדחוק ולפרש לשון חכמים מרפא היינו שמלשון התורה מלמדין עניני רפואה הא אפשר לפרש בפשיטות לשון חכמים מרפא שהתורה היא רפואה, ע"ד דאמרו במכילתא אני ד' רופאין אמר הקב"ה למשה אמור לישראל תורה שנתי לכם רפואה היא לכם, ועי' במדרש תהלים (מזמור ע"ד) ועי' במדרש תנחומא דברי תורה שנתי לכם מרפאין אתכם שנא' וגו', וכן איתא שם מצא אדם רב ללמוד ממנו דבר מן התורה או פרק אחד חיים הוא מוצא וכו', שלא כמדת ב"ו מדת הקב"ה, מדת

הנלח זה קבע אהלו ובית מדרשו אח"כ צעיר זגערש ומשך ידו ולא התערב עוד בעניני הכלל והי' מתבודד והקדיש עתותיו לתורה ועבודת ה' ועסק בשקידה לסדר כת"י אביו ה"א ה"ק ז"ל והו"ל ד' קובלים שו"ת] בשם "אבני נזר" עם הגהותיו והערותיו שבענותמותו קרא א"ע עליהן בשם "המוגיה" וטרם גמרו הס' אבני נזר חלק ה' נחלה במחלה קשה וגביה ונסע לאטוואלוק ונפטר שם ומשם הובל גופו הקדוש לעיר סאכאטשאוו ומנו"כ באהל אביו האדמו"ר הק' זי"ע ועכ"י ועל מקומו נתקבל לאדמו"ר בנו הרב הגאון הק' מן דוד שליט"א האבד"ק ווישאגראד וק"ק טאמאשאוו יאריך ה' ימי מולכתו בימיו ובימינו תנחם ותושע יהודה וירושלים [ע"כ ממה שנדפס בשע"ת]:

בשר ודם אדם נותן סם לחבירו יפה לזה וקשה לזה, אבל הקב"ה נתן תורה לישראל והיא סם חיים לכל גופם שנא' ולכל בשרו מרפא.

ג) יִרְאֶה דמסתפינא ה"י נ"ל דבאמת כונת רב הונא לשון חכמים ברכה, לשון חכמים עושר, לשון חכמים מרפא, שלשון חכמים הם ברכה ועושר ורפואה ע"ד שאמרו תורה שנחתי לכם רפואה היא לכם כנ"ל, ובה מובן היטב גם ההמשך של דברי הגמ' כאן, ובראשונה נקדים מ"ש רבינו הריב"ש ז"ל בתשובתו (סי' ס') בזה"ל מעלת תורתנו הקדושה לכלול בדיבור אחד דברים הרבה בין במצות ובין בסיפורים וכו' ע"ש וזהו כענין ע' פנים לתורה, ועיין בספר הכתב והקבלה (פרשת דברים) שמבאר דמה שאמרו דהתורה נאמרה בע' לשון, באמת הכונה לע' פנים שבתורה כנ"ל, ועי' בזהר הק' (המובא בס' שם משמואל רמזי בראשית תרע"ד) דאורייתא סתים וגליא, כמא דשמא קדישא סתים וגליא.

והנה לכאורה בלתי מובן מה מעליותא שנכלל בדיבור אחד דברים הרבה, ומה ה' המקרא חסר שכל דבר ודבר מהע' פנים שבתורה ה' נכתב בפני עצמו ולא נכלל אחד בשני כמו שאר ספדי חכמה, אבל כאשר נשכיל לדעת נראה דמה שנכלל בדיבור אחד דברים הרבה, היא אחת מפלאות תוה"ק והיא מעלה גדולה בדרך לימוד התורה, דאם נכתב כל דבר מפורש בפני עצמו ה' אחד לומד במקום זה והשני במקום אחר, כי אין אחד דומה לחבירו בהשגת שכלו, והמקום בתורה שה' ראוי לזה לא ה' ראוי לזה, וכאשר רצון הש"י ה' בנתינת התורה שכל ישראל ילמדו בכל התורה, והוא כעין דאיתא במדרש רבה (פרשת תצא) מה עשה הקב"ה שלא גילה לבריות מתן שכרה של כל מצוה, כדי שיעשו כל המצות (ועי' בס' הק' שם משמואל שם רמזי תצא שנת תר"ע) לכן נכתבה התורה בחכמה נפלאה שכל מקום בתורה יש דברים הרבה גליא וסתים, לכן ילמדו כולם בכל מקום בתורה שמה שילמוד זה ילמוד גם אחריו רק כל

ב) והנה נעים לי להעתיק כאן מאמר יקר מפז מה שראיתי בספר קול יעקב על שיר השירים מזהב הנדיק הקדוש מהו"ר יעקב זצ"ל מגיד משרים מדובנא שכתב בזה"ל במדרש הביאני אל בית היין הביאני אל מרתף גדול של יין והיינו התורה שיש בה מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור כענין ודגלו ומאחזה קבלתי ודגלו עלי אהבה, ח"ת ודגלו אלף ודילגו אפילו אם קורא לאהרן הכהן ולאברהם רס, ביאור לדעתי בהקדס מאמר החכם [קבלת ז'] יקר מחכמה מכבוד סגלות מעט, ובמדרש עשרה דברים יקרים נבראו בעולם וזה אחת מהן דראוי להעיר ע"ז איך יגויר שיהא לסגלות גד חשיבות בשגם שהיו מהדברים היקרים, ועקרים ע"ז מאמר הרמב"ן ז"ל בהקדמתו על התורה שפי' איך התורה נדרשת במ"ט פנים, ואמר שהתורה בעלמה היא מנין ששים רבוא אותיות ואם מחברים כאשר הם עתה תמצאם ע"ד שהיא אלגנו ולעיתיד יחברן ויפרסן ה' באופנים ולירופים הרבה ומכל לירוף יהי' פנים חדשות לתורה ולכן יעלו הצירופים לפנים הרבה, והנה מלבד זה אנחנו רואים תמימות התורה שכל מלה ותיבה נדרשת לפנים הרבה, דהיינו לכל ענין שיתחלק בה המובן, כמו שדרשו חז"ל ישב עולם לפני אלקים [תהלים

אחד לומד לפי השגתו והיא כדאיתא בגמ' (עירובין נד:) כיצד סדר משנה בכנס אהרן ושנה לו משה פרקו בכנסו בניו וכו', נכנסו זקנים וכו', נכנסו כל העם ושנה להם פרקן, וכתב רש"י ז"ל ושנה להם פרקן אותו פרק ששנה לאהרן, והנה אהרן ובניו וזקנים וכל העם בודאי לא היו דומים זה לזה ואחד הי' גדול מחבירו, ועכ"ז מצינו שאותו פרק ששנה אהרן שנו כל העם וזה לא נמצא

ס"א] ישב עולמך [היורד בפתח] כאמרס ז"ל עשה עולמך שיה, והטעם כי התיבות נדרשות בכל אופן שתסבול הקריאה, עוד יותר מזה מצינו שדרשו דרשות רחוקות מאד כמו א"ת וישתכחו אלא וישתכחו וכן א"ת מהוקך אלא מגרוקך והיא מפלאות תמים דעים כמאמרי המשורה, ה' ימן אומר המבשרות לבא רב, ולא מבשי שיתן משמעותה לדרוש בכל עניי קריאה שהתורה סובלת לפני הקורא כהוגן, אלא אפילו כל הטעות נדרשות ג"כ דהיינו כמו שיקרא מי שאינו בקי וטועה בלתי תיות הדומות ומתחלפות וקריבות בדמיון כמו וישתכחו שיכול לטעות מאן דלא חכים בין כ' לב' וכן בין ה' לח' אפשר ג"כ ליפול טעות למי שאינו מורגל בצורת האותיות וכל זה נתן הקב"ה מקום לתורה להיות גם הטעותם הללו נדרשות ולא יתחשבו לזרות גמורה וזה יקר מחכמה סכלות מעט כלומר שהתורה נדרשה גם לפני הסכל שקורא בה בטעות ובחילוף הקריאה שיסבול שם טעותו וכו', והיינו לפי שטעותו הוא חביב מאד לפני הקב"ה אחר שיא ממונו בתמימות ובכנות הלב וזה א"ת ודגלו אלא ודילוגו וכו', שחשוב לפני הקב"ה כאלו למד כהוגן והחסד בזה נאמר תמיד על הקב"ה שהוא מקבל מנחת העני כמנחת העשיר וכו', וכן גם כאן חשיבה קריאתו בתורה לפני הקב"ה כקריאת המדקדק הגדול וכו' שהתורה נדרשת אף לפני טעותו וגם נאמרה למושה מסיני וכו' ושהראה הקב"ה למושה מה שתלמיד עתיד לחדש עבת"ד שם:

והנה בזה אפשר להבין דברי התוס' [שבת פ"ז.] ד"ה היום כמחר שכתבו בזה"ל אין זה דרשה גמורה אלא משמע דהיום ממש דאי לא הכי אין זה מדעתו כו' ודברי התוס' תמוהים וגם אינו מובן ענין דרשה שאינה גמורה ומה טעמה, והנה שמעתי בפי' דברי התוס' הג"ל דבר נחמד מפי כבוד ידידי הרב המאה"ג החסיד המפורסם מו"ר שלמה וויינגארט כ"י מו"ל דפה בשם רבינו המהר"ל ז"ל מפראג וס"י אבל לפי הג"ל י"ל דמה שהיא נגד המשמעות זה הוא דרשה שאינה גמורה ועכ"ז היא תורה שלימה מפני שאלל הקב"ה יקר מאד מה שידרשו התורה בכל אופן כשכוונת הדורשים בתמימות כג"ל [ועיין מה שכתב האמו"ר הגו"ל (בהקדמה לס' שערי תורה ח"ב) בביאור דברי הירושלמי וסנהדרין פ"ד הל"א] ואית קרא לשעבר ואמר הא אמירה ע"ש] וזה הוא הענין מה שאיתא בגמרא [שם] והסכים הקב"ה על ידו מפני שהקב"ה מסכים גם למה שגלמוד מדרשה שאינה גמורה כג"ל:

ובזה אפשר להבין קצת מה שנמא' לחד קדוש שצנה יסוד בדבריו הק' על מקרא אחד בתוה"ק שכתוב שם תיבת "אחו" ונדמה לו שכתוב שם תיבת "עמו" ואמר מה שאמר [עיין בספר אביר הרועים דף ל"א] אבל לפי הג"ל יש בזה קצת התגללות ד"ל שגם בזה אפשר לדרוש והיא תורה שלימה משום שתסבול הקריאה כג"ל [א"ג י"ל שלאותו דיק נתגלה תורה מן השמים עפ"י צירופי אותיות שבתורה שאינם ידועים לנו כדברי רבינו הרמב"ן ז"ל לעיל]:

באמת בשאר ספרי חכמה שבעולם שהחכמים והבלתי חכמים ילמדו בס' אחד ובמקום אחד, ושפיר כתב רבינו הריב"ש ז"ל מעלת תורה"ק וכו', שזה מעלה גדולה שנכלל בתה"ק בדיבור אחד דברים הרבה, וזה הוא לפי ע"ד הפי' מה דאיתא במשנה רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה, היינו מה שבכל דיבור נכלל דברים הרבה כנ"ל.

ואפשר שזה היא הפי' ג"כ בדברי רב הונא לשון חכמים ברכה דמדבר כאן בשבח לשון חכמים שבלשונם יש אותה מדה שנכלל בדיבור אחד מדבריהם דברים הרבה, הן בדברי תורה וגם בסיפורים ושיחת חולין שלהם היינו שכל אחד ילמוד מדבריהם איזה דבר כל אחד כפי השגתו^ג, והוא ממש

(ג) **ואזכיר** בזה מה שמעתי מפי כבוד הרב הגאון החסיד מו"ה חיים יהודה גינצבורג ז"ל אבד"ק שעדליץ שמע מפי הרה"ל הק' מו"ה אלימלך ז"ל האדמו"ר מגראדזיסק שהרה"ק איש אלקים מוהר"י ז"ל מרזין כשהי' אומר דברי תורה לא הי' השמועה אלל כולם בשום שכל אחד שמע דבר אחר ממש עכ"ד [ועיין דומה לזה מלאתי אה"כ בספר גדולת מרדכי ח"ב] ולע"ד שבה אפשר להבין מ"ש רש"י ז"ל בפסוק כל העדה כולם קדושים, כולם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה וכו', והנה לכאורה בלתי מובן דמה צרך שכולם קדושים הא עכ"ז אפשר לומר שאינם שוים במעלת הקדושה ואחד גדול מחבירו כדאיתא בספר הק' שם משמאל שיש קדוש במעשים ויש קדוש במחשבה, וגם ז"ל דאך אפשר שלא ישמעו כולם דהא קול ה' ברח וקול ה' שובר ארזים ועיין בגמרא (שבת) כל דיבור ודיבור שילא מפי הקב"ה ילאתה נשמתו ועי' עוד שם כל דיבור ודיבור שילא מפי הקב"ה חזרו ישראל לאחוריהם י"ב מיל ועיין ברש"י ז"ל יש מהם מתו ויש מהם נעשו חלשין מפחד הקול:

ולפי הנ"ל י"ל שיעקר הכוונה בזה שאמרו כולם שמעו היינו שהשמועה הי' אלל כולם בשום שמה שמע זה שמע גם חבירו שבדאי אלל הש"י הי' שיך ביותר שישמע אחד דבר זה ואחד ישמע דבר אחר כמוכן אך בנתינת התורה השוה הש"י לישראל שהיו שוים זה לזה במדרגתם כדאיתא בגמרא [שבת שם] שלכל אחד ואחד מישראל קשרו לו ב' כתרים וכו' שהי' קדושתם שוה וז"ש כל העדה כולם קדושים, כולם שמעו, היינו שהשמועה אללם הי' שוה מפני שקדושתם הי' שוה כנ"ל ואפשר שזה היא הפי' בפסוק [דברים ה'] קול גדול ולא יסף ובתרגום שם ולא פסק עיין ברש"י ז"ל שם די"ל דהכוונה היא כנ"ל היינו שלא נפסק הדיבור אלל שום אחד שכל אחד ואחד שמע מה שמע חבירו והבין:

(-) **עיין** ליקוטי מהר"ן [תנינא סי' מ"ז] סכנה גדולה לומר תורה ולריך לזה גיעה גדולה ואומנות יתירה שיוכל לשקול בפלס דבריו באופן שלא ישמע כל אחד ואחד מהשומעים כי אם מה שריך לו לא יותר ואע"פ שהכל שומעין כל התורה שאומר עכ"ז לא ישמע כל אחד רק מה שריך לבד וכמוצא על פ' וישמע יתרו והלא כל העולם שמעו אלל יתרו שמע [זוהר יתרו ס"ח] כי רק שמיעת יתרו נחשב לשמיעה שנכנס באזניו ושמיעת כל העולם אינו נחשב שמיעה כלל ומי שאינו יכול לומר תורה בבחינה זו אסור לו לומר תורה כי כל אחד ואחד כשבא אל הנדיק לשמוע תורה בא עמו גם הרע שלו

כמו ברכה. דבכל דבר מאכל שנראה כדבר מועט כשנתחלק להרבה בני אדם אומרים ששרתה ברכה בהמאכל, וכן הוא לשון חכמים הגם שנראה לפעמים שאמרו דבר מועט אבל באמת הדברים מספיקים לכלם שכל אחד אפילו הקטן בדעת מוצא טעם בדבריהם והדברים מתברכים בלב השומע ע"ד אוכל קמעא ומתברך במעיו.

רמה שאמר רב הונא לשון חכמים עושר ר"ל שבלשון חכמים יש מעלה כמו מעלת עשירות ואין הכונה לעשירות ורובו הכסף וזהב אך עשירות בידיעת התורה וכו' עניות בסתם היא עניות של תורה (עי' קידושין מ"ט) ובגליוני הש"ס (נדרים מ"א) כן עשירות בסתם היא עשירות של תורה והיא עפ"י מה דאיתא בגמ' (סנהדרין ק): כל ימי עני רעים זה תלמוד בבלי בוקע עצים

דהיינו הקליפות הנבראים על ידי עבירות ח"ו והם הדוחקים את העולם ועושים בלבול גדול בעת אמירת התורה כי הרע הנ"ל של כל אחד רוצה לבלבל זה שארז"ל [זכרות ו.] האי דוחקא דכלה מינייהו היינו מהרע של כל אחד ואחד שהם הקליפות כנ"ל ואלו הקליפות רוצים ג"כ לינוק מן התורה ויניקתם הוא רק מהמותרות דהיינו מה שא' שומע יותר ולמעלה ממוחו והבנתו זה בח' מותרות ומשם יניקתם וזה בחינת רצו' תורה שנוסד לחיזוק כי יניקתם רק מבחי' רצו' דהיינו מה שלמעלה ממוח אדם כל אחד לפי הבנתו על כן נריך החכם האומר תורה שיהא לו אומנות הנ"ל שלא ישמע שום אחד מהשומעין מה שאינו לפי מוחו והבנתו שאינו שייך לו כלל וכו' והלדיק האמת יש לו אומה גדולה כשאומר תורה יותר מאמת ר"ה ויוה"כ, ע"ש:

(-) **עייין** בפר זר זהב [דף כ"ט ע"ב] להרה"ק רז"ו זצ"ל האדמו"ר מסטריקוב שמסופר שם שבשנת הסתלקותו בשבת פרשת יתרו כ"ב שבט אמר אני אומר לכם מאמר הראשון אשר שמעתי מהרבי מקאלק זי"ע הגם כי שמעתי ממנו דברי תורה מקודם אך בזה הליכי לבי צליל ש"ק אחר הקידוש ישב על כסאו ונשתנה צורתו כמעט בהתפשטות הגשמיים ובכל כחו הוסיף ידו ורחץ את ידיו ומיד אחר המוציא אמר בזה הלשון, יש בעולם תכמים ופילוסופים וכולם חוקרים וחושבים בדיעת אלוקות אך כמה יכולים הם להשיג לא יותר ממדרגתם ומשכלם, אבל עם בני ישראל קדושים הם יש להם כלי עשיה פי' מעשי המלות, ובה יכולים להשיג עוד יותר מדרגתם עד מדרגת מלאכי השרת, וזה נעשה ונשמע, אם יהיה לנו כלי עשי' נשמע ונשיג הכל מעלה למעלה, ודו"ק היטב כי נחמדים הם למצין:

(-) **עובדא** ידענא בחד צד אבהון שפ"א היה משוכתי שבת אלל כ"ק אדמו"ר הרב הגאון הקדוש איש אלקים מוהר"א זצ"ל מאכאטשצב צהיותו באטוואנק ועמד אלל שלחנו בסעודת ליל ש"ק והתכוין והתפלל הלואי שהלדיק הזה יהא בעזרו לבוא לטהרת המדות ובעמודו כך משוקע במחשבתו פתח האדמו"ר זצ"ל את פיו הק' ואמר בזה"ל ממש, וואס האט עטן זיך פערלייגט אויף מיר, לערענט און דאווענט וועט ממילא דאס שלעכטס אוועק גיין וידענא שאותו אדם בשמעו הדברים האלה נבהל מאוד וסמרו שערות ראשו ממש כי ראה שהאדמו"ר זצ"ל נתכוין ברוח קדשו אליו כי לא היו רגילים לשמוע ממנו דברים כאלה וכתב אני דברי אמת אלה לכבוד התורה:

יסכן אלו בעלי הש"ס ע"י ברש"י ז"ל שם שקשה ללמוד מרוב קישויות וסוגיות
ע"ש. ו) והנה לכאורה ה"י מקום לחשוב ח"ו שיש חסרון בלימוד התורה

ד) והנה זה אפשר להבין מה דרשו בפסוק עזבו את תורתם שלא ברכו בתורה תחילה
[ע"י שם משמאל רמזי פ' בהר שנת תרע"ד] ולריך להבין הלשון שלא ברכו
בתורה תחילה דה"ל שלא ברכו בתורה ותו לא, וגם למה נמנעו מלברך דוקא, וז"ל
בזה דבאמת אין סברא שיעזבו התורה בלי טעם וסיבה דהא התורה הוא כלי חמדה וגם
הכתוב לוח ואומר כי לקח טוב נתתי לכם תורתיו אל תעזבוה אך אפשר לומר שמה שנתרשלו
מלקבל על עצמם טסק לימוד התורה משום שהלימוד בתורה קשה מאד מפני רוב קושיה
וסוגיות כנ"ל וע"י במדרש תנחומא [פרשת נח פסוק ג'] תורה שבעל פה קשה ללמוד
ויש בה נער גדול שהוא משולה לחושך וכו' ועוד שם מי שאיזה עושר ותענוג אינו יכול
ללמוד תורה שבעל פה לפי שיש בה נער גדול וגדוד שינה ויש מבלה ומגבל ענינו עלי'
ע"ש ואיתא בגמ' [חגיגה ט"ו.] בדברי תורה קשה לקנותן ככלי וזה וטוח לאבדן ככלי
זכוכות לכן משום זה לא רצו להכניס ח"ע בעסק לימוד התורה כי אמרו למה להם כל
הטורח הזה ואף שיבואו לידי השגת התורה שמה לא תתקיים בידם כי מוחין לאבדן כנ"ל
וזה הוא הכונה שלא ברכו בתורה תחילה היינו שאמרו שהתורה הוא דבר שאין לבדן
עלי' מקודם שאין בידוע אם יזכו לתורה או לו משום דקשה לקנותן ומוחין לאבדן כנ"ל
וע"י בגמרא [ע"ז י"ט.] בתחילה נקראת התורה על שמו של הקב"ה ובסוף נקראת על
שמו [של הלומד] שגא' בתורה ה' חפצו ובתורתו יתנה וימס ויללה, ע"ש:

ובזה מוכן מה דאיתא במדרש [תנחומא בראשית פר' א'] מעשה בר' אביוה כשה' מסתלק
מן העולם הראה לו הקב"ה י"ג נהרי אפרסמון התחיל לומר בשעת מיתתו לתלמידיו
אשריכם עוסקי התורה אמרו לו רבינו מה ראית התחיל לומר אני אמרתי לריק יגעתי
לתור והבל כח כליתי וגו' ובבר תמהו ע"ז אך יתכן לומר שה' חושב שהגיעה בתורה
הוא לריק ח"ו הא אין הקב"ה מקפח שבר כל בריה וגם יפלא שר' אביוה ה' מקוה
לקבל שבר הא היו משמשין את הרב שלא על מנת לקבל שבר ולפי הנ"ל י"ל שמה שקרא
ר' אביוה על עצמו המקרא ואני אמרתי לריק יגעתי היינו משום שה' חושב ודואג שעמלו
הוא לריק שלא יזכה לתורה שקשה לקנותן וטוח לאבדן וז"ש לתור והבל כח כליתי וגו'
כדברי המדרש תנחומא הנ"ל אך כשהראה לו הקב"ה מתן שכרו י"ג נהרי אפרסמון מזה
ראה שזכה לתורה לכן אמר לתלמידיו אשריכם עוסקי התורה פי' שחזק אותם בדבריו
שלא יתיאשו מלהיות עמלים בתורה דבוראי יזכו למה שיזכו:

ואפשר שזה הוא הענין של י"ג נהרי אפרסמון דלריך להבין למה להם להלדיקום כ"ב
נהרי אפרסמון ע"י צס' מדרש האתמרי בשם פסוקא רבתי שדריקס אין
לריקין לאפרסמון ולא כל מיני בשמים אלא רוח נפשוית מרפאת וזולתה לפניהם כל סממני
גן עדן ולפי הנ"ל מוכן היטב דר' אביוה שה' חש ואמר לריק יגעתי שחשב שלא יזכה
לתורה ובחנם טורח ומנעור ומגבל ענינו על התורה והנה היגיעה בתורה הוא
ע"י י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן הרי שחשב שאין תועלת כלל בהגיעה בה"ג מדות
אך קודם פטירתו ראה שבא לידי השגת התורה על ידי ה"ג מדות או ראה שה"ג מדות
הם באמת חשובות כ"ג נהרי אפרסמון, והבין:

ששורה בה מהות עניות והלומד נקרא בשם עני אבל באמת אינו כן, וכבר אמרו חז"ל ירושלמי ר"ה דברי תורה הם עניים במקומם ועשירים במקום אחר ע"ש, והיינו שזה ג"כ מפלאות תוה"ק דמה שנסתר במקום אחד בא מקום אחר ומבאר, וכדאיתא במדרש (חקת פ' י"ט פ' י"ז) דברי תורה צריכין זה לזה, שמה שזה נועל זה פותח, לכן אין לומר שיש ח"ו עניות בתורה כנ"ל, דהרי כשילמוד במקום אחר או שזוכר בעת לימודו מה שלמד במקום אחר (ה) או יבין היטב, ויתשביו אצלו הקושיות והסוגיות ועיי' בגמ' (סנהדרין צ"ט:) נפש עמל עמלה לו וכתב רש"י ז"ל שם שתורתו עומלת לו שמחזרת עליו ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי התורה (עי' בהקדמת ספרי אור פני יצחק ספר א') ועיי' במדרש שוחר טוב (משלי פרשה יו"ד) לא ירעיב ד' נפש צדיק זה תלמיד חכם אם נתעלם ממנו פרק אחד או דבר מתלמידי אינו נפטר מן העולם עד שבאים מלאכי השרת ומסדרין לפניו ע"ש, הרי מה שאדם לומד אף שאינו מבין לימודו מרוב קושיות אין יגיעתו לריק, כשילמוד במקום אחר בתורה יבוא אל הכונה, לכן אפשר שזה פי' דברי רב הונא לשון חכמים עושר היינו באמירת הלשון חכמים לאחד נחשב כבר לעושר דכשילמוד במקום אחר אז יתגלה לו הפי' והכונה.

ומה שאמר רב הונא לשון חכמים מרפא ג"כ הכונה ע"ד הנ"ל, היינו שהלשון לחוד היא רפואה, והוא ע"פ מה דאיתא בגמ' (יומא ל"ט.) תנא דבי ר' ישמעאל עבירה מטמטמת לבו של אדם, ופי' רש"י ז"ל מטמטמת אוסמת וסוחפת

(ה) **והנה** בזה מובן הא דאיתא בגמ' [חולין כ"ד:] תלמיד שלא ראה סימן ברכה ממשנתו ה' שנים טוב אינו רואה פי' רש"י ז"ל שלא ראה סימן יפה וכו' לומד ושוכח וכו' וז"ל מה דוחקי' לרש"י ז"ל לפרש סימן יפה היינו לענין השכחה דלכאורה טפי מהסתברא לפרש סימן יפה לענין להבין ולהשכיל [עיין בס' "ספרא דבי רב" פ' בהעלותך] וכבר כתבתי ע"ז תירוצו נכון בס' שערי תורה, ולפי הנ"ל ז"ל בדרך פשוט דגם רש"י ז"ל מפרש שלא ראה סימן יפה לענין להבין ולהשכיל אך ק"ל דאין אפשר לומר שלא הבין הא דברי תורה עניים במקומם ועשירים במקום אחר כנ"ל ע"ז כתב רש"י ז"ל לומר ושוכח פי' דלכך לא הבין משום שהוא שוכח מה שלומד דלהבין מקום אחר צריך לזה זכרון שיזכור מה שלמד אתמול או שיזכור למחר מה שלמד עתה, ודו"ק:

ובזה מובן הא דאיתא בגמ' [ע"ז י"ט.] לעולם יגרום איש את"ג דמשכח ואע"ג דלא ידע מה קאמר טנא' גרסה נפשי וגו' גרסה כתיב ולא כתיב טחנה, וכתב רש"י ז"ל שאינו טוחנה הדק לכנס בעומקה ט"ש ובלתי מובן דהאי דלא ידע מה קאמר שפיר נקרא שאינו טוחנה הדק לכנס בעומקה אבל הא דמשכח מנין לן לדרוש זה הדרש דאפשר שטחן הדק ונכנס בעומקה של תורה אפ"ה שכת, אבל לפי הנ"ל ניחא דמי שהוא זשכח אי אפשר לו לטוחנה הדק ולכנס בעומקה כנ"ל ושפיר דורשו על שניהם ועיי' ברש"י ז"ל [דברים ד' ט'] כשלא תשכחו וכו' תחשבו חכמים ואם תעוותו אותם מתוך יבחה תחשבו שוטים ועיי' בגמרא [הוריות י"ג:] מסייע ליה לרבא חמרא וריתי פקחין עש"ה ודו"ק:

מכל חכמוֹתָּהּ, וְהִנֵּה זֶה שֶׁלֹּבֹ שְׁתֵּי סִטוֹת וְאִטוֹת שֶׁאֵין הַדְּבָרִי חוֹרֵה בְּכַנְסִים לַחוּץ לְבֹ
הוּא מְכַלֵּל חוֹלֵי הַנֶּפֶשׁ וְכַמִּשׁ הַרְמִיָּם ז"ל כִּמוֹ שֵׁשׁ חוֹלֵי הַגּוֹף כֵּן יֵשׁ חוֹלֵי
הַנֶּפֶשׁ. אָךְ אִמְרוּ ז"ל הַמֵּאוֹר שֶׁבָּה מַחְזִיר לְמוֹטֵב הֵיכֵן שֶׁסְּגוּלַת הַתּוֹרָה דֹּהֵגִם שְׁלִימוֹדוֹ
הוּא רַק מִשְׁפָּה. לַחוּץ בְּדִיבּוֹר בַּעֲלָמָא עֲכִיז צִפְצוֹף הַלֶּשׁוֹן שֶׁל תּוֹרָה מוֹעִיל שִׁיחֻוֹר

(ו) וְבִזְזָה אֶפְסָר לְהַבִּין מֵה דְּאִיתָא בְּגִמְרָא [בְּרִכּוֹת י"ט.] תָּנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְלֵאל אֵם
רֵאִיתִי תַלְמוּד חֲכָם שֶׁעָבַר עֲבִירָה בְּלֵילָה אֶל תְּהִרְהֵר אַחֲרָיו בְּיוֹם שֶׁמֶה עֲשֵׂה
תְּשׁוּבָה שֶׁמֶה כ"ד אֵלָּא וְדָאִי עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה ע"ש. דְּלִכְאוּרָה בְּלֵילִי מוֹכֵן מוֹנֵן שׁוֹדֵאִי עֲשֵׂה
תְּשׁוּבָה, הֵא חֲזִיקִין שֶׁהַגִּבּוֹר עָלָיו יֵלֶדוּ וְחֲטָא אֶפְסָר שֶׁלֹּא עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה ג"כ וְכִיּוֹתֵר יִפְלִיא
מֵה שֶׁהִקְשׁוּ שֶׁמֶה כ"ד הֵא כְּדִי שֶׁלֹּא לְהִרְהֵר אַחֲרָיו דִּי אֵם נִימָא שֶׁמֶה עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה, וְלִדְעוּ
י"ל פ' דְּחֵדֶשׁ בְּדִבְרֵי הַגְּמָרָא דִּאֵין הַכּוֹנֵה אֶל תְּהִרְהֵר אַחֲרָיו עַל עֲשׂוֹתוֹ הַעֲבִירָה אֶךְ הִפִּי'
דְּרַבִּי יִשְׁמַעְלֵאל גּוֹפִי' אָמַר דְּעִבְרִיה מְטַמְטֶמֶת לְבֹ שֶׁל אָדָם וְחֻטְמַת וְסוּהַמַּת לְבֹ מִכָּל
חֲכָמָה כִּכ"ל לִכֵּן אָמַר כָּאֵן אֵם רֵאִיתִי ת"ח וְכו' פ' אֵם תִּרְאֶה שֶׁאַחֵר עֲשׂוֹתוֹ אֶת הַעֲבִירָה
הוּא ת"ח כִּמְקַדֵּשׁ שֶׁאֵין לְבֹ אִטוֹת וְסִטוֹת וּמַחֲדָשׁ חִידוּשִׁים בְּתוֹרָה אֶל תְּהִרְהֵר וְתִאֲמַר
אֶיךָ אֶפְסָר דְּבַר זֶה כִּי שֶׁמֶה עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה פ' מִפְּנֵי שֶׁעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה נִפְתַּח לְבֹ כִּמְקַדֵּשׁ וְע"ז
הִקְשׁוּ שֶׁפִּיר שֶׁמֶה כ"ד, פ' שֶׁאֵם אֵין לְבֹ מְטַמְטֶמֶת אִי אֶפְסָר שֶׁיֵּהָא בִּזְזָה סִפֵּק אֵם
עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה לִכֵּן אִמְרוּ אֵלָּא וְדָאִי עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה:

וְדַפִּי הֵכ"ל י"ל דְּמֵה שֶׁאִמְרוּ ת"ח שֶׁעָבַר עֲבִירָה וְכו', וְדָאִי עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה י"ל מִשּׁוֹם זֶה
גּוֹפֵא שֶׁעֲבִירָה מְטַמְטֶמֶת לְבֹ שֶׁל אָדָם וְסוּהַמַּת מִכָּל חֲכָמָה כִּכ"ל, מְכִיר הַת"ת
בְּחֲטָאוֹ וּמַתְחַרְט וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה מִשֶּׁא"כ מִי שֶׁאִינוּ ת"ח וְעוֹשֶׂה עֲבִירָה הוּא לִרְיָךְ לְהַתְּפוֹרֶת
שֶׁל מַעֲלָה לְהַכִּיר בְּחֲטָאוֹ מִשּׁוֹם דְּדִרְךְ הֵינֵה"ר שְׁמִיּוֹן אֶת הָאָדָם וְלֹא יִתְפַּוֵּרֵר לַעֲשׂוֹת
תְּשׁוּבָה כִּי אִינוּ מְכִיר בְּחֲטָאוֹ, עֵיין בְּסִפְרֵי הַק' שֶׁם מְשׁוּמָּאֵל [רַמְזִי דְּבָרִים שְׁנֵת תר"ט]
מֵאֲמַר יִקָּר בִּזְזָה אֵבֶל הַת"ח אִי אֶפְסָר שֶׁלֹּא יִכִּיר בְּחֲטָאוֹ תִּיכָף כְּשֶׁרֹאֶה שֶׁלְּבֹ נִסְתָּם וְאִינוּ
כִּמוֹ שֶׁהִי' וְעִי' עוֹד בְּסִפְרֵי הַק' הֵכ"ל [רַמְזִי וְהַתְּחַן תר"פ] דְּמֵה דְּאִיתָא בִּזְזָה"ק [ח"ג
רע"ח] שֶׁאִמְרוּ מֵאֲרִי מַתְּנִיתִן דְּמַתִּיבְתָּא עֲלָאָה וְתַתָּאָה לְמַרְע"ה אֵנֶת בְּעַל תְּשׁוּבָה מִשּׁוֹם
דְּעֵינִן בְּעַל תְּשׁוּבָה הוּא בִּיטוּל לְהַש"י וּמַרְע"ה שֶׁהִי' עֵינֵינוּ מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר ע"פ הָאֲדָמָה וְהִי'
בְּעַל לְהַש"י בְּתַכְלִית הַבִּיטוּל כִּמְ"שׁ וְנַחֲנוּ מֵה שֶׁאִפִּי' מֵאִיתָ גְּרִיעָה כְּעֶפֶר לֹא הִיָּה חוֹשֵׁב
א"ע, ע"כ יוֹדֵק לֹמַר עָלָיו אֵנֶת בְּעַל תְּשׁוּבָה ע"ש, לִכֵּן בְּת"ח שֶׁעָבַר עֲבִירָה תִּיכָף
כְּשֶׁרֹאֶה שֶׁלְּבֹ אִטוֹת וְסִטוֹת מִכָּל חֲכָמָה כִּכ"ל אִי אֶפְסָר שֶׁלֹּא יִתְבַּטֵּל א"ע בְּתַכְלִית
הַבִּיטוּל וְזֶה גּוֹפֵא הוּא תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה וְשִׁפּוּר אִמְרוּ תַלְמוּד חֲכָם שֶׁעָבַר עֲבִירָה וְכו' וְדָאִי
עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה:

וְלִדְאִי לֹא מִסְתַּפִּיגָה הִי' כ"ל לֹמַר בִּזְזָה מֵה שֶׁדִּקְדָּקוֹ בְּלִשׁוֹנֵם וְאִמְרוּ אֶל תְּהִרְהֵר אַחֲרָיו
בְּיוֹם דִּי"ל שְׁבִזְמֵן שֶׁעֲשֵׂה הַחֲטָא אֶךְ שֶׁעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה אִי אֶפְסָר שֶׁלֹּא יֵהָא נִשְׂאָר
רְשִׁימָה מִן הַחֲטָא וְלִרְיָךְ לֹזֶה זִמֵּן אַחֵר שֶׁלֹּא יִשְׂאָר אֶךְ רְשִׁימָה שֶׁיֵּהָא לְבֹ נִפְתַּח כִּמְקַדֵּשׁ
עֵין בְּסִפְרֵי הַק' אֲגִלִּי טַל בְּהַקְדָּמָה שֶׁם דְּבַר יִקָּר וְנַחֲמוֹד שֶׁמִּבִּיא שֶׁם בִּשְׁם אֲבִינוּ הַגָּאֹן
הַקְדוֹשׁ מִבִּיאֵלָא ז"ל וְדַפְתָּה, וְעִי' יְרוּשְׁלָמִי [גְּדָה פ"א ה' ו'] שְׁנֵי פַעְמִים הַיּוֹם נִשְׁתַּהֵּה עַל
הַבְּרִיּוֹת ע"ש לִכֵּן שִׁפּוּר אִמְרוּ אֶל תְּהִרְהֵר אַחֲרָיו בְּיוֹם שֶׁהוּא זִמֵּן אַחֵר לִכֵּן אֶפְסָר שֶׁמִּפְּנֵי
זֶה אֵין לְבֹ אִטוֹת וְסִטוֹת ע"י הַחֲטָא כְּשֶׁעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה, וְכִינוּ:

למוטב ויהא לבו נפתח בחכמה וזוה לא נמצא בשאר ספרי חכמה שע"י הלשון בלבד ישתנה האדם ממהותו. ז' מכה שהיה מקודם וע"ז שפיר אמר ר' הונא לשון חכמים מרפא שהלשון לבד מרפא.

ד' וברך זה גלך למשרים להבין המשך כל דברי הגמ' די"ל שבאו לפרש דברי ר' הונא שכונתו כנ"ל וז"ש ברכה כדאמרן (ברכת הבית ברובה) כדברי התוס' שם כגון נר לאחד נר למאה פי' שמה שאמר רב הונא לשון חכמים ברכה היינו שלשונם היא כעין ברכת הבית ברובה שלשונם מספיק לכולם כדוגמת הנר שהוא לאחד ולמאה כנ"ל.

ומ"ש עושר דתנן המיכר פירות לחבירו מדד ולא משך לא קנה ואם הוא פקח שוכר את מקומו כונתו דכעין זה הוא בקניני התורה שגם אצל התורה שייך מדד ולא משך וכו' שקשה למשך ולעשות קנין בהתורה מרוב סוגיות וקושיות כנ"ל. אך מי שאינו חושש ולומד בתורה אפילו כשאינו מבין נקרא בזה עכ"פ שוכר את מקומו דכעילמוד במקום אחר שוב יבין כי דברי תורה ע"י במקומם ועשירים במקום אחר כנ"ל. וזה שאמר רב הונא לשון חכמים עושר.

ומ"ש מרפא דתנן לא ילעוס אדם חטים ויניח על מכתו וכו' ר"ל בזה דמ"ש רב הונא לשון חכמים מרפא כנ"ל כוונתו ע"ד דאיתא שם לא ילעוס אדם חטים וכו' ויניח על גבי מכתו וכו' כמו לעיסת חטים שטוב להניח על מכתו ומתרפא כן הוא ממש לשון חכמים שאף שלומד לשון חכמים כלועס בעלמא שלבו אטום וסתום כנ"ל שאין הדברי תורה נכנסים למעיו עכ"ז מועיל לימודו להניח על מכתו. דהמאור שבה מחזיר למוטב. והבן.

נמר ונשם בעוה"ז לכבוד התורה ולכבוד דומד' ביום ג' בעומר שנת תרצ"ח.

ישראל איסר בהגאון מרן ר' יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל

ז' עיין בס' הק' שם משמואל [רמזי חנוכה שנת תרע"א] שכתב בזה"ל יש זכה התורה לשנות טבעי המדות ממהותם שנבראו ככה וכך התורה יכול לשנותם לטבע אחר וכו' חכמות הטבעיות אין לה כח זה, לשנות המדות ממהותם כי אף שידע וישיביל היטב בחכמת הטבעיות שאין כחה לאדם להיות להטע אחר התאווה, מ"מ הכח הטבעיות אינה נשתנית מכחו שהי', ואף שלפעמים מתגבר כח השכל הטבעי למנוע מתאווה זו, מ"מ הטבע שנטוע בלב במקומה טומדת, וספרו על אריסטו ראש הפילוסופים שהוא בעלמנו חיבר ספר המדות והבין בשכל אנושי שבו כמה גרוע הוא בעל התאווה, מ"מ מה מחולי העלה לבו טינא ע"ש בדבריו הקדושים:

שיחות תלמידי חכמים

(א) שמעתי מפ"ק אדמו"ר הרה"ק מוהר"ש זצ"ל מס' צאטאשב*) שסיפר שמרן אביו הרב הגאון מוהר"א זצ"ל מס' צאטאשב (מחבר ספרי אגלי טל ושו"ת אבני נזר) בימי חורפו בהיותו סמוך על שלחן חותנו רבינו הקדוש מוהר"ם זצ"ל מקאצק היה רגיל להיות חולה וחש בגופו והרופאים לא ידעו סיבת מחלתו, ואמר אז חותנו הרה"ק זצ"ל שסיבת מחלתו היא מפני שכח מוחו הוא חזק יותר מדאי לעומת כח שאר אבריו כי האברים של האדם צריכים להיות שוים זה לזה בכחם ובמזגם, ואמר שתורפתו ורפואתו לאכול ולשתות לחזק כח שאר אבריו ג"כ עד שיהיו אצלו כל אבריו במזג שווה ואדמו"ר זצ"ל סיים סיפורו דבר פלא. שאביו מרן זצ"ל פ"א בימי זקנתו נזדמן לו וה"א אצל אחד מגדולי הרופאים בחו"ל, ואמר לו הרופא אז ע"ד סיבת מחלתו וחלשותו ממש כדברי רבינו הקדוש זצ"ל מקאצק שאמר זה לפני חמשים שנה.

(ב) והנה בשיחת פ"ק אדמו"ר זצ"ל נתיישב לי וזכיתי להבין הא דאיתא בגמ' (ברכות לא) ונתת לאמתך זרע אנשים לא חכם ולא טיפש וכו', והנה גמרא זו לפי פשוטה בלתי מובן, דאיך יתכן לומר שחנה התפללה ששמואל בנה לא יהא חכם, שהכל מצפים לחכמה ואנו מתפללים בכל יום חננו מאתך דעה ובינה והשכל, וגם עלמה המלך ע"ה התפלל על חכמה כדכתיב (מלכים א' ג.) ונתת לעבדך לב שומע, וכתיב (שכ) ויטב הדבר בעיני ה' ועי' במדרש (משלי פ' א') ששלמה המלך ע"ה ישב בתענית ארבעים יום כדי שיתן לו המקום רוח חכמה ובינה והיה משוטט ומבקש אחרי', ועוד תמוה דבגמ' כאן מבואר שחנה התפללה שלא יהא חכם, ובמדרש שמואל רבתי (פרשה ב') איתא בזה"ל ונתת לאמתך זרע אנשים חכמים, אנשים גדולים, אנשים נבונים, אנשים צדיקים, אנשים נביאים, הרי מפורש שם להיפך שהתפללה שיהא גדול במעלתו מאוד, ודוחק לומר שיש בזה מדרשות חלוקות ועוד קשה דבמדרש וקהלת פרשה א' דרשין על השסוק (משלי) חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב וגו' א"ר סימון בשם ר' שמעון בן חלפתא לבלוטוס ב' שהי' גדול בפלסין

(א) שיחה ו שמעתי מפה קדשו זצ"ל בעת שזכו מהלוי' חביו מרן זצ"ל ואז יסבו לפניו הדריקים הקדושים האדמו"רים מוהר"ם זצ"ל מס' צאטאשב ומוהר"ם זצ"ל מפליק שצאו לנחמו וסיפר לפניהם זאת:

(ב) בדרך אגב אכתוב מה שז"ל צניאור דברי המדרש ה"ל דלכאורה בלתי מובן מה הרבנא דשלמה המלך ע"ה ששאל עושר בכלל החכמה, ומה הי' ראוי שיחזיק

של מלך אמר לו המלך שאל מה אתן לך אמר אותו בלווטוס אם שואל אני כסף וזהב הוא נותן לי בגדים הוא נותן לי אלא אני שואל אתו והכל ינתן לי בכלל בתו, כך בגבעון נראה ה' אל שלמה בחלום הלילה (מלכים א. ג.) ויאמר אלקים שאל מה אתן לך אמר שלמה אם אני שואל כסף זהב ומרגליות הוא נותן לי, אלא הריני שואל את החכמה והכל בכלל, הה"ד שם ונתת לעבדך לב שומע אמר לו הקב"ה החכמה שאלת ולא שאלת לך עושר וכבוד ונפש אויביך לפיכך החכמה והמדע ינתן לך וע"י כן עושר ונכסים וכבוד אתן לך הרי משם דעושר וכבוד הוא בכלל החכמה. לכן איך אפשר לומר שהתפללה שלא יהא חכם, ושהי' רצונה בזה שלא יהא לו גם עשירות וכבוד.

והנה לפי הנראה שכל זה היה קשה לרש"י ז"ל לכן פירש לא חכם היינו לא חכם יותר מדאי. אבל לא זכיתי להבין דבריו הקדושים, דאיוזה הבדל וגבול יש במעלת החכמה שנדע מזה מי הוא חכם סתם, ומי הוא חכם יותר מדאי, וגם בלתי מובן שחנה תהא מתפללת שלא יהא גדול בחכמה מאד

לו הקב"ה טובה ע"ז [ע"ז] בספר קהלת יעקב על קהלת מרבנו ברוך בן רבינו ברוך ז"ל דפוס ויניציאה שנת שס"ט] וגם אין המשל דומה לגמשל דאיתו הבלווטוס שפיר אמר אם שואל אני את בתו וכו', כי כן דרך בני אדם לתת לבתם מזהר ומתן. אבל שלמה המלך ע"ה מניין ה' יודע כשישאל מאת ה' חכמה יתן לו עושר בכלל החכמה, דהא לא לחכמים לתת ולא כל אדם זוכה לשתי שולחנות, ועוד איך השוו שלמה המלך ע"ה לאותו הבלווטוס שחשב מחשבות איך שיהא לו כסף וזהב שאין זה מכוונת הנדיקים [כמו ששמעתי מפ"ק אמו"ר ז"ל צביאור הפסוק בפרשת וישלח ויהי לי שור וחמור שהי' שנתהוה ונסבב שהי' לי שור וחמור, ולא היתה כוונתי ומחשבתי ע"ז ודפח"ח] וגם בלתי מובן השיבות של מדרש זה להפסוק חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתלב, וז"ל כוונת המדרש שאותו הבלווטוס שהי' חכם ואחד מיועצי המלך [עיין מתנות כהונה] ונתגדל בפלטין שלו, כשאמר לו המלך שאל מה אתן לך הבין שברצונו שישאל מאתו כסף וזהב, הי' זה אללו שלא לרצון וגנר הנימוס מפני שלא הי' חשוב אללו שום דבר יותר מזה שהוא תמיד בהפלטין ומלך ציפיו תחזינה עיניו, וגם כל מגמתו היתה ליעץ לטובת המלך ולהרמת כבודו, ואיך ישאל דבר שהוא לטובת עצמו ולא יגיע להמלך שום תועלת מזה. לכן נתחכם ואמר שואל אני את בתו והכל בכלל. פי' אז אהי' תמיד בפלטין של המלך וגם הכסף והזהב שיתן לי יגיע מזה כבוד להמלך, כי כבודו של מלך שיהא עושר רב לחתמו בעל בתו, אבל בלי שיתן לו בתו אין לו חפץ בכסף וזהב, וענין זה ממשיך המדרש לכוונת שלמה המלך ע"ה, שכוונת שלמה המלך ע"ה כשאמר לו הקב"ה שאל מה אתן לך הי' על דרך הג"ל שהבין שהקב"ה רוצה שישאל ממנו טוב עוה"ז אבל הוא הי' רוצה רק להרבות כבוד שמים ולחכות בנעם ה' ולבקר בהיכלו ולא להרבות כבוד עצמו לבד, לכן נתחכם ואמר שואל אני את החכמה והכל בכלל, פי' כשיתן לו הקב"ה חכמה להביר את גדולתו ואז כשיתן לו גם כסף וזהב יתרבה בזה כבוד שמים שזה כבודה של תורה שחכמים כבוד ינחלו, אבל בלי חכמה אין לו חפץ בכסף וזהב, ושפיר מה שדרשו זה על הפסוק לפני מלכים יתלב, שלא הי' לשלמה המלך ע"ה מבוקש אחר רק שיתקרב אליו יתברך והבין:

מהא דאיתא במדרש שמואל רבתי הנ"ל דאיתא שם בזה"ל אמרו לחנה למה את שואלת חכמים נבונים גדולים צדיקים נביאים וכו', אמרה להן שהן לשמו של הקב"ה. א"ר לוי לאחד שה' עושה עטרה למלך. עבר חד וחמתיה. א"ל מה אתה עושה. א"ל עטרה למלך אני עושה א"ל כל מה שאתה יכול לקבוע בה אבנים טובות ומרגליות קבע בה למה שהיא עתידה להנחן בראשו של מלך כך אמרו לחנה למה את שואלת וכו' אמרה להן שהן לשמו של הקב"ה ע"ש. לכן איך אפשר לומר שהתפללה שלא יהא חכם יותר מדאי. כאילו היתה עינה צרה חס ושלום בנתינת אבנים טובים ומרגליות בכותרו של מלכו של עולם. וגם קשה להכין דאם נימא שהדבר כששטו שהתפללה שלא יהא חכם יותר מדאי (ומאיזה טעם שה' לה בזה) מפני מה לא נשמע תפלתה בזה. ואדרבה חזינן שנעשה הפך תפלתה ששמואל נתגדל כ"כ במעלתו עד שה' שקול כמשה ואהרן שבודאי לא היה מי שיהא גדול ממנו בחכמה ועי' בגמ' (שבת ק"ג:) שדרשו על שמואל הא דכתיב (משלי ט') תן לחכם ויחכם עוד. ועי' בהגהות הגאון ר' יעב"ץ ז"ל מ"ש בזה. וגם צ"ל מניין להם לירוש לא חכם יותר מדאי מהפסוק ונתת לאמתך זרע אנשים.

ועפ"י שיחה הנ"ל מכ"ק אדמו"ר זצ"ל אפשר לומר פ"י חדש בגמרא הנ"ל דאין הפי' "לא חכם יותר מדאי" היינו שלא יהא חכם טובא. אלא הכוונה שלא יהא כח חכמתו יותר גדול מכח שאר אבריו שלא יבוא לידי סכנה כנ"ל.

ובזה אתי שפיר דהש"ס כאן והמדרש רבתי הנ"ל לא סתרי אהדדי מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. דבמדרש דרשו על הפסוק ונתת לאמתך זרע אנשים שחנה התפללה ששמואל יהא גדול מאד בחכמה לכן דרשו אנשים חכמים אנשים נביאים וכו'. ובש"ס כאן דרשו ונתת לאמתך זרע אנשים שלא יבא ע"י החכמה לסכנה. ואבריו יהיו בריאים וחזקים ושונים זה לזה בכחם כדכתיב (שמות י"ח. י"ט) בחר לנו אנשים ופי' רש"י ז"ל אנשים גבורים. ועי' בגמ' (נדרים ל:) שדרשו ואנשים בה מעט אלו אברים. וכל הקושיות הנ"ל מיושבים היטב.

ג) ובה יבואר הא דאיתא במדרש שוחר טוב (מזמור ט"ז) בפסוק תודיעני אורח חיים וגו' רבא אמר דוד דוד לפני הקב"ה תודיעני אורח חיים א"ל חיים את בעי עשה ואכול ע"ש ודברי המדרש תמוהים מאוד ולפי הנ"ל אפשר לומר דהנה איתא במדרש (שם מזמור קי"ט) ג' בנ"א שאלו חכמה מהקב"ה דוד וכו' לכן י"ל שדוד המלך ע"ה היה חס ומתפחד מפני חכמה יותר מדאי כנ"ל לכן אמר תודיעני אורח חיים פי' שלא תזיק לו החכמה לחייו שלא יבא לידי סכנה כנ"ל וע"ז א"ל חיים אתה בעי עשה ואכול פי' שהעצה לזה שיחזק שאר אבריו שיהי' כולם במזון שוה עם כח מוחו כדברי מרן ז"ל לעיל ונכון.

ד) ובה מובן מאמרם ז"ל בתוספתא (פ"ג דברכות) כל שלקה בגופו מפני חכמתו סימן יפה הוא לו. ובלתי מובן איך אפשר שילקה הגוף מפני חכמתו. עי' מה שכתבו מזה. ולפי מה שלמדתי משיחת פ"ק אדמו"ר זצ"ל מובן

היטב דאפשר שילקה הגוף „מפני חכמתו בחכם יותר מדאי כנ"ל ומה שאמר סימן יפה היא לו, היא עפ"י מה שאמרו ז"ל (יומא לט.) עבירה מטמטמת לבו של אדם וכו' ופי' רש"י ז"ל מטמטמת אוטמת וסותמת מכל חכמה [ועי' בספה"ק שם משמואל רמזי שמיני תרפא] לכן כשהוא גדול בחכמה מאד סימן יפה הוא לו שהוא נקי מכל שמץ עבירה כי בלתי אפשר שיהא לו פתיחת הלב כ"כ אם היה לו נדנוד (עבירה) ח"ו ועי' במה שכתבתי בהקדמתי בביאור דברי הגמרא (ברכות י"ט.) ת"ח שעבר עבירה וכו' ע"ש:

(ה) **ובזה** אפשר להבין הא דאיתא בגמרא (עירובין נ"ד) א"ל שמואל ל"ב יהודה שיננא חטוף ואכול חטוף ואשתי ועלמא דאזלינן מיני' כהלולא דמי ופי' רש"י ז"ל כהלולא דמי היום ישנו ולמחר איננו וכו' ע"ש והמאמר הזה קשה להולמו וגם צ"ל למה אמר זה לר' יהודה דוקא? ועי' ג"כ בגמרא

(ג) **שמעתי** מפי כבוד ידירי ה"ג הסכיד המפורסם כש"ת מו"ה צבי הירש מענדלזאן נ"י מו"ל צפראנא שסיפר בשם כ"ק אדמו"ר הדב הגאון הקדוש מוהר"א זצ"ל מסאכאטשאו שבעת לימוד השיעור היה מפליג הרבה בשבחו של הגאון רבינו עקיבא איגר זצ"ל ואמר שמכירים מלימודו שלא הי' אצלו מדנדנד מהרהור רע ח"ו אף בימי נעוריו וסיים שזאת לפלא לו מה שהביא פ"א בספרו את הספר בשמים ראש שזא על זה הספר עוררין עכ"ד הקדושים:

ודרך אגב אזכיר כאן כמה שראיתי להגאון שר התורה הר' מאיר דן פלאזקי זצ"ל אבד"ק אוסטרז'אוו בשע"ת [שנה י"א] שהראה בבקשתו הגדולה זיופו של הס' בשמים ראש הנ"ל ושם [חוצרת א' סי' כ"א] מביא התשובה סי' ר"ב שספר בשמים ראש שכתב שם צה"ל „וב' אשר נתן בלב חכמי ישראל הקדמונים לבטל דיני מלקות וקנסות וק"ו למיתת ב"ד וכו'" וכתב ע"ז הגאון הנ"ל וח"ו שילאו דברים כאלו מפי הרא"ה ז"ל וכו' לומר ע"ז שבת להקב"ה וכו' ע"ש בדבריו הנחמדים:

ראני בעניותי, הגם שתיחא דמר לא ידענא וזי אני להיות כחולק על דבריו ח"ו עכ"ז הערותי על דבריו וכתבתי בשערי תורה [שם חוצרת ב' סימן ט'] צה"ל, מה שהביא מספר בשמים ראש [סי' ר"ב] וכו' פלא שלא הזכיר כבוד גאווה לשון הירושלמי [הלכה א' בפ"ק ובפ"ז דסנהדרין] בימי ר' שמעון בן יוחי בטלו דיני ממונות א"ר שמעון בן יוחי „ברך רחמנא דליכא חכמים מידון" וירושלמי זה מובא בסמ"ג [הלכות סנהדרין מ"ה ק"ז] ובק"ט שגוי לשון בטור [חו"מ סי' י"ב] ועיין במור"א שגין והב"ח ז"ל דפירשו שהיה „משבח" להש"י על שבעלו דיני ממונות כדי שיעלל מעונש אס' ה' עושה דין וגדולה מזו נמנא בירושלמי [פאה פ"א הלכה כ"א] בשם ר' זעירא משום שהי' ירא שלא תעלה בידו לקיים מצות כיבוד אב ואם כר' טרפון ור' ישמעאל אמר „ברך רחמנא דלית לי לא אבא ולא אמא" הרי שהי' משבח להש"י במיתת אבותיו על מה שנפטר מחיוב מצות כיבוד לגמרי וכו' כתבתי רק להעיר:

(ד) ולד"י מה שכתבתי לעיל אפשר לומר בדרך פשוט עי' [גדה י"ג.] דקרי שמואל לר' יהודה אין זה יליד אשה ועי' בגמרא שבת [ק"ב:] לית דין בר גס וכתב רש"י ז"ל לית דין בר גס אלא מלאך, לכן י"ל שרב יהודה שהי' נקרא צפי שמואל בשם אין זה יליד

(שבת קנ"ב.) שגם שם א"ל שמואל לרב יהודה שרי שקיך ועייל לחכך. וגם בלתי מובן למה קרא שמואל לרב יהודה בשני הסאמרים האלו בשם "שיננא" שהפי' הוא מחודד ושגון דאיזה חריפות וחידוד נדרש בזה שאמר לו חטוף ואכול וכו' ולפי דברי כ"ק אדמו"ר זצ"ל י"ל דאצל רב יהודה הי' ג"כ חשש זה ש'א ילקה בגופו מפני חכמתו כהתוספתא הנ"ל (או שהיה כבר חש בגופו) לכן א"ל שמואל לרב יהודה דוקא חטוף ואכול שצריך לחזק גופו כנ"ל וזה היא הטעם שקרא לו שיננא פי' שאמר לו שחולשות גופו היא מפני שהוא שיננא שהוא מחודד הרבה שכח מוחו הוא יותר חזק מכח גופו כדברי כ"ק מרן ז"ל, וזה היא הפי' במה שאמר לו ועלמא דאזלינן מיני' וכו' פי' שהזהירו שצריך לשמור גופו שלא ימות ח"ו שהאדם עלול למות שהיום ישנו ולמחר איננו כפירשי' ז"ל.

אשה הי' בודאי ג"כ דומה למלאך ואכילה ושתיה שכל הנאות עוה"ז היו טפלים אליו ואולי עסק כל ימיו בתעניתים וסגופים כמו כמה לדיקים שהתנהגו בדרך זה, ושמואל דס"ל בגמ' [תענית י"א] כל היושב בתענית נקרא חוטא ועי' בספר של"ה ששמואל מודה שמי שעשה איזה פנים שצריך לסגף את עצמו משא"כ מי שהוא חסיד וקדוש וטהור עיין בדבריו הק' לכן רב יהודה שהי' נקרא אליו חן זה יליד אשה שהי' חסיד וקדוש לכן אמר לו לרב יהודה חטוף ואכול, שהוא חן צריך לסגופים ונקרא בשם חוטא, ובזה נראה לי לומר בהא דליחא בגמרא [קדושין ט']. ההוא גברא דנהרדשא דעל לבי מטבחיא בפומבדיתא אמר להו הבו לי בשרא א"ל נטר עד דסקיל לשמע' דר' יהודה בר יוחנאל [שהוא ר' יהודה הנ"ל] וייתיב לך אמר מאן יהודה בר שויסקאל דקדים לי דסקיל מן קמאי [עיין רש"י ז"ל שויסקאל גרגון] אמרו לי' לרב יהודה שמת' וכו' אזמני' לדינא קמיה דרב נחמן וכו' א"ל מ"ט שמתה מר וכו' יעיר שליחא דרבנן ע"ש, המאמר הזה תמוה מאד (א) איך עלה על הדעת של ההוא גברא שיתנו לו בשרא קודם שיתנו לשמע' דרב יהודה בר יוחנאל ועי' בגמרא [בבא בתרא כ"ב:] שהקפיד רבא על רב אחא ועגסיה על שאמר להו לטבחא אנא שקילנא לקמי' שמעי' דרבא דאנא עריפנא מיני', (ב) איך הי' חליף האי גברא כ"כ שכינה את ר' יהודה בר יוחנאל רב יהודה בר שויסקאל שפירש"י גרגון, (ג) בלתי מובן מה ראה האי גברא לטעות זה שאומין לדינא את רב יהודה בר יוחנאל, וכי כבר שזכר בדיון, (ד) וגם קשה כששאל רב נחמן לרב יהודה מ"ט שמת' מר למה השיב לו שיעיר שליחא דרבנן דטפי הו"ל שהי' מבזה אותו שקרא אותו בשם גרגון:

ולפי הנ"ל נ"ל לומר בדרך לחות שאדרבא האי גברא החזיק את רב יהודה לחסיד וקדוש לכן סבר שהוא אינו צריך לבשר כלל שהוא רב הדומה למלאך ה' לבאות, לכן חן לו הקדומה ליתן לו בשרא קודם לו ח"ש מאן יהודה בר שויסקאל פ' גרגון שבה עשה שחוק והיתול משמע' דרב יהודה שהוא אינו שמעי' דרב יהודה בר יוחנאל, רק שהוא שמעי' דרב יהודה בר שויסקאל שהוא גרגון [ואולי נמצא אז איזה גרגון שנקרא כך] לכן כששמתי' רב יהודה אומין לי' לדינא כי האי גברא סבר ששמתי' שלא כדיון יען כי בדבריו הי' מכבד אותו כנ"ל, לכן כששאל לו רב נחמן מ"ט שמת' השיב לו יעיר שליחא דרבנן, כי עבור עצמו לא הי' אפשר לו לשמתי' כנ"ל רק שמתי' שעשה שחוק והיתול משמע' ופי' מזערו כנ"ל, ולפע"ד היא השערה נכונה מאד:

ו' וכוה יומחק לי לפרש הא דאיתא בגמ' (שבת ס"ז) מעשה ברבי עקיבא שעשה משתה לבנו על כל כוס וכוס שהביא אמר חמרא וחיי לפום רבנן ותלמידיהון וכו' ובלתי מובן למה היה מברך בכך רק את הרבנן ותלמידיהון דווקא וכי רבנן בעי חיי וכולי עלמא לא בעי חיי, וגם למה ה' מברכם כך על היין ולא על מאכל או משקה אחר (ועי' בספר של"ה בשער האותיות כלל צ"ב).

ולפי הנ"ל מובן היטב משום דרבנן רגילים להיות חלושים בגופם ע"י התגברות בהם כח החכמה כמו שאמרו ז"ל תורה מתשת כחו של אדם והם עלולים להיות לוקים בגופם מפני חכמתם כתוספתא הנ"ל היינו כשהוא חכם יותר מדאי כנ"ל.

ואיתא ג"כ בגמ' (יומא ע"ז) חמרא וריחני פקחין ועי' רש"י ז"ל, הרי שהיין מפקח ומביא חכמה באדם, ועי' ג"כ בגמ' (סנהדרין לח:) אגברא חמרא לדרדקי כי היכא דליברי מילתא וכו', לכן יש לחוש שלא יבואו לידי התגברות החכמה יותר מדאי ג"כ ע"י היין, לכן על כל כוס וכוס ה' מברך את הרבנן דווקא ואמר חמרא וחיי לפום רבנן וכו', שלא יבואו לידי סכנה הנ"ל והבן.

ה' בדרך אנב אכתוב מה שחנני ד' בהצגת דברי הגמרא דסנהדרין ה"ל, וז"ל הגמרא שם, יהודא וחזקי בני ר' חייא הו' יתבי קמי' דרבי ולא אמרו ולא מדי אמר להו' אגברא חמרא לדרדקי כי היכי דלימרו מילתא, כיון דאיכסוס פתחו ואמרו אין בן דוד בא עד שיובלו שני בתי אבות שבישראל ואלו הם ראש גולה שבבבל ושניא שבארץ ישראל וכו' אמר להם רבי בני קליס אחס מפילין בעיני, א"ל ר' חייא אל ירע בעיניך וכו', והנה בגמרא זו יש לדקדק הרבה וביותר תמוה למה באמת אמרו הא דאין בן דוד בא וכו' שנגעס רבי מזה ולא ה' מענינא שיאמרו דבר זה דוקא:

ונראה לי לומר בזה דבר נכון בדרך השערה דאיתא בגמרא (הוריות יא) בעי רבי מרבי' חייא כגון אני מהו בשעיר א"ל הרי לרתך בבבל, ופי' רש"י מהו אני בשעיר אס נשיאות ידי נשיאות מעליא אס הוינא בזמן שבית המקדש קיים מיייתנא שעיר או לא, א"ל הרי לרתך בבבל ראש הגולה שבבבל והוא על גבך וכו' ע"ש, ותמוה מאוד שרבי יחא בעי מרבי' חייא שה' תלמידו, וגם מהא דאמרינן בגמ' (עירובין ל"ב) וכי רבי לא שנאה רבי חייא מנין לו והנה ראיתי בס' חידושי הרמ"ה על מס' הוריות (שם) שכתב דקך דבעיא רבי מר' חייא היה אחרי שחלה רבי ושכח תלת עשרין אפי' הלכתא ור' חייא והוא קרי' אהדרו יתהון כדאיתא בגמרא (גדרים מ"א), ולכאורה היא השערה נכונה אבל עכ"ז היא דוחק ביהא רבי שואל מר' חייא הילכתא למשיחא דווקא:

ולע"ד י"ל עפ"י מה דאיתא בגמרא (סנהדרין ה') רבב"ח דן דינא בבבל וטעה אחא לקמי' דר' חייא א"ל אי לא קיבלוך עליהם זול שלים ועי' ברש"י ז"ל דרבב"ח רשומא הו' נקט מרבי' שה' נשיא בא"י עכ"ז לא ה' מהני האי רשומא לרבב"ח לזון ולהורות בבבל משום דראש הגולה שבבבל גדול מהנשיא שבארץ ישראל ע"ש:

והנה מצינו בכמה דוכתי שהנשיאים בארץ ישראל ה' מקפידים הרבה על כבוד הנשיאות שלהם, וגם רבי שה' עמו טובא עכ"ז לא ה' מוחל על כבוד נשיאותו כדאיתא

ובדרך זה נלך במשרים לומר פירוש חדש במשנה (מגילה כ"ד) דאיתא שם העושה תפילתו עגולה (תפילין שבראש עגולין רש"י ז"ל) סכנה והנה בהמשנה נזכר סכנה סתם. ואין מבואר איזה סכנה יש בתפילין עגולין. ובתוס' (שם ד"ה סכנה) כתבו בשם ר"ת ז"ל שבשעת הגזירה יכול להסתכן בהן ולא יעשה לו נס ע"ש. והנה ראיתי לאאמור"ר הגאון זצ"ל בקונטרס זכרון מרדכי (דף ל"א) שכתב לפרש המשנה הנ"ל דלא מיירי מסכנה בשעת הגזירה דווקא אלא דלעולם איכא סכנה בתפילין. והסכנה היא לפי שמצות תפילין מדרגה גדולה לישראל כדאיתא בגמ' (מנחות לה.) וראו כל עמי הארץ כי שם וגו' ויש חשש שהמלאכים המקטריגים על ישראל יתקנאו בנו ויזיקו אותנו כמו שכתבו התוס' (ברכות ג' ד"ה ועונין) לענין קדיש. ועוד כותב שם בכמה אופנים לבאר ענין הסכנה שיש בתפילין ע"ש ודפח"ח. אבל לפי הנ"ל אין אנו צריכים לומר דהסכנה בתפילין היא מחמת קנאת המלאכים כנ"ל די"ל דבלאו הכי איכא סכנה בתפילין והסכנה היא ע"י התגברות כח החכמה והשכל שיש באדם ע"י התפילין. דהנה בהנחת תפילין אנו מתפללים ומחממתך וגו' תאציל עלי ומבינחך תבינני. ומדחזינן שקבעו תפילה זו אצל הנחת תפילין דוקא ודאי הטעם בזה משום דע"י הנחת תפילין אפשר לבוא לידי חכמה שהתפילין גורמין לזה. ודומה לזה ראיתי בספר הקדוש (שם משמואל רמזי סוכות שנת תרע"ב) שכתב דלולב היא המשכת הדעת מזה שאנו אומרים אצל נטילת לולב תשפיע שפע ברכות מדעת עליון ע"ש. ועי' בספה"ק שם משמואל (רמזי תולדות תרע"ט) לענין שאין לאכל להניח תפילין דר"ת בימי אבלי. ע"ש. ובאמת ג"ל שמצות תפילין שגורמת לחכמה העליונה הוא ע"י הפרשיות של תפילין דאותיותיהן ותיבותיהן וכתרותיהן רומזות לחכמה עליונה כידוע. ועי' בספר של"ה הק' לכן כשמניחין הפרשיות של תפילין על משכנות הלב והמוח שהם כלי המחשבה וחדעת באדם גורמים ומועילים שיחגבר באדם כח החכמה כמובן.

ובזה מובנים לי דברי התוס' (ר"ה י"ז ד"ה קרקפתא) שכתבו אם עסק בתורה הרי זה כמניח תפילין ומביאים ג"כ דברי המכילתא דעוסק בתורה פטור מן התפילין. ותמוה. ועי' בגליוני הש"ס להגר"י ענגיל זצ"ל שציין לכמה מקומות שהשוו תורה לתפילין וראיתי בסה"ק שפת אמת (רמזי בא תרנ"ו) שמביא ג"כ

בירושלמי [פרק ט' דכלאים] שאמר רבי כל מה שיאמר לי אדם אני עושה חוץ ממה שעשו זקני בתורה לזקני הלל שהתירו עלמן מן הנשיאות והי' ממנין לזקני הלל במקומן. וגם איתא שם דאמר רבי אם יעלה רב הונא ראש גולה מבבל לכאן אני מושיב אותו למעלה ממני שהוא חשוב ממני מלך יחוסו עכ"ל כשאמר לו ר' חייה שרב הונא בא גתכרכמו פניו של רבי היה לרץ להשיבו למעלה ממני. ועי' בירושלמי [פ"ב דסנהדרין] שר' יהודה נשיאה הי' כועס על ריש לקיש שאמר נשיא שחטא מלקין אותו, והי' מוכרח ריש לקיש לברוח למגדל לבישא, וגם רבינו הקדוש היה לבנו קודם פטירתו נהוג נשיאתך ברמה. כדאיתא בגמ' [כתובות ק"ג:] ועיין בגמרא [חגיגה ה':] טוב לא חולל בנשיאתך. לכן י"ל דכשנשמע לרבי הא דרבי חייה שאמר דלא מהני רשותא מההם להכא משום

הא דכתיב בתפילין למען תהי' תורת ה' בפיך, וכותב שם דכמו שיש תורה בדיבור כן ישנו במעשה שע"ז רמזו לא המדרש עיקר אלא המעשה ע"ש אבל עדיין לא זכיתי להבין והא גופא קשיא למה תפילין דוקא היא תורה במעשה ולא שאר מצות ולפי הנ"ל מובן היטב דלימוד התורה בודאי מועיל לחכמה וכאשר התפילין מועיל לחכ' כנ"ל לכן השוו תורה לתפילין יותר משאר מצות (ובזה מובן קצת הא דאסור למיחלץ תפילין קמיה דרביה דמה ענין תפילין אצל כבוד רביה, ולפי דברי התוס' הנ"ל י"ל כשחולץ תפילין מיחזי שפטור מתפילין) לכן י"ל שע"י הנחת תפילין היינו כשמניחין הפרשיות של תפילין על משכנות הלב והמוח כנ"ל יש ג"כ חשש סכנה כשיחגבר ח"ו אצל האדם כח החכמה על כח הגוף ויהא חכם יותר מדאי כנ"ל, וואפשר שזה ג"כ הכונה בהא דאיתא בירושלמי ברכות הובא בפי' רבינו יונה והרא"ש ז"ל בפ"ג דברכות שר' יוחנן חשש בראשו ע"י התפילין ע"ש אך כשעושין המצוה של תפילין בשלמות היינו שתפילין מרובעין ליכא סכנה כי המצוה מגינה משא"כ העושה תפילין עגולין שאין המצוה כדבעי אין המצוה מגינה ואיכא סכנה ע"י הפרשיות של התפילין כנ"ל כמו שכתב אאמור' זצ"ל לענין הסכנה בתפילין מפני קנאת המלאכים, ושפיר איתא במשנה העושה תפילתו עגולה סכנה כנ"ל.

ר' עיי' (שבת סג:) על המשנה שם הבנים יוצאין בקשרים מאי קשרים כי הא דא"ר רב אבין בר הונא א"ר חמא בן גוריא בן שיש לו געגועין על אביו נוטל רצועה ממנעל של ימין וקושר לו בשמאלו א"ר נחמן בר יצחק וסימנין תפילין וחילופא סכנתא ופי' רש"י ז"ל חילופא סכנתא שמגעגע יותר מדאי, וצ"ל דהך וחילופא סכנתא הוליל אחרי דברי ר' חמא בן גוריא ולא אחרי דברי ר' נחמן בר יצחק שרק סימנא קאמר כמובן, ולפי הנ"ל י"ל דעד כאן לא היינו יודעין דחילופא סכנתא רק משום דר' נחמן בר יצחק אמר וסימנין תפילין ובתפילין הסכנה כשאנו עושה המצוה כדבעי כמ"ש אאמור' זצ"ל בביאור המשנה העושה תפילתו עגולה סכנה כנ"ל לכן שפיר למדינן שגם כאן חילופא סכנתא, וא"ש ג"כ מה שפירש רש"י ז"ל כאן שמגעגע יותר מדאי ולא פירש כן לעיל אצל בן שיש לו געגועין אצל אביו, משום דמגעגע יותר מדאי ג"כ למדו מדברי ר' נחמן בר יצחק שמשוה לתפילין שגם זה בתפילין כנ"ל וואין כאן מקום להאריך בענין בן שמגעגע אצל אביו שהוא ענין אחד עם התפילין.

דראש הגולה גדול ממנו כנ"ל, בודאי שהקפיד מפני זה על ר' חי'א, לכן כשבא רבי חי'א לפניו אח"כ, אז שאל לו בזונה הך בעיא מה אני בשעיר פי' אם נשיאות ידי נשיאות מעליא לענין שעיר [שהי' זה כחוכת מנולה על הוראזו של ר' חי'א כנ"ל]:
ורפ"ז יש לשער בזה מעשה דיהודא וחזקי' בני ר' חי'א דיתבו קמ' דרבי ה' עם אותה מעשה דבעי רבי מרבי חי'א מה אני בשעיר כנ"ל כלומר שבאותה סעודה נמלא בזה ר' חי'א ג"כ כדמוכח מהגמרא, ואז ה' שאל רבי לרבי חי'א מה אני בשעיר אם נשיאות ידי נשיאות מעליא, ורבי חי'א השיב לו אז הרי לרחק בצבל דראש הגולה בצבל הוא גדול ממנו:

ח) ובוה מובן הא דאיתא בגמ' (שבת י"ג) מעשה בתלמיד אחד ששנה הרבה וקרא הרבה ושימש ת"ח הרבה (עי' רש"י ז"ל) ומת בחצי ימיו היתה אשתו נוטלת תפיליו ומחזרת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואמרה להם כתיב (דברים ו') כי היא חייך ואורך ימיך וגו' מפני מה מת בחצי ימיו וכו'. פ"א נחארתתי אצלה ואמרתי וכו' בימי נדותיך מהו אצלך וכו' בימי לבוניתך וכו', ותמוה מאד למה חרדה כל החרדה הזאת וכי לא נשמע בין החיים שכמה גדולים וטובים לא האריכו ימיהם ח"ו, ולא נמצא מי שיהא קורא תגר ע"ז, משום דאפשר שבמעט ימיהם כבר תקנו עולמם כדאיתא בגמרא מעין זה, ובפרט על אותו התלמיד שקרא ושנה ושימש ת"ח הרבה ה' אפשר להצדיק את הדין ולומר כן כדאיתא בתדב"א (רבא פ' י"ח) אם קרא אדם תורה ונביאים וכתובים, משנה, מדרש, הלכות ואגדות ושימש ת"ח זו מידה שלמה ע"ש, וגם מצינו שמיתת צדיקים מכפרת, ומפני הרעה נאסף הצדיק, וגם ה' מקום לחשוש ולחשוב שמה ה' מזרעא דעלי כדמצינו בגמרא שאינן מאריכים ימים וגם תמוה למה לא נמצא אחד ששייב לה מכל זה לנחמה ולהרגיע רוחה, ופלא שגם אליהו ז"ל לא הזכיר מכל זה רק חקר לדעת התנהגותו בעיני קדושה¹⁾, וביותר תמוה לאיזה צורך נטלה תפיליו ומחזרת אותן בבתי כנסיות וכו', ולפי הנ"ל י"ל שאשתו היתה סבורה מה שמת בחצי ימיו לא גרמו לזה הסיבות הנ"ל רק משום שבא לידי סכנה ע"י התגברות כח החכמה על כח הגוף לכן התלוננה ואמרה הא כתיב כי היא חייך וגו' ואיך יתכן שהתורה תהא גורמת מיתה ח"ו (ועיין בספה"ק שם משמואל רמזי סוכות שמביא בשם זקנו הק' מוהר"ם זצ"ל מקאצק בפסוק כי טובים דודיך מיין כי יש כמה דרכים לקרב את עצמו להש"י אבל כל הדרכים הם בחזקת סכנה, אך טובים דודיך בהחלט כשהוא מיין יינה של תורה ע"ש בס' הנ"ל) והנה כאשר התפילין מצד עצמם גורמים ג"כ לסכנה

ומה שלא נזכר בש"ס כהן מזה יש לומר להתלמוד קבע הדברים על סדר המסכתות כעין שכתבו החסידים [בגמרא ע"ז ס"ג: ד"ה ויתבי] לכן שאלת רבי ותשובת ר' חייא הוזכרו בגמרא הוריות הכ"ל, וכאן מיתתי הגמ' רק מיהודה וחזקי' שיסבו בסעודה הכ"ל לפני רבי ולא קאמרו ולא מירי פ' שנמנעו מלהזדקק באותו משא ומתן בהלכה הכ"ל שהי' בין רבי רבן ובין ר' חייא אביהם צענין נשיאות וראש גולה מי מוסייחו עוין, אך כשאמר רבי אנצרו חמרא לדרדקי כי היכי דלימרו מילתא, אז פתחו ואמרו וכו' כזה הי' מענינא שדברו אז מענין נשיאות כנ"ל, ואמרו מה שבלבבם שאין בן דוד בא עד שיכלו וכו', ששתי התמונות הללו הנשיא וראש גולה עתידין להתבטל, וע"ז אמר רבי קונים אחס מטילין צעיני ודו"ק:

ו) והנה באמת התמו' רבתי דכפי הנראה שאותו תלמיד הי' גדול במעלתו ששכחוהו חכמים ואמרו עליו ששנה הרבה וקרא הרבה, לכן קשה איך עלה על הדעת לחשוד אותו במעשים מגונים ח"ו, הא כבר אמרו הו' דן את כל אדם לכף זכות [עיין פ' הרמב"ם והרע"ב ז"ל], ולולי דמסתפינא הי' נראה לי לומר ע"פ דאיתא בגמרא [סנהדרין ק:] בוקע ענים יסבן אלו בעלי הש"ס, ובתב רש"י ז"ל שקשה ללמוד מרוב

כמבואר בהמשנה מגילה הנ"ל, וי"ל שהתפילין גרם לו הסכנה לכן לקחה תפילין
אותן לכל שהן מרובעין ובהמשנה מבואר שהתפילין הן סכנה רק באופן שהן
עגולין ולא כשהן מרובעין שהמצוה מגין כנ"ל.

קושיים וסוגיות שיש בו ע"ש, והנה ענין הקושיים שיש לאדם בשעת לימודו הן המניעות
וקליפות שאין מניחים אותו ללמוד כמצואר בשם רבינו האר"י ז"ל שה"ל לומר ככה גדול
לשבר הקליפות. ושמעתי מפ"ק ארמו"ר ז"ל שמה שאין מניחין את האדם ללמוד הוא
רק כשלומד בקדושה אבל מי שאין לומד בקדושה אז אין לו קושיים ומניעות והבאתי
דבריו באורך בשערי תורה [חוב' ה' קונטרס ד'] ובספרי הקטן אור פני יחזק [אות קב"ד
ע"ש], לכן אפשר לומר שמה שסיפרו לנו חז"ל מאותו תלמוד שבחצי ימיו כבר שנה הרבה
וקרא הרבה ושימש ת"ח הרבה לא התכוונו בזה למעלייתא לאיתו התלמיד, רק לגרעיותא
שלימודו לא ה' בקדושה לכן אפשר לו בנקל ללמוד הרבה בלי מניעות כנ"ל, ואפשר
שמפני טעם זה שינו בלשונם ג"כ ואמרו שנה הרבה וקרא הרבה דהול"ל קרא הרבה
ושנה הרבה דקודם לימדים מקרא ואח"כ משנה כמו שזכר בהרבה מקומות. ועי' במשנה
[אבות פ"ה] בן חמש למקרא בן עשר למשנה, אלא בא לאשמעין שלא ה' לו סדר
והדרגה בלימודו, דאיתא בזה"ק הובא בס' זכרון זאת דכל דבר שבקדושה הוא בסדר
והדרגה, ועיין במדרש [תשא פרשה י"ז פ' א'] בשעה שנגלה הקב"ה על הר סיני ליתן
תורה לישראל אמרה למשה על הסדר מקרא משנה ותלמוד ע"ש, ועי' בסה"ק שפת אמת
[רמזי בשלח תרל"ב] דלכך כתיב, דבר אל בני ישראל וישבו וגו' משום שגילו בחפזון
ממזרים וה' שלא בהדרגה ואין זה דבר של קומא ולכך הולחנו לשב ע"ש דפח"ח, לכן
משני הדברים הללו שה' לומד הרבה בנקל ושלא בהדרגה וסדר כנ"ל נחשד אותו תלמיד
שאינו קדוש במעשים ושפיר חקר אליהו ע"ה על התנהגותו בקדושה:

והנה בזה מובן הא דאיתא בגמ' [חגיגה ה.]. דילמא מהן בקדושי לא יאמין הוי ההוא
מצעט ברבותיו הוי ע"ש, וז"ל מניין לן שמי שמצעט ברבותיו אינו מן הקדושים ד"ל
שהוא מצעט ברבותיו ועכ"ל מצעטיו הוא קדוש שנשמר מכל דבר הגורם עומאה ונראה
שמפני זה כתב רש"י ז"ל שר' אלכסנדר ה' מכיר בו שלא ה' מן הקדושים ע"ש, אבל
עכ"ל תמוה דהגמרא פריך דילמא מהן בקדושי לא יאמין ותרצו ההוא מצעט ברבותיו
והול"ל שר' מאלכסנדר היה מכיר בו ולפי הג"ל מובן היטב דמי שגלך לרבותיו ולתורתם
ודאי אינו בועט בהם, כדאיתא במשנה [אבות פרק ב'] עשה לך רב והסתלק מן הספק,
וידועים דברי הרמב"ם ז"ל טעם דתלמיד שגלה גולין רבו עמו וכו', לכן אותו תלמיד
שצעט ברבותיו בודאי שלא ה' נריך לו להם ולתורתם ע"כ משום שלא ה' לו קושיים
ספקות בלימודו, ולימודו עלה לו בנקל, הרי מזה שלא ה' לימודו בקדושה כנ"ל ושפיר
אמרו דכשצעט ברבותיו אינו מן הקדושים והבן:

ובזה מיושב קושיית החס' [שם ד"ה מצעט ברבותיו הוי] שהקשה שם אהא דהכא באותו
תלמיד ששנה הרבה וקרא הרבה ושימש ת"ח הרבה וכו', למה לא אמרו דילמא
מהן בקדושי לא יאמין הוי, ולפי הג"ל מיושב ודו"ק, ועוד י"ל דאין ה"ל דמה שחקר אליהו
לדעת התנהגותו בקדושה. ה' באמת לאותו העטם לדעת אולי הוא מקדושי לא יאמין והבן:

ט) וְבוֹזֵה יוֹבֵן גֵּרִי הא דאיתא בגמ' (שבת מ"ט) פ"א גזרה המלכות וכו' שכל המניח תפילין וכו' והי' אלישע מניח תפילין וכו' ראהו קסדור אחד וכו' א"ל מה זה בידך א"ל כנפי יונה וכו' מ"ש כנפי יונה משאר עופות וכו' מה יונה כנפות' מגינות עליה אף ישראל מצות מגינות עליהן וכו' ותמוה שקרא לתפילין כנפי יונה קודם שראה הנס עם הקסדור, ועי' ברש"י ז"ל, ולפי הנ"ל לבתפילין לעולם איכא סכנה והמצוה מגינה כמבואר במשנה מגילה הנ"ל, לכן שפיר קרא לתפילין כנפי יונה אף קודם שאירע לו הנס עם הקסדור.

י) וְבוֹזֵה יוֹבֵן גֵּרִי הא דאיתא בגמ' (שבת ק"ל) כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליה בשעת גזרת המלכות כגון מילה וכו', וכל מצוה שלא מסרו עצמן עליה בשעת גזרת המלכות כגון תפילין וכו', ובלתי מובן מניין לחלק ולומר שמילת מסרו עצמן עליה ותפילין לא מסרו עצמן עליה, וגם ביותר תמוה להגמרא מביא שם אח"ז לראי' הא דאלישע בעל הכנפים הנ"ל, הא הוה מעשה לסתור דהא חזינן מאלישע גופא שמסר א"ע למיתה בתפילין בשעת גזרת המלכות, ומ"ש רש"י ז"ל דאשמעינן דלא מסרו א"ע למיתה אלא אלישע בלבד ע"ש, לא זכיתי להבין דלמא לעולם מסרו א"ע למיתה בתפילין כמו במילה, והא דנקט הך עובדא מאלישע בעל הכנפים משום הנס שהי' לו עם הקסדור, ועי' בתוס' שם.

אבל לפי מה שכתבתי דבתפילין לעולם איכא סכנה והמצוה מגינה תמיד כנ"ל שפיר י"ל דיש חילוק קצת בין תפילין למילה, משום דחזינן מפורש בהמשנה דמגילה הנ"ל דהיכא שאין עושין המצוה דתפילין כתיקונה איכא סכנה, לכן הוי כאלו מפורש ג"כ, דאם יעשו המצוה כתיקונה לא יהא סכנה שהמצוה חגן עליהן אפילו כשלא יעשה שום דבר לסלק הסכנה, וכן יש לומר דאף אם יארע סכנה אחרת דהיינו שיגזרו המלכות על התפילין, ג"כ תהא המצוה מגינה (ובפרט לפי ר"ת ז"ל במשנה מגילה הנ"ל שהסכנה היא מחמת גזירת המלכות הוי כאלו מפורש שאם עושין המצוה כתיקונה שהתפילין מרובעין לא תהא סכנה בשעת גזירת המלכות), אם כן יש קצת סברא לומר דנהי שמוסרין את עצמם למיתה בשעת גזירת המלכות בתפילין, אפ"ה לא נחשב כ"כ מוסרין עצמן למיתה כיון שסומכין עצמן על זכות המצוה שתגן עליהם שלא יהא סכנה, — וגם אין בזה משום מוסר עצמו למיתה על מנת שיעשה לו נס שאין עושין לו נס — כמובן (עי' רש"י ז"ל פרשת אמור כ"ב ל"ב), ועוד דכיון דבתפילין המצוה מגינה לעולם כנ"ל והוי כמו נס תמידי בודאי אין חוששין כ"כ להסכנה (ועי' מה שכתב אאמ"ר זצ"ל בקונטרס זכרון מרדכי דף י"ב שנס תמידי הוי כמו טבע שכל הטבע הוא נס תמידי ע"ש ודפח"ח). אבל מילה דנהי דגם במילה בלאו גזירת המלכות נמי איכא סכנה לעולם כמו בתפילין, כדאיתא בגמ' (גיטין נ"ז) עליך הרגנו כל היום זו מילה ופי' שם רש"י ז"ל שהקטן רך ומסוכן למיתה, אבל לא נמצא בשום מקום דהיכא שעושין מצות מילה כתיקונה לא תהא סכנה בשעת גזירת המלכות, כמו במשנה מגילה הנ"ל, רק זה מצינו שלמדו אותנו לעשות רפואות אצל המילה כדי לסלק הסכנה

כמו אספלאנית ועוד הרבה והתירו לעשות הרפואות בשבת, ובאמת לא נמצא בשום מצוה שיהא חוששין כ"כ לסכנה כמו במצות מילה, ועי' בגמ' (יבמות ע"ו) שלא מלו ישראל במדבר משום שלא נשבה רוח צפונית, וגם בדאיכא חולי קצת דוחין את המילה וגם מברכים את הילד אצל המילה שלא יבא לידי סכנה, לכן אצל המילה הוי כמו שלמדה אותנו התורה שלא לסמוך אצל המילה על זכות המצוה שתגן ז', ועי' בס' תירוש ויצהר (סי' כ"ג) שמביא שם שעיקר מצות מילה להביא א"ע לידי סכנה ע"ש, לכן במילה בשעת גזירת המלכות מיקרי שפיר שמסרו עצמן למיתה, יותר מבתפילין כי במילה אין סימכין על המצוה שתגן כמו שסומכין עצמן בתפילין, לכן שפיר החילוק בין תפילין למילה, והשתא אתי שפיר הראי' מאלישע בעל הכנפים דחזינן שהי' קורא לתפילין כנפי יונה קודם שאירע לו הנס עם הקסדור, משום שהי' בטוח שתהא המצוה מגינה עליו והבן.

ז) והנה באמת טעמא בעי למה לא נסמוך במילה על זכות המצוה שתגן, הא ישראל נמשלו ליונה שמוצא מגינות עליהן למה נשתנה מצות מילה משאר מצוות, ולולא דמסתפינא הי' כ"ל לומר בזה מילתא דמסתבר קצת, ד"ל דהגם דגדולה מצות מילה שנכתבו עליה י"ג ברייתות ודוחה את השבת, עכ"ל אפשר לומר דזכות מצות מילה אצל ישראל אינה כזכות שאר מצוות דאפשר דמה דאיתא בגמ' [שבת ה"ל] שישראל נמשלו ליונה שהמצות מגינות עליהן הוא רק במצוות שישראל לבד מקיימין אותם ולא האומות אז הסבירא נותנת בזה גדולה זכותם של ישראל כשעושים מצות אלו ומעמידים א"ע בסכנה שתהא המצוה מגינות עליהן שלא יבואו לידי סכנה [עיין בגמ' מועד קטן ט"ז] מה כושי משונה בעורו אף ישראל משונים במעשיהם מכל האומות אצל מצוות שגם האומות מקיימין אותם מהיכי תיתי שיהא בזה גדולה זכותם של ישראל שרק המה יהי' נמשלים ליונה שיעשה להם נס בשעת הסכנה, לכן במילה שגם האומות מהולים ועושים חבלה בגופם ע"י המילה, כדמולו בגמרא ערבי מהול וגבעוני מהול, ובפרט לפי מה שפסק הרמב"ם ז"ל דבני קטורה חייבים במילה, ומקורו מגמרא [סנהדרין כ"ט] לכן אין זכות מצות מילה גדולה כ"כ שתהא מנגת על ישראל בשעת הסכנה כמו שאר מצוות [עי' בס' פינת הבית דף מ"ו] וגשנה בספר תירוש ויצהר סי' כ"ז מש"כ הגאון החסיד והמפורסם מוהר"ל מיכלאזקא שליט"א אבד"ק פלונסק ובעת בוועד הרבנים דפה קהלחנו שהביא סברא זו בשם ספר מקרא דרדקי לענין ברכות המצוות ודפח"ח:

והנה לכאורה יש להקשות ע"ז ולדחות, דשפיר מצינו דמצוות מילה מנגת ומללת מפני הסכנה כמו שאר מצוות, כדאיתא בגמ' [שבת ק"ל] עיר אחת היתה בארץ ישראל שהיו עושין כר' אליעזר והיו מתים בזמנם, ולא עוד אלא שפעם אחת גזרו המלכות גזרה על ישראל על המילה ועל אותו עיר לא גזרו ע"ש, אצל באמת זה אינו, ד"ל דנקטו בזונה שטושין כר' אליעזר שלא המצוה היתה מנגת עליהן אלא היתה בזה זכותו של ר' אליעזר, שאותה עיר היתה כפופה אליו והתכונו לעשות כדבריו שכתו של ר' אליעזר הי' גדול בזה, והוא כעין דאיתא בגמ' [עירובין כ"ד] תלמיד אחד הי' לו לר' אליעזר שנתחייב שריפה למקום אמרו הניחו לו כי אדם גדול שימש ואכמ"ל:

יא) וְלֹא־מִסְתַּפִּינָא היה נ"ל להוסיף נוסף לפרש בשיחת כ"ק אדמו"ר זצ"ל דברי רש"י ז"ל (בפרשת וירא) שכתב וירא אליו ה' לבקר את החולה א"ר חמא בר חנינא יום שלישי למילתו היה ובא הקב"ה ושאל בשלומו דיש לדקדק כיון דהזכיר דברי ר"ה בר חנינא יום שלישי למילתו היה לאיזה צורך כתב מקודם לבקר את החולה דתרווייהו ל"ל. ובאמת בגמ' (ב"מ פו:) ליתא זה וגם צ"ל דמקודם כתב לבקר את החולה משמע שהי' חולה טובא ואח"כ כתב ושאל בשלומו ואינה במענה שהי' כ"כ חולה דשאלת שלום היא ג"כ אצל בריאים, וגם קשה מה דאיתא בפסיקתא זיכרתא וירא אליו ה' ולא אל שאר נימולין דטעמא בעא למה לא בא הקב"ה לבקר דולה אצל שאר נימולין דביקור חולים שוה אצל קטנים כמו אצל גדולים.

ולפי הנ"ל י"ל דאצ"ע ע"י המילה ה' חולה באופן אחר משאר נימולין דאצ"ע קודם המילה כבר הי' גדול בחכמה שכליותיו היו מלמדות אותו חכמה ובעצמו היה שכל התורה, שקיים כל התורה כולה עד שלא נחנה (עי' בס' דרך חיים במשנה כל מי שיש בו שלשה דברים וכו') והנה ע"י המילה נתגדל בחכמה ביותר כדאיתא בספר מגיד משרים (פרשת וירא) דאצ"ע כיון דאתגזר אתגליא לי' ספירין דנהורא מעליא והיינו וירא אליו כלומר דאתגליא יו"ד דרמזו להכמה ע"ש. וידועים דברי הרמב"ם ז"ל שאריסטו לא השיג בחכמה יותר מן עולם הגלגלים משום שלא הי' נימול לכן י"ל שאצ"ע כשמל עצמו הי' אצלו התגברות החכמה יותר מדאי על כח הגוף עד שנעשה חולה מזה כנ"ל וע"ז כתב רש"י ז"ל לבקר את החולה ומ"ש רבי חמא בר חנינא יום שלישי למילתו הי' וכו' היא ענין בפני עצמו ומיושבים כל הדקדוקים הנ"ל.

יב) ובדרך זה נ"ל השערה חדשה בטעם עונג שבת, דלכאורה תמוה מאוד דשבת הוא יומא דנשמתינן ולא יומא דגופא כדאיתא בזוה"ק (ויקהל דף ר"ה ע"א) א"כ קשה להבין למה נצטוו להעניג את הגוף בשבת. ולפי הנ"ל אפשר לומר בטו"ט דהנה איתא בגמרא (ביצה ט"ז:) נשמה יתירה גותן הקב"ה באדם ערב שבת ועי' בספר הק' שם משמואל (רמזי פורים תרע"ג) שכתב דלכך השבת הוא זכר למעשה בראשית משום ד' מו' במע"ב כתיב ויפח באפו נשמת חיים כן בשבת ניתן באדם נשמה יתירה, והנה בודאי כשניתוסף באדם בשבת עוד נשמה מלבד הנשמה שיש לו בימי החול יש בודאי אצל האדם אז תוספת חכמה ממה שהי' לו בימי החול. ועי' בספר של"ה בשם הזוה"ק שבמוצ"ש בחזרת הנשמה יתירה שואל אותה הקב"ה מה חידוש הי' מחדש בחורה וכידוע בשם רבינו האר"י ז"ל שהשכל שיש להרב בימי החול יש להתלמיד ביום השבת, ובודאי שיש להרב תוספות חכמה בשבת ג"כ ממה שהי' לו בימי החול ה). ועי' בספרי הרה"ק מוהר"ן זצ"ל שהנשמה היא הדעת שבמוח

ח) ועובדא ידענא ממעשה רב מה ששמעתי מפי גיסי החסיד המופגג בתו"י כשת"ר מה"ר יעקב יוסף אייבעשיץ ז"ל טו"ב דפ"ק סה"ה הי' באותו מעמד, כ"ק אדמו"ר זצ"ל אמר פעם אחת לפני מרן הק' האבני מר זצ"ל איזה חידוש בתורה ואמר לו האדמו"ר

ועי' בס' ימי מהרנ"ת ע"ש לכן י"ל כמו שיש התגברות החכמה ע"י התפילין שיכולים לבוא מזה לידי סכנה כנ"ל. כמו כן בשבת יש התגברות החכמה ע"י הנשמה יתירה (עי' בס' שפת אמת רמזי שמות שנת תרע"ח שכתב שתפילין של ראש היא הארת הנשמה יתירה) לכן י"ל שמטעם זה נצטוו בשבת באכילה ושתיה להעניג את הגוף ג"כ כדי שיהא כח הגוף במזג שווה עם כח החכמה שלא יבוא לידי סכנה בשבת כנ"ל (ועי' בספר שפת אמת רמזי בא שנת תרמ"ד שלכן נקרא הנשמה בשבת נשמה יתירה שיש לה תוספת כח על כח הגוף כמ"ש יומא דנשמחין ולא יומא דגופא).

והנה בזה אפשר להבין מה דאיתא בגמ' (ברכות ל"א:) כל היושב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה ואעפ"כ חוזרין ונפרעין ממנו דין עונג שבת וכו' ע"ש, ובלתי מובן מה העדיפות להתענית בשבת יותר מבימי החול ומה שכתב רש"י ז"ל שהתענית בשבת קשה לפי שהכל מתענגים והוא מתענה, לכאורה בלתי מובן וכי איירי באדם שעינו צרה כשרואה שחבירו אוכל והוא מתענה, ולפי הנ"ל מובן היטב, ד"ל משום שבשבת נחלש הגוף עד שצריכים לחזק הגוף בתענוגים לכן כ"ש שהתענית קשה אז ביותר משא"כ בימי החול וא"ש, ואפשר ג"כ לכיין זה בדברי רש"י ז"ל שם.

ובזה אפשר להבין דברי הגמ' שם ואעפ"כ חוזרין ונפרעין ממנו דין עונג שבת, דלכאורה הול"ל מצות עונג שבת דלשון דין שייך ביותר אצל דיני ממונות ודיני נפשות או דיני איסור והיתר ולא אצל מצות, ועי' ברש"י ז"ל (דברים א' ח') בפסוק בין דין לדין, ועי' בגמ' (סנהדרין נה.) ז' מצות נצטוו בני נח הדינין, ועוד שם בגמ' ויצו אילו הדינין, ועוד קשה למה יהיו נפרעין ממנו עבור ביטול מצות עונג שבת הא חכמים התירו לו להתענות ולבטל מצות עונג שבת, ולפי הנ"ל אפשר לומר כשאין מקיימין מצות עונג שבת וכשבא אה"כ לסכנה כנ"ל אז יש לו דין גורם סכנה לעצמו שהיא עבירה ויהי' נענש על זה כדכתיב השם לך ושמור נפשך עי' בגמ' (ברכות ל"ב:) ועי' מה שכתב אאמ"ר זצ"ל בקונטרס זכרון מרדכי (דף לא) בביאור המשנה (מגילה כ"ד) העושה תפילתו עגולה סכנה ע"ש ועל זה קאמר הגמ' כאן נפרעין ממנו דין עונג שבת היינו על שגרם לעצמו הסכנה ועי' בס' אורחות חיים והוא צואת ר' אליעזר הגדול (אות ל') שאיתא שם בזה הלשון בני הוי זהיר בעונג שבת וכו' כי על הכל אתה עתיד ליתן דין וחשבון, ועי' בפ"י דמשק אליעזר שם, ועי' בגמרא (תענית י"א, תוד"ה אמר) ע"ש ודו"ק.

ז"ל שבודאי נחדש לו זה החידוש בשבת שגם הוא אמר אותו החידוש בשבת ואמר שיש חידושי תורה שאי אפשר שיחדשו רק בשבת עכ"ה"ק, ובה הבנתי מה דאיתא בגמרא דכו"ט בשבת כימנה תורה דמשמע לכאורה דתנינא התורה הי' אפשר רק בשבת ועיין בס' הק' שם משמאל (רמזי שבועות) שדקדק כן מלשון הגמ' ולפי דכ"ק האדמו"ר ז"ל מובן היטב משום דתנא לה למרע"ה כל מה שתלמיד ומוקד עתיד לחדש ומפני שיש חידושי תורה שתגלים רק בשבת ע"כ מוכרח הי' שתנינא התורה תחת רק בשבת והכן:

ובזה יובן הא דאיתא בגמ' (ביצה טז.) שבת אודעינהו מתן שכרו לא אודעינהו, אב"א מתן שכרו אודעינהו נשמה יתירה לא אודעינהו, ובלתי מובן. דהא הנשמה היתירה שגורם לחכ' זו גופא היא מתן שכרו כדאיתא במדרש רבה דשמות אם היו לך מעשים טובים אני נותן לך שכר מה שכר תורה ט). שנא' ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה הרי שהחכמה נקרא מתן שכרה ולפי הנ"ל י"ל משום שהנשמה יתירה גורם לסכנה כנ"ל לכן הנשמה יתירה לא נקרא מתן שכרו עי' במדרש (ס' עקב) שמא לרעתכם נתתי לכם את השבת ע"ש.

ובזה זכיתי להבין דברי כ"ק אדמו"ר זצ"ל בספרו הק' שם משמאל (רמזי תצא חרע"א) שמביא בשם אדמו"ר הרי"ם זצ"ל מגור שהקשה למה אין מתפללין בשבת על דעת שהוא ענין רוחני כמו שמתפללין רצה במנוחתו וטהר לבנו ותי' שם דשבת הוא בעצמו דעת כמ"ש לדעת כי אני ה' מקדישכם, ושבת היא קביעא וקיימא ואינה נזקקת להתעוררות התחתונים, לכן השפעת הדעת בשבת היא בלתי תפילתני, וכתב עוד שם (ולענין שביו"ט אין מתפללין על הדעת) דהנה בזה"ק בשלח ואתם תחרישון לא תתעורון מלה, ובעתיקא תליא מילתא, ופי' הרמ"ק דבעתיקא אינם יכולים לעורר במילולא לבד רק בעובדא, ואם כן אין לעורר דעת הנשפעת בשבת ויו"ט במילולא דהיינו תפילה וכו' אבל בסעודת שבת ויו"ט ממשיכין דעת על עצמן וכו' שהם בעובדא וכו', ודפח"ח עש"ה, ולפי הנ"ל אפשר להוסיף קצת בדבריו הק' דמה שאי אפשר להמשיך הדעת ע"י מילולא לבד דהיינו תפילה משום שבשבת המשכת הדעת היא סכנה להגוף כנ"ל, רק אפשר להמשיך הדעת ע"י עובדא שהיא כסעודת שבת ויו"ט דוקא שעונג שבת מציל מן הסכנה של התגברות החכמה יותר מדאי כנ"ל והבן.

ואפשר שזה היא ג"כ הטעם מה שבשבת היא רק עונג ולא שמחה דחמיה מאוד שאם מחויבים בעונג למה לא יהא בשבת ג"כ חיוב שמחה (עי' בסה"ק שם משמאל רמזי סוכות תרע"ב) ולפי הנ"ל מובן שפיר דכל חיוב עונג בשבת היא משום רפואה שהכל חולים אצל השבת כנ"ל, לכן אין שייך לומר שיהא בו שמחה י', ועי' בגמרא (שבת ס"ב:) דאית ביה תענוג ולית בי' שמחה.

(ט) עיין ספר מדרש אליהו [דרוש ג'] שהביא דהעכו"ם מקשים עלינו שאם אמת שהתורה היא נותנת חיים לעושי' בעוה"ז לגוף ובעוה"ב לנשמה א"כ למה לא כחזה החורה שום יעוד מיעודי הגפס רק יעודים גופניים ורבינו הרמב"ם ז"ל השיב ע"ז ע"ש, ולפי הנ"ל י"ל שאין לנו לריקים ליעודי הגפסיים שהתורה בעלמה היא השכר כנ"ל ע"ד דאיתא במשנה ראבות שזר מלוא מלוא והיעודים הגופניים הם רק להבטחה שלא יבואו לידי סכנת הגוף ע"י התגברות כח הגפס' והבן:

(י) עיין בסה"ק שם משמאל [פרשת קרח דף ל"ט] שמביא בשם זקינו רבינו הקדוש מוהר"ם זצ"ל מקאלק שאמר בלשונו הק' בשבת של נשואין שאין להסעודה אללו פנים של סעודה נשואין ומביא שם מקור נאמן לדבריו הק' מש"ס [פסחים ק"א] שנראה משם שרצו הוגא לא הוה מוסב בסעודת חופת בנו שהי' בשבת ודפח"ח ע"ש, ונפשיטות

יג) והנה בזה אפשר להבין הא דאיתא במס' סופרים (פי"ז הלי"א) אנשי מעמדות מתענים בכל יום וכו', בערב שבת לא היו מתענים מפני כבוד השבת, יש אומרים בין השמשות בערב שבת ניתוסף נשמה יתירה לישראל וכו' ע"ש, ובלתי מובן דבשלמא מה שאמרו מה שלא היו מתענים מפני כבוד השבת א"ש אבל הך דיש אומרים בערב שבת ניתוסף נשמה יתירה, אין לו שחר כלל, ואז הכונה שלא התענו מפני הנשמה יתירה ג"כ בלתי מובן, למה לא יתענו מפני הנשמה יתירה, (ועי' במס' תענית כ"ג דליתא שם) ולפי הנ"ל מובן שפיר משום דכל ענין עוגג שבת הוא משום הנשמה יתירה שלא יבוא לידי סכנה כנ"ל, לכן שפיר אמרו שלא יתענו בערב שבת מפני הנשמה יתירה, ולדעתי שמכאן יש קצת רא"י לדברינו שכל ענין עוגג שבת הוא משום הנשמה יתירה והבן, (ועי' בספר שם משמואל (רמזי בהר תר"ע) דמ"ש האר"י ז"ל רזין השבת נמשך ל"א שעות מחצות יום הששי עד שעה אחת במוצ"ש היא משום שהיא אור החזר בשבת ע"ש, לכן י"ל שבערב שבת כבר יש אור החזר מנשמה יתירה שבין השמשות ומובן שפיר דברי הי"א והבן.

יד) והנה בזה מובן הא דאיתא במדרש (עקב פ"ב) שמא את סבור לרעתך נתתי לך את השבת, לא נתתי לך אלא לטובתך כיצד א"ר חייא בר אבא את מקדש את השבת במאכל ובמשתה וכסות נקיה ומהנה את נפשך וכו' והנה המדרש הזה מפליא כל עין רואה שיהא סוברים דשבת היא לרעתם ח"ו, דהלא אמרו שאמר הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, וגם מה שאמרו לא נתתי לך אלא לטובתך את מקדש את השבת במאכל ובמשתה שאוכלים ושותים, ובתוס' (כתובות ק"ד ד"ה לא) שמביא בשם המדרש עד שאדם יתפלל שתכנס תורה לתוך פיו יתפלל שלא יכנסו מערנים לתוך מעיו, עיי"ש, ועי' באבות דר"נ (פרק א') מפני מה נתעבב משה כל ששת ימים ולא שרתה עליו דיבור בשביל שימרק מכל אכילה ושתיה שהי' במעיו עד שנתקדש והי' כמלאכי השרת ע"ש, והנה ראיתי בפ"י מהנאות כהונה שלכך היו סוברים שלרעתם ניתן להם השבת מפני שהלכו בו בטל ואינם משתכרים ע"ש אבל גם בזה אינו מיושב, ולפי"ז אין תשובת המדרש עולה יפה, כיון שאינם משתכרים ומוציאים הוצאות הרבה על השבת היא יותר לגריעותא.

ולפי הנ"ל אפשר לומר שסברו שהשבת הוא לרעתם מפני הנשמה יתירה שיכול האדם לבוא לידי סכנה, ועי' משיב המדרש שפיר לא נתתי לך את השבת אלא לטובתך כיצד את מקדש את השבת במאכל ובמשתה וכו' והאכילה והשתיה מסלקין את הסכנה כנ"ל לכן אין לומר שלרעתם ניתן להם את השבת.

ובזה מובן הא דכתב רש"י ז"ל (ביצה ט"ו ד"ה נשמה) נשמה יתירה רוחב לב למנוחה ושמחה ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו (ועי' ברש"י ז"ל תענית כ"ז) ובלתי מובן למה יהא נפשו קצה עליו בשבת דוקא, וגם צ"ל

מובן דסעודת שבת היא לעונג, וסעודת נשואין היא לשמחה, כדאיתא כל הטענה מסעודת חתן ואינו משמחו וכו', לכן אינם דומים זה לזה והם שני ענינים.

למה כתב רש"י ז"ל מענין עונג שבת אצל נשמה יתירה, ולפי הנ"ל נראה משום דבגמ' נזכר שם ממעלת השבת שיש בו נשמה יתירה ולכן כתב רש"י ז"ל מענין עונג שבת דבלאו עונג שבת ה' הנשמה יתירה לרעתה ח"ו כנ"ל, ושפיר כתב שלא יהא נפשו קצה עליו שזונג שבת מועיל שלא יהי' לו דין ודברים אצל הנשמה יתירה שגרמה לו סכנה כנ"ל, לכן כתב שלא יהא נפשו קצה עליו והבן.

טו) וכו' מובן ג"כ לשון הגמרא (שבת ק"א:) במה מענגו וכו' וגם הא דאיתא שם כל המענג את השבת וכו', דהלשון קשה מאד דהא האדם מענג את עצמו (ולא את השבת) והול"ל כל המתענג בשבת וכו' ובמה מתענגים, דהלשון המענג את השבת משמע שהשבת יש לו עונג, ועי' בספר שליה ובספר מדבר קדמות (מערכות ע' אות כ"ג) להגאון חיד"א ז"ל שמביא דבר נחמד בשם רבינו האלשיך ובגליוני הש"ס להגאון ר"י ענגיל זצ"ל בשבת שם.

והנה בילדותי שמעתי בשם רבינו הקדוש מוהרי"ם זצ"ל מגור שאמר בלשון הקדוש שהשבת גופא רוצה בדגים גדולים ובדבריו ז"ל מובן שפיר הלשון שבגמ' כל המענג את השבת משום שהשבת רוצה בעונג, אח"כ מצאתי בס' הקדוש פרי צדיק (פ' תולדות מאמר י"ב) שמפרש לשון הגמרא כל המענג את השבת משום שהנשמה יתירה נקראת בשם שבת כדאיתא בזה"ק (פ' יתרו) ומביא ג"כ בשם הזוהר שהנשמה יתירה נהנית מאכילת שבת, והיא ממש כדברי רבינו הק' מוהרי"ם זצ"ל מגור, שו"ר בספר הק' שפת אמת (רמזי תשא תרס"ד) שמביא ג"כ הזוה"ק שבפרשת ויקהל שנחית רוח הקודש בשבת שנהנית מסעודת ב"ו וזה כחינת המענג את השבת אותו הארה שנחית בשבת ע"ש אבל דבריהם הקדושים בלתי מובנים שנפלא הדבר שהנשמה יתירה שהוא נבדלת מן הגוף (עי' בספר הק' שפת אמת שכתב שבימי המעשה הנשמה מעורבת בגוף ונפש, והנשמה יתירה היא בלי התלבשות והרכבה) תהא נהנית מהדברים שהם מזונות להגוף, ולמה היא צריכה להנאה כלל וגם קשה מהא דאיתא בגמ' (ברכות מ"ג:) איזה דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנית ממנו זה הריח (ועי' בחידושי מהרש"א שם) דמשמע משם שאין הנשמה נהנית רק מהריח, וגם תמוה מהא דאיתא בגמ' (ברכות י"י.) מה הקב"ה זן את כל העולם כולו, אף הנשמה זנה את כל הגוף, ואיך אפשר לומר שהגוף זנה את הנשמה, וביותר תמוה, דאפילו אם נימא דבשבת נהנית הנשמה מאכילת שבת אבל למה היא צריכה למאכלים טובים ומעדנים ביותר, בשלמא הגוף שהוא נהנה מאכילה ושתי' בימי החול לכן אם יתנו לו בשבת מאכלים שהיה נהנה בימי החול אפשר שלא יהא נהנה מזה בשבת לכן נותנים להגוף מאכלים שלא הורגל בחול אבל הנשמה יתירה שבימי החול לא היתה נהנית ולא מידי מה נפקא לה מינה איזו מאכלים שנותנים לה בשבת מכל דבר מאכל מרגשת טעם חדש בשבת כמוכן.

ולפי הנ"ל אפשר לומר בזה דבר נכון דח"ו לומר דנשמה יתירה נהנית ומרגשת טעם מהמאכלים בשבת כדרך בני אדם באכילתן, אך ענין ההנאה של הנשמה יתירה, משום דהנשמה יתירה גורמת להסכנה כמדרש עקב

הנ"ל שמא לרעתכם נתתי לכם את השבת, לכן היא מצטערת מזה שיכול האדם לבוא לידי סכנה על ידה ע"ד דאיתא בגמ' (סנהדרין צ"ה) שעל ידך נהרג נוב עיר הכהנים (עי' בס' באר שבע מש"כ בזה), אך כשישראל מענגים את גופם בשבת ויוצאים מן הסכנה כנ"ל מזה גופא יש להנשמה יתירה הנאה שלא גרמה הסכנה ואפשר שזה כונת המדרש עקב (היבא לעיל) את מקדש את השבת במאכל ובמשתה ובכסות נקיה ומהנה את נפשך וכו' ור"ל בזה שאתה מקדש את השבת במאכל וכו' בזה את מהנה את נפשך היינו הנשמה שלא תצטער כנ"ל. שו"ר בזה"ק (פ' ויקהל דף כ"ה) דאיתא שם בזה הלשון, האי רוחא איתנהי כההוא יומא מהנאתן דישאל מעונגא דלהון ע"ש הרי הדברים מאירים שהנשמה יתירה נהנית רק מהנאתן של ישראל ומהעונג שלהן כדברינו הנ"ל ומובן היטב לשון הגמרא במה מענגו וכו' ודברי הקדושים הנ"ל, ונכון מאוד.

סי' ובוה נפתחו לי שערי אורה להבין בפשיטות במ"ש האר"י ז"ל בפיוט דליל שבת מנרתא דסתימא ושלחן עם נהמא בחמרא גוי כסא ומדאני אסא להתקפא חלשין (וגם צפונא ארשין וצריכים להבין מי אלה החלשין שנזכרו כאן וראיתי בהפ"י מנחת יעקב שכתב דקאי על החלשין באמונה אבל גם בזה לא נתיישב לי דהא אנחנו ב"י כלנו מאמינים בני מאמינים, ועי' בס' פרי צדיק (פרשת לך מאמר ג') אבל לפי הנ"ל מוכן דהחלשין הם שנחלש גופם בשבת ע"י הנשמה יתירה ע"י התגברות החכמה כנ"ל והרפואה להסכנה הן תענוגי שבת כנ"ל לכן חושב רבינו האר"י ז"ל כל תענוגי שבת שהן להתקפא חלשין והבן יא, (ועי' בספר שלי"ה שמביא בשם המדרש שנה של שבת היא ג"כ לרפואה לכן נזכר כאן מנרתא דסתימא שהיא ג"כ להתקפא חלשין)

(יא) והבני להעיר בזה שאחרי שכתבתי כל הנ"ל האיר ד' את עיני וראיתי שבאמת דברי קדשו של רבינו האר"י ז"ל הנ"ל נוסדו עפ"י הפסוק בשיר השירים [פרשה ב' פסוק ה'] סמכוני באשיות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני, ופי' רש"י ז"ל סמכוני עתה כמדת החולים באשיות ענבים או באשיות סולת נקיה, רפדוני בתפוחים לריח טוב כדרך החולים, רפידה לשון מלע, וכל זה נזכר בפיוטו של רבינו האר"י ז"ל דשלחן עם נהמא הוא אשיות סולת נקיה, חמרא גוי כסא הוא אשיות ענבים, מדאני אסא הוא רפדוני בתפוחים [שהוא לריח טוב], צפונא ארשין הוא רפידה לשון מלע, להתקפא חלשין הוא מלשון הכתוב כי חולת אהבה אני [ואפשר שחולת אהבה נרמז לשבת שהיא אהבה ומדעה] ולפלא שלא ראיתי מי שהעיר בזה שדברי רבינו האר"י ז"ל נוסדו על הפסוק משיר השירים הנ"ל, ועיין בגמ' [בילה כ"א] אני היום סמכוני באשיות וברש"י ז"ל שם: **והנה** כ"ל להסוף בזה דברים דאיתא בפרקי דר"א [הובא בספר הק' שם משמאל רמזי פורים תרע"ג] שעמלק הוא נגד השבת, ותמוה היכן נרמז זה בתוס' ק, ולפי הנ"ל י"ל דשבת נקרא מנחת אהבה וגדמה, ובוזה"ק [ויקרא דף ק"ה] דשבת הוא נייחא דכולא נייחא דרוחא וגופא, ושבת היא להתקפא חלשין [כדכתיב כי חולת אהבה אני] ובעמלק כתיב [דברים כ"ה י"א] ויזבב בך כל הנחשלים וגו' ואתה עיף ויגע, ופי' רש"י ז"ל

שיחות תלמידי חכמים

י"ז) בזה מובן ג"כ הא דאיתא בגמ' (שבת י"ב) הנכנס לבקר את החולה בשבת אומר שבת הוא מלועוק ורפואה קרובה לבוא וצ"ל היכא מצינן שבשבת נמצא רפואה יותר מביום אחר, ולפי הנ"ל ניחא דשבת הוא להתקפא חלשין הרי שבשבת נמצא רפואה, לכן אומרים אז ורפואה קרובה לבוא. **יח) ובוה** מובן ג"כ הא דאיתא בגמרא (שבת קי"ט:) ב' מלאכי השרת מלוין לו לאדם בערב שבת כשיוצא מביהכ"נ אחד טוב ואחד רע, וכשביא

לביתו ומוצא נר דולק ושלחן ערוך וכו' מלאך רע בע"כ עונה אמן, וצריכים להבין הא דהמלאך רע עונה אמן כשמוצא אצל האדם ענינים מתענוגי הגוף, ומה לו למלאך לעניני הגוף, ביותר היה לו לענות אמן בבהכ"נ כמובן וגם צ"ל למה נזדמן מלאך רע לאדם בשבת דוקא, ועי' בגמ' (חגיגה ט"ז:) ב' מלאכי השרת המלוין לו לאדם ע"ש, ולפי הנ"ל ניחא דצ"ל משום דבשבת איכא סכנה להגוף ע"י הנשמה יתירה כנ"ל לכן מזדמן לו אז מלאך רע ורוצה להזיקו כי השטן מקטרג בשעת הסכנה אך כשבא לביתו ומוצא נר דלוק ושלחן ערוך וכו' שהן מתענוגי הגוף המצילים מפני הסכנה כנ"ל לכן בע"כ עונה אמן פ"י שרואה שאינו יכול להזיקו מפני שהקדים עצמו בעונג שבת שהן להתקפא חלשין כנ"ל.

יט) ואפשר שזה הוא הטעם מה דמצינו שממחרין לאכול סעודת ליל שבת ועי' רש"י ז"ל (ברכות ב') בערב שבת ממחרין לסעודה, ועי' בס' תשב"ץ קטן (כריש הספר) שכתב מהר"ם ז"ל ריג"ל לעולם לאכול עם שקיעת החמה ואינו ממתין עד הלילה וכו', ואפילו כשהוא מתענה וכו', ועי' בטאו"ח סי' רע"א וכשיבוא לביתו ימהר לאכול מיד וכו' ועי' בב"י שם. (וגם לאאמור"ר ז"ל ראיתי שהי' מנהגו להקדים ולהתפלל בערב שבת ולאכול סעודת שבת מיד כמ"ש במק"א, שוב ראיתי מעשה רב מאדמו"ר הרב הגאון הק')

נחשלים חסרי כח, עיף ויגע הם מחוסרי מנוחה, הרי דרשעת עמלק לבלי לחוס על חסרי כח ומחוסרי מנוחה לכן הי' בזה עמלק היסוף השבת שהוא להתקפא חלשין, ולתת מנוחה לישראל, שו"ר בספר שפת אמת [רמזי פורים תרמ"ה] שכתב דעמלק הרשע ימ"ש עירב את המנוחה ע"ש, ונהגתי שכונתי לדעת וסוד קדושים, שעמלק הי' נגד המנוחה שהוא השבת כנ"ל, ואפשר שזה נרמז מה שכתב לשון זכירה אלל שבת זכור את יום השבת לקדשו, ונאמר לשון זכירה אלל עמלק כדכתיב זכור את אשר עשה לך עמלק [עיין מדרש תנחומא תל] לרמז בזה שעמלק הוא נגד השבת ואחד מזכיר את השני, וזה מיושב לי ג"כ מה שלא נזכר במעלות טובות למקום עלינו בליל פסח המלחמה בעמלק שהי' שם גם גדול כמו קרי"ם כדכתיב רש"י ז"ל, מה שמועה שמע וכו' קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, לכן כמו שמוזכרים קרע לנו את היס, כמו כן הו"ל להזכיר מלחמת עמלק, ולפי הנ"ל מיושב כיון שמוזכרין בין הטובות למקום עלינו שנתן לנו את השבת הוא כאלו הזכיר ג"כ גם במלחמת עמלק שהוא נגד השבת, וזה הוא הטעם שמוות מחיית עמלק היא כאשר יניח וגו' מפני שעמלק הוא נגד המנוחה היא השבת, לכן כאשר יניח וגו', המנוחה למחות את זכר עמלק שהוא נגד המנוחה כנ"ל, וז"ש ויחלוש יהושע את עמלק כיון שעמלק הוא נגד החלשין כנ"ל ובמדה שאדם מודד וכו' והבן:

רבשכב"ה מוהר"א זצ"ל מסאכאטשוב שגם בהיותו אצל דודו ורבו האדמו"ר מוהרי"ם זצ"ל מגור הי' מנהגו לאכול סעודת ליל שבת בעוד היום גדול כמובא בספר אביר הרועים אות כ"ב).

ובאמת צריך להבין לשון מהירות דלא מצינו מהירות בשום מצוה רק זריזות. ולא נמצא שום מקור להקדים בליל שבת רק לקידוש אבל לא לסעודה. ולפי הנ"ל י"ל שע"י הנשמה יתירה שנותן הקב"ה באדם איכא סכנה (ואפשר שרק אנשים גדולים מרגישים הסכנה ע"י שם משמאל פרשת קרח) לכן ממחרין לאכול מפני הסכנה. וע"י ירושלמי ברכות (פ"א הל"א) הני כפרניא וכו' וא"ש.

כ) ואם כנים אחנו בדברינו נתיישב לנו מה שביה"כ לא נמצא נשמה יתירה (ע"י בשערי תשובה אור"ח, ס' ע"ר סק"א) ובספר אליהו רבא ובס' עולת שבת (הובא בס' אלף המגן הנספח לס' מטה אפרים, סי' תרי"ט ס"ק י"ב אות כ"ג) כתבו הטעם מפני שמתענים ביוה"כ, ותמוה דאדרבא משום שמתענים צריכים להיות זוכים ביותר לנשמה יתירה כמובן, וגם אמרו ז"ל היושב בתענית נקרא קדוש, וע"י בס' תורת שבת (הובא ג"כ בס' אלף המגן שם) מוסיף להקשות שהוא נגד השכל שיוה"כ שהוא שבת שבתין לא יהא בו נשמה יתירה. ולפי הנ"ל י"ל שמה שלא נמצא נשמה יתירה ביוה"כ אין זה נגד השכל אדרבא שכן השכל נותנת שיוה"כ לא יהא בו נשמה יתירה שלא יבוא לידי סכנה כי הוא יום שאין בו אכילה ושתייה כנ"ל.

כא) והנה מענין לענין נ"ל להיסיף נוסף ע"י שיחת כ"ק אדמו"ר זצ"ל ולשער השערה חדשה וחקירה נכונה בענין איסור אכילת עץ הדעת והעונש שהגיע מזה לאדה"ר עד סוף כל הדורות, דקשה מאד דאם אדה"ר עבר ואכל מעץ הדעת למה מגיע עונש מיתה גם על הדורות שנולדו ממנו, וגם קשה למה לא הועיל תשובה לאדה"ר שלא ימות. ע"י בס' פתחי תורה שנדפס מחדש שהאריך בזה, ולפי הנ"ל י"ל דהנה איתא במדרש (ב"ר פרשה י"ט) ג' דברים נאמרו באותו אילן טוב למאכל, יפה לעינים, ומוסיף חכמה, ונראה דעיקר הי' בו מה שהי' מוסיף חכמה דחזונו דנקרא עץ הדעת על שם הדעת והחכמה, והענין שהי' מוסיף חכמה אפשר שהאכילה ממנו הי' פועל בעיקר על המוח כמבואר בדברי כ"ק אדמו"ר הרב הגאה"ק רשכב"ה מוהר"א זצ"ל מסאכאטשוב בענין אכילת המן (ע"י שם משמאל רמזי דברים שנת תר"ע), לכן י"ל שאדה"ר קודם אכילתו מעץ הדעת היו כל אבריו במוג שוה זה עם זה והי' יכול לחיות חיי עולם, רק אחר אכילתו מעץ הדעת שהי' מוסיף חכמה כנ"ל נתקלקל גופו ע"י התגברות החכמה יותר מדאי עד שנשתנה טבע גופו שלא הי' שוב בר קיימא לחיות חיי עולם והגיע לו המיתה בטבע ע"י קלקול כח מוג אבריו, ואפשר גם מה שנשתנה בגבוהו ובקומתו אחר אכילתו מעץ הדעת, כדאיתא במדרש ובגמרא, הי' ג"כ מפני קלקול גופו ע"י אכילתו מעץ הדעת, ומה דכתיב ביום אכלך ממנו מות תמות

לא הי' אוהרה על העונש רק ידיעה מה שיגיע לו ע"י אכילתו מעץ הדעת שיתקלקל גופו וימות כי הי"ת לא רצה במותו כדאיחא במדרש תנחומא שאמר הקב"ה לא בראתי הכל אלא בשביל האדם ועכשיו אם הוא מת מה הנאה יש לי, וממילא מובן שאם נתקלקל גופו ע"י אכילתו מעץ הדעת שלא היה יכול לחיות שוב חיי עולם כג"ל שגם הדורות שנולדו ממנו אח"ז שלט בהם אותו קלקול וחסרון שאין יכולים לחיות חיי עולם, כי לא יפה כח הבן מכח האב, וכדאיחא במשנה דעדות האב זוכה לבן וכו' והגם דבגמ' סנהדרין (ל"ח ע"ב) משמע שקין ותאומתו נולדו קודם שנצטוו אדה"ר באכילת עץ הדעת אך באדר"ג (פרק א') ליתא זה, וגם מלשון תוה"ק לא משמע כן, וצ"ע, והיא השערה נכונה לע"ד.

ובזה נתיישב לי מה שראיתי בספר הגלגולים לרבינו האר"י ז"ל אחרי שהביא (שם בפרק ט"ו) דאחר שחטא אדה"ר נתמעט ועמד על מאה אמה ואז נקרא חלתו של עולם כתב בזה"ל ראוי לדעת הלא לכאורה נראה כי מה שנתמעט והנשמות שנשרו ממנו יהיו גבוהות יותר והנשאר בו יהיו גרועים כיון שהמיעוט הי' לסיבות החטא שחטא ונולד כי היותר מקודש ויותר גבוה הוא המסתלק בעת הפגם וא"א לומר שנשרו היותר גרוע והיותר מובחר נשארו בו וכו' ואמנם מלשון רז"ל נראה שהנשאר בו הוא היותר מעולה וחשוב מן הכל כי הלא קראו לו חלתו של עולם והלא נטלה מן החשוב כמד"א בהרימכם את חלבו ממנו וכו' ע"ש מה שכתב בזה והנה כאשר אין לי חלק בנסתרות לכן נראה לי בדרך פשוט די"ל דשפיר נקרא חלתו של עולם מפני שנתעלה ע"י אכילת עץ הדעת בכח חכמתו ממה שהי' מקודם כנ"ל ועיקר החטא הי' מה שיצא ממחיצתו להשיג חכמה יתירה (ע"ד שפירש כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל מסאכאטשוב שהעול אצל המלאכים שלא יצאו ממחוצתם להשיג יותר מהשייך להם) אבל באמת הי' נעשה גבוה בחכמתו מאד ונתמעט רק בגופו ודו"ק.

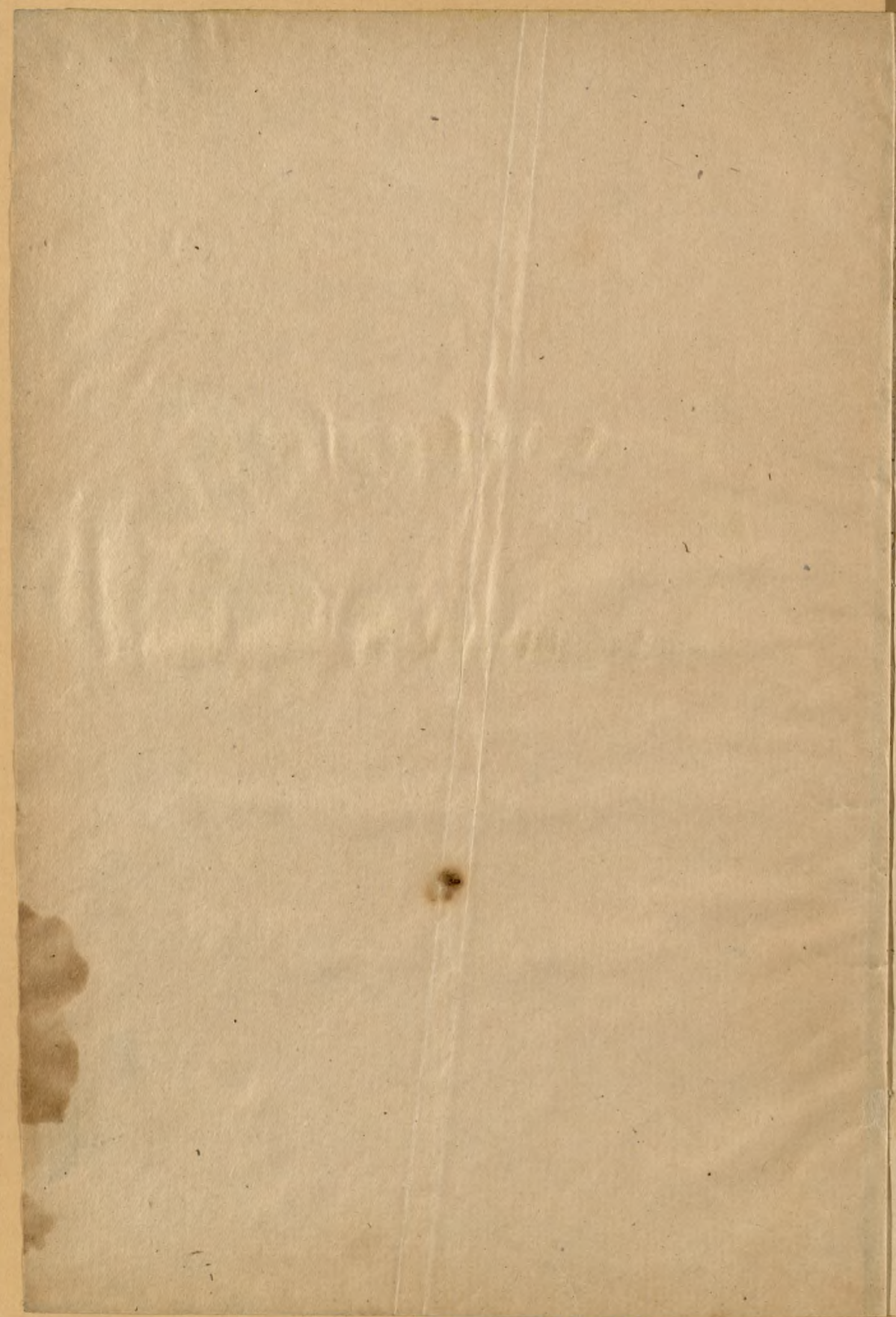
שוב מצאתי את שאהבה נפשי בספר שם משמאל (רמזי פ') אמור שנת תרע"ד) שכתב שם ענין נפלא בטעם מיתת אדה"ר, העולה מדבריו הק' שם שמיתתו של אדה"ר לא היה מצד העונש והקנס רק שנתקלקל גופו ע"י אכילתו מעץ הדעת כמבואר שם, ונהניתי מזה שבעיקר הדברים שנתקלקל גופו של אדה"ר ע"י אכילתו מעץ הדעת זכיתי לכיון לדבריו הקדושים, אף שהוא ז"ל יש לו בזה דרך אחרת ודפח"ח.

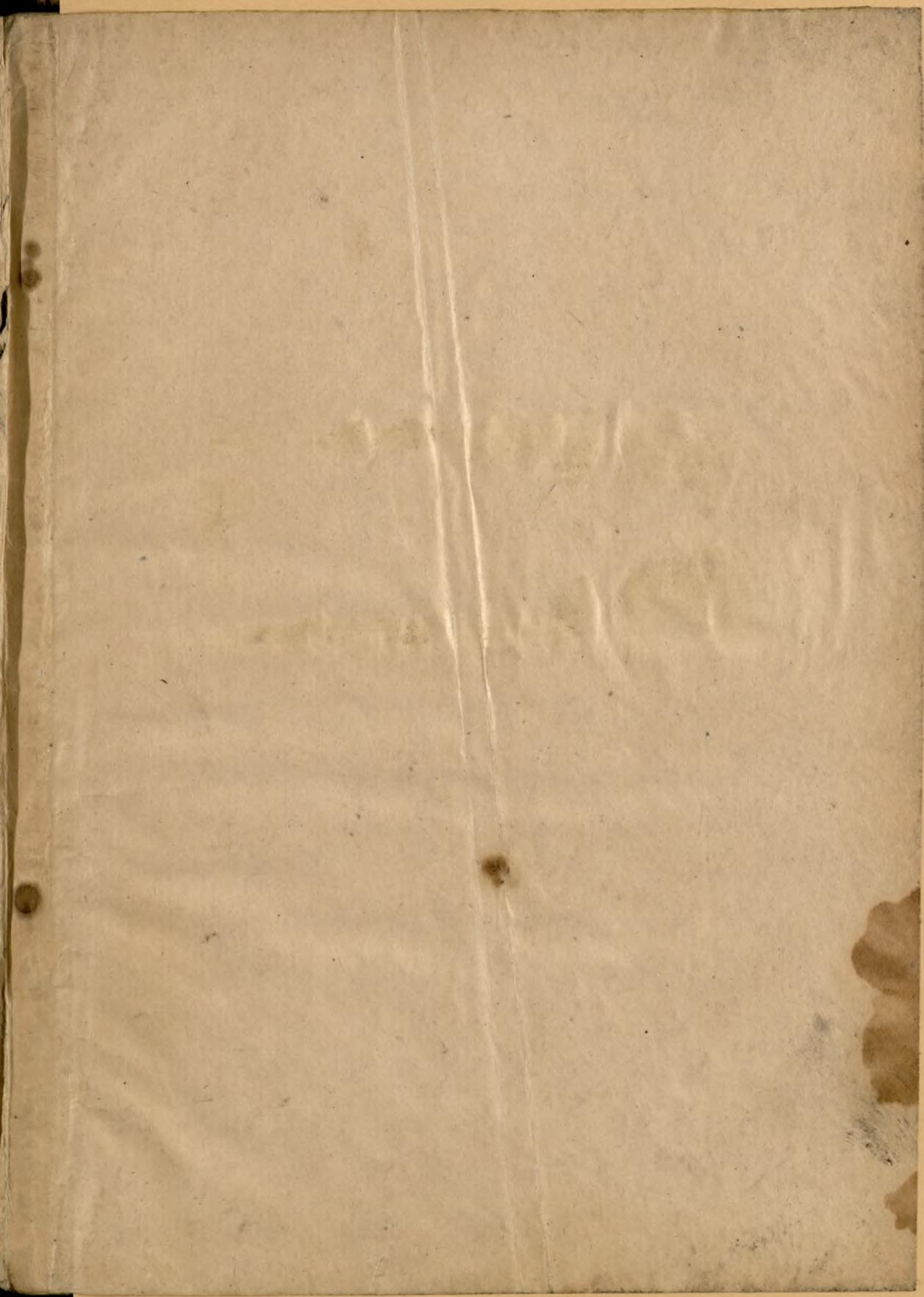
ובזה זכיתי להבין דברי רש"י ז"ל (בראשית ג' פסוק ד') דחפה עד שנגעה בו ואמר לה כשם שאין מיתה בנגיעה כך אין מיתה באכילה ע"ש, וראיתי בס' הק' שם משמאל (רמזי בראשית שנת תרע"ג) שהקשה קושיא עצומה דמה ראה מאונס לרצון דאונס רחמנא פטרי' ועי' בדבריו הקדושים, ולפי דרכנו יתורץ בדרך פשוט דאם נימא שמה שאמר הש"י ביום אכלך ממנו מות תמות לא היה מצד העונש רק שהיה המיתה בטבע כנ"ל, אם כן מח שהוסיפה חוה על הנגיעה ג"כ היינו שגם הנגיעה תגרום מיתה בטבע

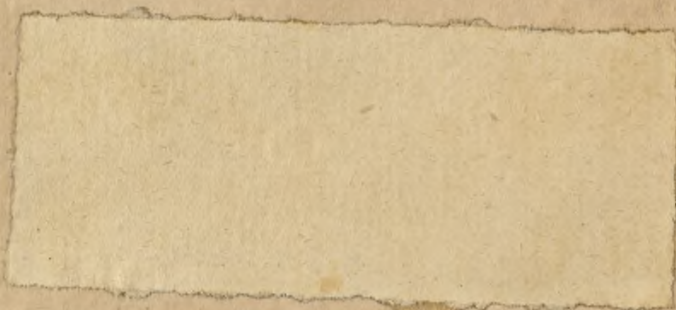
(כי יש כמה דברים המזיקים באכילה גם הנגיעה בהם סכנה) לכן ע"ז אמר לה כשם שאין מיתה בנגיעה וכו', כי בהאי גוונא אין נפקא מינה בין אונס לרצון כמוכן. **ובזה** מובן לי כהא ששמעתי מפ"ק אאמור"ר זצ"ל כד הוינא סליא שחטאו של אדה"ר היה מה שלא המתין לקדש על היין בשבת (וענין דומה לזה מובא בספר שם משמואל רמזי בראשית שנת תרע"ו בשם רבינו האר"י ז"ל שחטאו של אדה"ר היה בזה שלא המתין בזיווגו עד השבת). והנה נראה כוונת אאמור"ר זצ"ל להא דאמרו ז"ל עץ שאכל אדה"ר גפן היה, וכן מבואר במדרש (ב"ר פרשה ס"ט) סחטה ענבים ונתנה לו, אבל דבריו ז"ל סתומים וחתומים דבלתי מובן דמשום שלא המתין לקדש על היין בשבת יהא נענש במיתה וכל הדורות אחריו כקושייתנו הנ"ל, אבל לפי הנ"ל שעץ הדעת גרם לו רבוי חכמה ונחלש גופו ע"ז (וכ"ש אם נימא שעץ הדעת גפן היה ועלול יותר לסכנה כי ריחא וחמרא פקחין עיין לעיל אות ג') אפשר להבין דברי כ"ק אאמור"ר זצ"ל ד"ל של שעץ הדעת גרם לו הקלקול בגופו כנ"ל, רק כשאכל ממנו בימי החול אבל אם המתין לקדש על היין בשבת ושבת הוא להתקפא חלשין (כדברי רבינו האר"י ז"ל לעיל) וכדאיחא ג"כ בגמרא (ברכות מ"ג) פסיעה גסה נוטלת וכו' ומהדר ליה בקדושא דבי שמיא אפשר שמעיקרא לא נעשה הקלקול בגופו, ושפיר מה שאמר זצ"ל שעיקר החטא הי' שלא המתין לקדש על היין בשבת כנ"ל. ואפשר שזהו ג"כ כוונת המדרש (ב"ר פרשה נ"ד) אמר אדה"ר כן היא כחה של תשובה מיד עמד אדם הראשון ואמר מזמור שיר ליום השבת, ותמוה מה ענין שבת לכאן, ועיין במפורשים, ולפי דברי כ"ק אאמור"ר זצ"ל מובן היטב שחטא אדה"ר היה שלא ידע כחה של שבת כנ"ל וכשנתודע לו כחה של תשובה מיד אמר מזמור שיר ליום השבת, שהוא אומר זמר לכבודה של שבת, ובוה גופא היתה תשובתו שלימה, וד' יזכנו לשוב בתשובה שלימה וד' יאיר עיני להבין דברי חכמים וחידותם.

תם ונשלם ב' ה' ל' כ'.

MGB 124

